។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

នមក្ការបាឡិ

១. សុគតំ សុគតំ សេដ្ឋំ, កុសលំកុសលំ ជហំ;
អមតំ អមតំ សន្តំ, អសមំ អសមំ ទទំ។

សរណំ សរណំ លោកំ, អរណំ អរណំ ករំ;
អភយំ អភយំ ឋានំ, នាយកំ នាយកំ នមេ។

២. នយនសុភគកាយង្គំ,
មធុរវរសរោបេតំ;
អមិតគុណគណាធារំ,
ទសពលមតុលំ វន្ទេ។

៣. យោ ពុទ្ធោ ធិតិមាញ្ញធារកោ,
សំសារេ អនុភោសិ កាយិកំ;
ទុក្ខំ ចេតសិកញ្ច លោកតោ,
តំ វន្ទេ នរទេវមង្គលំ។

៤. ពាត្តឹសតិលក្ខណចិត្រទេហំ,
ទេហជ្ជុតិនិគ្គតបជ្ជលន្តំ;
បញ្ញាធិតិសីលគុណោឃវិន្ទំ,
វន្ទេ មុនិមន្តិមជាតិយុត្តំ។

៥. បាតោទយំ ពាលទិវាករំវ,
មជ្ឈេ យតីនំ លលិតំ សិរីហិ;
បុណ្ណិន្ទុសង្កាសមុខំ អនេជំ,
វន្ទាមិ សព្ពញ្ញុមហំ មុនិន្ទំ។

៦. ឧបេតបុញ្ញោ វរពោធិមូលេ,
សសេនមារំ សុគតោ ជិនិត្វា;
អពោជ្ឈិ ពោធឹ អរុណោទយម្ហិ,
នមាមិ តំ មារជិនំ អភង្គំ។

៧. រាគាទិឆេទាមលញាណខគ្គំ,
សតីសមញ្ញាផលកាភិគាហំ;
សីលោឃលង្ការវិភូសិតំ តំ,
នមាមិភិញ្ញាវរមិទ្ធុបេតំ។

៨. ទយាលយំ សព្ពធិ ទុក្ករំ ករំ,
ភវណ្ណវាតិក្កមមគ្គតំ គតំ;
តិលោកនាថំ សុសមាហិតំ ហិតំ,
សមន្តចក្ខុំ បណមាមិ តំមិតំ។

៩. តហឹ តហឹ បារមិសញ្ចយំ ចយំ,
គតំ គតំ សព្ភិ សុខប្បទំ បទំ;
នរានរានំ សុខសម្ភវំ ភវំ,
នមានមានំ ជិនបុង្គវំ គវំ។

១០. មគ្គង្គនាវំ មុនិទក្ខនាវិកោ,
ឦហាធិយំ ញាណករេន គាហកោ;
អារុយ្ហ យោ តាយ ពហូ ភវណ្ណវា,

តាវេសិ តំ ពុទ្ធមយប្បហំ នមេ។

១១. សមតឹសតិបារមិសម្ភរណំ,
វរពោធិទុមេ ចតុសច្ចទសំ;
វរមិទ្ធិគតំ នរទេវហិតំ,
តិភវូបសមំ បណមាមិ ជិនំ។

១២. សតបុញ្ញជលក្ខណិកំ វិរជំ,
គគនូបមធី ធិតិមេរុសមំ;
ជលជូបមសីតលសីលយុតំ,
បថវីសហនំ បណមាមិ ជិនំ។

១៣. យោ ពុទ្ធោ សុមតិ ទិវេ ទិវាករោវ,
សោភន្តោ រតិជននេ សិលាសនម្ហិ;
អាសីនោ សិវសុខទំ អទេសិ ធម្មំ,
ទេវានំ តមសទិសំ នមាមិ និច្ចំ។

១៤. យោ បាទបង្កជមុទុត្តលរាជិកេហិ,
លោកេហិ តីហិវិកលេហិ និរាកុលេហិ;
សម្បាបុណេ និរុបមេយ្យតមេវ នាថោ,
តំ សព្ពលោកមហិតំ អសមំ នមាមិ។

១៥. ពុទ្ធំ នរាននរសមោសរណំ ជិតគ្គំ,
បញ្ញាបទីបជុតិយា វិហតន្ធការំ;
អត្ថាភិកាមនរទេវហិតាវហំ តំ,
វន្ទាមិ ការុណិកមគ្គមនន្តញាណំ។

១៦. អខិលគុណនិធានោ យោ មុនិន្ទោបគន្ធា,
វនមិសិបតនវ្ហំ សញ្ញតានំ និកេតំ;
តហិមកុសលឆេទំ ធម្មចក្កំ បវត្តោ,
តមតុលមភិកន្តំ វន្ទនេយ្យំ នមាមិ។

១៧. សុចិបរិវារិតំ សុរុចិរប្បភាហិ រត្តំ,
សិរីវិសរាលយំ គុបិតមិន្ទ្រិយេហុបេតំ;
វរិសសិមណ្ឌលប្បភុតិលក្ខណោបចិត្តំ,
សុរនរបូជិតំ សុគតមាទរំ នមាមិ។

១៨. មគ្គោឡម្បេន មុហបដិយាសាទិឧល្លោលវីចឹ,
សំសារោឃំ តរិ តមភយំ បារបត្តំ បជានំ;
តាណំ លេណំ អសមសរណំ ឯកតិត្ថំ បតិដ្ឋំ,
បុញ្ញក្ខេត្តំ បរមសុខទំ ធម្មរាជំ នមាមិ។

១៩. កណ្ឌម្ពមូលេ បរហិតករោ យោ មុនិន្ទោ និសិន្នោ,
អច្ឆេរំ សីឃំ នយនសុភគំ អាកុលណ្ឌគ្គិជាលំ;
ទុដ្ឋាលទ្ធំសំ មុនិភិជហិតំ បាដិហេរំ អកាសិ,
វន្ទេ តំ សេដ្ឋំ បរមរតិជំ ឥទ្ធិធម្មេហុបេតំ។

២០. មុនិន្ទក្កោ យ្វេកោ ទយុទយរុណោ ញាណវិត្ថិណ្ណពិម្ពោ,
វិនេយ្យប្បាណោឃំ កមលកថិតំ ធម្មរំសីវរេហិ;
សុពោធេសី សុទ្ធេ តិភវកុហរេ ព្យាបិតក្កិត្តិនព្ភ,
តិលោកេកចក្ខុំ ទុខមសហនំ តំ មហេសឹ នមាមិ។

២១. យោ ជិនោ អនេកជាតិយំ សបុត្តទារមង្គជីវិតម្បិ,
ពោធិបេមតោ អលគ្គមានសោ អទាសិយេវ អត្ថិកស្ស;

ទានបារមី គតោ បរំ អបូរិ សីលបារមាទិកម្បិ,
តាសមិទ្ធិយោបយាតមគ្គតំ តមេកទីបកំ នមាមិ។

២២. ទេវាទេវាតិទេវំ និធនវបុធរំ មារភង្គំ អភង្គំ,
ទីបំ ទីបំ បជានំ ជយវរសយនេ ពោធិបត្តំធិបត្តំ;
ព្រហ្មាព្រហ្មាគតានំ វរគិរកថិកំ បាបហីនំ បហីនំ,
លោកាលោកាភិរាមំ សតតមភិនមេ តំ មុនិន្ទំ មុនិន្ទំ។

២៣. ពុទ្ធោ និគ្រោធពិម្ពោ មុទុករចរណោ ព្រហ្មឃោសេណិជង្ឃោ,
កោសច្ឆាទង្គជាតោ បុនរបិ សុគតោ សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ;
មូទោទាតុណ្ណលោមោ អថមបិ សុគតោ ព្រហ្មុជុគ្គត្តភាវោ,
នីលក្ខី ទីឃបណ្ហី សុខុមមលឆវី ថោម្យរសគ្គសគ្គី។

២៤. ចត្តាលីសគ្គទន្តោ សមកលបនជោ អន្តរំសប្បីនោ,
ចក្កេនង្កិតបាទោ អវិរឡទសនោ មារជុស្សង្ខបាទោ។

តិដ្ឋន្តោ នោនមន្តោភយករមុទុនា ជណ្ណុកានាមសន្តោ,
វដ្ដក្ខន្ធោ ជិនោ គោតរុណបខុមកោ សីហបុព្ពឌ្ឍកាយោ។

២៥. សត្តប្បីនោ ច ទីឃង្គុលិ មថ សុគតោ លោមកូបេកលោមោ,
សម្បន្នោទាតទាឋោ កនកសមតចោ នីលមុទ្ធគ្គលោមោ។

សម្ពុទ្ធោ ថូលជិវ្ហោ អថ សីហហនុកោ ជាលិកប្បាទហត្ថោ,
នាថោ ឧណ្ហីសសីសោ ឥតិគុណសហិតំ តំ មហេសី នមាមិ។

២៦. ពុទ្ធោពុទ្ធោតិឃោសោ អតិទុលភតរោ កា កថា ពុទ្ធភាវោ,
លោកេ តស្មា វិភាវី វិវិធហិតសុខំ សាធវោ បត្ថយន្តា។

ឥដ្ឋំ អត្ថំ វហន្តំ សុរនរមហិតំ និព្ពុយំ ទក្ខិណេយ្យំ,
លោកានំ នន្ទិវឌ្ឍំ ទសពលមសមំ តំ នមស្សន្តុ និច្ចំ។

២៧. បុញ្ញេនេតេន សោហំ និបុណមតិ សតោ សម្បរាយេ ច តិត្តោ,
ទក្ខោ ទិដ្ឋុជ្ឈបញ្ញោ អវិកលវីរិយោ ភោគវា សំវិភាគី។

តិក្ខោ សូរោ ធិតត្តោ សបរហិតចរោ ទីឃជីវី អរោគោ,
ធញ្ញោ វណ្ណោ យសស្សី អតិពលវធរោ កិត្តិមា ខន្តុបេតោ។

២៨. សទ្ធោ ទាតគ្គុបេតោ បរមសិរិធរោ ទិដ្ឋធម្មេ វិរត្តោ,
លជ្ជី កល្យាណមិត្តោ អភិរតកុសលោ បញ្ចសីលាទិរក្ខោ។

អប្បិច្ឆោ អប្បកោធោ អតិវុជុហទយោ ឥទ្ធិមា អប្បមេយ្យោ,
បាសំសោ បេមវាចោ សុជនគុណវិទូ មាមកោ សោ ភវេយ្យំ។

២៩. ឥត្ថំ អសង្ខយេ នាថ, គុណេ លក្ខណទីបិតេ;
គាថាសុ សូចកាស្វេក, គាថម្បិ សរតេ ពុធោ។

៣០. ចតុរាបាយមុត្តោ សោ, សាធកត្ថទ្វយស្ស ច;
ហត្ថូបទ្ទវជាលោ ច, លាភី ហិតសុខស្ស ច។

៣១. អធិបោ នរទេវានំ, ចតុទីបិស្សរោបិ វា;
ភវេយ្យ អន្តិមេ ទេហេ, តមញ្ញំ សេតឆត្តកំ។

៣២. ភាវនាយានមារុយ្ហ, សមមេស្សតិ សុព្ពតោ;
ឥមស្មិំ អត្តភាវេបិ, អរោគោ ទីឃជីវិកោ។

៣៣.បូជិតោ សព្ពលោកេហិ, ភាវនាភិរតីមនោ;
ជនប្បិយោ មនាបោ ច, កា កថាខិលធារណេ។

នមក្ការបាឡិ និដ្ឋិតា។

នមក្ការដីកា

៚ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

១. សុគតន្វាទិវណ្ណេហិ , បសត្ថញ្ច សុខទ្ទទំ;
វន្ទន្តានំ ជិនំ នត្វា, ធម្មំ សុទ្ធំ គណុត្តមំ។

២. នមក្ការំ ហិតត្ថីហិ, បោរាណាចរិយេហិ ច;
លិខិត្វា ឋបិតំ បុព្វេ, ពុទ្ធិយា តេន វន្ទិនំ។

៣. តស្សត្ថវណ្ណនំ កស្សំ, គម្ភីរត្ថសុពោធនំ;
មោរិបុនាមេន សន្តេន, សីលុបេតេន យាចិតោ។

៤. វណ្ណន្តោបិ ច តស្សត្ថំ, តំ តំ អដ្ឋកថាទិសុ;
វុត្តញ្ញយេន កស្សាមិ, សទ្ធា សុណាថ សាធវោ។

៥. នមនំ នមតីតិ វា, នមតិ តេន វា នមោ;
តស្ស ការោន្តិ តាហីតិ, នមក្ការោតិ វុច្ចតិ។

៦. តញ្ច ពុទ្ធឃោសាចរិ, យេន បុព្ពសុតំ កតំ;
ពុទ្ធឃោសុប្បត្តិយញ្ច, តំ តំ បន កថាទិសុ។

៧. ន ទិដ្ឋំ កតការណំ, តស្មា ហិតត្ថិកេហិ ច;
បោរាណាចរិយេហី ច, ឋបិតន្តិ មយា វុត្តំ;
តំ ការណំ វិញ្ញូហី ច, វិចារេត្វា វិជានិតន្តិ។

១. សុគតំ សុគតំ សេដ្ឋំ, កុសលំកុសលំ ជហំ;
អមតំ អមតំ សន្តំ, អសមំ អសមំ ទទំ។

សរណំ សរណំ លោកំ, អរណំ អរណំករំ;
អភយំ អភយំ ឋានំ, នាយកំ នាយកំ នមេ។

១. [ក] ឥទានិ បឋមំ តាវ សុគតន្វាទីហិ អដ្ឋារសហិ គុណេហិ ថោមេត្វា ពុទ្ធស្ស វន្ទិតុកាមេន សុគតន្តិអាទិ គាថាទ្វយំ អារទ្ធំ។ អយំ បន សព្ពបាទាទិយមកបច្ឆា វត្តគាថាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តំ បន យមកំ **សុពោធាលង្ការេ** កិលិដ្ឋទោសន្តិ វុត្តំ។

វុត្តញ្ហិ តត្ថ –

“យំ កិលិដ្ឋបទំ មន្ទា, ភិជេយ្យំ យមកាទិកំ;
កិលិដ្ឋបទទោសេវ, តម្បិ អន្តោ ករីយតី”តិ។

អយំ បនេត្ថ បតីតសទ្ទរចិតត្តាយេវ បសាទគុណ សង្ខាតេន សទ្ទាលង្ការេន សំយុត្តា ហោតិ។ តស្មា តំ យមកំ សុវុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ បរាសុ យមកគាថាសុ។ តេន វុត្តំ បុនា **លង្ការេ** –

“បតីតសទ្ទរចិតំ, សិលិដ្ឋបទសន្ធិកំ;
បសាទគុណសំយុត្តំ, យមកំ មតមេទិស”ន្តិ។

តត្ថ **សុគត**ន្តិ សោភនគមនត្តា សុន្ទរំ ឋានំ គតត្តា សម្មា គតត្តា ច សុគតោ, សោ ហិ សោភនំ អរិយមគ្គេន គច្ឆតីតិ សុគតោតិ វុច្ចតិ, សុបុព្ពោ គមុធាតុ ត។ សុសទ្ទោ សោភនត្ថោ។ អរិយមគ្គគមនេន បរិសុទ្ធំ អនវជ្ជំ ខេមំ ទិសំ អសជ្ជមានោ គតោតិ អត្ថោ។ តញ្ច គមនំ ទុវិធំ ហោតិ កាយគមនំ, ញាណគមនញ្ចាតិ។ តត្ថ ភគវតោ វេនេយ្យជនុបសង្កមនំ ឯកន្តេន តេសំ ហិតសុខស្ស និប្ផាទ នតោ សោភនំ កាយេន គមនំ កាយគមនំ នាម។ សយម្ភុ ញាណេន បន សកលម្បិ លោកំ បរិញ្ញាភិសមយវសេន បរិជាននតោ ញាណេន គមនំ ញាណគមនំ នាម។ ឥធ បន ញាណគមនំ អធិប្បេតំ។ **អង្គុត្តរដីកាយំ** បន “សោភនំ គតំ គមនំ

ឯតស្សាតិ សុគតោ”តិ វុត្តំ។ សុន្ទរំ ឋានំ គច្ឆតីតិ សុគតោតិ ច វុច្ចតិ, អារម្មណករណវសេន អមតំ និព្ពានំ គតោតិ អត្ថោ។ សម្មា អវិបរីតំ ចេស គច្ឆតីតិ សុគតោតិ វុច្ចតិ។ សុសទ្ទោ សម្មាសទ្ទត្ថោ។ តេន តេន មគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ អត្ថោ។ អថ វា សម្មា អាគច្ឆតីតិ សុគតោតិ ច វុច្ចតិ, ទីបង្ករបាទមូលតោ បភុតិ យាវ ពោធិមណ្ឌា តាវ សមតឹសបារមិបូរិកាយ សម្មាបដិបត្តិយា សព្ពលោកស្ស ហិតសុខមេវ ករោន្តោ សស្សតំ ឧច្ឆេទំ កាមសុខំ អត្តកិលមថញ្ចាតិ ឥមេ ចន្តេ អនុបគច្ឆន្តោ អាគតោតិ អត្ថោ។ តំ សុគតំ ពុទ្ធំ នមេ នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។

បុន **សុគត**ន្តិ សម្មា គទត្តា សុគតោ។ សោ ហិ សម្មា គទតិ ភាសតីតិ សុគតោតិ វុច្ចតិ។ សុបុព្ពគទធាតុភាសាយំ វិយត្តិយំ វាចាយំ វា, ត, ទស្ស តោ។ ឆសុ វាចាសុ យុត្តដ្ឋានេ យុត្តមេវ ទ្វិវាចំ ភាសតីតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហិ មជ្ឈិមបណ្ណាសបាឡិយំ **អភយរាជកុមារសុត្តេ** –

១

. “រាជកុមារ យំ តថាគតោ តំ វាចំ ជានាតិ អភូតំ អតច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា អមនាបា, ន តំ តថាគតោ វាចំ ភាសតិ។ ២. យម្បិ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា អមនាបា។ តម្បិ តថាគតោ វាចំ ន ភាសតិ។ ៣. យញ្ច ខោ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា អមនាបា, តត្រកាលញ្ញូ តថាគតោ ហោតិ តស្សា វាចាយ វេយ្យាករណាយ។ ៤. យំ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ អភូតំ អតច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ បិយា មនាបា, ន តំ តថាគតោ វាចំ ភាសតិ។ ៥. យម្បិ តថាគតោ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ បិយា មនាបា, តម្បិ តថាគតោ វាចំ ន ភាសតិ។ ៦. យញ្ច ខោ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ បិយា មនាបា ។ តត្រ កាលញ្ញូ តថាគតោ ហោតិ តស្សា វាចាយ វេយ្យាករណាយា”តិ។

ឯត្ថ បាឡិយំ បនេសា សុខគ្គហណត្ថំ សង្ខេបេន វេទិតព្ពា។ កថំ ហេសា អភូតា អនត្ថសំហិតា អប្បិយា វាចា ច, ភូតា អនត្ថសំហិតា អប្បិយា វាចា ច, ភូតា អត្ថ សំហិតា អប្បិយា វាចា ច, អភូតា អនត្ថសំហិតា បិយា វាចា ច, ភូតា អនត្ថសំហិតា បិយា វាចា ច, ភូតា អត្ថសំហិតា បិយា វាចា ចាតិ ឆព្ពិធា ហោតីតិ។ តត្ថ អចោរំយេវ ចោរោ អយន្តិអាទិវសេន វត្តព្ពវាចា បឋមវាចា នាម។ ចោរំយេវ ចោរោ អយន្តិអាទិវសេន វត្តព្ពវាចា ទុតិយវាចា នាម។ អកតបុញ្ញតាយ ទុគ្គតោ ទុព្ពណ្ណោ អប្បេសក្ខោ, ឥធ បន ឋត្វាបិ បុន បុញ្ញំ ន ករោតិ, ទុតិយចិត្តវារេ កថំ ចតូហិ អបាយេហិ មុច្ចិស្សតីតិ ឯវំ មហាជនស្ស អត្ថបុរេក្ខារេន ធម្មបុរេក្ខារេន អនុសាសនីបុរេក្ខារេន វត្តព្ពវាចា តតិយវាចា នាម។ ឯកោ ធុត្តោ អាហ-មយ្ហំ ភោ មាតុ មយិ កុច្ឆិគតេ កបិដ្ឋផលទោហឡោ អហោសិ។ សា អញ្ញំ កបិដ្ឋហារកំ អលភមានា មំយេវ បេសេសិ។ អហំ គន្ត្វា រុក្ខំ អភិរុហិតុំ អសក្កោន្តោ អត្តនាវ អត្តានំ បាទេ គហេត្វា មុគ្គរំ វិយ រុក្ខស្ស ឧបរិ ខិបឹ។ អថ សាខតោ សាខំ វិចរន្តោ ផលានិ គហេត្វា ឱតរិតុំ អសក្កោន្តោ ឃរំ គន្ត្វា និស្សេណឹ អាហរិត្វា ឱរុយ្ហ មាតុ សន្តិកេ គន្ត្វា ផលានិ មាតុយា អទាសឹ។ តានិ បន មហន្តានិ ហោន្តិ ចាដិប្ប មាណានិ។ តតោ មេ មាតរា ឯកាសនេ និសិន្នាយ សមសដ្ឋិផលានិ ខាទិតានីតិ។ ឯវមាទិវសេន វត្តព្ពវាចា ចតុត្ថវាចា នាម។ អាមិសហេតុ ចាដុកម្យតាទិវសេន នានប្បការកំ បរេសំ ថោមនា វាចា ចេវ រាជកថំ ចោរកថន្តិអាទិនយប្បវត្តា តិរច្ឆានកថា ច បញ្ចមវាចា នាម។ អរិយសច្ចសន្និស្សិតា ធម្មកថា ឆដ្ឋមវាចា នាម។ តំ បន វស្សសតម្បិ សុណន្តា បណ្ឌិតា នេវ តិត្តឹ គច្ឆន្តិ ។ តាសុ បន ភគវា តតិយឆដ្ឋមា ទ្វិវាចាឯវ ភាសតិ។ តស្មា សប្បុរិសេហិ សាយេវ ទ្វិវាចា វត្តព្ពាតិ។ អយំ តទដ្ឋកថាយំ អាគតោ សង្ខេបនយោ។ វិសុទ្ធិមគ្គ មហាដីកាយំ បន សារត្ថទីបនីដីកាយញ្ច តទញ្ញាការេន វណ្ណិតោ។ តាសុ បន តំ ឱលោកេត្វា គហេតព្ពន្តិ។ អយំ បនេត្ថ សង្គហគាថា –

“យោ ភូតមត្ថសំហីតំ, បរេសមប្បិយា វាចំ;
ភូតមត្ថសហីតញ្ច, បរេសំ បិយវាចន្តិ;
ទ្វិវាចំ យុត្តដ្ឋានេវ, វទតីតិ សុគតោតិ;
វុច្ចតី ច ទការស្ស, កត្វា តការវិញ្ញូនា”តិ។

សេដ្ឋន្តិ គុណមហន្តត្តា បសត្ថតរំ។ សោ ហិ បសត្ថានំ វិសេសេន បសត្ថោតិ សេដ្ឋោតិ វុច្ចតិ។ បសត្ថបទំ, វិសេសតទ្ធិតេ ឥដ្ឋបច្ចយោ។ បសត្ថសទ្ទស្ស សោ, បសត្ថានំ បច្ចេកពុទ្ធារិយសាវកាទីនំ សីលសមាធិបញ្ញាទិគុណេហិ វិសេសេន បសត្ថោតិ អត្ថោ។ អថ វា សុន្ទរេ សតិបដ្ឋានាទិភេទេ ធម្មេ ឯសតិ គវេសតិ ឯសី គវេសិន្តិ វា សេដ្ឋោ, ពុទ្ធោ។ សុបុព្ពោឯស គវេសនេ ត។ តស្ស រដ្ឋោ។ សុសទ្ទោ សុន្ទរត្ថោ។ សន្តេហិ សប្បុរិសេហិ ឯសិតព្ពោ គវេសិតព្ពោតិ វា សេដ្ឋោ។ សន្តសទ្ទូបបទោ ឥស គវេសនេ ត, សន្តសទ្ទស្ស សោ, ឥការស្សេ, តស្ស ដ្ឋោ។ សន្តេហិ

សប្បុរិសេហិ តច្ឆិយតិ កន្តិយ តីតិ វា សេដ្ឋោ។ សន្តសទ្ទូបបទោ ឥសុ ឥច្ឆាកន្តីសុ ត។ អថ វា សន្តានំ សប្បុរិសានំ ហិតសុខំ ឥច្ឆតីតិ សេដ្ឋោ, ពុទ្ធោ។ កត្តុសាធនោយំ។ សុន្ទរេ សតិបដ្ឋានា ទិភេទេ ធម្មេ ឯសេតិ ពុទ្ធេតីតិ វា សេដ្ឋោ។ ហេតុ កត្តុសាធនោយំ។ សុបុព្វឯសធាតុ ពុទ្ធិយំ ត។ តំ សេដ្ឋំ។

កុសលំកុសលំ ជហាន្តិ ឯត្ថ កុសលំ អកុសលំ ជហន្តិ បទវិភាគោ កាតព្ពោ។ កុច្ឆិតំ បាបធម្មំ សលយតិ ចលយតិ កម្បេតិ វិទ្ធំសេតីតិ កុសលំ, ចតុភូមិកកុសលំ លព្ភតិ។ កុបុព្ពោ សលធាតុ អ។ តត្ថ កាមាវចរកុសលំ តទង្គប្បហានេន បាបធម្មំ សលយតិ ចលយតិ, មហគ្គត ក្សលំ វិក្ខម្ភនប្បហានេន សលយតិ កម្បេតិ, លោកុត្តរ កុសលំ សមុច្ឆេទប្បហានេន សលយតិ វិទ្ធំសេតីតិ អត្ថោ។

អថ វា កុច្ឆិតំ អបាយទ្វារំ សលន្តិ សំវរន្តិ បិទហន្តិ សាធវោ ឯតេនាតិ កុសលំ, ករណសាធនោយំ។ ឥធ បន ជហន្តិ វុត្តត្តា តេភូមកកុសលមេវាធិប្បេតំ។ តំ បន អនវជ្ជសុខវិបាកលក្ខណំ, អកុសលវិទ្ធំសនរសំ, វោទាន បច្ចុបដ្ឋានំ, ឥដ្ឋវិបាកបច្ចុបដ្ឋានំ វា, យោនិសោមនសិការ បទដ្ឋានំ។ ន កុសលំ អកុសលំ, មិត្តបដិបក្ខោ អមិត្តោ វិយ បហាយកបហាតព្ពភាវេន កុសលបដិបក្ខន្តិ អត្ថោ។ តំ បន សាវជ្ជទុក្ខវិបាកលក្ខណំ, សាវជ្ជានិដ្ឋ វិបាក លក្ខណំ វា, អនត្ថជននរសំ, អនិដ្ឋវិបាកបច្ចុបដ្ឋានំ, អយោនិសោមនសិការបទដ្ឋានំ។ បុញ្ញាភិសង្ខារ អានេញ្ជា ភិសង្ខារសង្ខាតំ កុសលំ អបុញ្ញាភិសង្ខារសង្ខាតំ អកុសលញ្ច កុសលំកុសលំ។ តំ បន បទំ ជហន្តិបទេ កម្មំ។

ជហន្តិ មគ្គក្ខណេ សមុច្ឆេទប្បហានេន ផលក្ខណេ បដិប្បស្សម្ភនប្បហានេន បជហន្តំ វិទ្ធំសេន្តន្តិ អត្ថោ។ តញ្ហិ អរហត្តមគ្គញាណេន ជហតិ បជហតិ, ផលញាណេន ជហិ បជហិ បដិប្បស្សម្ភិន្តិ វា ជហោ, ពុទ្ធោ។ ហាធាតុ ចាគេ អ។ កិញ្ចាបិ បនេត្ថ កុសលំ មគ្គេន បហាតព្ពធម្មេ ន វុត្តំ, វដ្ដមូលភូតេ អវិជ្ជាតណ្ហាទិកិលេសេ បន អរហត្តមគ្គ ញាណេន ជហិតេ លោកិយកុសលុប្បត្តិយា មូលភូតាយ អវិជ្ជាតណ្ហាយ អភាវា បុញ្ញាភិសង្ខារោ សំសារេ បុន បដិសន្ធិយា និព្ពត្តេតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា វដ្ដមូលភូតេ កិលេសេ ជហិតេ ផលូបចារេន កុសលម្បិ ជហិតំ នាម ហោតិ។ រូបំ ភិក្ខវេ ន តុម្ហាកំ តំ បជហថាតិអាទីសុ វិយ ។ អរហន្តេន ហិ អភិសមាចារិកវត្តំ កតម្បិ កុសលន្តិ ន វុត្តំ, ក្រិយាតិ បន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

វុត្តញ្ហិ **និទានវគ្គសំយុត្តដ្ឋកថាយំ** “ខីណាសវេន ហិ កតំ កម្មំ នេវ កុសលំ ហោតិ នាកុសលំ, អវិបាកំ ហុត្វា ក្រិយមត្តេ តិដ្ឋតី”តិ។

អង្គុត្តរដ្ឋកថាយញ្ច “អរហត្តមគ្គោ ច កុសលាកុសល កម្មក្ខយាយ សំវត្តតីតិ ឯវំ តេន តំ ភិជ្ជតី”តិ វុត្តំ។

តេន វុត្តំ **ចូឡនិទ្ទេសបាឡិយំ** “អរហត្តមគ្គញាណេន អភិសង្ខារវិញ្ញាណស្ស និរោធេន យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិ វូបសមន្តិ អត្ថំ គច្ឆន្តិ បដិប្បស្សម្ភន្តី”តិ។

អមតន្តិ មរណវិរហិតំ។ សោ ជិនោ ហិ ន មតោ អមតោ, មរណធម្មស្ស និព្ពត្តកានំ កិលេសានំ អរហត្ត មគ្គេន សមុច្ឆិន្និតត្តា បុន មរណតោ វិរហិតោតិ វា អមតោ។ អថ វា និព្ពានេ អារម្មណករណវសេន អធិគតេ នត្ថិ មតំ មរណំ យស្ស ជិនស្សាតិ អមតោតិ វុច្ចតិ។ ជិនេន ហិ ខន្ធមច្ចុមារំ អជិតោបិ កិលេសមារំ ជយិត្វា តេសំ អវស្សំ ជិយមានត្តា ផលូបចារេន អមតោតិ វុច្ចតីតិ វេទិតព្ពំ។

បុន **អមត**ន្តិ អមតនិព្ពានសមន្នាគតំ។ នត្ថិ មតំ មរណំ ឯត្ថាតិ អមតំ, និព្ពានំ។ តំ បន សន្តិលក្ខណំ, អច្ចុតរសំ, អនិមិត្តបច្ចុបដ្ឋានំ, និស្សរណបច្ចុបដ្ឋានំ វា, និព្ពានស្ស បន បទដ្ឋានំ ន លព្ភតិ។

វុត្តញ្ហិ **មិលិន្ទបញ្ហេ** នាគសេនត្ថេរេន “ន កេនចិ ការណេន និព្ពានំ ឧប្បជ្ជតី”តិ។

តំ អស្ស អត្ថីតិ អមតោ, ជិនោ។ សទ្ធាទិតោ ណាតិ សុត្តេន អស្សត្ថ្យត្ថេ ណបច្ចយោ។ សទ្ធោ បញ្ញោតិអាទីសុ វិយ ។ អស្ស ជិនស្ស ចតុមគ្គញាណេន សច្ឆិកតំ អមតំ និព្ពានំ អត្ថីតិ អត្ថោ, តំ អមតំ។

សន្តន្តិ សព្ពកិលេសទរថេហិ ច វដ្ដទុក្ខេហិ ច សុវូបសន្តំ។ សោ ហិ ពុទ្ធោ សព្ពកិលេសទរថវដ្ដទុក្ខេហិ សមិត្ត វូបសមិត្តាតិ សន្តោតិ វុច្ចតិ។ សមុធាតុ ឧបសមេ ត។ ធាត្វន្តស្ស លោបំ តបច្ចយស្សន្តោអាទេសំ កត្វា បទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ សំសារវដ្ដេ ទរថការកានំ កិលេសានំ ពោធិមណ្ឌេ អរហត្តមគ្គញាណេន សមុច្ឆិន្និតត្តា សីតិភូតោ សន្តកាយចិត្តោតិ វុត្តំ ហោតិ, តំ សន្តំ។

អសមន្តិ សីលាទិគុណេហិ កេនចិ បុគ្គលេន អសទិសំ, សោ ហិ ពុទ្ធោ នត្ថិ សីលាទិគុណេហិ សមោ សទិសោ ឯតស្សាតិ អសមោតិ វុច្ចតិ។ ឥមស្មឹ សត្តលោកេ សីល សមាធិបញ្ញាទិគុណេហិ ពុទ្ធេន សទិសោ កោចិ មនុស្សោ វា ទេវោ វា ព្រហ្មា វា នត្ថីតិ អត្ថោ។ ភគវតោ ហិ អសីតិ អនុព្យញ្ជនបដិមណ្ឌិត ពាត្តឹស មហាបុរិសលក្ខណេហិ វិចិត្ររូបកាយោ ច សព្ពាការេហិ បរិសុទ្ធសីលក្ខន្ធាទិគុណ រតនសមិទ្ធោ ធម្មកាយោ ច បុញ្ញមហត្តថាមមហត្ត ឥទ្ធិមហត្តយសមហត្តបញ្ញាមហត្តាទិគុណេហិ ច បរមុក្កំសគតោ ច អត្ថិ, តស្មា ភគវា សីលាទិគុណេហិ កេនចិ អសមោ អសទិសោតិ វុត្តំ ហោតិ។

អសមំ ទទន្តិ លោកិយធម្មេន អសទិសំ មគ្គផលនិព្ពាន ធម្មំ វេនេយ្យានំ សត្តានំ ទេសនាញាណេន ទាយកំ។ ឯត្ថ ច អសមន្តិ នត្ថិ ឯត្ថ ឯតេសំ វា សមោ សទិសោ លោកិយធម្មោតិ អសមោ, មគ្គផលនិព្ពានំ លព្ភតិ។ អថ វា អសមន្តិ អញ្ញេសំ ធម្មានំ អគ្គភាវតោ ចតុព្ពិធេន អរិយ មគ្គេន សច្ឆិកាតព្ពំ និព្ពានំ វុច្ចតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា "យាវតា ភិក្ខវេ ធម្មា សង្ខតា វា អសង្ខតា វា, វិរាគោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី"តិ។ តស្ស បន បទស្ស ទទន្តិបទេន កម្មភាវេន សម្ពន្ធោ។ ទទាតីតិ ទទោ, ពុទ្ធោ។ ទាធាតុ អ, សោ កេនចិ លោកិយធម្មេន អសមំ អសទិសំ មគ្គផលនិព្ពានសង្ខាតំ លោកុត្តរធម្មំ មហាករុណាប្បធានេន អមតាធិគមបដិបត្តិទស្សនេន ទេសនាញាណេន វេនេយ្យានំ សត្តានំ ទាតាតិ អត្ថោ។ តំ អសមំ ទទំ។

(ខ) ទុតិយគាថាយំ បន **សរណ**ន្តិ សព្ពសត្តលោកស្ស បដិសរណភូតោ បរាយណោ លេណោ តាណោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សោ ហិ ពុទ្ធោ សរន្តិ បដិសរន្តិ ឯត្ថ សត្តលោកាតិ សរណោតិ វុច្ចតិ។ សរធាតុ យុ។ អថ វា សរន្តិ ឱសរន្តិ សមោសរន្តិ ឯត្ថ សត្តលោកាតិ សរណោតិ វុច្ចតិ។ សរន្តិ ចិន្តេន្តិ ឯត្ថ សទ្ធា បសន្នា ទេវមនុស្សា សរណមិទន្តិ សរណោតិ ច។ សរន្តិ បដិវិជ្ឈន្តិ ឯត្ថបគតា ទេវមនុស្សា សទ្ធម្មន្តិ សរណោតិ ច វុច្ចតិ។ សរ ចិន្តាយំ យុ។ សរណគមនដ្ឋានេ បន សរតិ ហឹសតិ ភយំ សន្តាបំ ទុក្ខំ កិលេសញ្ចាតិ សរណំ។ រតនត្ត យន្តិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ។ តំ សរណំ។

បុន **សរណំ លោក**ន្តិ សត្តសង្ខារោកាសសង្ខតំ លោកំ សរន្តំ ជានន្តំ។ ឯត្ថ ហិ លោកយតិ បតិដ្ឋយតិ ឯត្ថ បុញ្ញាបុញ្ញញ្ច តព្ពិបាកោ ចាតិ លោកោ, សត្ត លោកោ លព្ភតិ។ លោកធាតុ បតិដ្ឋាយំ ណ។ លុជ្ជតិ បលុជ្ជតីតិ លោកោ, សង្ខារលោកោ។ លុជធាតុណ។ លោកិយតិ វិចិត្តាការេន ទិស្សតីតិ លោកោ, លោកិយន្តិ បតិដ្ឋិយន្តិ ឯត្ថ វា ជង្គមា ច ថាវរា ចាតិ លោកោ, ចក្កវាឡសង្ខតោ ឱកាសលោកោ លព្ភតិ។ លោកធាតុណ។ ឯត្ថ ច សស្សតោ លោកោតិ វា អសស្សតោ លោកោតិ វាតិ អាគតដ្ឋានេ ឥន្ទ្រិយពទ្ធានំ រូបាទីនំ ខន្ធានំ សមូហោ សន្តានោ ច សត្តោយេវ លោកោ សត្តលោកោតិ វចនត្ថេន សត្តលោកោតិ វេទិតព្ពោ។ ឯកោ លោកោ សព្ពេ សត្តា អាហា រដ្ឋិតិកាតិ អាគតដ្ឋានេ ឥន្ទ្រិយពទ្ធានំ វា អនិន្ទ្រិយពទ្ធានំ វា ខន្ធានំ សមូហោ សន្តានោ ច បច្ចយេហិ សង្ខរិយន្តីតិ សង្ខារា, សង្ខារាឯវ លោកោ សង្ខារលោកោតិ វចនត្ថេន សង្ខារលោកោតិ។

"យាវតា ចន្ទិមសូរិយា បរិហរន្តិ,
ទិសា ភន្តិ វិរោចមានា;
តាវ សហស្សធា លោកោ,
ឯត្ថ តេ វត្តតិ វសោ"តិ។

អាគតដ្ឋានេ អនិន្ទ្រិយពទ្ធានំ រូបាទីនំ សមូហោ សន្តានោ ច អវកសន្តិ បតិដ្ឋហន្តិ ឯត្ថាតិ ឱកាសោ, សោយេវ លោកោ ឱកាសលោកោតិ វចនត្ថេន ឱកាស លោកោតិ វេទិតព្ពោ, តំ លោកំ។ សរតិ ជានាតិ អជានីតិ វា សរណោ, ពុទ្ធោ។ សរ ចិន្តាយំ យុ។ លោកំ សរណន្តិ សម្ពន្ធោ។ ពុទ្ធោ បន សត្តលោកំ, សង្ខារលោកំ, ឱកាស លោកំ, កិលេសលោកំ, ភវលោកំ, ឥន្ទ្រិយ លោកំ, ខន្ធលោកំ, អាយតនលោកំ ធាតុលោកញ្ចាតិអាទិមនេក លោកំ អនាវរណញាណេន បដិវិជ្ឈតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អរណន្តិ និក្កិលេសំ, កិលេសសង្ខាតរណវិរហិតំ វា។ រណសទ្ទោ ច កិលេសេសុ ច យុទ្ធេ ចុណ្ណវិចុណ្ណករណេ ច ទិស្សតិ។ តថា ហិ សរណា ធម្មា អរណា ធម្មាតិអាទីសុ កិលេសេសុ ទិស្សតិ។ តេ ហិ រណន្តិ កន្ទន្តិ សត្តា ឯតេហីតិ រណាតិ វុច្ចន្តិ។

"ធនុគ្គហោ អសទិសោ, រាជបុត្តោ មហព្ពលោ;
សព្ពាមិត្តេ រណំ កត្វា, សំយមំ អជ្ឈុបាគមី"តិ។

អសទិសជាតកេ យុទ្ធេ ទិស្សតិ។ រណំ កត្វាតិ ហិ យុទ្ធំ កត្វា, សំយមន្តិ សំយតំ ឥសិបព្ពជ្ជំ អជ្ឈុបាគមីតិ អត្ថោ។ តិណញ្ច កដ្ឋញ្ច រណំ ករោន្តោ, ធាវិំសុ តេ អដ្ឋទិសា សមន្តតោតិ ឆទ្ទន្តជាតកេ ចុណ្ណវិចុណ្ណករណេ ទិស្សតិ។ រណំ ករោន្តោតិ ហិ ចុណ្ណំ វិចុណ្ណំ ករោន្តោ។ តេតិ សព្ពេ អដ្ឋសហស្សនាគាតិ អត្ថោ។ ឥធ បន កិលេសេ ទដ្ឋព្ពោ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ។ រណន្តិ សត្តេ រាគាទយោ ចុណ្ណេន្តិ បីឡេន្តីតិ រណា, រណន្តិ សត្តា ឯតេហិ កន្ទន្តិ បរិទេវន្តីតិ វា រណា, កិលេសា។ រណធាតុ សទ្ទេ អ។ នត្ថិ រណា កិលេសា ឯតស្សាតិ អរណោតិ វុច្ចតិ។ ជិនស្ស កិលេសមារស្ស ពោធិមូលេ ជិយមានត្តា រណា កិលេសា ន សន្តីតិ អត្ថោ។ តំ អរណំ។

អរណំ ករន្តិ វេនេយ្យសន្តានេ រណសង្ខតកិលេសស្ស អភាវករណំ។ ឯត្ថ ច រណន្តិ ឯតំ យេហិ អភិភូតា សត្តា កន្ទន្តិ បរិទេវន្តិ ឯតេសំ រាគាទីនំ អធិវចនំ។ តេសំ អភាវំ វេនេយ្យសន្តានេ ទេសនាញាណេន ករោតិ អត្ថោ។ អថ វា ករោតីតិ ករោ, ពុទ្ធោ។ តំ ករំ។

អភយន្តិ ជាតិភយាទីនំ អភាវតោ និព្ភយំ។ ឯត្ថ ហិ ភយំ ចិត្តុត្រាសភយំ, ញាណភយំ, អារម្មណភយំ, ឱត្តប្ប ភយញ្ចាតិ ចតុព្ពិធំ ហោតិ។ តត្ថ ភាយតិ ចិត្តេនាតិ ភយំ, ចិត្តុត្រាសភយំ។ ញាណេន តីរេត្វា ភាយតីតិ ភយំ, ញាណំ។ ភាយតិ ឯតស្មាតិ ភយំ, អារម្មណភយំ។ ភាយតិ ឯតេន បាបតោតិ ភយំ, ឱត្តប្បភយំ។ ភីធាតុ ភយេ ណ។

មហានិទ្ទេសបាឡិយំ បន អាគតានិ ជាតិភយំ, ជរាភយំ, ព្យាធិភយំ, មរណភយំ, រាជភយំ, ចោរភយំ, អគ្គិភយំ, ឧទកភយំ, អត្តានុវាទភយំ, បរានុវាទភយំ, ទណ្ឌភយំ, ទុគ្គតិភយំ, ឩមិភយំ, កុម្ភីឡភយំ, អាវដ្ដភយំ, សុសុកភយំ, អាជីវិកភយំ, អសិលោកភយំ, បរិសយសារជ្ជភយំ, មទន ភយំ, ទុគ្គតិភយន្តិអាទីនិ គហិតានិ។ នត្ថិ ភយានិ ឯតស្សាតិ អភយោ, ពុទ្ធោ។ តស្ស ភយានំ ការណ ភូតានំ សព្ពកិលេសានំ អរហត្តមគ្គេន សមុច្ឆិន្ទិតត្តា សព្ពភយំ នត្ថីតិ អត្ថោ។

បុន **អភយំ ឋានំ នាយក**ន្តិ ឯត្ថ អភយន្តិបទំ ឋានន្តិបទេ វិសេសនំ។ ឋានន្តិបទំ នាយកន្តិបទេ កម្មំ។ ភយសទ្ទស្ស អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ នត្ថិ សព្ពភយំ ឯត្ថ និព្ពានេតិ អភយំ, និព្ពានំ។ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធ អរហន្តា បត្តិ ឧប្បជ្ជន្តិ ឯត្ថាតិ ឋានំ, និព្ពានំ។ វេនេយ្យសត្តេ នេតីតិ នាយកោ, ពុទ្ធោ។ នីធាតុ នយនេ ណ្វុ។ សោ ពុទ្ធោ ភព្ពេ កុលបុត្តេ មគ្គាធិ គមប្បត្តិយា ធម្មទេសនាយ មគ្គផលញាណំ អធិគមេន្តោ និព្ពានដ្ឋានំ នេតីតិ អត្ថោ, តំ នាយកំ។

បុន **នាយកំ នមេ**តិ នាយកំ ពុទ្ធំ អហំ នមេ នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ នាយកន្តិ វេនេយ្យសត្តេ សំសារណ្ណវតោ និព្ពានបារំ នេតីតិ នាយកោ, ពុទ្ធោ។ សោ ហិ យថា នាវិកោ ជនេ នាវាយ ឱរិមតីរតោ បារិមតីរំ នេតិ, ឯវំ សត្តេ មគ្គង្គនាវាយ សំសារណ្ណវតោ និព្ពាន បារំ នេតិ បាបុណេតីតិ អត្ថោ។ អថ វា នាយកន្តិ តិណ្ណំ លោកានំ ជេដ្ឋភាវំគមនត្តា នាយកោ ជេដ្ឋ សេដ្ឋវុឌ្ឍតរោ។ សោ ហិ ជេដ្ឋភាវំ នេតិ គច្ឆតិ បាបុណាតីតិ នាយកោតិ វុច្ចតិ។ នីធាតុ គតិម្ហិ ណ្វុ។ សោ បន ឥធ លោកេ អវិជ្ជណ្ឌកគតានំ សព្ពបជានំ បឋមតរំ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ អរហត្តមគ្គេន បទាលេត្វា អរិយាយ ជាតិយា ជាតត្តា សព្ពសត្តានំ សេដ្ឋជេដ្ឋវុឌ្ឍតរភាវំ គតោតិ អត្ថោ។ តំ នាយកំ។ នមេតិ អហំ តីហិ ទ្វារេហិ សក្កច្ចំ នមាមីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ហិ វត្តមានមិវិភត្តិយា ក្វចិ ធាតុត្យាទិសុត្តេន ឯអាទេសោ ហោតិ។ អយំ បនេត្ថ វាច្ចត្ថាទិនយោ។ នមេតិបទស្ស អាខ្យាតបទត្តា វចនត្ថោ ន កាតព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ **សទ្ទវិទូហិ** –

“រុឡ្ហីខ្យាតំ និបាតញ្ច, បសក្កាលបនំ តថា;
សព្ពនាមន្តិមេតេសុ, ន កតោ វិគ្គហោ ឆសូ”តិ។

តំ បន បទំ នមុធាតុវត្តមានអម្ហយោគបរស្សបទមិវិភត្យន្តំ អាខ្យាតបទំ។ នមុធាតុយា វាច្ចត្ថោ នមនក្រិយា សង្ខាតោ កុសលចិត្តុប្បាទោ បធានវសេន លព្ភតិ។ មិវិភត្តិយា វាច្ចត្ថោ តេន ចិត្តុប្បាទេន ឧបលក្ខិតោ ឧប្បាទ វន្តោ តទាការោ បុគ្គលោ អប្បធានវសេន លព្ភតិ។ បទសមុទាយស្ស បន វាច្ចត្ថោ កត្តុ កម្មភាវេសុ កត្តុភូតោ អតីតាទិកាលេសុ បច្ចុប្បន្នកាលភូតោ ធាត្វត្ថ កិរិយាវិសេសោវ លព្ភតិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។

វិត្ថារោ បនេវំ វេទិតព្ពោ។ នមុធាតុយា វច្ចំ សុគតាទិ ពុទ្ធគុណំ អារម្មណំ កត្វា វន្ទនាការប្បវត្តោ កាយវចី វិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកោ សទ្ធាចេតនាបញ្ញាបធានោ កុសល ចិត្តុប្បាទោ ច ទ្វេ វិញ្ញត្តិយោ អសមុដ្ឋាបេត្វា មនោទ្វារេ វន្ទនាការប្បវត្តោ កុសលចិត្តុប្បាទោ ច មុខ្យេន លព្ភតិ។ ពុទ្ធគុណានុស្សរណវសេន បវត្តោ យោនិសោមនសិកា

រាទិបុរេចរានុចរកុសលចិត្តុប្បាទោ ផលូបចារេន។ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកសង្ខាតំ បច្ឆិមបច្ឆិមផលំ រោគាទិអន្តរាយានំ អភាវញ្ច វា សគ្គមោក្ខសម្បត្តិសុខញ្ច ការណូបចារេន, បុរេ បុរេ វន្ទនា សទិសូបចារេន, វន្ទនស្ស នាមបញ្ញត្តិ ឋានូបចារេន, វត្ថុទ្វារារម្មណំ ឋានូបចារេន, វន្ទន គុណេន លក្ខិតំ បុគ្គលទព្វំ គុណូបចារេន។ ឧក្កដ្ឋមជ្ឈ មុទុត្តមត្តភាវោ គុណ្ណូបចារេន, អវយវភូតា វន្ទនា ឯកទេសូបចារេន។ សមូហភូតា វន្ទនា ឯកទេស្សូបចារេន, បុព្ពបុព្ពកុសលចិត្តុប្បាទោ សមីបូបចារេន, បច្ឆិមបច្ឆិម កុសលចិត្តុប្បាទោ សមីប្បូបចារេន, បណាមកុសលចិត្តុប្បាទភូតានំ បរមត្ថធម្មានំ និព្យាបារភាវោ តទ្ធម្មូបចារេន។ តេសំ ឯវំ ធម្មតាភាវោ អតទ្ធម្មូបចារេន, វន្ទនាការោ អភេទភេទូបចារេន។ វន្ទនសត្តិ ភេទអភេទូបចារេន លព្ភតិ។ មិ វិភត្តិយា វាច្ចំ តំមុខ្យាទីហិ លក្ខិតោ កត្តុ ក្រិយាវិសេសេន ច វត្តមានវិភត្តិសង្ខាតេន វិភត្តិវិសេ សេន ច បរស្សបទសង្ខាតេន បទវិសេសេន ច ឧត្តមបុរិស វិសេសេន ច អម្ហយោគវិសេសេន ច សព្ពធាតុវិសេសេន ច ឯកវចនវិសេសេន ច បច្ចុប្បន្នកាលវិសេសេន ច ធាត្វត្ថក្រិយាវិសេសេន ច អលិង្គ វិសេសេន ច ភូវាទិគណ វិសេសេន ច នោវិករណវិសេសេន ច ភាវកម្មកត្តុសុកត្តុវិសេសេន ច លក្ខិតោ អហំសង្ខាតោ ខន្ធសង្ខតោ សន្តានោ អប្បធានេន លព្ភតិ។ ក្រិយាបទស្ស ក្រិយាយ បធានេន វាចកត្តា ធាត្វត្ថោវ បធានេន លព្ភតិ។ អបច្ចយស្ស វាច្ចំ ភូវាទិគណជោតកា រូបសិទ្ធិមត្តា បទ សិលិដ្ឋតា លព្ភតិ។

អថ វា យោ អហំ នមាមីតិ សោ នមេ។ សាមញ្ញត្ថ វិគ្គហោយំ។ វាច្ចត្ថោ បន វុត្តនយេន វេទិតព្វោ។ នមនញ្ចេត្ថ ពុទ្ធស្ស សីលាទិអនន្តគុណេសុ និន្នបព្ភារតាវសេន បណាមក្រិយាភិនិប្ផាទិកា កុសលចេតនា។ សា ច វន្ទនេយ្យ វន្ទនកានំ ខេត្តជ្ឈាសយសម្បទាហិ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយភូតា យថាលទ្ធសម្បត្តិនិមិត្តកស្ស បុរិមកម្មស្ស អនុពលប្បទាន វសេន តន្និព្ពត្តិតវិបាកសន្តតិយា អន្តរាយករានិ ឧបបីឡកឧបច្ឆេទកកម្មានិ បដិពាហិត្វា បវត្តិកាលេ រោគាទិអន្តរាយានមប្បវត្តិំ សាធេតិ។ សម្បរាយេ ច ឧបបជ្ជវេទនីយភូតា សគ្គមោក្ខសម្បត្តិសុខំ និព្ពត្តេតីតិ។

អយំ បនេត្ថ **ទស្សនត្ថនយោ**។ នមេតិឥមិនា ពុទ្ធស្ស សុគតាទិគុណំ អារព្ភ បវត្តា តិវិធា បណាមកុសលចេតនា មុខ្យេន ទស្សេតិ។ តំ ទស្សនេន តស្សា ការណភូតា យោនិសោមនសិការាទយោ ច ចតុចក្កសម្បត្តិញ្ច ពុទ្ធុប្បាទនវមខេត្តញ្ច បុព្ពភាគេ បវត្តំ សទ្ធាបញ្ញាបធានំ កុសលចិត្តុប្បាទញ្ច ផលូបចារេន ទីបេតិ។ តទ្ទីបនេន តស្សា ផលភូតំ ទិដ្ឋធម្មរោគាទិអន្តរាយវិសោសនញ្ច សគ្គមោក្ខ សុខញ្ច បឋមការណូបចារេន បកាសេតិ។ តប្បកាសនេន ពុទ្ធស្ស បណាមារហភាវំ ទុតិយការណូបចារេន វិភាវេតិ ។ តំវិភាវនេន វន្ទកស្ស មេខេត្តង្គតភាវញ្ច បណាមេ តព្ពភាវញ្ច តតិយការណូបចារេន អនុភាវេតិ។

អយំ បនេត្ថ **អលង្ការនយោ**។ នមេតិវាចកបទស្ស វាច្ចភូតា តិវិធា ពុទ្ធបណាមកុសលចេតនា សមង្គាយិភាវោ នាម។ កស្មា, សវិរត្តា។ អថ វា តិវិធាយ ពុទ្ធបណា មកុសលចេតនាយ សម្បយុត្តោ សមាធិប្បធានោ មហា កុសលចិត្តុប្បាទោ សមង្គាយិភាវោ នាម។ កស្មា, ពុទ្ធស្ស សុគតាទិគុណារម្មណេ ឯកគ្គត្តា សមាហិតចិត្តត្តា វា។ សោយេវ បន សន្តរសោ នាម។ កស្មា, ពុទ្ធបណាមចេតនា កុសលង្គេន អកុសលង្គស្ស បហីនត្តា។ ពុទ្ធន្តិបាឋសេស បទស្ស វាច្ចភូតោ ពុទ្ធទព្វោ អារម្មណវិភាវោ នាម។ កស្មា, តស្ស បណាមកុសលចិត្តុប្បាទស្ស អារម្មណបច្ចយេន ឧបការត្តា។ ពុទ្ធស្ស សុគតន្ត្យាទិគុណោ ឧទ្ទីបនវិភាវោ នាម។ កស្មា, បណាមស្ស ការណត្តា។ ការណភូតំ តំ សមង្គាយិភាវំ ឧបាទាយ ជានិតព្ពោ ទិដ្ឋធម្មរោគា ទិអន្តរាយាភាវោ ច សម្បរាយេ សគ្គមោក្ខសុខសម្បត្តិ ច អានុភាវោ នាម។ កស្មា, អានិសំសផលត្តា។

តត្ថ ហិ កិញ្ចាបិ អានុភាវទីបកំ បទំ នត្ថិ។ ការណស្ស បន ផលេន វិនាភាវតោ ការណស្ស ផលំ វិញ្ញាយន្តិ។ អថ វា នមេតិបទស្ស សាមត្ថិយតោ អានុភាវោ ទស្សិតោយេវាតិ ទដ្ឋព្ពោ។ អាវិភូតោ ឧស្សុកោ ច ពុទ្ធបណាមស្ស អានិសំសបជាននា មតិ ច អលសាភាវោ ច ចិត្តប្បសាទោ ច សមាធិត្យាទិ ច ព្យភិចារីភាវោ នាម។ លោមហំសាទិភាវោ សត្វំកាភាវោ នាមាតិ អលង្ការ នយោ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ បច្ឆិមបច្ឆិមគាថាសូតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ សុគតំ សោភនគតំ សុន្ទរនិព្ពានដ្ឋានំ គតំ វា សម្មា គតំ វា, សុគតំ សម្មា វចនំ គទំ ភាសនំ, សេដ្ឋំ បសត្ថតរំ សតិបដ្ឋានាទិភេទេ ធម្មេ គវេសន្តំ វា សន្តេហិ គវេសិតព្ពំ វា សត្តានំ ហិតសុខំ ឥច្ឆិតំ វា, កុសលំកុសលំ កុសលំអកុសលំ, ជហំ ជហិតំ, អមតំ មរណវិរហិតំ អមតំ អមតនិព្ពានសមន្នាគតំ, សន្តំ កិលេសទរថវូបសមំ, អសមំ លោកិយធម្មេន អសទិសំ មគ្គផលនិព្ពានធម្មំ។ ទទំ ទាតំ ទាយកំ វា, សរណំ សព្ពសត្តលោកស្ស បដិសរណភូតំ។ លោកំ សត្តសង្ខ រោកាសសង្ខតំ តិលោកំ, សរណំ ជានន្តំ, អរណំ និក្កិលេសំ, កិលេសសង្ខាតរណវិរហិតំ វា។ អរណំ សត្តេសុ កិលេសរជស្សាភាវំ, ករំ ទេសនាញាណេន កតំ, អភយំ និព្ភយំ, អភយំ និព្ភយដ្ឋានំ និព្ពានទិសំ, នាយកំ សត្តេ និព្ពានបារំ នេន្តំ, នាយកំ តិលោកានំ ជេដ្ឋំ បាមោក្ខំ ពុទ្ធំ សក្កច្ចំ តីហិ ទ្វារេហិ អហំ នមេ នមាមីតិ។

២. នយនសុភគកាយង្គំ,
មធុរវរសរោបេតំ;
អមិតគុណគណាធារំ,
ទសពលមតុលំ វន្ទេ។

២. ឯវំ បឋមំ គាថាទ្វយេន ពុទ្ធស្ស នមស្សិត្វា ឥទានិ នយនសុភគកាយង្គន្យាទីហិ បញ្ចហិ គុណេហិ ថោមិត្វា ពុទ្ធំ វន្ទិតុំ **នយនសុភគកាយង្គ**ន្តិអាទិគាថមាហ។ អយំ បន ន ន មគណយុត្តត្តា នវក្ខរេហិ លក្ខិតា ភុជគសុ សុគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “ភុជគសុសុមគា នាមោ”តិ។

អយំ បនេត្ថ យោជនា។ យស្សំ បដិបាទំ នា ច ទ្វេ នគណាមោ ច មគណោ ច យទិ សិយា។ សា ភុជគសុសុគាថាតិ មតា ញាតព្ពាតិ។ តត្ថ បន **នយនសុភគកាយង្គ**ន្តិ សព្ពសត្តានំ ចក្ខុស្ស សោភនំ គតេន កាយង្គេនសមន្នាគតំ។ ឯត្ថ ហិ នយនន្តិ សមវិសមំ ទស្សេន្តំ អត្តភាវំ នេតីតិ នយនំ, ចក្ខុ លព្ភតិ។ នីធាតុ យុ។ សុភំ សោភនំ គច្ឆតីតិ សុភគំ, កាយង្គំ លព្ភតិ។ សុភសទ្ទូបបទោ គមុធាតុ ក្វិ។ កាយស្ស អង្គំ អវយវំ កាយង្គំ។ ភគវតោ កាយង្គំ លព្ភតិ។ ឆដ្ឋីតប្បុរិសសមាសោយំ។ នយនស្ស សុភគំ នយនសុភគំ, តំ កាយង្គំ យស្ស ពុទ្ធស្សាតិ នយនសុភគ កាយង្គោ, ពុទ្ធោ។ សោ ហិ រូបកាយស្ស ទស្សនា នុត្តរិយគុណយោគតោ សព្ពសត្តានំ បសាទចក្ខុស្ស សោភនំ គតេន ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណេហិ ច អសីត្យា នុព្យញ្ជនលក្ខណេហិ ច លក្ខិតេន កាយង្គេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។

មធុរវរសរោបេតន្តិ បិយបេមនីយឧត្តមសទ្ទេន សមន្នាគតំ, សោ ហិ ភគវា មជិយតិ បិយតិ បេមិយតិ វាតិ មធុរោ។ មជធាតុ ឧរោ។ វុត្តញ្ហិ **មជ្ឈិមបណ្ណាសដីកាយំ** “មធុរោតិ បិយោ បេមនីយោ អបលិពុទ្ធោ”តិ។ អថ វា មជិយតិ អស្សាទិយតីតិ មធុរោ, មជតិ សព្ពសត្តានំ បីតឹ ឧន្ទេតិ វឌ្ឍេតីតិ មធុរោ, មជធាតុ ឧន្ទេ ឧរោ។ តេន វុត្តំ **សទ្ទនីតិយំ** “មជ ឧន្ទេ”តិ។ វរិតព្ពោ ឥច្ឆិតព្ពោ បត្ថិតព្ពោ វាតិ វរោ, សរោ។ វរធាតុ ឥច្ឆាយំ អ។ សរតិ គច្ឆតិ សោតវិញ្ញាណារម្មណភាវន្តិ សរោ, សទ្ទោ។ សរធាតុ គតិយំ អ។ សរតិ គច្ឆតិ សុយ្យមានតន្តិ វា សរោ, សរិយតិ សុណិយតីតិ វា សរោ, ភគវតោ អដ្ឋង្គសមន្នាគតោ សទ្ទោ លព្ភតិ។ ឧបសម្បជ្ជតីតិ ឧបេតោ, ឧបបុព្ពឥធាតុ ត។ មធុរោ ច វរោ ច សោ សរោ ចាតិ មធុរវរសរោ, តេន ឧបេតោ សម្បន្នោ សមន្នាគតោតិ មធុរវរសរោបេតោតិ វុច្ចតិ។ ភគវតោ បន ហទយ វត្ថុនោ សុវិសុទ្ធត្តា បិត្តសេម្ហាទីហិ អបលិពុទ្ធត្តា ទេវមនុស្សេហិ មធុរេន បិយេន មនាបិយេន វរេន ឥច្ឆិតបត្ថិ តេន អដ្ឋង្គសមន្នាគតេន សរេន សទ្ទេន ឧបេតោ សម្បន្នោ សមន្នាគតោតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ សរោបេតន្តិ សាមញ្ញវសេន វុត្តំ, ភគវតោ សរោ បន វិសដ្ឋោ ច, វិញ្ញេយ្យោ, មញ្ជុ, សវនីយោ, ពិន្ទុ, អវិសារី, គម្ភីរោ, និន្នាទិ ចាតិ វិសេសេន អដ្ឋង្គសមន្នាគតោតិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ មជ្ឈិមបណ្ណាសេ **ព្រហ្មាយុសុត្តេ** “អដ្ឋង្គសមន្នាគតោ ខោ បនស្ស គោតមស្ស មុខតោ ឃោសោ និច្ឆរតិ វិសដ្ឋោ ច, វិញ្ញេយ្យោ ច, មញ្ជុ ច, សវនីយោ ច, ពិន្ទុ ច, អវិសារី ច, គម្ភីរោ ច, និន្នាទិ ច។ យថាបរិសំ ខោ បន សោ ភវំ គោតមោ សរេន វិញ្ញាបេតិ, ន ចស្ស ពហិទ្ធា បរិសាយ ឃោសោ ន និច្ឆរតី”តិ។

តស្សាដ្ឋកថាយំ បន វិសដ្ឋោតិ សិនិទ្ធោ អបលិពុទ្ធោ។ វិញ្ញេយ្យោតិ វិញ្ញាបនីយោ បាកដោ។ វិសដ្ឋត្តាយេវ ចេស វិញ្ញេយ្យោ ហោតិ។ មញ្ជូតិ មធុរោ។ សវនីយោតិ សោតសុខោ, មធុរត្តាយេវ ចេស សវនីយោ ហោតិ។ ពិន្ទូតិ សម្បិណ្ឌិតោ។ អវិសារីតិ អវិសដោ។ ពិន្ទុត្តាយេវ ចេស អវិសារី ហោតិ។ គម្ភីរោតិ គម្ភីរសមុដ្ឋិតោ។ និន្នាទីតិ និន្នទវា។ គម្ភីរត្តាយេវ ចេស និន្នាទិ ហោតិ។ យថាបរិសន្តិ ចក្កវាឡបរិយន្តាបិ ឯកពទ្ធំ បរិសំ វិញ្ញាបេតិ។ ពហិទ្ធាតិ អង្គុលិមត្តម្បិ បរិសតោ ពហិទ្ធា ន គច្ឆតិ។ កស្មា។ សោ ឯវរូបោ មធុរសរោ អការណា មា នស្សីតិ។ ឥតិ ភគវតោ ឃោសោ បរិសាយ មត្តកេនេវ ចរតីតិ វណ្ណិតោតិ។ **អភិធានប្បទីបិកាយញ្ច** វុត្តា សង្គហគាថា –

“វិសដ្ឋមញ្ជុវិញ្ញេយ្យា, សវនីយាវិសារិនោ;
ពិន្ទុគម្ភីរនិន្នាទិ, ត្វេវមដ្ឋង្គិកោ សរោ”តិ។

យថា ហិ ព្រហ្មានោ សរោ បិត្តសេម្ហេហិ អបលិពុទ្ធត្តា វិសុទ្ធោ មធុរោ ហោតិ។ យថា ច សីហព្យគ្ឃាទីហិ វាឡមិគេហិ អនុពន្ធា ធាវន្តា ឧទ្ទកមិគា ករវីកសកុណស្ស វិក្កូជមានំ សទ្ទំ សុត្វា សរស្ស មធុរត្តា មរណភយំ ហិត្វា អធាវិត្វា ឧក្ខិត្តបាទំ អនិក្ខិបិត្វា តិដ្ឋន្តា សុណន្តិ, ឯវំ ករវីកស្ស សទ្ទោ ធម្មតាភាវេន មធុរោ បិយោ

មនាបោ ហោតិ។ ឯវំ ភគវតោ កតំ កម្មំ វត្ថុំ សោធេតិ, វត្ថុស្ស សុទ្ធត្តា បិត្តសេម្ហេហិ ច អបលិពុទ្ធត្តា ភគវតោ នាភិតោ សមុដ្ឋហន្តោ សរោបិ អដ្ឋង្គសមន្នាគតោ សុវិសុទ្ធោ អតិមធុរោ អតិបិយោ អតិមនាបោ ហោតិ។ សា បនេសា ហីនូបមា ហោតិ, ភគវតោ ហិ សរោ តេហិ សទ្ទេហិ សតភាគេន សហស្សភាគេន អតិមធុរោ អតិបិយោ អតិមនាបោ ហោតិ, តថា ហិ ធម្មាសោ ករញ្ញោ អសន្ធិមិត្តា ទេវី ករវីកសកុណស្ស មធុរសទ្ទំ សុត្វា ចិន្តេសិ “តមស្ស តិរច្ឆានស្ស មធុរោ សទ្ទោ, កោ នាម សព្ពញ្ញុតញ្ញាណសិរិ បត្តស្ស ភគវតោ អតិមធុរោ សទ្ទោ”តិ, បីតឹ ឧប្បាទេត្វា តំ បីតឹ អវិជហិត្វា សត្តហិ ជង្ឃសតេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាតិ, តស្មា ភគវតោ មធុរវរសរោបេតន្តិ ថោមេតីតិ។

អមិតគុណគណាធារន្តិ អបរិមិណិតព្ពសីលាទិគុណសមូហានំ បតិដ្ឋានភូតំ។ ឯត្ថ ច សមិតោតិ បរិមិណិតព្ពោតិ មិតោ, មាធាតុ បរិមាណេ ត, ន មិតោ អមិតោ។ គុណោតិ សីលាទយោ ធម្មា។ តេ ហិ គុណេន្តិ តំសមង្គីបុគ្គលំ បកាសេន្តីតិ គុណាតិ វុច្ចន្តិ។ គុណធាតុ បកាសនេ អ។ **មណិសារមញ្ជូសាដីកាយំ** បន “គុណន្តិ អត្តនោ អាធារំ បាកដំ ករោន្តីតិ គុណា”តិ វុត្តំ។

សទ្ទនីតិធាតុមាលាយញ្ច “គុណ អាមន្តនេ, គុណោតិ សីលាទយោ ធម្មា, កេនដ្ឋេន តេ គុណា, គោណាបិយតិ អាមន្តាបិយតិ អត្តនិ បតិដ្ឋិតោ បុគ្គលោ ទដ្ឋុំ សោតុំ បូជិតុញ្ច ឥច្ឆន្តេហិ ជនេហីតិ គុណោ។ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ សីលាទិ ធម្មានំ អាមន្តាបនំ នត្ថិ, តថាបិ តំហេតុ អាមន្តនំ និមន្តនញ្ច តេយេវ ករោន្តិ នាមាតិ ឯវំ វុត្តំ។ អញ្ញេ បន គុញ្ជន្តេ អព្យយន្តេ ឥតិ គុណាតិ អត្ថំ វទន្តិ។ តទនុរូបំ បន ធាតុសទ្ទំន បស្សាម ។ គុណ អាមន្តនេ ឥច្ចេវ បស្សាម។ វិចារេត្វា គហេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ អមិតោ គុណោ អមិតគុណោ, តេសំ គណោ សមូហោ អមិតគុណគណោ, តេសំ។ អាធារតិ តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ អមិតគុណគណាធារោ, ជិនោ លព្ភតិ។ សោ បន សមុទ្ទោទកំ នាឡិបត្តេន អបរិមិតំ វិយ កេនចិ អបរិមិតានំ សីលាទិគុណសមូហានំ អាធារោ បតិដ្ឋានភូតោតិ អត្ថោ។

ទសពលន្តិ អញ្ញេហិ អសាធារណំ តថាគតទសពលសម្បន្នំ។ ឯត្ថ ហិ ពលន្តិ កេហិចិ វិរុទ្ធេហិ ការណេ ហិ ពលន្តិ ន កម្បេន្តិ ថិរន្តីតិ ពលំ, ទស ពលានិ យស្ស សោតិ ទសពលោ, ពុទ្ធោ។ តំ បន ទុវិធំ ហោតិ តថា គតស្ស ទសពលំ កាយទសពលញ្ច, ញាណទសពលញ្ចាតិ។ តេសុ ហិ កាយពលំ ហត្ថិកុលានុសារេន វេទិតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ **បោរាណេហិ** –

> “កាឡា វកញ្ច គង្គេយ្យំ, បណ្ឌរំ តម្ពបិង្គលំ;
> គន្ធ មង្គលហេមញ្ច, ឧបោសថំ ឆទ្ទន្តិមេ ទសា”តិ។

ឥមានិ ហិ ទស ហត្ថិកុលានិ។ តត្ថ កាឡាវកន្តិ បកតិហត្ថិកុលំ ទដ្ឋព្ពំ។ យំ ទសន្នំ បុរិសានំ កាយពលំ, តំ ឯកស្ស កាឡាវកហត្ថិនោ។ យំ ទសន្នំ កាឡាវកានំ ពលំ, តំ ឯកស្ស គង្គេយ្យស្ស។ យំ ទសន្នំ គង្គេយ្យានំ, តំ ឯកស្ស បណ្ឌរស្ស។ យំ ទសន្នំ បណ្ឌរានំ, តំ ឯកស្ស តម្ពស្ស។ យំ ទសន្នំ តម្ពានំ, តំ ឯកស្ស បិង្គលស្ស។ យំ ទសន្នំ បិង្គលានំ, តំ ឯកស្ស គន្ធហត្ថិនោ។ យំ ទសន្នំ គន្ធហត្ថីនំ, តំ ឯកស្ស មង្គលស្ស។ យំ ទសន្នំ មង្គលានំ, តំ ឯកស្ស ហេមវតស្ស។ យំ ទសន្នំ ហេមវតានំ, តំ ឧបោសថស្ស។ យំ ទសន្នំ ឧបោសថានំ, តំ ឯកស្ស ឆទ្ទន្តស្ស។ យំ ទសន្នំ ឆទ្ទន្តានំ, តំ ឯកស្ស តថាគតស្ស, នារាយនសង្ឃាតពលន្តិបិ ឥទមេវ វុច្ចតិ។ តទេតំ បកតិហត្ថីនំ គណនាយ ហត្ថិកោដិសហស្សានំ ។ បុរិសគណនាយ ទសន្នំ បុរិសកោដិសហស្សានំ ពលំ ហោតិ។ ឥទំ តថាគតស្ស កាយពលំ ហោតិ។ ឥទំ បន តាសុ តាសុ បាឡីសុ ន អាគតំ។ អដ្ឋកថាសុយេវ អាគតំ។ តេន វុត្តំ ទសក និបាត **អង្គុត្តរដីកាយំ** “ទស ពលញាណំ បន បាឡិយំ អាគតមេវ។ ន កាយពលំ វិយ អដ្ឋ កថារុឡ្ហមេវាតិ អធិប្បាយោ”តិ។ ឯត្ថ ច នារាយន សង្ឃាត ពលន្តិ ឯត្ថ នារា វុច្ចន្តិ រស្មិយោ, តា ពហូ នានាវិធា ឥតោ ឧប្បជ្ជន្តីតិ នារាយនំ, វជិរំ។ តស្មា នារាយនសង្ឃាត ពលន្តិ វជិរសង្ឃាតពលន្តិ អត្ថោតិ។

ញាណទសពលំ បន វិភង្គបាឡិយញ្ច មូលបណ្ណាសេ មហា សីហនាទសុត្តេ ទសកនិបាតអង្គុត្តរបាឡិយញ្ច វិត្ថារេន អាគតមេវ។ សុខគ្គហណត្ថំ បន សង្ខេបេន ទស្សយិស្សាមិ។ សេយ្យថិទំ។ ឋានាដ្ឋានញាណញ្ច, កម្មសមាទានានំ វិបាកញាណំ, សព្ពត្ថគាមិនិបដិបទាញាណំ, អនេកធាតុ នានាធាតុ លោក ញាណំ, សត្តានំ នានាធិមុត្តិកតំ ញាណំ, បរសត្តានំ បរបុគ្គលានំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញាណំ, ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តីនំ សំកិលេសំ វោទានំ វុដ្ឋានំ ញាណំ, បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណំ, សត្តានំ ចុតូបបាតំ ញាណំ, អាសវានំ ខយញាណញ្ចាតិ។ អយំ បន កមោ អភិធម្មវិភង្គបាឡិយំ អាគតក្កមោ។

ចុតូបបាតញាណដ្ឋានេ បន មូលបណ្ណាសបាឡិយំ មហាសីហនាទសុត្តេ ច ទសកនិបាតអង្គុត្តរបាឡិយំ ទិព្ពចក្ខុញាណំ អាគតំ។ អត្ថតោ បន ទិព្ពចក្ខុញាណេន ចុតូបបាតស្ស បស្សិតត្តា សទិសមេវាតិ។ តត្ថ ហិ ឋានាដ្ឋានញាណន្តិ ការណាការណំ យថាភូតំ ជាននញាណំ។ ការណញ្ហិ យស្មា តត្ថ ផលំ តិដ្ឋតិ តទាយត្តវុត្តិតាយ ឧប្បជ្ជតិ ចេវ បវត្តតិ ច, តស្មា ឋានន្តិ វុច្ចតិ។ កម្មសមាទានានំ វិបាកញាណន្តិ សមាទិយិត្វា កតានំ អតីតានាគត បច្ចុប្បន្នានំ កុសលាកុសលកម្មានំ សុគតិទុគ្គតិបដិសន្ធិសង្ខាតំ វិបាកំ និព្ពានផលញ្ច យថាភូតំ បជាននញាណំ។ សព្ពត្ថ គាមិនិបដិបទំ ញាណន្តិ សព្ពគតិគាមិនិញ្ច បដិបទំ មគ្គំ យថាភូតំ បជាននញាណំ។ តត្ថ ច បដិបទន្តិ បដិបជ្ជតិ បាបុណាតិ ឯតេនាតិ បដិបទំ, មគ្គំ។ គតិគាមិនិន្តិ និរយាទិបញ្ចគតិគាមិនី។ អគតិគាមិនិន្តិ និព្ពានគាមិនី។ វុត្តញ្ហិ "និព្ពានញ្ចាហំ សារិបុត្ត បជានាមិ និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទ"ន្តិ។

អនេកធាតុនានាធាតុលោកំ ញាណន្តិ ឯត្ថ អនេក ធាតូតិ ចក្ខុធាតុអាទីហិ កាមធាតូហិ វា ពហុធាតុំ។ នានាធាតូតិ តាសំយេវ ធាតូនំ វិលក្ខណត្តា វិសទិស សភាវត្តា នានាប្បការធាតុំ។ លោកន្តិ ខន្ធាយតន ធាតុលោកំ។ ញាណន្តិ យថាភូតំ បជាននញាណំ។ សត្តានំ អធិមុត្តិកតំ ញាណន្តិ សត្តានំ ហីនាទីហិ អធិមុត្តីហិ នានាធិមុត្តិកភាវំ យថាភូតំ បជាននញាណំ។ បរសត្តានំ បរបុគ្គលានំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញាណន្តិ ឯត្ថ បរសត្តានន្តិ បធានសត្តានំ។ បរបុគ្គលានន្តិ តតោ បរេសំ ហីនសត្តានំ។ ឯកត្ថមេវ វា ឯតំ បទទ្វយំ វេនេយ្យវសេន ទ្វេធា វុត្តំ។ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញាណន្តិ សទ្ធាទីនំ ឥន្ទ្រិយានំ បរភាវំ វឌ្ឍិញ្ច អបរភាវំ ហានិញ្ច យថាភូតំ បជាននញាណំ។

ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តីនំ សំកិលេសំ វោទានំ វុដ្ឋានំ ញាណន្តិ ឯត្ថ ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តីនន្តិ បឋមាទីនំ ចតុន្នំ ឈានានំ, រូបី រូបានិ បស្សតីតិអាទីនំ អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ, សវិតក្កសវិចារាទីនំ តិណ្ណំ សមាធីនំ, បឋមជ្ឈាន សមាបត្តិអាទីនញ្ច នវន្នំ អនុបុព្ពសមាបត្តីនំ។ សំកិលេសន្តិ ហានភាគិយធម្មំ។ វោទានន្តិ វិសេសភាគិយធម្មំ។ វុដ្ឋានន្តិ យេន ការណេន ឈានាទីហិ វុដ្ឋហន្តិ, តំ ការណំ។ ញាណន្តិ យថាភូតំ បជាននញាណំ។ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណន្តិ បុព្ពេ និវុត្ថក្ខន្ធានុស្សរណសង្ខាតំ បជាននញាណំ។ សត្តានំ ចុតូបបាតំ ញាណន្តិ សត្តានំ ចុតិញ្ច ឧបបាតញ្ច បជាននំ ទិព្ពចក្ខុញាណំ។ អាសវានំ ខយញាណន្តិ កាមាសវាទីនំ ខយសង្ខាតំ អាសវនិរោធំ និព្ពានំ យថាភូតំ បជានន ញាណន្តិ ។ ឥមានិ បន ញាណានិ អញ្ញេហិ អសាធារណានិ តថាគតស្ស ទសពលញាណានីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។

ហោន្តិ ចេត្ថ –

> "ឋានាដ្ឋានំ វិបាកញ្ច, ញាណំ បដិបទំ ញាណំ;
> អនេកធាតុលោកញ្ច, សត្តានំ អធិមុត្តិកំ។ [សា បនេសា សេតវិបុលាគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា;]
>
> ឥន្ទ្រិយបរាបរញ្ច, ឈានាទិនំ សំកិលេសំ;
> វោទានំ វុដ្ឋានំ ញាណំ, បុព្ពេនិវាសានុស្សតី;
> សត្តានំ ចុតូបបាតំ, អាសវក្ខយំ ញាណន្តិ;
> ទសិមានិ ពុទ្ធស្ស ចា, សាធារណានិ ញាណានី"តិ។ [សា បនេសា សាមញ្ញគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា;]

ននុ ទសពលញាណំ នាម បាដិយេក្កំ នត្ថិ, សព្ពញ្ញុតញាណមេវ ហោតិ, អថ កស្មា តំ ញាណំ ទសភេទេន វុត្តន្តិ។ វុច្ចតេ។ អញ្ញមេវ ហិ ទសពលញាណំ, អញ្ញំ សព្ពញ្ញុតញាណំ, ទសពលញ្ហិ សកសកកិច្ចមេវ ជានាតិ។ សព្ពញ្ញុតញាណំ បន តម្បិ តតោ អវសេសម្បិ បជានាតិ។ ទសពលញាណេសុ ហិ បឋមំ ការណាការណមេវ ជានាតិ។ ទុតិយំ កម្មន្តរ វិបាកន្តរមេវ។ តតិយំ កម្មបរិច្ឆេទមេវ។ ចតុត្ថំ ធាតុ នានត្តការណមេវ។ បញ្ចមំ សត្តានំ អជ្ឈាសយាធិមុត្តិមេវ។ ឆដ្ឋំ ឥន្ទ្រិយានំ តិក្ខមុទុភាវមេវ។ សត្តមំ ឈានាទីហិ សទ្ធិំ តេសំ សំកិលេសាទិមេវ។ អដ្ឋមំ បុព្ពេ និវុត្ថខន្ធសន្តតិមេវ។ នវមំ សត្តានំ ចុតិបដិសន្ធិមេវ។ ទសមំ សច្ចបរិច្ឆេទមេវ។ សព្ពញ្ញុតញាណំ បន ឯតេហិ ជានិតព្ពញ្ច តតោ ឧត្តរិញ្ច បជានាតិ។ ឯតេសំ បន កិច្ចំ ន សព្ពំ ករោតិ។ តញ្ហិ ឈានំ ហុត្វា អប្បេតុំ ន សក្កោតិ។ ឥទ្ធិ ហុត្វា វិកុព្ពិតុំ ន សក្កោតិ។ មគ្គោ ហុត្វា កិលេសេ ខេបេតុំ ន សក្កោតិ។ ឯវំ តេសំ ញាណទ្វយានំ វិសេសោតិ។ តំ បន ឥធ ញាណទ្វយំ អធិប្បេតន្តិ។

អតុលន្តិ សីលាទីហិ គុណេហិ កេនចិ បុគ្គលេន អសទិសំ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ។ តុលនំ ឧម្មានំ តុលា, តុល សទិស្សំ។ **សទ្ទនីតិយ**ញ្ហិ "តុល ឧម្មានេ"តិ វុត្តំ។ អថ វា តុលិយតិ បមិយតិ ឯតាយាតិ តុលា, បកតិតុលា។ តុលា វិយាតិ តុលា, ញាណំ។ តាយ សម្មិតោ តុលោ។ សម្មិត តទ្ធិតេ អបច្ចយោ។ តុលសទិសញាណេន សម្មិតោ បុគ្គលោ។ ន តុលោ អតុលោ។ កម្មធារយមិស្សកតប្បុរិស សមាសោយំ។ សីលាទិគុណេហិ កេនចិ បុគ្គលេន

អសទិសោ ភគវា លព្ភតិ។ អថ វា នត្ថិ តុលោ សទិសោ បុគ្គលោ ឯតស្សាតិ អតុលោ, ភគវា។ អតគ្គណសំវិញ្ញាណោយំ ពហុព្ពីហិ។ សីលាទិគុណេហិ កេនចិ អសទិសោ អគ្គបុគ្គលោតិ អត្ថោ។ សទេវកេ លោកេ អគ្គបុគ្គលភាវតោ។ យថាហ "យាវតា ភិក្ខវេ សត្តា អបទា វា ទ្វិបទា វា ចតុប្បទា វា, តថាគតោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ, វិរាគោ សេដ្ឋោ ធម្មានំ ទ្វិបទានញ្ច ចក្ខុមា"តិ។ តំ អតុលំ ពុទ្ធន្តិ សម្ពន្ធោ។ **វន្ទេ**តិ ពុទ្ធស្ស នយនសុភគកាយង្គាទិគុណំ អនុស្សរិត្វា តីហិ ទ្វារេហិ សក្កច្ចំ អហំ វន្ទាមីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច មិរិកត្តិយា មហាវិសយសុត្តេន ឯការា ទេសោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ វន្ទនា បន តិវិធា ហោតិ កាយវចីមនោវន្ទនាវសេនាតិ។ យថាហ "តិស្សោ ឥមា ភិក្ខវេ វន្ទនា។ កតមា តិស្សោ។ កាយេន វន្ទតិ, វាចាយ វន្ទតិ, មនសា វន្ទតី"តិ។

តត្ថ យោនិសោ មនសិការចិត្តំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា ជាណុទ្វយកប្បរទ្វយនលាដសង្ខាតានិ បញ្ច អង្គានិ ភូមិយំ បតិដ្ឋាបេត្វា វន្ទនេយ្យានំ អភិមុខំ និបតន្តោ កាយេន វន្ទតិ នាម។ យំ សន្ធាយ "បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា"តិ អដ្ឋ កថាទីសុ វុត្តំ។ ពុទ្ធគុណបទានិ វាចាយ បវត្តេន្តោ វាចាយ វន្ទតិ នាម។ វិបស្សិស្ស នមត្ថុ, សិខិស្សាបិ នមត្ថុ, វេស្ស ភុស្ស នមត្ថុ, កកុសន្ធស្ស នមត្ថុ, កោណាគមនស្ស នមត្ថុ , កស្សបស្ស នមត្ថុ, អង្គីរសស្សស្ស នមត្ថុ ត្យាទីសុបិ វាចាវន្ទនាយេវ។ ពុទ្ធាទិ គុណានិ អនុស្សរន្តោ មនសា វន្ទតិ នាមាតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ នយនសុភគកាយង្គំ សព្ពសត្តានំ ចក្ខុស្ស សោភនំ គតេន កាយង្គេន សមន្នាគតំ, មធុរវរសរោបេតំ បិយបេមនីយេន អស្សាទិ យេន ឧត្តមសទ្ទេន សមន្នាគតំ, អមិតគុណគណាធារំ អបរិមិណិតព្ពសីលាទិគុណសមូហានំ បតិដ្ឋានភូតំ, ទសពលំ អនញ្ញសាធារណេន តថាគតស្ស កាយញាណទស ពលេន សមន្នាគតំ, អតុលំ សីលាទិគុណេហិ កេនចិ អសទិសំ ពុទ្ធំ តីហិ ទ្វារេហិ សក្កច្ចំ អហំ វន្ទេ វន្ទាមីតិ។

ទុតិយវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

៣. យោ ពុទ្ធោ ធិតិមាញ្ញធារកោ,
សំសារេ អនុភោសិ កាយិកំ;
ទុក្ខំ ចេតសិកញ្ច លោកតោ,
តំ វន្ទេ នរទេវ មង្គលំ។

៣. ឯវំ តតិយគាថាយ ពុទ្ធស្ស វន្ទិត្វា ឥទានិ សមាធិ អាទីហិ ចតូហិ គុណេហិ ថោមិត្វា វន្ទិតុកាមោ **យោ ពុទ្ធោ ធិតិមាញ្ញធារកោ** តិអាទិគាថមាហ។ អយំ បន មសជគណ គរុយុត្តត្តា ទសក្ខរេហិ លក្ខិតា សុទ្ធវិរា ជិតគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ**-ម្យាជ្កា សុទ្ធវិរា ជិតំ មតន្តិ។ តស្សត្ថោ។ យស្សំ បដិបាទំ ម្យា មសគណា ច ជ្កា ជគណគរុកា ច ចេ សិយ្យុំ, តំ វុត្តំ សុទ្ធវិរាជិតន្តិ មតំ ញាតព្ពន្តិ។ ធិតិមា អញ្ញធារកោ យោ ពុទ្ធោ លោកតោ សំសារេ កាយិកំ ទុក្ខញ្ច ចេតសិកំ ទុក្ខញ្ច អនុភោសិ នរទេវមង្គលំ, តំ ពុទ្ធំ អហំ វន្ទេតិ សម្ពន្ធោ។

តត្ថ ហិ **យោ**តិ អនិយមនិទ្ទេសោ។ យោ យាទិសោតិ អត្ថោ។ តស្ស ច អនិយមវាចក សព្ពនាមបទត្តា វចនត្ថោ ន កាតព្ពោ។ តស្ស បន យ ឱតិ បទវិភាគោ កាតព្ពោ។ តេសុ ច យសទ្ទស្ស វាច្ចំ អនិយមោ ពុទ្ធទព្ពោ អប្បធានេន លព្ភតិ, តស្ស យាទិសយុត្តជច្ចនាមគោត្តសីលវិហារី គោចរសង្ខាតំ អនិយមសាមញ្ញាការគុណមេវ បធានេន លព្ភតិ។ បឋមាសិរិភត្តិយា ការិយភូតស្ស ឱការស្ស វាច្ចំ បកតូបនិស្សយសង្ខាតំ កត្តការកេកវចនសង្ខ្យំ លព្ភតិ។ អថ វា សព្ពនាមភាវំ យាតិ គច្ឆតីតិ យោ, អនិយមវាចកភាវំ យាតិ គច្ឆតីតិ វា យោ, សព្ពនាម ភាវេន យាតិ បវត្តតីតិ វា យោ, សព្ពនាមភាវេន យាតព្ពោ ញាតព្ពោតិ វា យោ, យាតព្ពោ ញាតព្ពោ ឯតេន វា អនិយមត្ថោតិ យោ។

តេនាហុ **បោរាណា** –

"នានាការណំ បដិច្ច, ធាតុបច្ចយវិគ្គហំ;
ចិន្តកានំ បភាវេវ, បធានំ ហោតិ ចិន្តនេ"តិ។

ពុទ្ធោតិ បដិវិទ្ធចតុសច្ចធម្មោ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ។ ពុជ្ឈតិ ចត្តារិ សច្ចានីតិ ពុទ្ធោ, ភគវា។ សុទ្ធកត្តសាធនោយំ។ ពុធធាតុ តត។ ពោធេតា បជាយាតិ វា ពុទ្ធោ, ហេតុ កត្តសាធនោយំ។ អញ្ញេសំ ចត្តារិ សច្ចានិ ពោធេតីតិ អត្ថោ។ អថ វា អនញ្ញពោធិតោ ហុត្វា សវាសនាយ សម្មោហនិទ្ទាយ ពុជ្ឈតិ ជាគរោតីតិ ពុទ្ធោ, ទិនករកិរណ សមាគមេន បរមរុចិរសិរីសោភគ្គប្បត្តិយា វិកសិតមិវ បទុមំ អគ្គមគ្គញាណសមាគមេន

អបរិមិតគុណគណាលង្កត សព្ពញ្ញុតញ្ញាណប្បត្តិយា ពុជ្ឈតិ វិកសតីតិ វា ពុទ្ធោ, និព្ពាន សង្ខាតំ ឯកាយនមគ្គំ ពុជ្ឈតិ គច្ឆតីតិ វា ពុទ្ធោ។ ពុធសទ្ទោ ហិ ញាណាទីសុ ចតូស្វត្ថេសុ វត្តតិ។

តេន វុត្តំ –

“ញាណេ វិកសនេ ចេវ, គមនេ ចាបិ ជាគរេ;
ចតូស្វេតេសុ អត្ថេសុ, ពុធសទ្ទោ បវត្តតី”តិ។

អថ វា សព្ពញ្ញេយ្យធម្មេ ពុជ្ឈតិ ជានាតីតិ ពុទ្ធោ, បារមិ ភាវិតាយ បញ្ញាយ សព្ពេ សង្ខតាសង្ខតធម្មេ ពុជ្ឈតិ អពុជ្ឈិ ពុជ្ឈិស្សតីតិ វា ពុទ្ធោ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ វត សោ ភគវាតិ អធិគតញ្ញាណគុណវិសេសេហិ ពុជ្ឈិតព្ពោតិ វា ពុទ្ធោ, ភគវតា ពុជ្ឈិតព្ពំ ញាតព្ពន្តិ ពុទ្ធំ។ កឹ តំ, សព្ពញ្ញុត ញាណំ, តទស្សត្ថីតិ ពុទ្ធោ, ភគវា។ អត្ថតោ បន បារមិតា ភាវិតោ សយម្ភូញាណេន សហ វាសនាយ វិហតវិទ្ធស្ត និរវសេសក្លេសោ មហា ករុណាសព្ពញ្ញុតញ្ញាណាទិអបរិ មេយ្យគុណគណាធារោ ខន្ធសន្តានោ ពុទ្ធោ។ យថាហ “ពុទ្ធោតិ យោ សោ ភគវា សយម្ភូ អនាចរិយកោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ, ពលេសុ ច វសីភាវ”ន្តិ។

ឯត្ថ ច ពុទ្ធោ នាម សព្ពញ្ញុពុទ្ធ, បច្ចេកពុទ្ធ, ចតុសច្ចពុទ្ធ, សុត ពុទ្ធវសេន ចតុព្ពិធោ ហោតិ។ តត្ថ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ សមតឹសបារមិយោ បូរេត្វា សម្ពោធិប្បត្តោ សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ នាម។ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ បារមិយោ បូរេត្វា សយម្ភូបត្តោ បច្ចេកពុទ្ធោ នាម។ អវសេសា ខីណាសវា ចតុសច្ចពុទ្ធោ នាម។ ពហុស្សុតោ សុតពុទ្ធោ នាម។ ឥធ បន សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ អធិប្បេតោ។

ធិតិមាញ្ញធារកោតិ ឯត្ថ ធិតិមា អញ្ញធារកោតិ បទច្ឆេទោ កាតព្ពោ។ ធិតិមាតិ សមាធិវន្តោ, សម្បយុត្ត ធម្មេ ឯការម្មណេ ធារេតីតិ ធិតិ, សមាធិ។ ធាធាតុតិ។ អាការស្ស ឥការាទេសោ។ ធិយតិ បបេតិ ឯការម្មណេ សម្បយុត្តធម្មេតិ ធិតិ, ចិត្តេន យោគេនេវេសោ ឯកា រម្មណេ បតិដ្ឋាបនវសេន ចិត្តស្ស អារម្មណេ និច្ចលភាវេន បតិដ្ឋាបេតីតិ អត្ថោ។ ធិតិ អស្ស អត្ថីតិ ធិតិមា, ពុទ្ធោ។ សោ ហិ យថា មហាមេរុ ចតូហិ ទិសាហិ ភុសំ អាគតេហិ វាតេហិ ន សមិញ្ជតិ, ឯវំ បដិបក្ខេហិ មិច្ឆាវាទ វាតេហិ ច ឥដ្ឋានិដ្ឋារម្មណេហិ ច លាភាលាភ យសាយស និន្ទា បសំស សុខទុក្ខសង្ខាតេហិ លោកធម្មេហិ ច ន សមិញ្ជតិ, សមាធិវន្តោយេវ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អញ្ញធារកោតិ អរហត្តផលហារកោ។ វិមុត្តិសង្ខាតំ អរហត្តផលសេតច្ឆត្តំ ធារេន្តោ វា។ ជានាតិ បឋម មគ្គេន ទិដ្ឋសច្ចស្ស អាមរិយាទំ អនតិក្កមិត្វា វាតិ អញ្ញំ, អរហត្តផលំ។ អាបុព្ពញាធាតុ ក្វិ។ អាសទ្ទោ មរិយាទត្ថោ។ សំយោគបរត្តា អាការស្ស រស្សោ, តំ ធារេតីតិ អញ្ញធារកោ។ អញ្ញសទ្ទូបបទធរធាតុ ណ្វុ។ **សំសារេ**តិ ខន្ធធាតុអាយតនានំ អព្ពោច្ឆិន្នំ បវត្តមានេ សំសារវដ្ដេ។

វុត្តញ្ហិ **អដ្ឋកថាយំ** –

“ខន្ធានញ្ច បដិបាដិ, ធាតុអាយតនាន ច;
អព្ពោច្ឆិន្នំ វត្តមានា, សំសារោតិ បវុច្ចតី”តិ។

ខន្ធធាតុអាយតនានំ អញ្ញមញ្ញសម្ពន្ធេន សំបុនប្បុនំ សរតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ សំសារោ។ សំបុព្ពសរធាតុ គតិម្ហិ ណ។ អថ វា ខន្ធាយតនធាតុយោ សំ អព្ពោច្ឆិន្នំ សរន្តិ គច្ឆន្តិ បវត្តន្តិ ឯត្ថាតិ សំសារោតិ វចនត្ថោ កាតព្ពោ, តស្មឹ។ **អនុភោសី**តិ អនុបុនប្បុនំ អភុញ្ជិ, អវេទយីតិ អត្ថោ។ **កាយិក**ន្តិ កាយេ សរីរេ បវត្តំ កាយិកំ។ **ចេតសិក**ន្តិ ចេតសិ បវត្តំ ចេតសិកំ។ តំ បន បទទ្វយំ ទុក្ខន្តិបទេ វិសេសនំ។ **ទុក្ខ**ន្តិ វដ្ដទុក្ខំ។ ទុក្ខនំ ទុក្ខំ, អថ វា ទុក្ខយតីតិ ទុក្ខំ, ទុក្ខធាតុ អ។ ឥទំ បន និព្ពចនំ ការិតវសេន វុត្តំ។ យស្ស ឧប្បជ្ជតិ, តំ ទុក្ខិតំ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **លោកតោ**តិ សត្តលោកហេតុ។ លោកិយន្តិ បវត្តន្តិ ឯត្ថ បុញ្ញាបុញ្ញានិ តព្ពិបាកោ ចាតិ លោកោ។ លោក ធាតុ ណ។ អថ វា កុសលាទីនិ លាតិ គណ្ហាតីតិ លោកោ។ លាធាតុ ឱកបច្ចយោ។ សត្ត លោកោវ លព្ភតិ។ ធិតិមា អញ្ញធារកោ យោ ពុទ្ធោ សំសារវដ្ដេ និមុគ្គានំ សត្តានមនុទយាយ សំសារវដ្ដទុក្ខតោ បមោចេតុកាមោ កប្បសត សហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ អតិទុក្ករានិ សមតឹសបារមិយោ បញ្ច មហា បរិច្ចាគេ ច ករោន្តោ សត្ត លោកហេតុ កាយិកំ ចេតសិកំ សំសារវដ្ដទុក្ខំ អនុភវសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ត**ន្តិ តាទិសំ ពុទ្ធំ។ **វន្ទេ**តិ វន្ទាមិ។

នរទេវមង្គលន្តិ នរទេវានំ មង្គលភូតំ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ។ និរយំ នេតិ បាបុណាតីតិ នរោ, មនុស្សោ។ និធាតុ បាបុននេ អរោ។ អរិយមនុស្សោ បន ភូតបុព្ពគតិក នយេន នរោ នាមាតិ។ អថ វា សេដ្ឋភាវំ នេតីតិ នរោ, ឧត្តមំ បព្ពជ្ជំ នេតីតិ អត្ថោ។ **វិមានវត្ថុអដ្ឋកថាយំ** បន ជេដ្ឋភាវំ នេតីតិ នរោ។ បុត្តភាតុភូតោបិ ហិ បុគ្គលោ មាតុជេដ្ឋភគិនីនំ បិតុដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ, បគេវ ភត្តុភូតោ ឥតរាសន្តិ វុត្តំ។ **វិសុទ្ធិមគ្គមហាដីកាយំ** បន នរតីតិ នរោ, បុរិសោ។ យថា ហិ បឋមបកតិភូតោ សត្តោ ឥតរាយ បកតិយា សេដ្ឋដ្ឋេន បុរិឧច្ចេ ឋានេ សេតិ បវត្តតីតិ បុរិសោតិ វុច្ចតិ, ឯវំ នយនដ្ឋេន នរោតិ វុច្ចតិ។ បុត្តភាតុ ភូតោបិ ហិ បុគ្គលោ មាតុជេដ្ឋភគិនីនំ បិតុឋានេ តិដ្ឋតិ។ បគេវ ឥតរា ឥតរាសន្តិ វុត្តំ។ តស្មា ឥធ បន នរន្តិ សាមញ្ញេន វុត្តម្បិ វិសេសេន បុរិសនរន្តិ វិញ្ញាយតិ បធាននយេន គហណស្ស យុត្តត្តា។ ទិព្ពន្តិ កាមគុណ ឈានាភិញ្ញាចិត្តិស្សរិយាទីហិ កីឡន្តីតិ ទេវា។ ទិវុ ធាតុ ណ។ អថ វា សរីរាលង្ការជុតិយា ទិព្ពន្តីតិ ទេវា។ ទេវា ច នាម តិវិធា ហោន្តិ សម្មុតិទេវា, ឧបបត្តិទេវា, វិសុទ្ធិទេវា ចាតិ។ តត្ថ មហាសម្មតកាលតោ បដ្ឋាយ លោកេន ទេវាតិ សម្មតត្តា រាជានោ ទេវិយោ រាជកុមារា ច សម្មុតិទេវា នាម។ ទេវលោកេ ឧបបន្នា ឧបបត្តិទេវា នាម។ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធខីណាសវា វិសុទ្ធិទេវា នាម។ ឥធ បន ឧបបត្តិទេវា អធិប្បេតា។

មង្គលន្តិ មង្គលភូតំ។ តន្តិបទេ វិសេសនំ។ មង្គន្តិ វឌ្ឍន្តិ សព្ពសម្បត្តីហិ សត្តានំ ឯតេនាតិ មង្គលោ, ពុទ្ធោ។ មង្គល ធាតុ វឌ្ឍនេ អលោ។ អថ វា មង្គំ វុច្ចតិ បាបំ, តំ វេនេយ្យានំ ទេសនាយ លុនាតិ ឆិន្ទតីតិ មង្គលោ, ពុទ្ធោ។ មង្គសទ្ទូបបទលុធាតុ ក្វិ។ នរា ច ទេវា ច នរទេវា, តេសំ មង្គលោ នរទេវមង្គលោ, ពុទ្ធោ។ សោ បន មនុស្សទេវព្រហ្មានំ បូជនីយត្តា ច សង្ខេ, ចក្កំ, បុណ្ណកុម្ភោ, គរា, សិរិ, សេតច្ឆត្តំ, អង្កុសោ, ធជំ, សោវត្ថិកញ្ចាតិ អដ្ឋហិ លោកិយមង្គលេហិ សេដ្ឋត្តា ឧត្តមត្តា ច មង្គលោ នាមាតិ វុច្ចតិ, តស្មា ពុទ្ធស្ស នរទេវមង្គលន្តិ ថោមេតីតិ អធិប្បាយោតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ ធិតិមា សមាធិវន្តោ អញ្ញធារកោ អរហត្តផលធារកោ អរហត្តផលសេតច្ឆត្តំ ធារេន្តោ វា, យោ យាទិសោ ពុទ្ធោ, សំសារេ សំសារវដ្តេ, កាយិកំ កាយេ បវត្តំ ទុក្ខញ្ច វដ្តទុក្ខញ្ច ចេតសិ បវត្តំ ទុក្ខញ្ច វដ្តទុក្ខញ្ច, លោកតោ លោកហេតុ, អនុភោសិ បុនប្បុនំ អភវសិ អវេទយិ, នរទេវមង្គលំ នរទេវានំ មង្គលភូតំ, តំ តាទិសំ ពុទ្ធំ អហំ វន្ទេ វន្ទាមីតិ។

តតិយវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

៤. ពាត្តឹសតិលក្ខណចិត្រទេហំ,
ទេហជ្ជុតិនិគ្គតបជ្ជលន្តំ;
បញ្ញាធិតិសីលគុណោឃវិន្ទំ,
វន្ទេ មុនិម្ពុនិមជាតិយន្តំ។

៤. ឯវំ តតិយគាថាយ ពុទ្ធស្ស នត្វា ឥទានិ ពាត្តឹសតិលក្ខណចិត្រទេហន្ត្យាទីហិ ឆហិ គុណេហិ ថោមិត្វា មុនិនោ វន្ទិតុកាមោ **ពាត្តឹសតិ លក្ខណ ចិត្រ ទេហ** ន្ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ត ជ ជ គណ គរុទ្វយ យុត្តត្តា ឯកាទសក្ខរេហិ លក្ខិតា ឧបដ្ឋិតា គាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** ត្វា ជ្កា គរុនាយមុបដ្ឋិតា សា"តិ។ តស្សត្ថោ។ យស្សំ បដិបាទំ ត្វា តជគណា ច ជ្កាជគណគរូ ច គរុនា បាទន្តគរុនា ចេ យុត្តា, សា អយំ គាថា ឧបដ្ឋិតា នាមាតិ។ ឯត្ថ ច ឯក គរុកេ សតិបិ ទ្វិគរុកេបិ លក្ខណសមានត្តា ឧបដ្ឋិតា គាថា នាមាតិ ទដ្ឋព្ពា។ តត្ថ **ពាត្តឹសតិ លក្ខណ ចិត្រ ទេហ**ន្តិ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណេហិ វិចិត្រំ សរីរវន្តំ។ ឯត្ថ ច ទ្វីហិ អធិកំ តឹសំ ពាត្តឹសតិ។ ទ្វិសទ្ទស្ស ពាទេសោ។ លក្ខិយតិ លក្ខិតព្ពំ ពុទ្ធសរីរំ ឯតេនាតិ លក្ខណំ។ ទិហតិ ឧបចយតិ វឌ្ឍតិ វា ឯត្ថ កុសលា កុសលន្តិ ទេហំ, សរីរំ។ ទិហធាតុ ឧបចយេ វឌ្ឍនេ វា ណ។ ពាត្តឹសតិ មហាបុរិសលក្ខណេហិ ចិត្រំ វិចិត្រំ ទេហំ សរីរំ យស្ស សោតិ ពាត្តឹសតិលក្ខណចិត្រទេហោ, មុនិ លព្ភតិ។

ឥទំ បនេត្ថ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណសរូបស្ស **សង្ខេប ទស្សនំ**។ សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ ច, អាយតបណ្ហិ, ទីឃង្គុលិ, មុទុត លុណហត្ថបាទោ, ជាលហត្ថបាទោ, ឧស្សង្ខបាទោ, ឯណិជង្ឃោ, ឋិតកោវ អនោនមន្តោ ឧភោហិ បាណិតលេហិ ជាណុ កានិ បរិមសតិ បរិមជ្ជតិ, កោសោហិតវត្ថគុយ្ហោ, សុវណ្ណ វណ្ណោ កញ្ចន សន្និភត្តចោ, សុខុមច្ឆវិ, ឯកេកលោមោ, ឧទ្ធគ្គលោមោ, ព្រហ្មុជុគត្តោ, សត្តុស្សទោ, សីហបុព្ពទ្ធ កាយោ, ចិតន្តរំសោ, និគ្រោធបរិមណ្ឌលោ, សមវដ្តក្ខន្ធោ, រសគ្គរសី, សីហហនុ, ចត្តាលីសទន្តោ, សមទន្តោ, អវិវឡទន្តោ, សុសុក្កទាឋោ, បហូតជិវ្ហោ, ព្រហ្មស្សរោ ករវីកភាណិ, អភិនីលនេត្តោ, គោបខុមោ, ឧណ្ណា ភមុ កន្តរេ ជាតោ, ឧណ្ហីសសីសោ ចាតិ ទ្វត្តឹសវិធានិ ហោន្តិ មហាបុរិសលក្ខណានិ។

តេន វុត្តំ បាថេយ្យវគ្គេ **លក្ខណសុត្តេ** "កតមានិ តានិ ភិក្ខវេ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសស្ស មហាបុរិសលក្ខណានិ, យេហិ សមន្នាគតស្ស មហាបុរិសស្ស ទ្វេ គតិយោ ភវន្តិ, អនញ្ញា។ សចេ អគារំ អជ្ឈាវសតិ រាជា ហោតិ ចក្កវត្តិ…

បេ.... សចេ ខោបន អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជតិ, អរហំ ហោតិ សម្មា សម្ពុទ្ធោ លោកេ វិវដច្ឆទោ ១. ឥធ ភិក្ខវេ មហា បុរិសោ សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ ហោតិ។ យម្បិ ភិក្ខវេ មហា បុរិសោ សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ ហោតិ។ ឥទម្បិ ភិក្ខវេ មហា បុរិសស្ស មហាបុរិសលក្ខណំ ភវតិ ២. បុន ចបរំ ភិក្ខវេ មហាបុរិសស្ស ហេដ្ឋាបាទតលេសុ ចក្កានិ ជាតានិ ហោន្តិ សហស្សារានិ សនេមិកានិ សនាភិកានិ សព្ពា ការបរិបូរានិ។ ឥទម្បិ ភិក្ខវេ មហាបុរិសស្ស មហាបុរិស លក្ខណំ ភវតិ ៣. បុន ចបរំ ភិក្ខវេ មហាបុរិសោ អាយតបណ្ហិ ហោតិ ៤. ទីឃង្គុលិ ហោតិ ៥. មុទុតលុណ ហត្ថបាទោ ហោតិ ៦. ជាលហត្ថបាទោ ហោតិ ៧. ឧស្សង្ខបាទោ ហោតិ ៨. ឯណិជង្ឃោ ហោតិ ៩. ឋិតកោវ អនោនមន្តោ ឧភោហិ បាណិតលេហិ ជាណុកានិ បរិមសតិ បរិមជ្ជតិ ១០. កោសោហិតវត្ថគុយ្ហោ ហោតិ ១១. សុវណ្ណវណ្ណោ កញ្ចនសន្និភត្តចោ ១២. សុខុមច្ឆវី ហោតិ សុខុមត្តា ឆវិយា រជោជល្លំ កាយេ ន ឧបលិម្បតិ ១៣. ឯកេកលោមោ ហោតិ, ឯកេកានិ លោមានិ លោមកូបេសុ ជាតានិ ១៤. ឧទ្ធគ្គលោមោ ហោតិ។ ឧទ្ធគ្គានិ លោមានិ ជាតានិ នីលានិ អញ្ជនវណ្ណានិ កុណ្ឌលា វត្តានិ បទក្ខិណាវត្តកជាតានិ ១៥. ព្រហ្មុជុគត្តោ ហោតិ ១៦. សត្តុស្សទោ ហោតិ ១៧. សីហបុព្ពទ្ធ កាយោ ហោតិ ១៨. ចិតន្តរំសោ ហោតិ ១៩. និគ្រោធបរិមណ្ឌលោ ហោតិ, យាវតក្វស្ស ព្យាមោ, តាវ តក្វស្ស កាយោ ២០. សមវដ្តក្ខន្ធោ ហោតិ ២១. រសគ្គសគ្គី ហោតិ ២២. សីហហនុ ហោតិ ២៣. ចត្តាលីសទន្តោ ហោតិ ២៤. សមទន្តោ ហោតិ ២៥. អវិរឡទន្តោ ហោតិ ២៦. សុសុក្កទាឋោ ហោតិ ២៧. បហូតជិវ្ហោ ហោតិ ២៨. ព្រហ្មស្សរោ ហោតិ ករវីកភាណិ ២៩. អភិនីលនេត្តោ ហោតិ ៣០. គោបខុមោ ហោតិ ៣១. ឧណ្ណា ភមុកន្តរេ ជាតា ហោតិ ឱទាតា មុទុតូល សន្និភា។ យម្បិ ភិក្ខវេ មហាបុរិសស្ស ឧណ្ណា ភមុកន្តរេ ជាតា ហោតិ ឱទាតា មុទុតូលសន្និភា។ ឥទម្បិ ភិក្ខវេ មហាបុរិសស្ស មហាបុរិស លក្ខណំ ភវតិ ៣២. បុន ចបរំ ភិក្ខវេ មហាបុរិសោ ឧណ្ហីសសីសោ ហោតិ។ យម្បិ ភិក្ខវេ មហាបុរិសោ ឧណ្ហីសសីសោ ហោតិ។ ឥទម្បិ ភិក្ខវេ មហាបុរិសស្ស មហាបុរិសលក្ខណំ ភវតិ។ ឥមានិ ខោ តានិ ភិក្ខវេ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសស្ស មហាបុរិស លក្ខណានី”តិ។ ឯតេសំ បន ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណានំ អត្ថោ បច្ឆា អាវិភវិស្សតីតិ។

ទេហជ្ជុតិនិគ្គតបជ្ជលន្តន្តិ ភគវតោ រូបកាយតោ និក្ខន្តេហិ ឆព្ពណ្ណរំសីសង្ខាតេហិ ឱភាសេហិ បរិសមន្តតោ វិជ្ជោតវន្តំ។ ជវតិ ទិព្ពតីតិ ជុតិ។ ជុធាតុតិ។ និគច្ឆតិ និច្ឆរតីតិ និគ្គតា, រស្មិ។ និបុព្ពគមុធាតុ ត។ បការេន ជលតេ ទិព្ពតេ បជ្ជលន្តំ។ ឯត្ថ ច ទេហនិគ្គតជុតីតិ វត្តព្ពេ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ បទវិបរិយាយេន ទេហជ្ជុតិនិគ្គតន្តិ វុត្តំ។ តស្មា ទេហតោ និគ្គតា ជុតីតិ សមាសោ ទដ្ឋព្ពោ។ ទេហតោ រូបកាយតោ និគ្គតេហិ និច្ឆរេហិ ជុតីហិ រំសីហិ បជ្ជលន្តំ យស្ស សោតិ ទេហជ្ជុតិ និគ្គតបជ្ជលន្តោ, មុនិ លព្ភតិ។ មុនិនោ ហិ បុរត្ថិមកាយតោ ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ ឧដ្ឋហិត្វា អសីតិហត្ថដ្ឋានំ អគ្គ ហេសិ។ បច្ឆិមកាយតោ ទក្ខិណហត្ថតោ វាមហត្ថតោ ឆព្ពណ្ណា រស្មិយោ ឧដ្ឋហិត្វា អសីតិហត្ថដ្ឋានំ អគ្គហេសិ។ ឧបរិ កេសន្តតោ បដ្ឋាយ សព្ពកេសវត្តេហិ មោរគីវវណ្ណា រស្មិ ឧដ្ឋហិត្វា គគនតលេ អសីតិហត្ថដ្ឋានំ អគ្គហេសិ។ ហេដ្ឋាបាទតលេហិ បវាឡវណ្ណា រស្មិ ឧដ្ឋហិត្វា ឃនបឋវិយំ អសីតិហត្ថដ្ឋានំ អគ្គហេសិ, ឯវំ សមន្តា អសីតិហត្ថមត្តំ ឋានំ ឆព្ពណ្ណា ពុទ្ធរស្មិយោ វិជ្ជោតមានា វិប្ផន្ទមានា កញ្ចនទណ្ឌទីបិកាហិ និច្ឆរិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទជាលា វិយ ចតុទ្ទីបិក មហាមេឃតោ និក្ខន្តវិជ្ជុលតា វិយ វិធាវិស្សូតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មា ទេហជ្ជុតិនិគ្គតបជ្ជលន្តន្តិ ថោមេតីតិ។

បញ្ញាធិតិ សីល គុណោឃវិន្ទន្តិ ឯត្ថ បញ្ញាតិ សព្ពញ្ញុត ញាណំ។ ធិតីតិ ឈានមគ្គផលសម្បយុត្តសមាធិ។ សីលន្តិ បច្ចេក ពុទ្ធារិយសាវកេហិ អសាធារណំ សុវិសុទ្ធំ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ។ ឱឃន្តិ សមូហំ។ វិន្ទន្តិ លទ្ធំ។ បការេន យថាសភាវំ សព្ពញ្ញេយ្យធម្មំ វា ជានាតិ បដិវិជ្ឈតីតិ បញ្ញា។ សព្ពញ្ញុត ញាណំ។ បបុព្ពញាធាតុ អ។ សា បនេសា បជាននលក្ខណា បដិវេធលក្ខណា ឱភាសនលក្ខណា ច, វិសយោភាស រសា, អសម្មោហបច្ចុបដ្ឋានា, សមាធិបទដ្ឋានា។ ធិតិសទ្ទស្ស វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ សីលតីតិ សីលំ។ កាយវចីកម្មានិ សម្មា ទហតិ សម្មា ឋបេតីតិ អត្ថោ។ អថ វា សីលតិ សមាធិយតិ កាយកម្មាទីនំ សុសិល្យ ភាវេន ន វិប្បកិរតីតិ សីលំ, សីលន្តិ សមាទហន្តិ ចិត្តំ ឯតេនាតិ វា សីលំ, ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ។ សីលធាតុ អ។ តទំ បន បតិដ្ឋាបនលក្ខណំ, ទុស្សិល្យវិទ្ធំសនរសំ អនវជ្ជរសំ វា, សោចេយ្យបច្ចុបដ្ឋានំ, ហិរិឱត្តប្បបទដ្ឋានំ។ គុណសទ្ទស្ស វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ ឧហនតិ សមូហំ ករោតិ ឯត្ថ អវយវន្តិ ឱឃោ, សមូហោ។ ឧបុព្ពហនធាតុ ណ។ ឧស្ស ឱ។ ហនស្ស ឃោ។ **អភិធានប្បទីបិកាដីកាយំ** បន “អវយវំ ព្យបិយតិ គច្ឆតីតិ ឱឃោ”តិ វុត្តំ។ វិន្ទនំលភនំ វិន្ទំ, វិន្ទិយិត្ថ លព្ភិត្ថាតិ វា វិន្ទំ, បញ្ញា ច ធិតិ ច សីលញ្ច តំ គុណញ្ចាតិ បញ្ញាធិតិសីលគុណា, តេសំ ឱឃោ សមូហោតិ តថា, តំ វិន្ទំ លភនំ យស្សាតិ បញ្ញាធិតិសីលគុណោឃវិន្ទោ, មុនិ ។ អថ វា វិន្ទំ លភិតព្ពំ បញ្ញាធិតិសីលគុណោឃំ យេនាតិ បញ្ញាធិតិសីលគុណោឃវិន្ទោ។ តតិយាពហុព្ពីហិ សមាសោយំ។ វិន្ទានំ លភិតព្ពានំ បញ្ញាធិតិសីល សង្ខាតានំ គុណានំ សមូហោ អត្ថីតិ អត្ថោ។ តំ។

វន្ទេតិ អហំ វន្ទាមិ។ **មុនិ**ន្តិ ពុទ្ធំ។ មុនាតិ ជានាតិ បរិច្ឆិន្ទតិ វា ហិតាហិតន្តិ មុនិ, ពុទ្ធោ។ មុនធាតុ ញាណេ ឥ។ អថ វា មុនាតិ ជានាតិ ឧភោ អត្ថេតិ មុនិ, ឧទ្ធាទិ លោកេ តុលំ អារោបេត្វា មិនន្តោ វិយ ឥមេ អជ្ឈត្តិកា

ខន្ធា ឥមេ ពាហិរាតិអាទិនា នយេន ឥធលោកត្ថញ្ច បរលោកត្ថញ្ច ភគវា ជានាតីតិ អត្ថោ។ សោ បនេស អគារិយមុនិ, អនាគារិយមុនិ, សេខមុនិ, អសេខមុនិ, បច្ចេកមុនិ, មុនិមុនិ ចាតិ អនេកវិធោ។ តត្ថ អគារិយមុនីតិ គិហិបិ អាគតផលោ វិញ្ញាតសាសនោ។ អនាគារិយមុនីតិ តថារូបោវ បព្ពជិតោ។ សេខមុនីតិ សត្ត សេក្ខា។ អសេខមុនីតិ ខីណាសវោ។ បច្ចេកមុនីតិ បច្ចេកពុទ្ធោ។ មុនិមុនីតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ តេសុ បន ឥធ មុនិមុនិ អធិប្បេតោ, តំ មុនឹ។ **អន្តិមជាតិយុត្ត**ន្តិ អន្តិមេន ចរិមភវេន យុត្តំ។ អវសានំ អមតិ គច្ឆតីតិ អន្តំ។ អមធាតុ ត។ មស្ស នោ។ អន្តេ ភវោ អន្តិមោ, ចរិមភវោ។ ជាននំ និព្ពត្តនំ ជាតិ, ខន្ធានំ បវត្តិ។ កម្មេន ជនិយតិ និព្ពត្តិយតីតិ វា ជាតិ។ ឧបបត្តិភវោ លព្ភតិ។ ជានិធាតុតិ។ ធាត្វន្ត លោបោ។ អន្តិមជាតិយា យុត្តោតិ អន្តិមជាតិយុត្តោ, មុនិ។ អាយតិញ្ហិ តីសុ ភវេសុ បដិសន្ធិជនកានំ សព្ព កិលេសានំ ពោធិបល្លង្កេយេវ អគ្គមគ្គេន សមុច្ឆិន្នត្តា ភគវតោ អនាគតេ បុនព្ភវោ នត្ថិ, តស្មា អយំ អរិយជាតិ បច្ឆិមត្តភាវយុត្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។

តេន វុត្តំ **ធម្មចក្កបវត្តនសុត្តេ** –

“ញាណញ្ច មេ ទស្សនំ ឧទបាទិ, អកុប្បា មេ វិមុត្តិ, អយមន្តិមា ជាតិ, នត្ថិទានិ បុនព្ភវោ”តិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ ពាត្តឹសតិលក្ខណចិត្រំ ទេហំ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណេហិ វិចិត្រំ រូបកាយវន្តំ, ទេហជុតិនិគ្គត បជ្ជលន្តំ រូបកាយតោ និគ្គតេហិ ឆព្ពណ្ណរំសីហិ បរិសមន្តតោ វិជ្ជោតវន្តំ, បញ្ញាធិតិសីលគុណោ ឃវិន្ទំ បញ្ញាធិតិសីលសង្ខតានំ គុណានំ សមូហំ លភនវន្តំ, វិន្ទិតព្ពានំ បញ្ញាធិតិសីលសង្ខាតានំ គុណានំ សមូហវន្តំ វា, អន្តិមជាតិយុត្តំ ចរិមភវេន ចរិមត្តភាវេន វា យុត្តំ មុនឹ ពុទ្ធំ អហំ តីហិ ទ្វារេហិ សក្កច្ចំ វន្ទេ វន្ទាមីតិ។

ចតុត្ថវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

៥. បាតោទយំ ពាលទិវាករំវ,
មជ្ឈេ យតីនំ លលិតំ សិរីហិ;
បុណ្ណិន្ទុសង្កាសមុខំ អនេជំ,
វន្ទាមិ សព្ពញ្ញុមហំ មុនិន្ទំ។

៥. ឯវំ ចតុត្ថគាថាយ ពុទ្ធំ វន្ទិត្វា ឥទានិ សិរីហិ លលិតន្ត្យាទីហិ ចតូហិ គុណេហិ ថោមិត្វា វន្ទិតុកាមោ **បាតោទយ**ន្ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ត ត ជ គណទ្វិគរូហិ យុត្តត្តា ឯកាទសក្ខរេហិ លក្ខិតា ឥន្ទវជិរា គាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “ឥន្ទាទិកា តា វជិរា ជគាគោ”តិ។ តស្សត្ថោ, យស្សំ បដិបាទំ តា ទ្វេត គណា ច ជគា ជគណ គរុ ច គោ គរុ ច ចេ ភវន្តិ, សា ឥន្ទា ទិកា ឥន្ទសទ្ទអាទិកា វជិរា វជិរាគាថា នាមាតិ។

តត្ថ **បាតោទយ**ន្តិ ឯត្ថ បាតោ ឧទយន្តិ បទច្ឆេទោ កាតព្ពោ។ បគេ បុព្ពណ្ហសមយេ បាចីនលោកធាតុតោ ឧគ្គតន្តិ អត្ថោ។ បាតោ បគេ បាចីនលោកធាតុតោ ឧទេតិ ឧគ្គច្ឆតីតិ បាតោទយោ, សូរិយោ។ បាតោបុព្ព ឧទធាតុ ឧគ្គមនេ អយោ, តំ បាតោទយំ។ **ពាលទិវា ករំ វា**តិ ពាលទិវាករំ ឥវាតិបទច្ឆេទោ។ ពាលទិវាករំ វាតិ និគ្គតាភិនវសូរិយំ វិយ។ ឯត្ថ ច ពាលោតិ សម្បតិ ជាតោ តរុណទារកោ បោតកោ វា។ សោ ហិ ពលតិ អស្សសិតបស្សសិតមត្តេន ជីវតិ ន សេដ្ឋេន បញ្ញាជីវិតេនាតិ ពាលោ, តរុណទារកោ។ ពលធាតុ បាណនេ ជីវាយំ វា។ សូរិយរំសិនា ទិវតិ ទិព្ពតីតិ ទិវា។ ទិវុធាតុ អ។ អថ វា ទីយតិ ខីយតិ អន្ធការោ ឯតេនាតិ ទិវា។ ទីធាតុ ខយេ អ, វាគមោ។ តំ ករោតីតិ ទិវាករោ, ទិវា ទិវសេ វា ករោ អាភា យស្សាតិ ទិវាករោ, សូរិយោ។ ពាលសទិសោ ទិវាករោ ពាលទិវាករោ។ អថ វា ពាលោ ឥវ ទិវាករោតិ ពាលទិវាករោ, នវុគ្គតសូរិយោ។ សោ បន អាកាសេ នក្ខត្តតារានំ មជ្ឈេ សហស្សរំសីហិ លលតិ វិលាសតិ វិយាតិ អត្ថោ។

យតីនន្តិ ភិក្ខូនំ។ តេ ហិ យតន្តិ ឧដ្ឋហន្តិ ឃដន្តិ វាយមន្តិ កុសលេ ធម្មេតិ យតីតិ វុច្ចន្តិ។ យត ធាតុ បតិយតនេ វាយាមេ វា ឥ។ អថ វា យមន្តិ ឧបរមន្តិ អកុសលេ ធម្មេតិ យតីតិ វុច្ចន្តិ។ យមុធាតុ ឧបរមេ ឥ។ ធាត្វន្តលោបោ។ តេសំ យតីនំ។ **លលិត**ន្តិ វិលាសិតំ។ លលតិ វិលាសេតីតិ លលិតោ, មុនិ។ លលធាតុ វិលាសេ ត។ តំ។ **សិរីហី**តិ ភគវតោ កាយង្គសោភគ្គបត្តេហិ សិរីហិ, ពាត្តឹសលក្ខណាសីត្យា នុព្យញ្ជនឆព្ពណ្ណរំសីសង្ខតេហិ សម្បត្តិសិរីហិ វា។ កតបុញ្ញោ និស្សយតីតិ សិរី។ សិធាតុ សេវាយំ របច្ចយោ ឥត្ថិ លិង្គជោតកឦបច្ចយោ ច។ កតបុញ្ញេហិ សេវិយតីតិ វា សិរិ, សម្បត្តិ។ **មូលដីកាយំ** បន “សិរីតិ បញ្ញាបុញ្ញាន មេតំ អធិវចន”ន្តិ វុត្តំ។ យតីនំ ភិក្ខូនំ មជ្ឈេ សិរីហិ លលិតំ វិលាសិតន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ ច ឥទំ វុត្តំ ហោតិ, យថា បាតោ ឧទិតោ ឧគ្គតោ

សូរិយោ អាកាសេ នក្ខត្តតារានំ មជ្ឈេ សហស្សរំសីហិ លលតិ វិលាសតិ, ឯវំ មុនិ លោកេ យតីនំ ភិក្ខូនំ មជ្ឈេ ពាត្តឹសលក្ខណា សីត្យានុព្យញ្ជនឆព្ពណ្ណរំសីហិ អលង្កតេហិ សរីរសោភគ្គ បត្តីហិ សម្បត្តិសិរីហិ លលតិ វិលាសតីតិ។

បុណ្ណិន្ទុសង្កាសមុខន្តិ បុណ្ណចន្ទេន សទិសំ អាននសម្បន្នំ។ យថា ហិ ចន្ទោ កាឡបក្ខេ បាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ ទិនេ ទិនេ ឩនោ ហោតិ, ឯវំ ន មុនិនោ មុខំ អាននំ ឩនំ។ ភគវតោ បន មុខំ និច្ចំ បរិបុណ្ណចន្ទមណ្ឌលំ វិយ អនូនំ ហុត្វា សោភតិ, តស្មា បុណ្ណសទ្ទេន វិសេសេត្វា បុណ្ណិន្ទុសង្កាសមុខន្តិ ថោមេតិ។ សោឡសកលេហិ បូរេតីតិ បុណ្ណំ។ បូរធាតុ ត, តស្ស ណ្ណោ។ ឥទតិ នក្ខត្តតារានំ ឥស្សរិយំ ករោតីតិ ឥន្ទុ, ឥទិធាតុ ឥស្សរិយំ ឧ។ បុណ្ណំ បរិបុណ្ណំ ឥន្ទុ បុណ្ណិន្ទុ, ចន្ទោ។ សង្កាសន្តិ សទិសំ។ សង្កាសសទ្ទោ ហិ ឧបមាវាចកោ និបាតោ។ វុត្តញ្ហិ

សុពោធាលង្ការេ –

> “ឥវាទិ ឥវ វា តុល្យ, សមាននិភសន្និភា;
> យថា សង្កាស តុលិត, ប្បកាស បតិរូបកា”ត្យាទិ។

បុណ្ណចន្ទំ វិយ មុខតិ សោភតីតិ មុខំ, អាននំ។ មុខធាតុ អ។ បុណ្ណិន្ទុនា សង្កាសំ សទិសំ មុខំ អាននំ យស្ស សោតិ បុណ្ណិន្ទុសង្កាសមុខោ, មុនិន្ទោ។ តំ។ មុនិន្ទស្ស បន បុណ្ណ ចន្ទស្ស សហស្សរំសីហិ សស្សិរិកោ វិយ ភិក្ខូនំ មជ្ឈេ ពាត្តឹស មហាបុរិស លក្ខណាសីត្យានុព្យញ្ជន បដិមណ្ឌិតេហិ សិរីហិ ច ព្យាមប្បភាបរិក្ខិត្តេហិ អាវេឡាវេឡា យមកាយមកា គុម្ពាគុម្ពា ហុត្វា វិនិច្ឆរន្តីហិ ឃនពុទ្ធរស្មិសង្ខាតេហិ អលង្កិតោ សស្សិរិកមុខោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មា បុណ្ណិន្ទុសង្កាសមុខន្តិ ថោមេតិ។

អនេជន្តិ និត្តណ្ហំ។ លាភាលាភាទី បដិច្ច ឯជតិ កម្បតីតិ ឯជា, តណ្ហា។ ឯជធាតុ កម្បនេ អ, នត្ថិ ឯជា យស្សាតិ អនេជោ, មុនិន្ទោ។ វុត្តញ្ហិ **មហានិទ្ទេសបាឡិយំ** “លាភាលាភ យសាយស និន្ទានិន្ទ សុខទុក្ខេហិ ន ឥញ្ជតីតិ អនេជោ, ភគវា លព្ភតី”តិ។

សព្ពញ្ញុន្តិ បដិវិទ្ធ សព្ពញ្ញេយ្យធម្មំ។ សង្ខរវិការលក្ខណនិព្ពាន បញ្ញត្តិវសេន បញ្ចវិធំ សព្ពំ ញេយ្យធម្មំ ជានាតិ បដិវិជ្ឈតិ សីលេនាតិ សព្ពញ្ញូ, មុនិន្ទោ។ សព្ពសទ្ទូបបទ ញាធាតុ រូ។ ឯត្ថ ច សព្ពេ សង្ខតធម្មា សង្ខរា នាម សកសកបច្ចយេហិ សង្ខរិយន្តីតិ កត្វា។ វិញ្ញត្តិទ្វយំ លហុតាទិត្តយញ្ច វិការោ នាម ចតូហិ មហាភូតេហិ វិរូបំ ករិយតីតិ កត្វា។ វិញ្ញត្តិទ្វយស្ស យថាក្កមំ ចិត្តជវាយោធាតុ ចិត្តជបថវី ធាតូនំ វិសេសគុណត្តា, លហុតាទិត្តយស្ស ច ចិត្តោ ត្វាហារជនិប្ផន្នរូបានំ វិសេសគុណត្តា។ ផស្សាទិធម្មានំ ផុសនាទិលក្ខណញ្ច បថវីធាត្វាទីនំ កក្ខឡាទិលក្ខណញ្ច, ចិត្តស្ស អារម្មណវិជាននលក្ខណញ្ច, និព្ពានស្ស សន្តិលក្ខណញ្ច, រូបស្ស រុប្បនលក្ខណញ្ច, នាមស្ស នមនលក្ខណញ្ច, អនិច្ចតាទិត្តយានិ ច ឧបចយាទិចត្តារិ លក្ខណរូបានិ ច លក្ខណានិ នាម លក្ខិយន្តិ ឯតេន លក្ខិតព្ពា ធម្មាតិ កត្វា។ អសង្ខតធាតុនិព្ពានំ នាម វានំ វុច្ចតិ តណ្ហា, តតោ និក្ខន្តន្តិ កត្វា។ បរិច្ឆេទរូបំ ឥត្ថិបុរិសាទិឃដបដាទយោ សព្ព វោហារត្ថា ច បញ្ញត្តិ នាម បញ្ញាបិយតិ បការេន ញាបិយតីតិ កត្វា។ ឯត្ថ ច សង្ខារនិព្ពានានិ បរមត្ថធម្មា ហោន្តិ។ វិការាទីសុ បន វិការលក្ខណានិ បញ្ញត្តិវិសេសត្តា វិសុំ វុត្តានិ។ ឥមេហិ ទ្វីហិ វិនិមុត្តា បន បរិច្ឆេទរូបា សព្ពវោហារត្ថា បញ្ញត្តីតិ វុត្តាតិ វេទិតព្ពា។ **អបទាន អដ្ឋកថាយំ** បន “សព្ពំ អតីតាទិភេទំ ហត្ថាមលកំ វិយ ជានាតីតិ សព្ពញ្ញូ”តិ វុត្តំ។

សព្ពញ្ញូតិ ច កមសព្ពញ្ញូ, សកឹ សព្ពញ្ញូ, សតតសព្ពញ្ញូ, សត្តិ សព្ពញ្ញូ, ញាតសព្ពញ្ញូ ចាតិ បញ្ចវិធា ហោតិ សព្ពញ្ញូ។ តត្ថ យថាក្កមំ សព្ពំ ជាននធម្មោ កមសព្ពញ្ញូ នាម។ ឯកាវជ្ជនេន ជវនវារេន ជានិតព្ពំ ចតុសច្ចធម្មំ ជាននធម្មោ សកឹសព្ពញ្ញូ នាម។ ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនំ និយតារម្មណត្តំ ជាននធម្មោ សតតសព្ពញ្ញូ នាម។ ឯកប្បហារេន សព្ពធម្មំ ជាននសមត្ថោ ធម្មោ សត្តិសព្ពញ្ញូ នាម។ អាវជ្ជនាភោគេន ជានិតព្ពំ សព្ពធម្មំ ជាននធម្មោ ញាតសព្ពញ្ញូ នាម។ តេសុ ច សកឹ សព្ពញ្ញូ សត្តិសព្ពញ្ញូវសេន ទ្វេ ធម្មា មគ្គញាណានិយេវ។ តទវសេសា សព្ពញ្ញុតញាណានិ ហោន្តិ។ តំ សព្ពញ្ញុំ។

មុនិន្ទន្តិ ឯត្ថ មុនិសទ្ទស្ស អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ មុនីនំ ឥន្ទោ ឥស្សរោ មុនិន្ទោ, តំ មុនិន្ទំ អហំ វន្ទាមីតិ សម្ពន្ធោតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ បាតោទយំ បគេវ ឧទយំ ឧគ្គតំ, ពាលទិវាករំ នវុគ្គតសូរិយមាណវោតវ, យតីនំ ភិក្ខូនំ មជ្ឈេ សិរីហិ ពាត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណា សីត្យានុព្យញ្ជនសម្បត្តិសង្ខាតេហិ សិរីហិ លលិតំ

វិលាសិតំ, បុណ្ណិន្ទុសង្កាសមុខំ បុណ្ណចន្ទេន សទិសំ អាននវន្តំ, អនេជំ និត្តណ្ហំ, លោកធម្មេហិ អនិញ្ជនំ វា, សព្ពញ្ញុំ សព្ពធម្ម វិជាននន្តំ, មុនិន្ទំ ពុទ្ធំ សក្កច្ចំ តីហិ ទ្វារេហិ អហំ វន្ទាមីតិ។

បញ្ចមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

៦. ឧបេតបុញ្ញោ វរពោធិមូលេ,
សសេនមារំ សុគតោ ជិនិត្វា;
អពោជ្ឈិ ពោធឹ អរុណោទយម្ហិ,
នមាមិ តំ មារជិនំ អភង្គំ។

៦. ឯវំ បញ្ចមគាថាយ មុនិន្ទំ វន្ទិត្វា ឥទានិ មារជិនគុណេន ថោមិត្វា វន្ទិតុកាមោ **ឧបេតបុញ្ញោ** ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ជ ត ជ គណ ទ្វិគរុយុត្តត្តា ឯកាទសក្ខរេហិ លក្ខិតា ឧបេន្ទវជិរាគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “ឧបាទិកា សាវ ជតា ជគា គោ”តិ។ តស្សត្ថោ, យស្សំ បដិបាទំ ជតា ជគណ តគណា ច ជគា ជគណគរូ ច គោ គរុ ច ចេ សិយា, សាវ សាគាថាឯវំ ឧបាទិកា ឧបសទ្ទាទិកា ឥន្ទវជិរាគាថា នាមាតិ។

ឧបេតបុញ្ញោ យោ សុគតោ វរពោធិមូលេ សសេន មារំ ជិនិត្វា អរុណោទយម្ហិ ពោធឹ អពោជ្ឈិ មារជិនំ អភង្គំ, តំ សុគតំ អហំ នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **ឧបេតបុញ្ញោ**តិ សម្បន្នទានសីលាទិបារមីបុញ្ញវា។ ទានសីលាទិបារមីបុញ្ញេន សមន្នាគតោ វា។ ទានសីលាទិបារមីបុញ្ញេន ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបគតោ សមុបគតោ សម្បន្នោ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ, ឧបន្នោ សម្បន្នោ ហុត្វា ឯតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ ឧបេតំ, បុញ្ញំ។ ឧបបុព្ពឥធាតុ គតិយំ ត។ បុនាតិ អត្តនោ ការកន្តិ បុញ្ញំ, បារមីបុញ្ញំ លព្ភតិ។ បុធាតុ បីណនេ សោធនេ វា ណ្យោ។ តស្ស ញ្ញោ។ តត្ថ អត្តនោ ការកន្តិ បុនប្បុនំ បវត្តិយា សចិត្តសន្តតិញ្ច សំជនិតបណីតរូបវិសេដេន សនិស្សយ រូបសន្តតិញ្ច បុនាតិ បីណេតិ សោធេតិ វាតិ អត្ថោ។ អយំ **បដិសម្ភិទាមគ្គគណ្ឋិបទេ** វុត្តោ។ បូរេតិ អជ្ឈាសយន្តិ វា បុញ្ញំ។ បូរធាតុ ណ្យ។ យោ បុគ្គលោ បុញ្ញំ ករោតិ តស្ស អជ្ឈាសយំ បូរេតីតិ អត្ថោ។

អថ វា បុជ្ជញ្ច ភវំ និព្ពត្តេតីតិ បុញ្ញំ។ និព្ពត្តិតទ្ធិតាយំ។ បូជ បទំ ណ្យបច្ចយោ។ យោ បុញ្ញំ ករោតិ, តស្ស បូជិតព្ពំ ភវំ បវត្តេតីតិ អត្ថោ។ តេន វុត្តំ **សម្មោហវិនោទនី អដ្ឋកថាយំ** “បុនាតិ អត្តនោ ការកំ បូរេតិ ចស្ស អជ្ឈាសយំ បុជ្ជញ្ច ភវំ និព្ពត្តេតីតិ បុញ្ញោ”តិ។ **មូលដីកាយញ្ច** “បុនាតីតិ សោធេតិ អបុញ្ញផលតោ ទុក្ខសំកិលេសតោ ច ហិតជ្ឈាសយេន បុញ្ញំ ករោតីតិ តំ និប្ផាទនេន ការកស្សជ្ឈាសយំ បូរេតីតិ បុញ្ញោ។ បូរកោ បុជ្ជនិព្ពត្តកោ ច និរុត្តិលក្ខណេន បុញ្ញោតិ វេទិតព្ពោ”តិ វុត្តំ ។ **វិសុទ្ធិមគ្គមហាដីកាយញ្ច**- “បុនាតិ អត្តនោ សន្តានំ អបុញ្ញផលតោ ទុក្ខសំកិលេសតោ ច វិសោធេតីតិ បុញ្ញំ។ ហិតសុខជ្ឈាសយេន បុញ្ញំ ករោតីតិ តំនិប្ផាទនេន ការកស្ស អជ្ឈាសយំ បូរេតិ, បុជ្ជភវំ និព្ពត្តេតីតិ វា បុញ្ញំ។ ឥតិ បូរកោ បុជ្ជនិព្ពត្តកោ ច និរុត្តិនយេន បុញ្ញន្តិ វេទិតព្ពោ”តិ វុត្តំ។ ឧបេតំ សម្បន្នំ បុញ្ញំ បារមីបុញ្ញំ យស្ស សោតិ ឧបេតបុញ្ញោ, សុគតោ លព្ភតិ។

វរពោធិមូលេតិ ឧត្តមស្ស ពោធិរុក្ខស្ស សមីបេ។ តត្ថ **វរោ**តិ វរិតព្ពោ បត្ថិតព្ពោ ឥច្ឆិតព្ពោតិ វា វរោ។ **ពោធិមូលេ**តិ ឯត្ថ ពោធីតិ វុច្ចតិ រុក្ខោបិ, មគ្គោបិ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណម្បិ, និព្ពានម្បិ។ តត្ថ ហិ ពោធិរុក្ខមូលេ បឋមាភិសម្ពុទ្ធោតិ ច, អន្តរា ច ពោធឹ អន្តរា ច គយន្តិ ច អាគតដ្ឋានេ រុក្ខោ។ ពោធីតិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណន្តិ អាគតដ្ឋានេ មគ្គោ។ បប្បោតិ ពោធឹ វរភូរិ មេធសោតិ អាគតដ្ឋានេ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ បត្វាន ពោធឹ អមតំ អសង្ខតន្តិ អាគតដ្ឋានេ និព្ពានំ ពោធីតិ វុច្ចតិ។ ឥធ បន ពោធិរុក្ខោតិ អធិប្បេតោ។ អយំ បន តេសំ វចនត្ថោ។ ពុជ្ឈតិ អពុជ្ឈិ ពុជ្ឈិស្សតិ ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ សព្ពំ ញេយ្យធម្មម្បិ ឯត្ថាតិ ពោធិ, ពោធិរុក្ខោ។ ពុធធាតុ ណិ។ ពុជ្ឈតិ ចត្តារិ សច្ចានីតិ ពោធិ, មគ្គោ។ ពុជ្ឈតិ សព្ពញេយ្យធម្មន្តិ ពោធិ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ អរិយេន ពុជ្ឈិតព្ពន្តិ ពោធិ, និព្ពានំ លព្ភតិ។ វរោ ឧត្តមោ ពោធិរុក្ខោតិ វរពោធិ, តស្ស មូលំ សមីបំ វរពោធិមូលំ, តស្មឹ។

សសេនមារន្តិ សហ សេនាយ បវត្តំ មាររាជំ។ តត្ថ សិយតិ ពន្ធិយតីតិ សេនា។ សិធាតុ ពន្ធនេយុ។ តាយ សហ បវត្តតីតិ សសេនោ, មាររាជា។ អនត្ថេ និយោជេន្តោ គុណមារណេន សត្តេ មារេតីតិ មារោ។ មរធាតុ ណ។ សត្តានំ កុសលំ មារេតិ វិនាសេតីតិ វា មារោ។ សសេនោ ច សោ មារោ ចាតិ សសេនមារោ, មាររាជា។ តំ ។ ជិនិត្វាតិ បទេ កម្មំ។ ឧបេតបុញ្ញោ យោ សុគតោតិ សម្ពន្ធោ។ សុគតសទ្ទស្ស អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។

ជិនិត្វាតិ វិសាខបុណ្ណមិយំ ពុទ្ធទិនេ អនត្ថង្គតេយេវ សូរិយេ បារមីបុញ្ញតេជេន វិជយិត្វាតិ អត្ថោ។ **អពោជ្ឈី**តិ បដិវិជ្ឈិ អធិគមិ វា។ **ពោធិ**ន្តិ អនុត្តរំ សម្មា សម្ពោធឹ, អរហត្តមគ្គសព្ពញ្ញុតញ្ញាណន្តិ អត្ថោ។

សព្ពញ្ញុត ញាណបទដ្ឋានញ្ហិ មគ្គញាណំ, មគ្គញាណបទដ្ឋានញ្ច សព្ពញ្ញុតញាណំ ពោធីតិ វុច្ចតិ។ តំ ពោធិ។

អរុណោទយម្ហីតិ អរុណឧទយម្ហីតិ បទច្ឆេទោ។ អរុណុគ្គមនវេលាយន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ អាសមន្តតោ អាលោកំ ករោន្តោ ឧនតិ គច្ឆតីតិ អរុណោ។ អាបុព្ពឧនធាតុ គតិម្ហិ ណ។ អាការស្ស រស្សោ។ រការាគមោ។ នស្ស ណោ។ សូរិយស្ស ឧទយតោ បុព្ពេ ឧគ្គតរំសិ អរុណោ នាមាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហិ ទសកនិបាត **អង្គុត្តរបាឡិយំ** “សូរិយស្ស ភិក្ខវេ ឧទយតោ ឯតំ បុព្ពង្គមំ ឯតំ បុព្ពនិមិត្តំ យទិទំ អរុណុគ្គំ, ឯវមេវ ខោ ភិក្ខវេ កុសលានំ ធម្មានំ ឯតំ បុព្ពង្គមំ ឯតំ បុព្ពនិមិត្តំ យទិទំ សម្មាទិដ្ឋី”តិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ **អភិធានប្បទីបិកាយំ** “សូរស្សោទយតោ បុព្ព, ដ្ឋិតរំសិ សិយារុណោ”តិ។ **អភិធានប្បទីបិកាដីកាយំ** បន “អរុណវណ្ណតាយ អរតិ គច្ឆតីតិ អរុណោ”តិ វុត្តំ។ ឧទេតិ ឧគ្គច្ឆតីតិ ឧទយោ, សូរិយោ។ ឧទិធាតុ អ។ ឧទយស្ស សូរិយស្ស អរុណោ ឧគ្គតរំសីតិ អរុណោទយោ។ តស្មិំ អរុណុគ្គមនវេលាយំ។ ពោធី អពោជ្ឈីតិ សម្ពន្ធោ។

ភគវា ហិ វិសាខបុណ្ណមិយំ អនត្ថង្គតេយេវ សូរិយេ មារពលំ វិធមេត្វា ចីវរូបរិ បតមានេហិ ពោធិរុក្ខង្កុរេហិ រត្តបវាឡបល្លវេហិ វិយ បូជយមានោ រត្តិយា បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរិត្វា មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធេត្វា បច្ឆិមយាមេ បដិច្ចសមុប្បាទំ អនុលោមបដិលោមំ មនសិករិត្វា អានាបានចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា តទេវ បាទកំ កត្វា មហាវជិរញាណសង្ខាតំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា មគ្គបដិបាដិយា អធិគតេន ចតុត្ថមគ្គញាណេន សព្ពកិលេសេ ខេបេត្វា យទា អរុណោ ឧគ្គមិស្សតិ, តទា សព្ពញ្ញុតញាណាទិសព្ព ពុទ្ធគុណេ បដិវិជ្ឈិ អធិគមីតិ វុត្តំ ហោតិ។

មារជិនន្តិ បញ្ចមារានំ វិជិតាវី។ ទេវបុត្ត កិលេសាភិ សង្ខារខន្ធមច្ចុសង្ខាតេ បញ្ចមារេ ជិនាតិ អជិនិ ជិនិស្សតីតិ មារជិនោ, សុគតោ។ ទេវបុត្តកិលេសាភិសង្ខារសង្ខតំ មារត្តយំ ជិនាតិ អជិនិ, ខន្ធមច្ចុសង្ខតំ មារទ្វយំ អវស្សំ ជិនិស្សតីតិ អត្ថោ។ យទិ ឯវំ កស្មា វិជិតាវិន្តិ វុត្តន្តិ។ អវិរទ្ធំ ឯកន្តេន ជិយមានត្តាតិ។ **អភង្គ**ន្តិ សសេនមារស្ស ភញ្ជិតុំ វិទ្ធំសិតុំ អសមត្ថំ។ យស្ស កស្សចិ ភញ្ជិតុំ វិទ្ធំសិតុំ អសមត្ថំ វា។ តត្រាយំ វចនត្ថោ។ មារេន យេន កេនចិ ភញ្ជិតុំ ន សក្កោតីតិ អភង្គោ, តេន វា ន ភញ្ជិយតិ ន វិទ្ធំសិយតីតិ អភង្គោ, សុគតោ។ នបុព្ព ភន្ជធាតុ ត។ តស្ស ជាត្វន្តេន គការាទេសោ។ អថ វា ភន្ជតិ វិទ្ធំសតីតិ ភង្គោ, មារោ។ យោ កោចិ វា។ នត្ថិ ភង្គោ មារោ យោ កោចិ វា យស្សាតិ អភង្គោ, សុគតោ។ តំ អភង្គំ។ **ត**ន្តិ សុគតំ។ មារជិនំ អភង្គំ តំ សុគតំ អហំ នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។

តមិស្សំ បន គាថាយំ **ឯកនិបាតជាតកដ្ឋកថាយំ, អបទានដ្ឋកថាយញ្ច** អាគតនយេន ពុទ្ធស្ស មារ វិជយាទី សោតុជនានំ ពហុស្សុតត្ថំ សង្ខេបេន វេទិតព្ពំ។ ពោធិ សត្តោ ហិ មហាសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា ហត្ថគតំ ចក្កវត្តិរជ្ជំ ខេឡបិណ្ឌំ វិយ អនបេក្ខោ ឆឌ្ឌេត្វា ឯកូនតឹសវស្សេ អាសឡ្ហិបុណ្ណមាយ ឧត្តរសឡ្ហនក្ខត្តេន យុត្តេ មហាភិនិក្ខមំ និក្ខមិត្វា អនោមនទីតីរេ ឃដិការព្រហ្មុនា ទិន្នំ អរហត្ត ធជភូតំ អដ្ឋបរិក្ខារំ បដិគ្គហេត្វា និវាសេត្វា សមណបព្ពជ្ជំ កត្វា ឆព្ពស្សានិ ទុក្ករការិកំ ចរិត្វា និគ្រោធរុក្ខមូលេ សេននិគមេ សេនកុដុម្ពិកស្ស ធីតរាយ សុជាតាយ សហ សតសហស្សគ្ឃិយា សុវណ្ណបាតិយា ទិន្នំ សព្ពំ អប្បោទកំ មធុបាយាសំ ឯកូនបញ្ញាសាលោបំ បរិភុញ្ជិត្វា សាយន្ហសមយេ ទេវតាហិ អលង្កតេន មគ្គេន ពោធិ ឯកដ្ឋិតាលបក្កប្បមាណំ ឯកូនបញ្ញាសាលោបំ បរិភុញ្ជិត្វា សាយន្ហសមយេ ទេវតាហិ អលង្កតេន មគ្គេន ពោធិ រុក្ខាភិមុខោ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ សោត្ថិយេន នាម តិណហារកេន ទិន្នំ អដ្ឋមុដ្ឋិកតិណំ គហេត្វា ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ តទំ ឋានំ សព្ពពុទ្ធានំ អវិជហិតំ អចលដ្ឋានំ កិលេសភញ្ជនដ្ឋានន្តិ ញត្វា តានិ តិណានិ អគ្គេ គហេត្វា ចាលេសិ។ តាវទេវ ចុទ្ទសហត្ថោ បល្លង្កោ អហោសិ។ តានិបិ តិណានិ តថារូបេន សណ្ឋានេន សន្ថរិំសុ សណ្ឋហឹសុ វា។ យថារូបំ សុកុសលោបិ វិចិត្តការោ វា បោត្ថការោ វា អាលិខិតុម្បិ សមត្ថោ នត្ថិ។ ពោធិ សត្តោ ពោធិខន្ធំ បិដ្ឋិតោ កត្វា បុរត្ថាភិមុខោ ទឡ្ហមានសោ ហុត្វា –

> “កាមំ តចោ ច ន្ហារុ ច, អដ្ឋិ ច អវសុស្សតុ;
> ឧបសុស្សតុ និសេសំ, សរីរេ មំសលោហិត”ន្តិ។

ន ត្វេវ សម្មាសម្ពោធី អបត្វា ឥមំ បល្លង្កំ ភិន្ទិស្សាមីតិ អសនិសតសន្និបាតេនបិ អភេជ្ជរូបំ តំ បល្លង្កំ អភុញ្ជិត្វា និសីទិ។ តស្មិំ សមយេ មារោ ទេវបុត្តោ សិទ្ធត្ថកុមារោ “មយ្ហំ វសំ អតិក្កមិតុកាមោ, ន ទានិ អស្ស អតិក្កមិតុំ ទស្សាមី”តិ មារពលស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឯតមត្ថំ អារោចេត្វា មារឃោសនំ នាម ឃោសាបេត្វា មារពលំ អាទាយ និក្ខមិ។ សា មារសេនា មារស្ស បុរតោ ទ្វាទស យោជនា ហោន្តិ។ ទក្ខិណតោ ច វាមតោ ច ទ្វាទស យោជនា។ បច្ឆតោ ចក្កវាឡបរិយន្តំ កត្វា ឋិតា, ឧទ្ធំ នវយោជនុព្ពេធា។ យស្សា ឧន្នាទន្តិយា ឧន្នាទសទ្ទោ យោជនសហស្សតោ បដ្ឋាយ បថវីឧន្ទ្រិយសទ្ទោ វិយ សុយ្យតិ។ អថ មារោ ទេវបុត្តោ ទិយឌ្ឍយោជនសតិកំ គិរិ មេខលំ នាម ហត្ថី អភិរូហិត្វា ពាហុសហស្សំ មាបេត្វា នានាវុធានិ អគ្គហេសិ។ អវសេសាយបិ មារបរិសាយ ទ្វេ

ជនា ឯកសទិសំ អារុធំ ន គណ្ហឹសុ។ នានប្បការវណ្ណា នានប្បការ មុខា ហុត្វា មហាសត្តំ អជ្ឈោត្ថរមានា អាគមំសុ។

ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា បន មហាសត្តស្ស ថុតិ យោ វទមានា អដ្ឋំសុ។ សក្កោ ទេវរាជា វិជយុត្តរសង្ខំ ធមមានោ អដ្ឋាសិ។ សោ កិរ សង្ខោ វីសហត្ថសតិកោ ហោតិ។ សកឹ វាតំ គាហាបេត្វា ធមន្តោ ចត្តារោ មាសេ សទ្ទំ ករិត្វា និស្សទ្ទោ ហោតិ។ មហាកាឡនាគ រាជា អតិរេកបទសតេន វណ្ណំ វទន្តោ អដ្ឋាសិ។ មហាព្រហ្មា សេតច្ឆត្តំ ធារយមានោ អដ្ឋាសិ។ មារ ពលេ បន ពោធិមណ្ឌលំ ឧបសង្កមន្តេ តេសំ ឯកោបិ ឋាតុំ នាសក្ខិ។ សម្មុខ សម្មុខដ្ឋានេនេវ បលាយឹសុ។ កាឡោ នាម នាគរាជា បថវឹ និមុជ្ជិត្វា បញ្ចយោជនសតិកំ មញ្ជិរកនាគភវនំ គន្ត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ មុខំ បិទហិត្វា និបន្នោ។ សក្កោ វិជយុត្តរសង្ខំ បិដ្ឋិយំ កត្វា ចក្កវាឡមុខ វដ្ដិយំ អដ្ឋាសិ។ មហាព្រហ្មា សេតច្ឆត្តំ កោដិយំ គហេត្វា ព្រហ្មលោកមេវ អគមាសិ។ ឯកទេវតាបិ ឋាតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ។ មហាបុរិសោ ឯកកោវ និសីទិ។ មារោបិ អត្តនោ បរិសំ អាហ “តាត សុទ្ធោទនបុត្តេន សិទ្ធត្ថេន សទិសោ អញ្ញោ បុរិសោ នាម នត្ថិ, មយំ សម្មុខា យុទ្ធំ ទាតុំ ន សក្ខិស្សាម, បច្ឆា ភាគេន ទស្សាមា”តិ។ មហាបុរិសោបិ តីណិ បស្សានិ ឱលោកេត្វា សព្ពទេវតានំ បលាយិតត្តា សុញ្ញានិ អទ្ទស។ បុន ឧត្តរ បស្សេន មារពលំ អជ្ឈោត្ថរមានំ ទិស្វា “អយំ ឯត្តកោ ជនោ មំ ឯកកំ សន្ធាយ មហន្តំ វាយាមំ ករោតិ, ឥមស្មិំ ឋានេ មយ្ហំ មាតា វា បិតា វា ភាតា វា អញ្ញោ កោចិ ញាតកោ វា នត្ថិ, ឥមា បន ទស បារមិយោវ មយ្ហំ ទីឃរត្តំ បុត្តបរិជនសទិសា, តស្មា មយា បារមិយោវ ផលកំ កត្វា បារមិសត្ថេនេវ បហរិត្វា អយំ ពលកាយោ មយា វិទ្ធំសេតុំ វដ្ដតី”តិ ទស បារមិយោ អាវជ្ជមានោ និសីទិ។

អថ មារោ ទេវបុត្តោ ឯតេនេវ សិទ្ធត្ថំ បលាបេស្សាមីតិ វាតមណ្ឌលំ សមុដ្ឋាបេសិ។ តង្ខណញ្ញេវ បុរត្ថិមាទិភេទា វាតា សមុដ្ឋហិត្វា អឌ្ឍយោជនឯកយោជន ទ្វិយោជនតិយោជនប្បមាណានិ បព្ពតកូដានិ បទាលេត្វា វនគច្ឆរុក្ខាទីនិ ឧទ្ធំ មូលានិ កត្វា សាមន្តា គាមនិគមេ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ កាតុំ សមត្ថាបិ មហាបុរិសស្ស បុញ្ញតេជេន មហានុភាវេន ពោធិសត្តំ បត្វា ចីវរកណ្ណមត្តម្បិ ចាលេតុំ នាសក្ខឹសុ។ តតោ ឧទកេន អជ្ឈោត្ថរិត្វា មារេស្សាមាតិ មហាវស្សំ សមុដ្ឋាបេសិ។ តស្សានុភាវេន ឧបរូបរិ សតបដលសហស្សបដលាទិភេទា វឡាហកា ឧដ្ឋហិត្វា វស្សឹសុ។ វុដ្ឋិធារាវេគេន បថវី ភិន្នា អហោសិ។ វនរុក្ខាទីនំ ឧបរិភាគេន មហាមេឃោ អាគន្ត្វា មហាសត្តស្ស ចីវរេ ឧស្សាវពិន្ទុគ្គហណមត្តម្បិ តេមេតុំ នាសក្ខិ។ តតោ បាសាណវស្សំ សមុដ្ឋាបេសិ។ មហន្តានិ បព្ពតកូដានិ ធូមាយន្តានិ បជ្ជលន្តានិ អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស បាទមូលេ ទិព្ពមាលាគុឡភាវំ អាបជ្ជឹសុ។ តតោ បហរវស្សំ សមុដ្ឋាបេសិ។ ឯកតោធារា ឧភតោធារា អសិសត្តិខុរប្បាទយោ ធូមាយន្តា បជ្ជលន្តា អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តំ បត្វា ទិព្ពបុប្ផានិ អហេសុំ។ តតោ អង្គារវស្សំ សមុដ្ឋាបេសិ។ កឹសុកវណ្ណា អង្គារា អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស បាទមូលេ ទិព្ព បុប្ផានិ ហុត្វា វិកិរឹសុ។ តតោ កុក្កុឡវស្សំ សមុដ្ឋាបេសិ។ អច្ចុណ្ហោ អគ្គិវណ្ណោ កុក្កុឡោ អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស បាទមូលេ ទិព្ពចន្ទនចុណ្ណំ ហុត្វា និបតតិ។ តតោ វាលុកវស្សំ សមុដ្ឋាបេសិ។ អតិសុខុមវាលុកា ធូមាយន្តា បជ្ជលន្តា អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស បាទមូលេ ទិព្ពបុប្ផានិ ហុត្វា និបតឹសុ។ តតោ កលលវស្សំ សមុដ្ឋាបេសិ។ តំ កលលវស្សំ ធូមាយន្តំ បជ្ជលន្តំ អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស បាទមូលេ ទិព្ពវិលេបនំ ហុត្វា បតតិ។ តតោ ឥមិនា ភីសេត្វា សិទ្ធត្ថំ បលាបេស្សាមីតិ អន្ធការំ សមុដ្ឋាបេសិ។ តំ ចតុរង្គសមន្នាគតំ អន្ធការំ វិយ មហាតមំ ហុត្វា ពោធិសត្តំ បត្វា សូរិយប្បភា វិហតំ វិយ អន្តរធាយតិ។

ឯវំ មារោ ឥមាហិ នវហិ វាតវស្សបាសាណបហរអង្គារ កុក្កុឡវាលុក កលលអន្ធការវុដ្ឋីហិ ពោធិសត្តំ បលាបេតុំ អសក្កោន្តោ “កឹ ភណេ តិដ្ឋថ ឥមំ សិទ្ធត្ថកុមារំ គណ្ហថ ហនថ បលាបេថា”តិ បរិសំ អាណាបេត្វា សយម្បិ គិរិមេខលស្ស ហត្ថិនោ ខន្ធេ និសិន្នោ ចក្កាវុធំ អាទាយ ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា “សិទ្ធត្ថ ឧដ្ឋាហិ ឯតស្មា បល្លង្កា, នាយំ តុម្ហាកំ បាបុណាតិ, មយ្ហំឯវ បាបុណាតី”តិ អាហ។ មហាសត្តោ តស្ស វចនំ សុត្វា អវោច “មារ នេវ តយា ទសបារមិយោ បូរិតា, ន ឧបបារមិយោ ន បរមត្ថ បារមិយោ នាបិ បញ្ចមហាបរិច្ចាគា បរិច្ចត្តា ន ញាតត្ថចរិយា ន លោកត្ថចរិយា ន ពុទ្ធត្ថចរិយា បូរិតា, សព្ពា តា មយាយេវ បូរិតា, តស្មា នាយំ បល្លង្កោ តុយ្ហំ បាបុណាតិ, មយ្ហមេវ បាបុណាតី”តិ។ មារោ កុទ្ធោ កោធវេគំ អសហន្តោ មហាបុរិសស្ស ចក្កាវុធំ វិស្សជ្ជេសិ។ តំ តស្ស ទសបារមិយោ អាវជ្ជន្តស្ស ឧបរិភាគេ មាលាវិតានំ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ តំ កិរ ខុរចក្កាវុធំ អញ្ញទា តេន កុទ្ធេន វិស្សដ្ឋំ ឯកឃនបាសាណ ថម្ភេ វំសកឡីរេ វិយ ឆិន្ទន្តំ គច្ឆតិ។ ឥទានិ បន តស្មិំ មាលាវិតានំ ហុត្វា ឋិតេ អវសេសា មារបរិសា ឥទានិ បល្លង្កតោ វុដ្ឋាយ បលាយិស្សតីតិ មហន្តមហន្តានិ សេលកូដានិ វិស្សជ្ជេសុំ។ តានិបិ មហាបុរិសស្ស បារមិយោ អាវជ្ជន្តស្ស មាលាគុឡភាវំ អាបជ្ជិត្វា ភូមិយំ បតឹសុ។

ទេវតា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឋិតា គីវំ បសារេត្វា សីសំ ឧក្ខិបិត្វា “នដ្ឋោ វត ភោ សិទ្ធត្ថកុមារស្ស រូបគ្គប្បត្តោ អត្តភាវោ, កឹ នុ ខោ ករិស្សតី”តិ ឱលោកេន្តិ។ តតោ មហាបុរិសោ បូរិតបារមីនំ ពោធិសត្តានំ អភិ

សម្ពុជ្ជនទិវសេ បត្តបល្លង្កោ មយ្ហំវ បាបុណាតីតិ វត្វា ឋិតំ មារំ អាហ “មារ តុយ្ហំ ទានស្ស ទិន្នភាវេ កោ សក្ខី”តិ។ មារោ “ឯត្តកា ជនា សក្ខិនោ”តិ មារ ពលាភិមុខំ ហត្ថំ បសារេតិ។ តស្មិំ ខណេ មារបរិសាយ “អហំ សក្ខី អហំ សក្ខី”តិ បវត្តសទ្ទោ បថវិឧទ្រិយសទ្ទសទិសោ អហោសិ។ អថ ខោ មារោ មហាបុរិសំ អាហ “សិទ្ធត្ថ តុយ្ហំ ទានស្ស ទិន្នភាវេ កោ សក្ខី”តិ។ មហាបុរិសោ “តុយ្ហំ តាវ ទានស្ស ទិន្នភាវេ សចេតនា សក្ខិនោ។ មយ្ហំ បន ឥមស្មិំ ឋានេ សចេតនោ កោចិ សក្ខី នាម នត្ថិ។ តិដ្ឋតុ តាវ មេ អវសេសត្តភាវេសុ ទិន្នទានំ, វេស្សន្តរត្តភាវេ បន ឋត្វា មយ្ហំ សត្តសតកមហាទានស្ស ទិន្នភាវេ អចេតនាបិ ឃនមហាបថវី សក្ខី”តិ ចីវរគព្ភន្តរតោ ទក្ខិណ ហត្ថំ នីហរិត្វា វេស្សន្តរត្តភាវេ មយ្ហំ សត្តសតកមហាទានស្ស ទិន្នភាវេ ត្វំ សក្ខិ ន សក្ខីតិ មហាបថវិយាភិមុខំ ហត្ថំ បសារេសិ។ មហា បថវី “អហំ តេ ទានស្ស សក្ខី”តិ វិរវសហស្សេន វិរវសតសហស្សេន មារពលំ អវត្ថរមានា វិយ ឧន្នទិ។

តតោ មហាបុរិសេ ទិន្នំ តេ សិទ្ធត្ថ មហាទានំ ឧត្តម ទានន្តិ វេស្សន្តរទានំ សម្មសន្តេ ទិយឌ្ឍយោជនសតិកោ គិរិមេខលោ ហត្ថី ជាណុកេហិ បតិដ្ឋាសិ។ មារបរិសា ទិសាវិទិសា បលាយីសុ។ ទ្វេ ឯក មគ្គេន គតា នាម នត្ថិ។ សីសាភរណានិ ចេវ វត្ថាភរណានិ ច បហាយ សម្មុខ សម្មុខដ្ឋានេ ទិសាវិទិសាហិយេវ ប លាយីសុ។ តតោ ទេវសង្ឃោ បលាយមានំ មារពលំ ទិស្វា មារស្ស បរាជយោ ជាតោ។ សិទ្ធត្ថកុមារស្ស ជយោ។ ជយបូជំ ករិស្សាមាតិ នាគា នាគានំ, សុបណ្ណា សុបណ្ណានំ, ទេវតា ទេវតានំ, ព្រហ្មានោ ព្រហ្មានំ បេសេត្វា គន្ធ មាលាទិ ហត្ថា មហាបុរិសស្ស សន្តិកំ ពោធិបល្លង្កំ អាគមំសុ។ ឯវំ គតេសុ ច បនេតេសុ –

“ជយោ ហិ ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ អយំ,
មារស្ស ច បាបិមតោ បរាជយោ;
ឧគ្ឃោសិសុំ ពោធិមណ្ឌេ បមោទិតា,
ជយំ តទា នាគគណា មហេសិនោ។

ជយោ ហិ ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ អយំ,
មារស្ស ច បាបិមតោ បរាជយោ;
ឧគ្ឃោសិសុំ ពោធិមណ្ឌេ បមោទិតា,
ជយំ តទា សុបណ្ណសង្ឃា មហេសិនោ។

ជយោ ហិ ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ អយំ,
មារស្ស ច បាបិមតោ បរាជយោ;
ឧគ្ឃោសិសុំ ពោធិមណ្ឌេ បមោទិតា,
ជយំ តទា ទេវគណា មហេសិនោ។

ជយោ ហិ ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ អយំ,
មារស្ស ច បាបិមតោ បរាជយោ;
ឧគ្ឃោសិសុំ ពោធិមណ្ឌេ បមោទិតា,
ជយំ តទា ព្រហ្មគណាបិ តាទិនោ”តិ។

អវសេសេសុ ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ ទេវតា មាលាគន្ធវិលេបនេហិ ច បូជយមានា នានប្បការ ថុតិយោ ច វទមានា អដ្ឋំសុ។ ឯវំ អនត្ថង្គតេយេវ សូរិយេ មហាបុរិសោ មារពលំ វិធមេត្វា ចីវរូបរិ បត មានេហិ ពោធិរុក្ខង្កុរេហិ រត្តបវាឡបល្លវេហិ វិយ បូជយមានោ បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសញ្ញាណំ អនុស្សរិត្វា មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធេត្វា បច្ឆិមយាមេ បដិច្ច សមុប្បាទេ ញាណំ ឱតារេសិ។ អថស្ស ទ្វាទសបទិកំ បច្ចយា ការំ វដ្ដ វិវដ្ដវសេន អនុលោមតោ បដិលោមតោ សម្មសន្តស្ស ទសសហស្សិលោកធាតុ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា ទ្វាទសក្ខត្តុំ សម្បកម្បិ។ មហាបុរិសេន បន ទសសហស្សិ លោកធាតុំ ឧន្នាទេត្វា អរុណុគ្គមនវេលាយំ សព្ពញ្ញុត ញាណំ បដិវិជ្ឈីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេជ បន វុត្តាវសេសំ តាសុ ច ឱលោកេត្វា គហេតព្ពន្តិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ ឧបេតបុញ្ញោ សម្បន្ន ទានាទិបារមីបុញ្ញវា ទានាទិបារមីបុញ្ញេន សម្បន្នោ វា, យោ សុគតោ វរពោធិមូលេ ឧត្តមស្ស ពោធិរុក្ខស្ស សមីបេ, សសេនមារំ សេនាយ សហ បវត្តំ មាររាជំ, ជិនិត្វា បារមីបុញ្ញតេជេន វិជយិត្វា, អរុណោទយម្ហិ វិសាខបុណ្ណមិយំ អរុណុគ្គមនវេលាយំ, ពោធី អរហត្តមគ្គញាណ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណសង្ខាតំ ពោធី, អពោជ្ឈិ បដិវិជ្ឈិ អធិគមិ វា, មារជិនំ បញ្ចមារានំ វិជិតាវី, អភង្គំ សសេនមារោ យោ កោចិ វា ភិន្ទិតុំ អសមត្ថំ តំ សុគតំ អហំ នមាមីតិ។

ឆដ្ឋមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

៧. រាគាទិ ឆេទាមលញាណខគ្គំ,
សតីសមញ្ញាផលកាភិគាហំ;
សីលោឃលង្ការវិភូសិតំ តំ,
នមាមិភិញ្ញាវរមិទ្ធុបេតំ។

៧. ឯវំ ឆដ្ឋមគាថាយ សុគតំ វន្ទិត្វា ឥទានិ អរហត្ត មគ្គញាណាទីហិ ចតូហិ គុណេហិ ថោមិត្វា វន្ទិតុកាមោ **រាគាទិ**ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ឥន្ទវជិរ ឧបេន្ទវជិរ គាថាទ្វយស្ស លក្ខណស្ស មិស្សកត្តា ឯកាទសក្ខរេហិ លក្ខិតា ឧបជាតិគាថាតិ ទដ្ឋព្វា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “អនន្តរោទីរិតលក្ខណា ចេ, បាទាវិមិស្សា ឧបជាតិយោ តា”តិ។ តស្សត្ថោ។ យស្សា វុត្តិយា អនន្តរោ ទីរិតលក្ខណា អនន្តរេ ឧទីរិតំ វុត្តំ ឥន្ទវជិរោបេន្ទ វជិរគាថានំ លក្ខណវន្តា បាទា វិមិស្សា សំសដ្ឋា ចេ ភវន្តិ, តា វុត្តិយោ ឧបជាតិយោ នាមាតិ។

តត្ថ **រាគាទិឆេទាមល ញាណខគ្គ**ន្តិ ឯត្ថ រាគអាទិឆេទ អមលញាណខគ្គន្តិបទច្ឆេទោ។ រាគាទិកិលេសំ ឆិន្ទន្តំ មលវិរ ហិតំ អរហត្តមគ្គញាណសង្ខាតំ អសិវន្តន្តិ អត្ថោ។ តត្រាយំ វចនត្ថោ។ រូបាទីសុ រញ្ជតីតិ រាគោ។ រន្ជ ធាតុ រាគេ ណ។ រាគោ អាទិ យេសន្តេតិ រាគាទយោ, កិលេសា។ តេ ឆិន្ទតីតិ រាគាទិឆេទំ, អរហត្តមគ្គញាណំ។ អបាយំ មលតិ ធារេតីតិ មលំ, រាគាទិ។ អថ វា មលតិ សំកិលិស្សតិ ឯតេនាតិ មលំ។ មលធាតុ សំកិលេសនេ អ។ មលតោ វិរហិតំ អមលំ, ញាណំ។ ចត្តារិ សច្ចានិ ជានាតិ បដិវិជ្ឈតីតិ ញាណំ, អរហត្តមគ្គញាណំ។ រាគាទិឆេទញ្ច អមលញ្ច តំ ញាណញ្ចាតិ រាគាទិឆេទាមលញាណំ។ វុត្តាទី ខគ្គតិ ឆិន្ទតិ ឯតេនាតិ វា ខគ្គំ, បកតិអសិ។ ខគ្គំ វិយាតិ ខគ្គំ, ញាណំ។ រាគាទិឆេទាមលញាណសង្ខតំ ខគ្គំ យស្ស សោតិ រាគាទិឆេទាមលញាណខគ្គោ, ពុទ្ធោ។ រាគាទិកិលេសំ ឆិន្ទន្តេន មលវិរ ហិតេន អគ្គមគ្គញាណសង្ខតេន អសិនា សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ តំ។

សតីសមញ្ញា ផលកាភិគាហន្តិ ឯត្ថ សតិសមញ្ញាផលក អភិគាហន្តិបទច្ឆេទោ។ សម្មាសតិនាមិកំ ផលកំ ទឡ្ហគាហ កន្តិ អត្ថោ។ តត្រាយំ វចនត្ថោ។ សរណំ សតិ, សរតិ សម្បយុត្តធម្មា ឯតាយាតិ, សរតីតិ វា សតិ។ សរ ធាតុតិ។ អថ វា បមាទំ សរតិ ហឹសតីតិ សតិ, សម្មាសតិ។ សរធាតុ ហឹសាយំតិ។ សម្មា អាជានាតិ ឯតាយាតិ សមញ្ញា, សតិឥតិ សមញ្ញា សតិសមញ្ញា, អសិអាទិសត្ថំ ផលតិ និវារេតីតិ ផលកំ, ខេដកំ។ ផលធាតុ និវារណេ ណ្វុ។ សតិសមញ្ញំ ផលកំ អភិទឡ្ហំ គណ្ហតីតិ សតិសមញ្ញាផល កាភិគាហោ, ពុទ្ធោ លព្ភតិ។ យថា ហិ សេនាយ ផលកំ អសិអាទិសត្ថំ រក្ខតិ, ឯវំ សតិសំវរោ ចក្ខាទិ ទ្វារេសុ រូបាទិអារម្មណំ បវិសិតុំ អទត្វា រក្ខតិ។ តស្មា ភគវា សតិធម្មោ សព្ពាកុសលានំ រក្ខកត្តា សព្ពកុសល ធម្មានំ ឧបការត្តា សព្ពត្ថានំ សាធកត្តា ច សតិផលកំ ទឡ្ហំ គណ្ហតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ “យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សព្ពេ តេ អប្បមាទមូលកា អប្បមាទសមោសរណា, អប្បមាទោ តេសំ ធម្មានំ អគ្គមក្ខាយតី”តិ ច។ “សតី ខ្វាហំ ភិក្ខវេ សព្ពត្ថិកំ វទាមី”តិ ច។

សីលោឃលង្ការវិភូសិតន្តិ សីលឱឃអលង្ការ វិភូ សិតន្តិ បទច្ឆេទោ។ វិសុទ្ធសីលានំ សមូហសង្ខាតេន អលង្ការេន វិភូសិតន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ សីលន្តិ លោកុត្តរ សីលំ។ តស្ស អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ តំ បន ចេតនា សីលំ, ចេតសិកំ សីលំ, សំវរោ សីលំ, អវីតិក្កមោ សីលញ្ចាតិ ចតុព្ពិធំ ហោតិ។ តត្ថ ចេតនា សីលំ នាម បាណាតិបាតា ទីហិ វា វិរមន្តស្ស វត្តបដិបត្តី វា បូរេន្តស្ស ចេតនា។ ចេតសិកសីលំ នាម បាណាតិបាតាទីហិ វិរមន្តស្ស វិរតិ។ សំវរោ សីលន្តិ ឯត្ថ សំវរោ បាតិមោក្ខសំវរោ, សតិ សំវរោ, ញាណសំវរោ, ខន្តិសំវរោ, វីរិយសំវរោ ចាតិ បញ្ចវិធោ ហោតិ, សព្ពមេតំ សំវរោ សីលំ នាម។ អវីតិក្កមោ សីលំ នាម សមាទិន្នសីលស្ស កាយិកវាចសិកោ អនតិក្កមោតិ។ វុត្តញ្ចេតំ **បដិសម្ភិទាយំ** “កឹសីលន្តិចេតនា សីលំ, ចេតសិកំ សីលំ, សំវរោ សីលំ, អវីតិក្កមោ សីល”ន្តិ។ ឥធ បន អវីតិក្កមោ សីលំ នាធិប្បេតំ។ កស្មា។ ភគវតោ សមាទិន្នសិក្ខាបទស្ស អភាវតោ។ ពុទ្ធានញ្ហិ សិក្ខាបទំ នាម នត្ថីតិ។ **ឱឃោ**តិ សមូហោ។ ឱឃសទ្ទោ ហិ សមូហវាចកោ។ តេន វុត្តំ **អភិធានប្បទីបិកាយំ** –

“សមូហោ គណសង្ឃាតា, សមុទាយោ ច សញ្ចយោ;
សន្ទោហោ និវហោ ឱឃោ, វិសរោ និករោ ចយោ”ត្យាទិ។

អវហនតិ គច្ឆតិ បវត្តតិ អវយវំ ឯត្ថាតិ ឱឃោ, សមូហោ។ អវបុព្ពហនធាតុ គតិម្ហិ ណោ។ អវស្ស ឱ, ហនស្ស ឃោ។ **អភិធានប្បទីបិកាដីកាយំ** បន “អវយវំ កត្វា ព្យាបិយតិ គច្ឆតីតិ ឱឃោ”តិ វុត្តំ។ សីលានំ ឱឃោ សមូហោ សីលោឃោ។ **អលង្ការោ**តិ បិឡន្ធនោ។ អលំ វិភុសំ តំ សមង្គីបុគ្គលំ ករោតិ អនេនាតិ អលង្ការោ, សីលំ។ អលំសទ្ទូបបទករធាតុ ណោ។ សីលោឃោ ឯវ អលង្ការោ សីលោឃាលង្ការោ, តេន វិភូ សិយតីតិ សីលោឃលង្ការ

វិភូសិតោ, ពុទ្ធោ។ តេន បន អញ្ញេហិ អសាធារណេន លោកុត្តរសីលាលង្ការេន វិភូសិតោ។ ន ចីវរាទិនា លង្ការេនាតិ អត្ថោ។ សីលាលង្ការេន ហិ សទិសោ អលង្ការោ នាម នត្ថិ។ តំ សីលោឃលង្ការវិភូសិតំ។

នមាមិភិញ្ញាវរមិទ្ធុបេតន្តិ ឯត្ថ នមាមិ អភិញ្ញាវរំ ឥទ្ធិ ឧបេតន្តិ បទច្ឆេទោ។ តត្ថ នមាមីតិ វន្ទាមិ។ អភិញ្ញាវរមិទ្ធុបេតន្តិ អភិញ្ញាសង្ខាតាយ ឧត្តមាយ ឥទ្ធិយា សមន្នាគតន្តិ អត្ថោ។ អភិវិសេសេន ជានាតីតិ អភិញ្ញា, ឆព្ពិធំ ញាណំ។ តញ្ហិ ឥទ្ធិវិធទិព្ពសោត បរចិត្ត វិជានន បុព្ពេនិវាសានុស្សតិ ចុតូបបាត អាសវក្ខយ ញាណវសេន ឆព្ពិធំ ហោតិ។ តត្ថ ឥទ្ធិវិធញាណន្តិ ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតីតិអាទិនយប្បវត្តេ ឥទ្ធិវិធេ ជានន ញាណំ។ ទិព្ពសោតញាណន្តិ ទូរសន្តិកាទិភេទសទ្ទារម្មណាយ ទិព្ពសោតធាតុយា ជាននញាណំ។ បរចិត្តវិជាននញាណន្តិ បរសត្តានំ ចិត្តបរិច្ឆេទស្ស វិជាននញាណំ។ បុព្ពេនិវាសា នុស្សតិញាណន្តិ អត្តសន្តានេ វុត្ថវសេន ចេវ គោចរ និវាសវសេន ច បុព្ពេ អតីតភវេសុ ខន្ធាទីនំ អនុស្សរណ សតិយា សម្បយុត្តំ ញាណំ។ ចុតូបបាតញាណន្តិ សត្តានំ ចុតិយញ្ច ឧបបាតេ ច ជាននញាណំ។ ឯត្ថ ច អដ្ឋកថាសុ ចុតូបបាតញាណដ្ឋានេ តស្ស សាធកត្តា ទិព្ពចក្ខុញាណន្តិ វុត្តំ។ អាសវក្ខយញាណន្តិ សច្ចបរិច្ឆេទស្ស ជាននំ អរហត្ត មគ្គញាណន្តិ។ វរន្តិ ឧត្តមំ។ ឥទ្ធីតិ ឥជ្ឈនំ សមិជ្ឈនំ។ ឥជ្ឈតិ សមិជ្ឈតីតិ វា ឥទ្ធិ។ ឥធធាតុតិ។ អភិញ្ញាសង្ខាតាយ វរាយ ឥទ្ធិយា ឧបេតោ សមុបេតោ សមន្នាគតោតិ អភិញ្ញាវរមិទ្ធុបេតោ, ពុទ្ធោ។ តំ អភិញ្ញាវរមិទ្ធុបេតំ។ តំ ពុទ្ធំ អហំ នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ រាគាទិឆេទាមលញាណ ខគ្គំ រាគាទិកិលេសំ ឆិន្ទន្តំ មលវិរហិតំ អរហត្ត មគ្គញាណ សង្ខាតំ អសិវន្តំ, សតីសមញ្ញាផលកាភិគាហំ សម្មា សតិនាមិកំ ផលកំ ទឡ្ហគហណំ, សីលោឃលង្ការ វិភូសិតំ សីលានំ សមូហសង្ខាតេន អលង្ការេន វិភូសិតំ, អភិញ្ញា វរមិទ្ធុបេតំ អភិញ្ញាសង្ខាតាយ វរាយ ឧត្តមាយ ឥទ្ធិយា ឧបេតំ សមុបេតំ សមន្នាគតំ តំ ពុទ្ធំ អហំ នមាមីតិ។

សត្តមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

៨. ទយាលយំ សព្ពធិ ទុក្ករំ ករំ,
ភវណ្ណវាតិក្កមមគ្គតំ គតំ;
តិលោកនាថំ សុសមាហិតំ ហិតំ,
សមន្តចក្ខុំ បណមាមិ តំមិតំ។

៨. ឯវំ សត្តមគាថាយ ពុទ្ធំ វន្ទិត្វា ឥទានិ មហាករុណា ទីហិ នវហិ គុណេហិ ថោមិត្វា វន្ទិតុកាមោ **ទយាលយ**ន្ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ជ ត ជ រគណេហិ យុត្តត្តា ទ្វាទសក្ខរេហិ លក្ខិតា ចតុបាទន្តយមកា វំសដ្ឋគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “វទន្តិ វំសដ្ឋមិទំ ជតា ជរា”តិ។ តស្សត្ថោ, យស្សំ បដិបាទំ ជតា ជតគណា ច ជរា ជរគណា ច ចេ ភវន្តិ, ឥទំ វុត្តំ វំសដ្ឋំ វំសដ្ឋគាថា នាមាតិ មុនយោ ឥសយោ វទន្តីតិ។

តត្ថ **ទយាលយ**ន្តិ មហាករុណាយ ច, មេត្តាយ ច អាធារំ។ ទយាសទ្ទោ ហិ ករុណាយ ច, មេត្តាយ ច វត្តតិ។ អទយាបន្នោតិ ឯត្ថ ហិ ករុណាយ វត្តតិ។ និក្ករុណិកតំ អាបន្នោតិ អត្ថោ។ ទយាបន្នោតិ ឯត្ថ មេត្តាយ មេត្តចិត្តតំ អាបន្នោតិ អត្ថោ។ ឥធ បន តទុភយម្បិ វដ្តតិ។ តស្មា ទយា ច ទយា ច ទយាតិ សទ្ទសរូបេកសេសោ កាតព្ពោ។ វចនត្ថោ បនេត្ថ ឯវំ វេទិតព្ពោ។ ទយតិ ហឹសតិ ការុណិកន្តិ ទយា, មហាករុណា។ ទយធាតុ ហឹសាយំ អ។ យា ករុណា យាវ យថាធិប្បេតំ បរស្ស ហិតនិប្ផត្តឹ ន បាបុណាតិ, តាវ ការុណិកំ ហឹសតីតិ អត្ថោ។ ទយតិ ហឹសតិ អបនេតិ បរទុក្ខន្តិ វា ទយា។ អថ វា ទយតិ អត្តនោ សុខម្បិ បហាយ ខេទំ គណ្ហាតិ សជ្ជនោ ឯតាយាតិ ទយា, ទយតិ អនុគ្គណ្ហាតិ បាបជនម្បិ ឯតាយាតិ វា ទយា, ទយន្តិ គណ្ហន្តិ ពោធិសត្តា សម្មាសម្ពោធឹ ឯតាយាតិ វា ទយា, ពោធិសត្តា ពុទ្ធភាវាយ អភិនីហារករណ កាលេ ហត្ថគតម្បិ អគ្គផលំ ឆឌ្ឌេត្វា មហាករុណាយ សំសារសាគរតោ សត្តេ សមុទ្ធរិតុកាមា អនស្សាស ករំ មហន្តំ សំសារទុក្ខញ្ច បច្ឆិមភវេ សហ អមតធាតុបដិលាភេន អនេកគុណសមលង្កតំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណញ្ច គណ្ហន្តីតិ អត្ថោ។ ទយតិ ទទាតិ សត្តានំ អភយំ ឯតាយាតិ ទយា, មេត្តា។ ទយធាតុ ទានេ អ។ ទយតិ គច្ឆតិ វិភាគំ អកត្វា សត្តេសុ សមំ បវត្តតីតិ ទយា។ យថា ឧទកំ សព្ពសត្តេសុ សីតេន សមំ ផរតិ រជោមលញ្ច បវាហេតិ, ឯវំ មេត្តា បាបកល្យាណជនេសុ វិភាគំ អកត្វា សមំ បវត្តតីតិ អត្ថោ។

អបរោ នយោ។ ទយន្តិ អនុរក្ខន្តិ សត្តេ ឯតាយ, សយំ វា អនុទ្ទយតិ អនុទ្ទយមត្តមេវ វា ឯតន្តិ ទយា, ករុណាមេត្តា លព្ភន្តិ។ តាយ អាលយតិ បតិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ ទយាលយោ, ពុទ្ធោ។ ភគវា ហិ ទេវទត្តាទីសុ វិរោធិ

សត្តេសុ ច អវិរោធិសត្តេសុ ឱរសេ រាហុលេ ច សមំ និច្ចំ ហិតជ្ឈាសយតាយ មហាករុណាយ មេត្តាយ ច បិតោ , តស្មា ទយាលយន្តិ ថោមេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **អបទានបាឡិយំ** –

> “វធកេ ទេវទត្តេ ច, ចោរេ អង្គុលិមាលកេ;
> ធនបាលេ រាហុលេ ច, សមចិត្តោ មហាមុនី”តិ។

សព្ពធីតិ សព្ពស្មឹ អត្ថភាវេ។ ពុទ្ធភាវាយ អភិនីហារតោ បដ្ឋាយ សព្ពត្តភាវេសូតិ អត្ថោ។ **ទុក្ករន្តិ** ទុក្ខេន ករិតព្ពំ បញ្ចមហាបរិច្ចាគាទិកម្មំ ទុក្ខេន ករិតព្ពន្តិ ទុក្ករំ, បញ្ចមហាបរិច្ចាគាទិកម្មំ លព្ភតិ។ ឯត្ថ ច បញ្ចមហាបរិច្ចាគោតិ ធនបរិច្ចាគោ, អង្គបរិច្ចាគោ, បុត្តបរិច្ចាគោ, ភរិយបរិច្ចាគោ, ជីវិតបរិច្ចាគោ ចាតិ បញ្ចវិធោ ហោតិ។ តត្ថ ហត្ថិអស្ស ទាសិទាសាទិ សវិញ្ញាណកស្ស ធនស្ស វា មុត្តាមណិរជតាទិ អវិញ្ញាណកស្ស ធនស្ស វា បរិច្ចាគោ ធនបរិច្ចាគោ នាម។ ហត្ថបាទចក្ខុកណ្ណនាសាទិសរីរ យវស្ស បរិច្ចាគោ អង្គបរិច្ចាគោ នាម។ បុត្តស្ស ច ធីតុយា ច បរិច្ចាគោ បុត្តបរិច្ចាគោ នាម។ ភរិយាយ បរិច្ចាគោ ភរិយបរិច្ចាគោ នាម។ ជីវិតិន្ទ្រិយបដិពទ្ធស្ស សរីរស្ស បរិច្ចាគោ ជីវិតបរិច្ចាគោ នាម។ កិញ្ចាបិ បន ធនបរិច្ចាគា ទយោ ទានបារមិយំយេវ អន្តោគធា, តថាបិ បរិច្ចាគ វិសេសភាវទស្សនត្ថញ្ចេវ សុទុក្ករភាវទស្សនត្ថញ្ច មហាបរិច្ចាគវសេន វិសុំ កតន្តិ អធិប្បាយោ។ **មហាបទានសុត្តដីកាយំ** បន “អង្គបរិច្ចាគោ, នយនបរិច្ចាគោ, អត្តបរិច្ចាគោ, រជ្ជបរិច្ចាគោ, បុត្តទារបរិច្ចាគោតិ ឥមេ បញ្ច មហាបរិច្ចាគា។ តត្ថាបិ កាមំ អង្គបរិច្ចាគាទយោបិ ទានបារមីយេវ។ តថាបិ បរិច្ចាគវិសេសភាវទស្សនត្ថញ្ចេវ សុទុក្ករភាវទស្សនត្ថញ្ច មហាបរិច្ចាគានំ វិសុំ គហណំ។ តតោយេវ ច អង្គបរិច្ចាគតោបិ វិសុំ នយនបរិច្ចាគគ្គហណំ។ បរិច្ចាគភាវសាមញ្ញេបិ រជ្ជបរិច្ចាគ បុត្តទារបរិច្ចាគគ្គហណំ កត”ន្តិ វុត្តំ។ តំ ទុក្ករំ។ ឥទំ បន ករន្តិ ឯតស្ស កម្មបទំ។ **ករ**ន្តិ ករោន្តំ, ករោតីតិ ករោ, ពុទ្ធោ។ តំ។

ភវណ្ណវាតិក្កមមគ្គតន្តិ ឯត្ថ ភវអណ្ណវអតិក្កមំ អគ្គតន្តិ បទច្ឆេទោ។ ភវណ្ណវាតិក្កមន្តិ កាមរូបអរូបភវសង្ខាតា អណ្ណវា សមុទ្ទតោ អតិក្កន្តំ។ ភវន្តិ សត្តា ឯត្ថាតិ ភវោ។ អណ្ណោ វុច្ចតិ ឧទកំ។ តំ ឯតស្មឹ អត្ថីតិ អណ្ណវា, សមុទ្ទោ។ ភវសង្ខាតោ អណ្ណវោតិ ភវណ្ណវា, មហាសមុទ្ទោ។ ពហូហិ ឩមិវេគាទីហិ ភយេហិ ឱកិណ្ណោ វិយ តិវិធោបិ ភវោ ពហូហិ ជាតិជរាមរណាទីហិ ទុក្ខភយេហិ ឱកិណ្ណោ ហោតិ, តស្មា ភវណ្ណវាតិ វុច្ចតិ។ តំ អតិក្កមិត្វា ឧត្តរិត្វាតិ ភវណ្ណវាតិក្កមោ, ពុទ្ធោ។ តស្ស ហិ គម្ភីរេ មហាឧទកក្ខន្ធេ មហាសមុទ្ទេ ឧទកំ អព្ពោច្ឆិន្នំ បវត្តតិ សន្ទតិតវេ តិភវសង្ខតេ សំសារេ បដិសន្ធិចុតិយោ អព្ពោច្ឆិន្នំ និព្ពត្តកានំ ទិយឌ្ឍសហស្សកិលេសានំ ពោធិមណ្ឌេ អរហត្តមគ្គញាណេន អសេសំ វិទ្ធំសិតត្តា តីសុ ភវេសុ បុនព្ភវោ នត្ថិ។ តស្មា ពុទ្ធំ ភវណ្ណវាតិក្កមន្តិ អភិត្ថវិតុំ អរហតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ ភវណ្ណវាតិក្កមំ។

អគ្គតន្តិ សព្ពសត្តានំ សេដ្ឋភាវំ។ អយំ បនេត្ថ អគ្គសទ្ទោ អាទិកោដិកោដ្ឋាសសេដ្ឋេសុ ទិស្សតិ។ តថា ហេស អជ្ជតគ្គេ បាណុបេតំ សរណំ គតន្តិអាទីសុ អាទិម្ហិ ទិស្សតិ។ តេនេវ អង្គុលគ្គេន តំ អង្គុលគ្គំ បរាមសេយ្យាតិអាទីសុ កោដិយំ។ អនុជានាមិ ភិក្ខវេ វិហារគ្គេន វា បរិវេណគ្គេន វា ភាជេតុន្តិអាទីសុ កោដ្ឋាសេ។ អគ្គោ ហមស្មិ លោកស្សាតិអាទីសុ សេដ្ឋេ។ ស្វាយមិធបិ សោយេវ ទដ្ឋព្ពោ។ ទេវមនុស្សានំ សេដ្ឋភាវំ អជតិ គច្ឆតីតិ អគ្គោ, ពុទ្ធោ។ អសទិសដ្ឋេន គុណវិសិដ្ឋដ្ឋេន អសមសមដ្ឋេន ច អគ្គោ សេដ្ឋោ នាមាតិ អត្ថោ។ អថ វា ទុល្លភបាតុ ភាវតោ អច្ឆរិយមនុស្សភាវតោ ពហុជនហិតសុខាវហតោ អទុតិយអសហាយាទិភាវតោ ច ភគវា លោកេ អគ្គោ សេដ្ឋោ នាមាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហិ **អង្គុត្តរបាឡិយំ** “យាវតា ភិក្ខវេ សត្តា អបទា វា ទ្វិបទា វា ចតុប្បទា វា ពហុប្បទា វា, តថាគតោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី”តិ។ អគ្គស្ស ភាវោ អគ្គតំ។ តំ បន គតន្តិឯតស្ស កម្មបទំ។ **គត**ន្តិ បត្តំ, បាបុណន្តន្តិ អត្ថោ។

តិលោកនាថន្តិ កាមរូបអរូបសង្ខាតានំ តិណ្ណំ លោកានំ បដិសរណំ។ ឯត្ថ ច លោកសទ្ទស្ស អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ តយោ លោកា តិលោកា។ នាថសទ្ទោ បន និប្ផន្នានិប្ផន្នវសេន ទុវិធោ ហោតិ។ តត្ថ អនិប្ផន្ននាថសទ្ទោ បដិសរណត្ថោ ហោតិ សង្កេតវសេន។ តថា ហិ វុត្តំ **អដ្ឋកថាយំ** “សង្កេតវចនំ សច្ចំ, លោកសម្មុតិ ការណ”ន្តិ។ តិលោកានំ នាថោ បដិសរណោតិ តិលោកនាថោ, ពុទ្ធោ។ សព្ពានត្ថបរិហារ បុព្ពង្គមាយ និរវសេសហិតសុខវិធានតប្បរាយនិរតិសយាយ បយោគសម្បត្តិយា ច សទេវមនុស្សាយ បជាយ អច្ចន្តុបការិតាយ អបរិមិតនិរុបមប្បភាវគុណវិសេសសមង្គិតាយ ច សព្ពសត្តុត្តមោ ភគវា អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ អបរិមាណានំ សត្តានំ ឯកបដិសរណោ នាមាតិ អត្ថោ។

និប្ផន្ននាថសទ្ទោ បន យាចនេ, ឧបតាបេ, ឥស្សរិយេ, អាសីសេ ចាតិ ចតូស្វត្ថេសុ វត្តតិ។ តត្ថ យាចនេ នាថតិ យាចតីតិ នាថោ, ពុទ្ធោ។ នាថធាតុ អ។ សោ បន វេនេយ្យសត្តេ អត្តនោ ហិតករណេ យាចិត្វាបិ និយោជេតីតិ អត្ថោ។ អថ វា ភគវា សាធុ ភិក្ខវេ ភិក្ខុ កាលេន កាលំ អត្តសម្បត្តិំ បច្ចវេក្ខេយ្យាតិអាទិនា

សត្តានំ តំ តំ ហិតបដិបត្តិំ យាចិត្វាបិ ករុណាយ សមុស្សាហិតោ តេ តត្ថ និយោជេតិ។ តស្មា នាថោ នាមាតិ អត្ថោ។ ឧបតាបេ នាថតិ វេនេយ្យគតេ កិលេសេ ឧបតាបេតីតិ នាថោ, ពុទ្ធោ។ ធម្មទេសនាយ វេនេយ្យសន្តានេ កិលេសេ វិទ្ធំសាបេតីតិ អត្ថោ។ ឥស្សរិយេ នាថតិ ឥស្សរិយតិ សត្តេតិ នាថោ។ បរមេន បន ចិត្តិស្សរិយេន សមន្នាគតោ ភគវា សព្ពសត្តេ ធម្មេន ឥសតិ អភិភវតីតិ អត្ថោ។ អាសីសេ បន នាថតិ អាសីសតីតិ នាថោ។ វេនេយ្យានំ ហិតសុខំ មេត្តាយ នវសេន បត្ថេតីតិ អត្ថោ។ តិលោកានំ នាថោ តិលោកនាថោ, ពុទ្ធោ។ តំ តិលោកនាថំ។

សុសមាហិតន្តិ លាភាលាភាទិលោកធម្មេហិ អចល មានត្តា សុទ្ធុសមាធិវន្តំ។ សំសមំ អាធិយតិ ឯការម្មណេ សម្បយុត្តធម្មេ ឋបេតិ ឯតេនាតិ សមាធិ។ សំបុព្ព ធា ធាតុ ឥ។ សុទ្ធុរោ បសត្ថោ វា សមាធិ សុសមាធិ។ តំ អស្ស អត្ថីតិ សុសមាហិតោ, ពុទ្ធោ។ អស្សត្ថ្យត្ថេ តោ។ បព្ពតោតិអាទីសុ វិយ។ ធស្ស ហោ។ ចតូហិ ទិសាហិ អាគតេហិ វាតេហិ អចលមានោ មហាមេរុបព្ពតោ វិយ ភគវា លាភាលាភាទិលោកធម្មេហិ ច មិច្ឆាវាទវាតេហិ ច អចលមានេន សមាធិនា សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ តំ សុសមាហិតំ។

ហិតន្តិ មនុស្សទេវព្រហ្មសង្ខាតានំ សព្ពសត្តានំ បយោជន ធារេន្តំ។ ការណានុរូបំ ហិនោតិ បវត្តតីតិ ហិតំ, បយោជនំ។ ហិធាតុ គតិយំ ត។ តំ ធារេតីតិ ហិតោ, ពុទ្ធោ។ កិតន្ត សមាសោយំ។ ហិតធរន្តិ វត្តព្ពេ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថាយ ឧត្តរ បទលោបេន ហិតន្តិ វត្តព្ពំ។ យថា សមជួនី បទីបោតិ។ អថ វា ទុក្ខំ ហីសតីតិ ហិតំ។ ហីសធាតុ ហីសាយំ តបច្ចយោ។ យថា ច ព្យាធិយា ឱសមំ រោគីនំ ហិតន្តិ វុច្ចតិ, ឯវំ ទុក្ខហននតោ ហិតំ នាម ហោតិ។ សុខំ វិទធាតីតិ វា ហិតំ។ ធាធាតុ ធារណេ ត។ យថា ច រុធិរមំសាទិ ធាតុ វឌ្ឍនំ រសាយតនំ កិស្សានំ ហិតន្តិ វុច្ចតិ, ឯវំ សុខវហនតោ ហិតន្តិ វុច្ចតិ។ បយោជនំ តំ ធារេតីតិ ហិតោ, ពុទ្ធោ។ សោ បន ធម្មទេសនាយ វេនេយ្យជនានំ ទុក្ខាបនយនម្បិ ញាណបរិបាចនម្បិ កត្វា លោកិយលោកុត្តរហិតសុខំ ធារេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ ហិតំ។

សមន្តចក្ខុន្តិ ឯត្ថ ចក្ខុ នាម ពុទ្ធចក្ខុ, ធម្មចក្ខុ, ញាណ ចក្ខុ, សមន្តចក្ខុ, ទិព្ពចក្ខូតិ បញ្ចវិធំ ហោតិ។ តត្ថ អទ្ទសំ ខោ អហំ ភិក្ខវេ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោតិ ឥទំ ពុទ្ធចក្ខុ នាម។ វិរជំ វីតមលំ ធម្មចក្ខុន្តិ ឥទំ ហេដ្ឋិមមគ្គត្ត យសង្ខាតំ ធម្មចក្ខុ នាម។ ចក្ខុំ ឧទបាទីតិ ឥទំ ញាណចក្ខុ នាម។ សមន្តចក្ខុ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណន្តិ ឥទំ សមន្តចក្ខុ នាម។ អទ្ទសំ ខោ អហំ ភិក្ខវេ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេនាតិ ឥទំ ទិព្ពចក្ខុ នាម។ ឥធ បន សមន្តចក្ខុ អធិប្បេតំ។ បរិសមន្តតោ សព្ពញេយ្យធម្មំ បស្សន្តំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណវន្តន្តិ អត្ថោ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ។ សមន្តតោ សព្ពញេយ្យធម្មំ ចក្ខតិ បស្សតីតិ សមន្តចក្ខុ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ ចក្ខធាតុ ឧ។ តេន វុត្តំ **មហានិទ្ទេសបាឡិយំ** “សមន្តចក្ខុ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណ”ន្តិ។ សមន្តចក្ខុ អស្ស អត្ថីតិ សមន្តចក្ខុ, ពុទ្ធោ។ វុត្តញ្ហេតំ **បដិសម្ភិទាមគ្គេ** –

“ន តស្ស អទ្ទិដ្ឋមិធត្ថិ កិញ្ចិ,
អថោ អវិញ្ញាតមជានិតព្ពំ;
សព្ពំ អភិញ្ញាសិ យទត្ថិ នេយ្យំ,
តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខូ”តិ។

តស្សត្ថោ។ តស្ស តថាគតស្ស អទ្ទិដ្ឋំ អបស្សន្តំ កិញ្ចិ ធម្មជាតំ ឥធលោកេ ន អត្ថិ។ អថោ អវិញ្ញាតំ អវិទិតំ អបាកដំ វា អជានិតព្ពំ ធម្មជាតំ ន អត្ថិ។ នេយ្យំ ញាតព្ពំ យំ ធម្មជាតំ អត្ថិ។ សព្ពំ តំ ធម្មជាតំ តថាគតោ អភិញ្ញាសិ បដិវិជ្ឈិ។ តេន តស្មា តថាគតោ សមន្តចក្ខុ នាមាតិ។ តំ សមន្តចក្ខុំ។

បណមាមិ តំមិតន្តិ ឯត្ថ បណមាមិ តំ អមិតន្តិ បទច្ឆេទោ។ អមិតំ តំ ពុទ្ធំ អហំ បណមាមីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ អមិតន្តិ អបរិមេយ្យំ ញាណេន អបរិច្ឆិន្នំ វា, សីលសមាធិ បញ្ញាទិគុណវន្តំ។ អមិតព្ពំ ញាណេន អបរិច្ឆិន្ទិតព្ពន្តិ វា អមិតំ, សីលាទិគុណំ។ នបុព្ព មាធាតុ បរិមាណេ ត។ តំ អស្ស អត្ថីតិ អមិតោ, ពុទ្ធោ។ យថា ហិ មហាសមុទ្ទេ ន សុករំ ឧទកស្ស បមាណំ គណេតុំ ឯត្តកានិ ឧទកាឡ្ហកានីតិ វា, ឯត្តកានិ ឧទកាឡ្ហកសតានីតិ វា, ឯត្តកានិ ឧទកាឡ្ហកសហស្សានីតិ វា, ឯត្តកានិ ឧទកាឡ្ហកសតសហស្សានីតិ វាតិ។ អថ ខោ អសង្ខ្យេយ្យោ អប្បមេយ្យោ មហាឧទកក្ខន្ធោត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ, ឯវមេវ ពុទ្ធស្ស ន សុករំ សីលាទិគុណស្ស បមាណំ គណេតុំ ឯត្តកំ សីលគុណំ, ឯត្តកោ សមាធិគុណោ, ឯត្តកា បញ្ញាគុណាតិអាទិនាតិ។ អថ ខោ អសង្ខ្យេយ្យោ អប្បមេយ្យោ មហាគុណក្ខន្ធោត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ តេនវុត្តំ **អបទានបាឡិយំ** –

“ពុទ្ធោបិ ពុទ្ធស្ស ភណេយ្យ វណ្ណំ,

កប្បម្បិ ចេ អញ្ញមភាសមានោ;
ខីយេថ កប្បោ ចិរទីឃមន្តរេ,
វណ្ណោ ន ខីយេថ តថាគតាន”ន្តិ ច។

“អសង្ខ្យេយ្យានិ នាមានិ, សគុណេន មហេសិនោ;
គុណេន នាមមុទ្ធេយ្យំ, អបិ នាមសហស្សតោ”តិ ច។

តេន ពុទ្ធំ អមិតន្តិ ថោមេតីតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ ទយាលយំ មហាករុណាយ មេត្តាយ អាធារំ។ សព្ពធិ សព្ពស្មិំ អត្តភាវេ, ទុក្ករំ ទុក្ខេន ករិតព្ពំ បញ្ចមហាបរិច្ចាគាទិកម្មំ ករំ ករោន្តំ, ភវណ្ណវាតិក្កមំ តិភវសង្ខាតសមុទ្ទតោ អតិក្កន្តំ, អគ្គតំ សព្ពសត្តានំ សេដ្ឋភាវំ, គតំ បត្តំ, តិលោកនាថំ កាមរូប អរូបសង្ខាតស្ស តិលោកស្ស បដិសរណំ, សុសមាហិតំ សុន្ទរ សមាធិវន្តំ, ហិតំ សព្ពសត្តានំ លោកិយលោកុត្តរសង្ខាតំ អត្ថធារណំ, សមន្តចក្ខុំ បរិសមន្តតោ សព្ពញេយ្យធម្មំ បស្សន្តំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណវន្តំ, អមិតំ អបរិមេយ្យំ សីលាទិគុណវន្តំ, តំ ពុទ្ធំ អហំ បណមាមិ វន្ទាមីតិ។

អដ្ឋមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

៨. គហី គហី បារមិសញ្ចយំ ចយំ,
គតំ គតំ សព្ពិ សុខប្បទំ បទំ;
នរានរានំ សុខសម្ភវំ ភវំ,
នមានមានំ ជិនបុង្គវំ គវំ។

៨. ឯវំ អដ្ឋមគាថាយ ពុទ្ធំ វន្ទិត្វា ឥទានិ បារមិសញ្ចយំ ចយន្តាទីហិ បញ្ចហិ គុណេហិ ថោមិត្វា វន្ទិតុកាមោ **គហី គហី បារមិសញ្ចយំចយ**ន្តាទិគាថមាហ។ អយំ បន ជគជរ គណេហិ យុត្តត្តា ទ្វាទសក្ខរេហិ លក្ខិតា សព្ព បាទាទ្យន្តយមកា វំសដ្ឋគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “វទន្តិ វំសដ្ឋមិទំ ជតា ជរា”តិ។ តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។

តត្ថ **គហី គហិ**ន្តិ តស្មិំ តស្មិំ ភវេ អត្តភាវេ វា, ពុទ្ធវរំ បណិធានតោ បដ្ឋាយ តេសុ តេសុ ភវេសុ អត្តភាវេសុ វាតិ អត្ថោ។ **បារមិសញ្ចយ**ន្តិ ទានាទិបា រមីនំ សមូហំ។ ឯត្ថ ច បារមី នាម ទានសីលនេក្ខម្មបញ្ញា វីរិយ ខន្តិ សច្ចអធិដ្ឋានមេត្តាឧបេក្ខាវសេន ទសវិធា ហោតិ។ វុត្តញ្ច **ពុទ្ធវំសេ** –

“ទានំ សីលញ្ច នេក្ខម្មំ, បញ្ញា វីរិយេន បញ្ចមំ;
ខន្តិសច្ចមធិដ្ឋានំ, មេត្តុបេក្ខាតិ តេ ទសា”តិ។

អយំ បន បារមីសទ្ទស្ស វចនត្ថោ។ ទានសីលាទិគុណ វិសេសយោគេន សត្តុត្តមតាយ មហាពោធិសត្តោ បរមោ។ តស្ស អយំ ភាវោ កម្មន្តិ វា បារមី, ទានាទិ ក្រិយាវ លព្ភតិ។ សន្តកភាវកម្មតទ្ធិតេ ណបច្ចយោ។ ឥត្ថិ លិង្គជោតក ឦបច្ចយោ ច។ អថ វា ទានាទីនិ បូរេតីតិ បរមោ។ ទានាទិគុណានំ បូរកោ បាលកោ ច ពោធិសត្តោ។ បូរធាតុ អមបច្ចយោ។ បរេ សត្តេ មវតិ អត្តនិ ពន្ធតិ គុណវិសេសយោគេនាតិ វា បរមោ, ពោធិសត្តោ។ បរសទ្ទូបបទ មុធាតុ ពន្ធនេ ក្វិ។ បរំ អតិរេកំ មជ្ជតិ កិលេសមលតោតិ វា បរមោ។ បរសទ្ទូប បទ មជ្ជធាតុ សំសុទ្ធិយំ ក្វិ។ បរសទ្ទោ អតិរេកត្ថោ។ បរំ សេដ្ឋំ និព្ពានំ វិសេសេន មយតិ គច្ឆតីតិ វា បរមោ។ បរសទ្ទូបបទ មយ ធាតុ គតិយំ ក្វិ។ ធាត្វន្តលោបោ។ បរ សទ្ទោ សេដ្ឋត្ថោ។ បរំ លោកំ បមាណភូតេន ញាណ វិសេសេន ឥធលោកមិវ មុនាតិ បរិច្ឆិន្ទតីតិ វា បរមោ។ បរសទ្ទូប បទ មុនធាតុ បរិច្ឆិន្ទនេ ក្វិ។ បរំ អតិ វិយ សីលាទិ គុណគណំ អត្តនោ សន្តានេ មិនោតិ បក្ខិបតីតិ វា បរមោ។ បរសទ្ទូបបទ មិធាតុ បក្ខិបនេ ក្វិ។ បរសទ្ទោ អតិរេកវាចកោ។ បរំ អត្តភូតធម្មកាយតោ អញ្ញំ បដិបក្ខំ វា តទនត្ថករំ កិលេសចោរគណំ មិនាតិ ហឹសតីតិ វា បរមោ, មហាពោធិសត្តោ។ បរសទ្ទូបបទ មិធាតុ ហឹសាយំ ក្វិ។ បរសទ្ទោ អញ្ញវាចកោ, បដិបក្ខវាចកោ វា។ បរមស្ស អយន្តិអាទិនា វុត្តនយេន បារមីតិ។ អបិ ច បារេ និព្ពានេ មជ្ជតិ សុជ្ឈតីតិ បារមី, មហាពោធិ សត្តោ។ សុទ្ធកត្តុសាធនោយំ។ បារសទ្ទូបបទ មជធាតុ សំសុទ្ធិយំ ក្វិ។ ឦ ច។ បារេ និព្ពានេ សត្តេ មជ្ជតិ សោធេតីតិ វា បារមី, ហេតុកត្តុសាធនោយំ។

បារេនិព្ពានេ សត្តេ មវតិ ពន្ធតិ យោជេតីតិ វា បារមី។ បារំ និព្ពានំ មយតិ គច្ឆតិ សត្តេ ច មាយេតិ គមេតិ វា បារមី។ បារំ និព្ពានំ យាថាវតោ មុនាតិ បរិច្ឆិន្ទតីតិ វា បារមី។ បារេ និព្ពានេ សត្តេ មិនោតិ បក្ខិបតីតិ វា បារមី។ មិធាតុ បក្ខិបនេ ណី។ បារេ និព្ពានេ សត្តានំ មិនាតិ ហឹសតីតិ វា បារមី, មហាពោធិសត្តោ។ តស្ស អយំ ភាវោ កម្មន្តិ ទានាទិក្រិយា បារមីតិ។ ឥមិនា វុត្តនយេន បារមីសទ្ទស្ស វចនត្ថោ វេទិតព្ពោ។ កិញ្ចាបិ បន បារមីសទ្ទស្ស និព្ពចនំ សង្ខេបេន វុត្តំ។ សោតូនំ បន និរុត្តិនយកោសល្លត្ថំ វិត្ថារេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

សា បន ទសបារមី, ទសឧបបារមី, ទសបរមត្ថបារមី ចាតិ តិវិធា ហោតិ។ តត្ថ សវិញ្ញាណាវិញ្ញាណកំ ធនំ បរិច្ចាគំ កត្វា បូរិតា ពោធិសម្ភារា ទសបារមិយោ នាម។ ហត្ថ បាទ កណ្ណ នាសាទិអង្គបច្ចង្គបរិច្ចាគំ កត្វា បូរិតា ពោធិសម្ភារា ទសឧបបារមិយោ នាម។ ជីវិតិន្ទ្រិយបរិច្ចាគំ កត្វា បូរិតា ពោធិសម្ភារា ទសបរមត្ថបារមិយោ នាមាតិ។ ទានាទិបារមីនំ បន អត្ថោ ចរិយបិដកអដ្ឋកថាទីសុ គហេតព្ពោ។ អវយវំ សង្គហវសេន ចយតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ សញ្ចយោ, សំបុព្ព ចិធាតុ គតិយំ ណ។ សញ្ចិនោតិ អវយវន្តិ វា សញ្ចយោ, សមូហោ។ បារមីនំ សញ្ចយោ សមូហោតិ បារមិសញ្ចយោ, តំ បារមិសញ្ចយំ។ តំ បន ចយន្តិ ឯតស្ស កម្មំ។ **ចយ**ន្តិ ឧបចិតំ, បរិសម្ភូតន្តិ អត្ថោ។ ចយតិ ឧបចិនាតីតិ ចយោ, ចិយិត្ថ ឧបចិយិត្ថាតិ វា ចយោ, ពុទ្ធោ។ ចិធាតុ ឧបចយេ ណ។ តំ ចយំ។ សព្ភិគតន្តិ សម្ពន្ធោ។

តត្ថ **សព្ភី**តិ សន្តេហិ សប្បុរិសេហិ។ រាគាទិកិលេសេ សមេន្តិ ឧបសមេន្តីតិ សន្តា, សប្បុរិសា។ សមុធាតុ ឧបសមេត, អន្តបច្ចយោ វា។ សន្តេហីតិ វត្តព្ពេ ស្មាហិស្មីនំ ម្ហា ភិម្ហិវាតិ សុត្តេន ហិវិភត្តិយា ភិការំ សន្តសទ្ទស្ស សោ ភេ ពោ ចន្តេតិ សុត្តេន ភការេ បរេ សន្តសទ្ទស្ស សការំ កត្វា អន្តេ ច ពការាគមំ កត្វា សព្ភីតិ វុត្តំ។ តេហិ សព្ភិ។ តំ បន គតន្តិ ឯតស្ស អវុត្តកត្តា។ **គត**ន្តិ ឧបគមិតព្ពំ។ តញ្ហិ ទេវមនុស្សេហិ គមិយតិ ឧបគមិយតិ ឧបសង្កមិយតីតិ គតោតិ វុច្ចតិ។ តំ ពុទ្ធំ អត្ថកាមេហិ សប្បុរិសេហិ ទេវមនុស្សេហិ សីលាទិអនន្តគុណិកត្តា សរណន្តិ អភិមានា បយិរុបាសិតព្ពោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ គតំ។ សុខប្បទំ បទំ គតន្តិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ **សុខប្បទ**ន្តិ អច្ចន្តសុខស្ស បតិដ្ឋានភូតំ។ សុខនំ សុខំ, តស្ស បជ្ជតិ តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ សុខប្បទំ, និព្ពានំ។ **បទ**ន្តិ និព្ពានំ។ តញ្ហិ ពុទ្ធាទីហិ អរិយេហិ បជ្ជិយតិ គមិយតីតិ បទន្តិ វុច្ចតិ។ គតន្តិ អគមិន្តិ គតោ, ពុទ្ធោ។ ទុក្ខាទិអសម្មិស្សស្ស ឯកន្តសុខស្ស បតិដ្ឋានភូតំ និព្ពានំ អារម្មណករណវសេន អបាបុណិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ គតំ។

នរានរានន្តិ នរអនរានន្តិ បទច្ឆេទោ។ មនុស្សទេវានន្តិ អត្ថោ។ បព្ពជ្ជាទិសេដ្ឋភាវំ នរតិ នេតីតិ នរោ, នរីយតិ សកេន កម្មេន និយតីតិ វា នរោ, មនុស្សោ, សត្តោ វា។ នរធាតុ នយនេ អ។ ន នរោ អនរោ, ទេវោ។ នរោ ច អនរោ ច នរានរោ, តេសំ នរានរានំ។ តំ បន សុខសម្ភវន្តិ បទេ សម្ពន្ធោ។

សុខសម្ភវន្តិ លោកិយលោកុត្តរសុខស្ស ការណំ។ តិវិធសុខស្ស លភនការណភូតំ បុញ្ញំ វា។ សុខយតីតិ សុខំ។ តិវិធសុខំ។ យស្ស ឧប្បជ្ជតិ, តំ សុខិតំ ករោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា សុដ្ឋុ ទុក្ខំ ខនតីតិ សុខំ។ សុបុព្ពខនុធាតុ អវធារណេ អ។ សម្ភវតិ សុខសង្ខាតំ ផលំ អនេនេ បុញ្ញេនាតិ សម្ភវំ, បុញ្ញករណំ។ សំបុព្ពភូធាតុ សត្តាយំណ។ សុខស្ស សម្ភវំ សុខសម្ភវំ, តំ បន ភវន្តិបទេ កម្មំ។ **ភវ**ន្តិ និព្ពត្តេន្តំ។ តំ សុខសម្ភវំ ភាវេតិ និព្ពត្តេតីតិ ភវោ, ពុទ្ធោ។ តំ ភវំ។ សោ ហិ មហាករុណាបុព្ពង្គមាយ ធម្មទេសនាយ ទេវមនុស្សានំ លោកិយលោកុត្តរសុខស្ស លភនការណភូតំ ទានសីលភាវនាសង្ខាតំ បុញ្ញំ ការេតិ, តស្មា ភគវតោ នរានរានំ សុខសម្ភវំ ភវន្តិ ថោមេតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

នមានមានន្តិ បទស្ស នមេ អនមានន្តិ បទច្ឆេទោ។ នមេតិ អហំ នមាមីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច មិវិភត្តិយា ឯការាទេសោតិ វេទិតព្ពោ។ អនមានន្តិ អនមេន្តានំ អវន្ទន្តានំ អនាទរានន្តិ អត្ថោ។ តំ បន គវន្តិឯតស្ស វិសេសនំ។ **គវ**ន្តិ គោណសទិសានំ ពាលានំ។ គវន្តិ ហិ ឆដ្ឋីពហុវចនន្តនាមបទំ។ តតោ នមំ បតិម្ហាលុត្តេ ច សមាសេតិ សុត្តេ សមភិនិវិដ្ឋេន ចក្កហណេន នំវចនស្ស អំ អាទេសញ្ច គោតច្ចេតស្ស ឱការស្ស អវាទេសំ កត្វា រូបសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ គច្ឆន្តីតិ គាវោ, គោណា។ គាវោ វិយាតិ គាវោ, តេសំ គវំ ពាលានំ។ តំ បន ជិនបុង្គវន្តិបទេ ឆដ្ឋីកម្មំ។ **ជិនបុង្គវ**ន្តិ ជយន្តបុរិសុត្តមំ ពុទ្ធំ នមេ នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ ច បុង្គវ សទ្ទោ កម្មធារយសមាសេ សេដ្ឋត្ថវាចកោ។ មុនិបុង្គវោតិអាទីសុ វិយ។ វុត្តញ្ច **អមរកោសេ** –

> “ឧត្តរស្មឹ បទេ ព្យគ្ឃ, បុង្គវោសភកុញ្ជរា;
> សីហសទ្ទូលនាគាទ្យា, បុមេ សេដ្ឋត្ថគោចរា”តិ។

តស្សត្ថោ។ កម្មធារយសមាសេ ឧត្តរបទេ វត្តមានា ព្យគ្ឃបុង្គវោសភកុញ្ជរា ព្យគ្ឃបុង្គវឧសភកុញ្ជរសទ្ទា ច សីហ សទ្ទូលនាគាទ្យា សីហ សទ្ទូល នាគាសទ្ទា ច បុមេ សេដ្ឋត្ថ វាចកាតិ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ។ គោ វិយ ពុទ្ធគុណេ អជានន្តេ អនមន្តេ អញ្ញទិដ្ឋិកេ ពាលេ ជិនាតិ អជិនីតិ វា ជិនោ។ បកដ្ឋភាវំ បធានភាវំ វា ឧទ្ធំ

គច្ឆតីតិ បុង្គវោ។ បឧបុព្ព គមុធាតុ គតិយំ អវបច្ចយោ។ និគ្គហិតា គមោ។ តស្ស ករគ្គន្តំ ធាត្វន្តលោបញ្ច យទាទិនា កត្វា រូបសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ ជិនោ ច សោ បុង្គវោ ចាតិ ជិនបុង្គវោ, ពុទ្ធោ។ សោ បន គុន្នំ វិយ ពុទ្ធានំ សីលាទិកេ អប្បមេយ្យគុណេ អជានន្តានំ អនមន្តានំ អគារវន្តានំ អវន្ទន្តានំ អញ្ញ ទិដ្ឋិគតិកានំ ពាលានំ អសត្តេន បារមីបុញ្ញតេជេន អជិនីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ ជិនបុង្គវន្តិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ តហឹ តហឹ តស្មឹ តស្មឹ ភវេ, អត្តភាវេ វា, បារមិសញ្ចយំ ទានាទិបារមីនំ សមូហំ, ចយំ ឧបចិតំ បរិសម្ភូតំ, សត្តិ សន្តេហិ សប្បុរិសេហិ, គតំ ឧបគមិតព្ពំ បយិរុបាសិតព្ពំ, សុខប្បទំ អច្ចន្តសុខស្ស បតិដ្ឋាន ភូតំ, បទំ និព្ពានំ គតំ បត្តំ អគមី, នរានរានំ មនុស្សទេវានំ, សុខសម្ភវំ លោកិយ លោកុត្តរសុខស្ស ការណំ តិវិធ សុខស្ស លភនការណភូតំ បុញ្ញំ វា ភវំ និព្ពត្តេន្តំ, អនមានំ អនមន្តានំ អនាទរានំ អវន្ទន្តានំ វា, គវំ គោណសទិសានំ ពាលានំ ជិនបុង្គវំ ជយន្តបុរិសុត្តមំ ពុទ្ធំ អហំ នមេ នមាមីតិ។

នវមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

១០. មគ្គង្គនាវំ មុនិទក្ខនាវិកោ,
ឱឡ្ហាធិយំ ញាណករេន គាហកោ;
អារុយ្ហ យោ តាយ ពហូ ភវណ្ណវា,
តារេសិ តំ ពុទ្ធមយប្បហំ នមេ។

១០. ឯវំ នវមគាថាយ ពុទ្ធំ នត្វា ឥទានិ ពហូ សត្តេ តិភវសង្ខាតា សំសារសមុទ្ទតោ តារេន្តេន គុណេន ច សត្តានំ ទុក្ខប្បហានេន គុណេន ច ថោមិត្វា ពុទ្ធំ វន្ទិតុ កាមោ **មគ្គង្គនាវ**ន្ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន តត ជរ គណេហិ រចិតត្តា ទ្វាទសក្ខរេហិ យុត្តា ឥន្ទវំស គាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “សាយិន្ទវំសា ខលុ យត្ថ តា ជរា”តិ។

តស្សត្ថោ។ យត្ថ យស្សំ គាថាយំ តា តគណទ្វយញ្ច ជរា ជគណ រគណា ច ចេ សិយុំ, សា គាថា ខលុ ឯកន្តំ ឥន្ទវំសគាថា នាមាតិ។

តត្ថ យោ មុនិទក្ខនាវិកោតិ សម្ពន្ធោ។ យោ ពុទ្ធ សង្ខាតោ ឆេកោ នាវាជេដ្ឋកោតិ អត្ថោ។ តត្ថ **មុនី**តិ ឧភោ លោកេ មុនាតិ ជានាតីតិ មុនិ, ភគវា។ មុនធាតុ ញាណេ ឥ។ អថ វា មោនំ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ, តំ អស្ស អត្ថីតិ មុនិ, ភគវា។ អស្សត្ថ្យត្ថេ ឥបច្ចយោ។ វុត្តញ្ហិ ឯកនិបាតេ **វណ្ណបថជាតកដ្ឋកថាយំ** “មុនីតិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ។ កាយ មោនេយ្យាទីសុ វា អញ្ញតរេន សមន្នាគតត្តា បុគ្គលោ មុនីតិ វុច្ចតិ។ សោ បនេស អគារិយ មុនិ, អនគារិយមុនិ, សេក្ខមុនិ, អសេក្ខមុនិ, បច្ចេកមុនិ, មុនិមុនីតិ អនេកវិធោ។ តត្ថ អគារិយមុនីតិ គិហិ អាគតផលោ វិញ្ញាតសាសនោ។ អនគារិយមុនីតិ តថារូបោវ បព្ពជិតោ។ សេក្ខមុនីតិ សត្តសេក្ខា។ អសេក្ខ មុនីតិ ខីណាសវោ។ បច្ចេកមុនីតិ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ។ មុនិមុនីតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ។ ឥធ បន មុនិមុនិ អធិប្បេតោ។

ទក្ខោតិ ឆេកោ។ សមុទ្ទតរណេ ទក្ខតិ កុសលត្តំ គច្ឆតីតិ ទក្ខោ, នាវិកោ។ ទក្ខធាតុ គតិយំ អ។ អថ វា ទក្ខតិ កុសលកម្មេ អញ្ញស្មិញ្ច កិច្ចាកិច្ចេ អទន្ធតាយ សីឃំ គច្ឆតីតិ ទក្ខោ, យោកោចិ កុសលោ បុគ្គលោ។ ទក្ខ ធាតុ សីឃត្ថេ អ។ ទក្ខោ វិយាតិ ទក្ខោ, ពុទ្ធោ។ នីតត្ថេន បន ពុទ្ធោ សត្តានំ សំសារសមុទ្ទតោ ឧទ្ធារណស្ស ការណំ ទក្ខតិ បរិច្ឆិន្ទតិ ញាណេនាតិ ទក្ខោតិ វុច្ចតិ។ **នាវិកោ**តិ សមុទ្ទតីរំ នាវាយ តរតីតិ នាវិកោ, នាវា ជេដ្ឋកោ។ តរតិតទ្ធិតេ ណិកោ។ នាវិកោ វិយាតិ នាវិកោ, ពុទ្ធោ។ នីតត្ថេន បន ពុទ្ធោ និព្ពានំ បារំ អដ្ឋមគ្គង្គ នាវាយ តរតីតិ នាវិកោតិ វុច្ចតិ។ ទក្ខោ នាវិកោ ទក្ខនាវិកោ, មុនិ ច សោ ទក្ខនាវិកោចាតិ មុនិទក្ខនាវិកោ, កម្មធារយសមាសោយំ។ អថ វា ទក្ខនាវិកោ វិយ ទក្ខោ មុនីតិ មុនិទក្ខនាវិកោ, ពុទ្ធោ។ ឧបមាកម្មធារយ សមាសោយំ។ យថា ហិ សមុទ្ទតរណេ ឆេកោ នាវិកោ មនុស្សេ សមុទ្ទបារំ នេតិ, ឯវំ ពុទ្ធោ វេនេយ្យសត្តេ និព្ពានបារំ នេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

មគ្គង្គនាវំ អារុយ្ហាតិ សម្ពន្ធោ។ **មគ្គង្គនាវ**ន្តិ អដ្ឋមគ្គង្គ សង្ខាតំ នាវំ។ **អារុយ្ហា**តិ អារោហិត្វាតិ អត្ថោ។ កិលេសេ មារេន្តោ អារម្មណករណវសេន និព្ពានំ គច្ឆតីតិ មគ្គោ។ មារសទ្ទូបបទ គមុធាតុ ក្វិ។ មារេន្តោ គោតិ វត្តព្ពេ និរុត្តិនយេន មគ្គោតិ វុត្តំ។ អថ វា និព្ពានំ មគ្គតិ គវេសតីតិ មគ្គោ។ មគ្គធាតុ គវេសនេ អ។ និព្ពានត្ថិកេហិ មគ្គិយតិ គវេសិយតីតិ វា មគ្គោ។ ឯកន្តតោ ជាតិ ជរាព្យាធិមរណទុក្ខាទីហិ បីឡិតេហិ សត្តេហិ ទុក្ខក្ខយំ និព្ពានំ បាបុណត្ថាយ មគ្គិតព្ពោ គវេសិតព្ពោតិ មគ្គោ, ចតុមគ្គោ។ វុត្តញ្ហិ “មគ្គោតិ កេនដ្ឋេន និព្ពានំ

មគ្គនង្គេន និព្ពានត្ថិកេហិ មគ្គនីយង្គេន ចា"តិ។ អង្គតិ គច្ឆតិ ផលនិព្ពានំ ឯតេនាតិ អង្គំ។ អគិធាតុ គមនេ អ។ មគ្គស្ស អង្គំ ការណន្តិ មគ្គង្គំ, សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្ប សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្ត សម្មាអាជីវ សម្មាវាយាម សម្មាសតិ សម្មាសមាធិវសេន អដ្ឋមគ្គង្គំ លព្ភតិ។ នុយតិ ថវិយតីតិ នាវា។ នុធាតុ ថវិយំ អវោ។ អថ វា ឱរតោ បារំ នេតីតិ នាវា, ភារំ នយន្តិ ឯតាយាតិ វា នាវា។ និធាតុ នយនេ អវោ។ មគ្គង្គសង្ខាតា នាវា មគ្គង្គនាវា។ អថ វា នាវា វិយ មគ្គង្គន្តិ មគ្គង្គ នាវា។ យថា ហិ នាវា អត្តនិ អារុឡ្ហេ មនុស្សេ សមុទ្ទ នទីបារំ នេតិ, ឯវំ អដ្ឋមគ្គង្គធម្មា អត្តានំ បដិបជ្ជន្តេ និព្ពាន បារំ នេន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ មគ្គង្គនាវំ។

ឱ្លហាធិយន្តិ វិរិយសង្ខាតំ ទព្ពិសារកំ។ វុត្តញ្ហិ **សុត្តនិ បាតអដ្ឋកថាយំ** "ធិយេនាតិ ទព្ពិសារកេនា"តិ។ ឱ្លហតិ អារព្ភតីតិ ឱ្លហា។ ឱ្លហតិ វាយមតិ ចេតយតិ ឯតេនាតិ វា ឱ្លហា, វិរិយំ។ **សទ្ទនីតិយំ** បន "ឱ្លហ ចេតាយ"ន្តិ វុត្តំ។ ផាតិ វឌ្ឍេតិ ឧទកំ ឯតេនាតិ ធិយំ។ ផាធាតុ វឌ្ឍិយំ ឥយោ។ ផាតិ យង្កេតិ ឧទកន្តិ វា ធិយំ។ អថ វា ផាយតិ គច្ឆតិ នាវំ ឯតេនាតិ ធិយំ។ ទព្ពិសារកំ។ ផាយិ ធាតុ គតិយំ អ។ អាការស្ស ឥ។ ឱ្លហាសង្ខាតំ ធិយន្តិ ឱ្លហាធិយំ។ ធិយំ វិយ ឱ្លហាតិ ឱ្លហាធិយំ។ យថា ហិ ធិយេន នាវា ឥច្ឆិតដ្ឋានំ គច្ឆតិ, ឯវំ ឱ្លហាសង្ខាតេន វិរិយេន តំ តំ កិច្ចំ សាធេតិ, ឥច្ឆិតំ និព្ពានដ្ឋានំ គច្ឆតីតិ អធិប្បាយោ។ តំ បន គាហកោតិ បទេ កម្មំ។ **ញាណករេនា**តិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណសង្ខាតេន ហត្ថេន។ សព្ពំ ញេយ្យធម្មំ ជានាតីតិ ញាណំ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ តំ តំ កម្មំ ករោតីតិ ករោ, ហត្ថោ។ ញាណសង្ខាតោ ករោ ញាណ ករោ, ករំ វិយ ញាណន្តិ វា ញាណករោ, តេន ញាណករេន។ **គាហកោ**តិ ទឡ្ហគណ្ហមានោ ហុត្វា។ **តាយា**តិ អដ្ឋមគ្គង្គ សង្ខាតាយ តាយ នាវាយ, **ពហូ**តិ អនេកេ វេនេយ្យសត្តេ។ **ភវណ្ណវា**តិ តិភវសង្ខាតា សំសារវដ្ដសង្ខាតា វា មហាសមុទ្ទតោ។ តស្ស បន វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។

តារេសីតិ ឱតិណ្ណេសិ, អតិក្កមេសីតិ អត្ថោ។ **ពុទ្ធ**ន្តិ បដិវិទ្ធចតុសច្ចធម្មំ។ **អឃប្បហ**ន្តិ សត្តានំ ទុក្ខប្បជហន្តំ ។ ទុក្ខវិទ្ធំសេន្តន្តិ អត្ថោ។ អថ វា អឃប្បហន្តិ សត្តានំ កិលេសប្បជហន្តំ។ កិលេសវិទ្ធំសេន្តន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ហិ អឃសទ្ទោ ទុក្ខេ កិលេសេ ច វត្តតិ។ តត្ថ ហិ ទុក្ខំ អឃយតិ ទុក្ខយតីតិ អឃន្តិ ច, អឃយតិ ទុក្ខាការេន បវត្តតីតិ វា អឃន្តិ ច វុច្ចតិ។ កិលេសោ បន អឃយន្តិ បាបំ ករោន្តិ សត្តា ឯតេនាតិ អឃោតិ វុច្ចតិ។ អឃធាតុ បាបករណេ អ។ អឃំ បជហតិ វិទ្ធំសេតីតិ អឃប្បហោ, ពុទ្ធោ។ អឃសទ្ទូបបទបបុព្ពហាធាតុ ចាគេ។ ពុទ្ធោ វេនេយ្យសត្តានំ ទុក្ខញ្ច កិលេសញ្ច ធម្មទេសនាយ អបនេតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច បឋមវិកប្បេ ទុក្ខស្ស អប្បហាតព្ពធម្មត្តា មគ្គេន អប្បហាតព្ពម្បិ ផលូបចារេន ទុក្ខប្បជហន្តន្តិ វុត្តំ។ **ត**ន្តិ មុនិទក្ខនាវិកំ អហំ នមេ នមាមីតិ សម្ពន្ធោតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ យោ មុនិទក្ខនាវិកោ យោ ពុទ្ធសង្ខាតោ ឆេកោ នាវាជេដ្ឋកោ, មគ្គង្គនាវំ អដ្ឋមគ្គង្គសង្ខាតំ នាវំ អារុយ្ហ អារោហិត្វា ឱ្លហាធិយំ វិរិយសង្ខាតំ ទព្ពិសារកំ, ញាណករេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណសង្ខាតេន ហត្ថេន, គាហកោ ទឡ្ហំ គណ្ហមានោ ហុត្វា តាយ អដ្ឋមគ្គង្គនាវាយ, ពហូ អនេកេ វេនេយ្យសត្តេ ភវណ្ណវា តិភវសង្ខាតមហាសមុទ្ទតោ, តារេសិ ឱតារេសិ, ពុទ្ធំ បដិវិទ្ធចតុសច្ចធម្មំ អឃប្បហំ សត្តានំ ទុក្ខវិទ្ធំសេន្តំ កិលេស វិទ្ធំសេន្តំ វា តំ មុនិទក្ខនាវិកំ អហំ នមេ នមាមីតិ។

ទសមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

១១. សមតីសតិបារមិសម្ភរណំ,
វរពោធិទុមេ ចតុសច្ចទសំ;
វរមិទ្ធិគតំ នរទេវហិតំ,
តិភវូបសមំ បណមាមិ ជិនំ។

១១. ឯវំ ទសមគាថាយ ពុទ្ធំ វន្ទិត្វា ឥទានិ សមតី សតិបារមិសម្ភរណាទីហិ បញ្ចហិ គុណេហិ ថោមិត្វា ជិនំ វន្ទិតុកាមោ **សមតីសតិបារមិសម្ភរណ**ន្ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ចតូហិ សគណេហិ រចិតត្តា ទ្វាទសក្ខរេហិ យុត្តា តោដកគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** "ឥហ តោដក មម្ពុធិសេហិ មិត"ន្តិ។ តស្សត្ថោ។ យស្សំ បដិបាទំ អម្ពុធិសេហិ ចតូហិ សគណេហិ មិតំ បមិតំ រចិតំ លក្ខិតំ វា វុត្តំ ឥធ ជគតិឆន្ទេ តោដកំ នាមាតិ។

តត្ថ បន **សមតីសតិបារមិសម្ភរណ**ន្តិ ទសបារមិយោ, ទស ឧបបារមិយោ, ទស បរមត្ថបារមិយោ ចាតិ សមតីសបារមិយោ សម្ភតំ, បរិបូរិតន្តិ អត្ថោ។ តាសំ បន វិសេសោ បារមិសទ្ទស្ស ច វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ សម្ភរិត្ថ បរិបូរយិត្ថាតិ សម្ភរណោ, ជិនោ។ សំបុព្ពភរធាតុ បូរណេ យុ។ សមតីសបារមិយោ សម្ភរណោតិ សមតីសតិបារមិសម្ភរណោ, ជិនោ។ ទីបង្ករពុទ្ធស្ស បាទមូលេ លទ្ធព្យាករណតោ បដ្ឋាយ កប្បសត សហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ សមតីសបារមិយោ បូរយិត្ថាតិ អត្ថោ។ តំ សមតីសតិបារមិសម្ភរណំ។ **វរ**

ពោធិទុមេតិ ឧត្តមពោធិរុក្ខមូលេ។ ឯត្ថ ច វរពោធិសទ្ទស្ស វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ ទវតិ គច្ឆតិ មូលខន្ធ តចសាខ វិដប បល្លវ ផលេហិ វុឌ្ឍិ វិរូឡ្ហិ វេបុល្លំ រជត សុវណ្ណមណិ សន្ថា រុចីហិ អតិសោភនំ វា បាបុណាតីតិ ទុមោ, ពោធិសត្តស្ស វិជាតទិវសេយេវ ពោធិសត្តេន សទ្ធិំ សហ ជាតោ សតហត្ថុព្ពេធោ អស្សត្ថទុមរាជា លព្ភតិ។ ទុធាតុ គតិម្ហិ អមោ។ **អបទានដ្ឋកថាយំ** បន “ទុនាតិ កម្បតីតិ ទុមោ។ ទុមតិ បូរេតិ អាកាសតលន្តិ វា ទុមោ”តិ វុត្តំ។ វរោ ពោធិ វរពោធិ, វរពោធិ ច សោ ទុមោ ចាតិ វរពោធិទុមោ, តស្មិំ។

ចតុសច្ចទសន្តិ ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ មគ្គញាណេន បដិវិជ្ឈិតំ។ ឯត្ថ ច សច្ចសទ្ទោ អនេកេសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ។ សេយ្យថិទំ។ សច្ចំ ភណេ ន កុជ្ឈេយ្យាតិអាទីសុ វាចាសច្ចេ។ សច្ចេ ឋិតា សមណព្រាហ្មណាតិអាទីសុ វិរតិសច្ចេ។ កស្មា នុ សច្ចានិ វទន្តិ នានា បវាទិយាសេ កុសលាវទានាតិអាទីសុ ទិដ្ឋិសច្ចេ។ ឯកញ្ហិ សច្ចំ ន ទុតិយមត្ថីតិអាទីសុ បរមត្ថសច្ចេ និព្ពានេ ចេវ មគ្គេ ច, ចតុន្នំ សច្ចានំ កតិ កុសលាតិអាទីសុ អរិយសច្ចេ។ ស្វាយមិធាបិ អរិយសច្ចេ វត្តតីតិ វេទិតព្ពោ។ សចនំ សច្ចំ, អវិតថំ។ សចធាតុ អវិតថេ ណ្យោ។ យថា ហិ អគ្គិនំ សភាវោ ឯកន្តំ ឧណ្ហោយេវ ហោតិ, ន សីតលោ, ឯវំ ទុក្ខាទីនំ បីឡនាទិ សភាវំ ឯកន្តំ សច្ចំ តថំ អវិតថំ អនញ្ញថំ ហោតិ។ តំ បន ចតុព្ពិធំ ហោតិ ទុក្ខសច្ចំ, សមុទយសច្ចំ, និរោធសច្ចំ, មគ្គសច្ចញ្ចាតិ។ តត្ថ ទុក្ខសច្ចន្តិ ទុក្ខច្ឆិតំ ខំ តុច្ឆន្តិ ទុក្ខំ។ កម្មធារយសមាសោយំ។ វុត្តញ្ហេតំ **សច្ចវិភង្គដ្ឋកថាយំ** “ទុឥតិ អយំសទ្ទោ កុច្ឆិតេ ទិស្សតិ។ កុច្ឆិតញ្ហិ បុត្តំ ទុបុត្តោតិ វទន្តិ។ ខំសទ្ទោ បន តុច្ឆេ។ តុច្ឆញ្ហិ អាកាសំ ខន្តិ វុច្ចតិ។ ឥទញ្ច បឋមសច្ចំ កុច្ឆិតំ។ អនេកឧបទ្ទវាធិដ្ឋានតោ, តុច្ឆំពាលជនបរិកប្បិតធុវសុភសុខត្តភាវវិរហិតតោ។ តស្មា កុច្ឆិតត្តា តុច្ឆត្តា ច ទុក្ខន្តិ វុច្ចតី”តិ។ ទុក្ខញ្ច តំ សច្ចញ្ចាតិ ទុក្ខសច្ចំ។ តេភូមិកវដ្ដំ លព្ភតិ។

សមុទយសច្ចន្តិ អយតិ បវត្តតិ ទុក្ខផលំ ឯតេនាតិ អយោ, លោភោ។ អយធាតុ គតិម្ហិ អ។ សំ អវសេសបច្ចយសំយោគេ សតិ ឧ ទុក្ខុប្បត្តិយា អយោ ការណោតិ សមុទយោ។ ឆដ្ឋីតប្បុរិសសមាសោយំ។ វុត្តេញ្ហេតំ **សច្ចវិភង្គដ្ឋកថាយំ** “សំឥតិ ច អយំសទ្ទោ សមាគមោ សមេតន្តិអាទីសុ សំយោគំ ទីបេតិ។ ឧឥតិ អយំសទ្ទោ ឧប្បន្នំ ឧទិតន្តិអាទីសុ ឧប្បត្តិំ។ អយសទ្ទោ បន ការណំ ទីបេតិ។ ឥទញ្ចាបិ ទុតិយសច្ចំ អវសេសបច្ចយសមាយោគេ សតិ ទុក្ខស្សុប្បត្តិការណំ។ ឥតិ ទុក្ខស្ស សំយោគេ ឧប្បត្តិការណត្តា ទុក្ខសមុទយន្តិ វុច្ចតី”តិ។ សមុទយោ ច សោ សច្ចញ្ចាតិ សមុទយសច្ចំ, លោភសង្ខាតា តណ្ហា លព្ភតិ ។ និរោធសច្ចន្តិ រោធតិ ចរតិ បវត្តតីតិ រោធោ, តេភូមិកវដ្ដធម្មោ។ រោធធាតុ ចរណេ ណ។ នត្ថិ តេភូមិកវដ្ដធម្មស្ស រោធោ ចរណំ ឯត្ថាតិ និរោធោ, និព្ពានំ។ អថ វា និរុជ្ឈតិ សំសារទុក្ខំ ឯត្ថាតិ និរោធោ, និព្ពានំ។ រុធិធាតុ អាវរណេ ណ។ វុត្តញ្ហេតំ **សច្ចវិភង្គដ្ឋ កថាយំ** “តតិយសច្ចំ បន យស្មា និសទ្ទោ អភាវំ។ រោធ សទ្ទោ ចារកំ ទីបេតិ។ តស្មា អភាវោ ឯត្ថ សំសារ ចារកសង្ខាតស្ស ទុក្ខរោធស្ស សព្ពគតិសុញ្ញត្តា។ សមធិ គតេ វា តស្មិំ សំសារចារកសង្ខាតស្ស ទុក្ខរោធស្ស អភាវោ ហោតិ តប្បដិបក្ខត្តាតិបិ ទុក្ខនិរោធន្តិ វុច្ចតី”តិ។ ទុក្ខស្ស វា អនុប្បាទនិរោធបច្ចយត្តា ទុក្ខនិរោធន្តិ។ និរោធោ ច សោ សច្ចញ្ចាតិ និរោធសច្ចំ។ និព្ពានំ។ មគ្គសច្ចន្តិ ទុក្ខនិរោធំ និព្ពានំ មគ្គតិ គច្ឆតិ ឯតេនាតិ មគ្គោ។ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ មគ្គធាតុ គតិយំ អ។ វុត្តញ្ហេតំ **សច្ច វិភង្គដ្ឋកថាយំ** “ចតុត្ថសច្ចំ បន យស្មា ឯតំ ទុក្ខនិរោធំ គច្ឆតិ អារម្មណវសេន តទភិមុខភូតត្តា បដិបទា ច ហោតិ ទុក្ខនិរោធប្បត្តិយា។ តស្មា ទុក្ខនិរោធគាមិនិបដិបទាតិ វុច្ចតី”តិ។ មគ្គោ ច សោ សច្ចញ្ចាតិ មគ្គសច្ចំ។ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ លព្ភតិ។ យស្មា បនេតានិ ពុទ្ធាទយោ អរិយា បដិវិជ្ឈន្តិ, តស្មា អរិយសច្ចានីតិបិ វុច្ចន្តិ។ អថ វា ពុទ្ធាទីហិ អរិយេហិ បដិវិជ្ឈិយន្តិ, តស្មា អរិយសច្ចានីតិបិ វុច្ចន្តិ។

តេសំ បន លក្ខណាទីនិ ឯវំ វេទិតព្ពានិ។ ឯត្ថ ហិ ពាធនលក្ខណំ ទុក្ខសច្ចំ, សន្តាបនរសំ, បវត្តិបច្ចុបដ្ឋានំ, បភវលក្ខណំ សមុទយសច្ចំ, អនុបច្ឆេទករណរសំ, បលិពោធបច្ចុបដ្ឋានំ។ សន្តិលក្ខណំ និរោធសច្ចំ, អច្ចុតិរសំ, អនិមិត្តបច្ចុបដ្ឋានំ។ និយ្យានលក្ខណំ មគ្គសច្ចំ, កិលេសប្បហាន ករណរសំ, វុដ្ឋានបច្ចុបដ្ឋានន្តិ។ ឯតេសុ បន ចតូសុ សច្ចេសុ បឋមតតិយសច្ចានិ ផលានិ ហោន្តិ។ ទុតិយ ចតុត្ថសច្ចានិ ហេតូនិ ហោន្តិ។ បុរិមានិ ទ្វេសច្ចានិ ទុទ្ទ សត្តា គម្ភីរានិ។ បច្ឆិមានិ ទ្វេសច្ចានិ គម្ភីរត្តា ទុទ្ទសានិ។

អបិ ច ខោ បន ទុក្ខនិរោធំ អរិយសច្ចំ គម្ភីរញ្ចេវ ទុទ្ទសញ្ចាតិ វេទិតព្ពំ។ ឯកេកស្ស បន សច្ចស្ស ចតុន្នំ ចតុន្នំ អត្ថានំ វសេន សោឡស សច្ចដ្ឋា ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ **បដិសម្ភិទា មគ្គបាឡិយំ** “ទុក្ខស្ស បីឡនដ្ឋោ សង្ខតដ្ឋោ សន្តាបដ្ឋោ វិបរិណាមដ្ឋោ, ឥមេ ចត្តារោ ទុក្ខស្ស ទុក្ខដ្ឋា តថា អវិតថា អនញ្ញថា។ ឯវំ ទុក្ខំ តថដ្ឋេន សច្ចំ។ សមុទយស្ស អាយូហនដ្ឋោ និទានដ្ឋោ សំយោគដ្ឋោ បលិពោធដ្ឋោ, ឥមេ ចត្តារោ សមុទយស្ស សមុទយដ្ឋា តថា អវិតថា អនញ្ញថា។ ឯវំ សមុទយោ តថដ្ឋេន សច្ចំ។ និរោធស្ស និស្សរណដ្ឋោ វិវេកដ្ឋោ អសង្ខតដ្ឋោ អមតដ្ឋោ, ឥមេ ចត្តារោ និរោធស្ស និរោធដ្ឋា តថា អវិតថា អនញ្ញថា, ឯវំ និរោធោ តថដ្ឋេន សច្ចំ។ មគ្គស្ស និយ្យានដ្ឋោ ហេតុដ្ឋោ ទស្សនដ្ឋោ អធិបតេយ្យដ្ឋោ, ឥមេ ចត្តារោ មគ្គស្ស មគ្គដ្ឋា តថា អវិតថា អនញ្ញថា, ឯវំ មគ្គោ តថដ្ឋេន សច្ច”ន្តិ។

ទស្សនំ ទសំ, ទិសតិ បស្សតីតិ វា ទសំ, ចតុមគ្គញាណំ។ ទិសធាតុ អបេក្ខនេ អ។ ចតុន្នំ សច្ចានំ ទស្សនំ អស្សាតិ ចតុសច្ចទសោ, ជិនោ។ អថ វា ចត្តារិ សច្ចានិ អទស្សិ អបស្សីតិ ចតុសច្ចទសោ, ជិនោ។ សោ ចត្តារិ សច្ចានិ ចតុមគ្គញាណេន អប្បដិវិជ្ឈីតិ អត្ថោ។ តំ ចតុសច្ចទសំ។ ចតុសច្ចញាណំ បន ទុវិធំ ហោតិ អនុពោធញាណញ្ច, បដិវេធ ញាណញ្ចាតិ។ តត្ថ អនុពោធញាណំ លោកិយំ អនុស្សវាទិវសេន និរោធេ មគ្គេ ច ប វត្តតិ, បដិវេធញាណំ លោកុត្តរំ និរោធមារម្មណំ កត្វា កិច្ចតោ ចត្តារិបិ សច្ចានិ បដិវិជ្ឈតិ។ យថាហ យោ ភិក្ខវេ ទុក្ខំ បស្សតិ, ទុក្ខសមុទយម្បិ សោ បស្សតិ។ ទុក្ខនិរោធម្បិ បស្សតិ, ទុក្ខនិរោធគាមិនិបដិ បទម្បិ បស្សតីតិ សព្វំ វត្តព្វំ។ ចតុសច្ចបដិវេធញាណំ បន អនុពោធញាណេន វិនា ន បវត្តតិ, តស្មា អនុពោធ ញាណត្ថាយ បុព្វេ ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានំ បណ្ឌិតេន សមារទ្ធំ តព្វន្តិ ។ ននុ ច អរិយសាវកា ចត្តារិ សច្ចានិ បដិវិជ្ឈន្តិ។ អថ កស្មា ជិនោយេវ ចតុសច្ចទសន្តិ ថោមិតោតិ។ ភគវា បន អរិយសាវកេហិ វិសិដ្ឋេន អនញ្ញោបទេសេន អរហត្ត មគ្គញាណេន ចត្តារិ សច្ចានិ បដិវិជ្ឈន្តិ។ តស្មា ភគវាយេវ ចតុសច្ចទសន្តិ អភិត្ថវិតោតិ។ តត្ថ បន ឋបេត្វា តណ្ហញ្ច និព្ពានញ្ច អវសេសធម្មា ទុក្ខសច្ចំ នាម។ អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតា សមុទយសច្ចំ នាម។ និព្ពានំ និរោធ សច្ចំ នាម។ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ មគ្គសច្ចំ នាម។ វុត្តំ បន **អភិធម្មត្ថសង្គហេ** –

“ទុក្ខំ តេភូមកំ វដ្ដំ, តណ្ហា សមុទយោ ភវេ;
និរោធោ នាម និព្ពានំ, មគ្គោ លោកុត្តរោ មតោ”តិ។

វរមិទ្ធិគតន្តិ វរំ ឥទ្ធិគតំ។ ឧត្តមំ អតីតពុទ្ធានំ ឥទ្ធឹ បត្តន្តិ អត្ថោ។ អថ វា ឧត្តមានំ ឥទ្ធីនំ បតិដ្ឋានភូតន្តិ អត្ថោ។ ឥជ្ឈនំ សមិជ្ឈនំ ឥទ្ធិ, ឥជ្ឈតិ សមិជ្ឈតិ និប្ផជ្ជតីតិ វា ឥទ្ធិ។ ឥទ្ធិវិធញាណញ្ច អរហត្តមគ្គោ ច លព្ភតិ។ វុត្តញ្ហិ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** “តថា នេក្ខម្មំ ឥជ្ឈតីតិ ឥទ្ធីតិ ច អរហត្តមគ្គោ ឥជ្ឈតីតិ ឥទ្ធី”តិ ច។ អថ វា ឥជ្ឈន្តិ សត្តា ឯតាយ ឥទ្ធា វុទ្ធា ឧក្កំសគតា ហោន្តីតិ ឥទ្ធិ, អដ្ឋសមាបត្តិយោ ច ចត្តារោ មគ្គា ច លព្ភន្តិ។ គេជធាតុ វុឌ្ឍិយន្តិ បច្ចយោ។ អថ វា គបច្ចយោ ឥត្ថិលិង្គជោតកោ ឦបច្ចយោ ច។ ឥទ្ធឹ អគមិន្តិ ឥទ្ធិគតោ, ជិនោ។ អថ វា គច្ឆតិ បតិដ្ឋហតិ ឯត្ថាតិ គតោ, វរានំ ឧត្តមានំ ឥទ្ធីនំ គតោ បតិដ្ឋានភូតោតិ វរមិទ្ធិគតោ, ជិនោ។ តំ វរមិទ្ធិគតំ។ កិញ្ចាបិ បន អរិយសាវកា ឥទ្ធិប្បត្តា ហោន្តិ, ពុទ្ធា បន វិសេសតោ ឯតាយ អភិញ្ញាយ ឥទ្ធា សមិទ្ធា វុទ្ធា អតិឧក្កំសគតា ហោន្តិ, តស្មា ពុទ្ធោយេវ វរមិទ្ធិគតន្តិ អភិត្ថវិតុំ អរហតីតិ វេទិតព្វោ។

នរទេវហិតន្តិ មនុស្សទេវានំ លោកិយលោកុត្តរ សង្ខាតំ ហិតំ បយោជនំ ធារណំ។ តេសំ បន អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ **តិភវូបសម**ន្តិ តិភវឧបសមំ។ បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិយា អភាវតោ កាមរូបអរូបសង្ខាតេហិ តីហិ ភវេហិ តីសុ ភវេសុ បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិតោ វា ឧបសមិតំ និព្ពុតំ និរុទ្ធន្តិ អត្ថោ។ ភវន្តិ សត្តា ឯត្ថាតិ ភវោ, តយោ ភវា តិភវា, តេហិ ឧបសមិត្វាតិ តិភវូបសមោ, ជិនោ។ តំ តិភវូបសមំ។ ភគវតោ បន ពោធិបល្លង្កេវ កាមរូបារូប សង្ខាតេសុ តីសុ ភវេសុ បដិសន្ធិជនកានំ អវិជ្ជាតណ្ហាមូលកានំ បុញ្ញាទិសង្ខារានំ អរហត្តមគ្គញាណេន និរវ សេសំ បហីនត្តា បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិ នត្ថិ។ តស្មា ភគវន្តំយេវ វិសេសេន តិភវូបសមន្តិ ថោមេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ជិន**ន្តិ បញ្ចមារជយន្តំ ពុទ្ធំ។ **បណមាមី**តិ អហំ ញាណសម្បយុត្តចិត្តេន អាទរំ វន្ទាមីតិ យោជនា។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ សមតីសតិ សម្ភារណំ សមតីសបារមិយោ សម្ភូតំ បរិបូរិតំ, វរពោធិទុមេ ឧត្តមពោធិរុក្ខមូលេ, ចតុសច្ចទសំ ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ មគ្គញាណេន បស្សន្តំ បដិវិជ្ឈន្តំ, វរមិទ្ធិគតំ ឧត្តមំ អតីត ពុទ្ធានំ ឥទ្ធិបត្តំ ឧត្តមានំ ឥទ្ធីនំ បតិដ្ឋានភូតំ វា, នរទេវហិតំ មនុស្សទេវានំ លោកិយលោកុត្តរសង្ខាតំ បយោជនំ ធារណំ, តិភវូបសមំ កាមរូបអរូបសង្ខាតេហិ តីហិ ភវេហិ ឧបសមិតំ, កាមរូបារូបសង្ខាតេសុ តីសុ ភវេសុ បុនព្ភវា ភិនិព្ពត្តិតោ ឧបសមិតំ និព្ពុតំ វា, ជិនំ បញ្ចមារជយន្តំ ពុទ្ធំ បណមាមិ អហំ ញាណសម្បយុត្ត ចិត្តេន អាទរំ វន្ទាមីតិ។

ឯកាទសមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

១២. សតបុញ្ញជលក្ខណិកំ វិរជំ,
គគនូបមធឹ ធិតិមេរុសមំ;
ជលជូបមសីតលសីលយុតំ,
បថវីសហនំ បណមាមិ ជិនំ។

១២. ឯវំ ឯកាទសមគាថាយ ជិនំ វន្ទិត្វា ឥទានិ សតបុញ្ញជលក្ខណិកន្ត្យាទីហិ ឆហិ គុណេហិ ថោមិត្វា ជិនំ វន្ទិតុ កាមោ **សតបុញ្ញជលក្ខណិក**ន្ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ចតូហិ ស គណេហិ រចិតត្តា ទ្វាទសក្ខរេហិ យុត្តា តោដកគាថាតិ ទដ្ឋព្វា។ សាធកំ បន អនន្តរគាថាវណ្ណនាយំ វុត្តមេវ។

តត្ថ **សតបុញ្ញជលក្ខណិក**ន្តិ អនេកបារមីបុញ្ញតេជេន ជាតេន ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណេន សម្បន្នំ។ ឯត្ថ ច សតសទ្ទោ អនេកសង្ខ្យាវាចកោ។ សតតេជោ សហស្សរំសីតិអាទីសុ វិយ។ សតេន អនេកេន បារមីបុញ្ញតេជេន ជាតន្តិ សតបុញ្ញជំ, លក្ខីយតិ លក្ខិតព្ពំ ពុទ្ធទព្ពំ ឯតេហីតិ លក្ខណំ, ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណាទិ។ លក្ខធាតុ ទស្សនង្កេសុយុ។ សតបុញ្ញជញ្ច តំ លក្ខណញ្ចាតិ សតបុញ្ញជ លក្ខណំ។ តំ អស្ស អត្ថីតិ សតបុញ្ញជ លក្ខណិកោ, ជិនោ។ តំ។ ភគវា ហិ អនន្តេសុ ចក្កវាឡេសុ សព្ពេ សត្តា ឯកេកំ បុញ្ញកម្មំ សតក្ខត្តុំ ករេយ្យុំ។ ឯត្តកេហិ ជនេហិ កតំ បុញ្ញកម្មំ ពោធិសត្តោ ឯកោវ ឯកេកំ សតគុណំ កត្វា និព្ពត្តេន បារមីបុញ្ញតេជេន ជាតេហិ ទ្វត្តឹស មហាបុរិសលក្ខណេហិ ច អសីតិអនុព្យញ្ជន លក្ខណេ ហិ ច សម្បន្នោតិ សតបុញ្ញជលក្ខណិកន្តិ ថោមេតីតិ អធិប្បាយោ។ វុត្តញ្ហិ **ពុទ្ធវំសដ្ឋកថាយំ** –

“សតបុញ្ញ លក្ខណោតិ អនន្តេសុ ចក្កវាឡេសុ សព្ពេ សត្តា ឯកេកំ បុញ្ញកម្មំ សតក្ខត្តុំ ករេយ្យុំ, ឯត្តកេហិ ជនេហិ កតកម្មំ ពោធិសត្តោ សយមេវ ឯកោ សតគុណំ កត្វា និព្ពត្តោ។ តស្មា សតបុញ្ញលក្ខណោតិ វុច្ចតិ។ កេចិ បន សតេន សតេន បុញ្ញកម្មេន និព្ពត្តំ ឯកេកលក្ខណោតិ វទន្តិ។ ឯវំ សន្តេ យោ កោចិ ពុទ្ធោ ភវេយ្យាតិ។ តំ អដ្ឋកថាសុ បដិក្ខិត្ត”ន្តិ។ **បាថេយ្យដ្ឋកថាយំ** បន “សត បុញ្ញលក្ខណន្តិ សតេន សតេន បុញ្ញ កម្មេន និព្ពត្តំ ឯកេកំ លក្ខណំ ។ ឯវំ សន្តេ យោ កោចិ ពុទ្ធោ ភវេយ្យាតិ ន រោចយឹសុ។ អនន្តេសុ បន ចក្កវាឡេសុ សព្ពេ សត្តា ឯកេកំ កម្មំ សតក្ខត្តុំ ករេយ្យុំ។ ឯត្តកេហិ ជនេហិ កតំ កម្មំ ពោធិសត្តោ ឯកោវ ឯកេកំ សតគុណំ កត្វា និព្ពត្តោ។ តស្មា សតបុញ្ញលក្ខណោតិ ឥមមត្ថំ រោចយឹសូ”តិ វុត្តំ។ ទ្វត្តឹសមហាបុរិស លក្ខណំ បន ឧបរិ អាវិភវិស្សតីតិ។

វិរជន្តិ រាគរជាទីនំ អភាវា វិគតរជំ។ រញ្ជតិ សញ្ជតិ រូបាទិអារម្មណេសូតិ រជោ, រាគាទិរជោ។ រន្ជធាតុ រាគេ អ។ វិគតោ រជោ អស្សាតិ វិរជោ, ជិនោ។ តំ វិរជំ។ ជិនោ ហិ ពោធិបល្លង្កេយេវ សព្ពកិលេសមារ រជស្ស ជយិតត្តា វិគតរជោតិ អត្ថោ។ **គគនូបមធិ**ន្តិ ឯត្ថ ធី វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ តស្មា អាកាសូបមសព្ពញ្ញុត ញ្ញាណវន្តន្តិ អត្ថោ។ គច្ឆន្តិ ឯត្ថ វិហង្គមាទយោតិ គគនំ, អាកាសោ។ គមុធាតុ គតិយំ យុ។ មការស្ស គោ។ ឧបមិយតេ ឧបមា។ ភាវសាធនោយំ។ ឧបបុព្ពមាធាតុ បរិមានេ អ។ សព្ពញ្ញេយ្យធម្មំ ធរតិ ជានាតីតិ ធី, សព្ពញ្ញុត ញ្ញាណំ។ ធរធាតុ ញាណេ ក្វិ, ឥត្ថិលិង្គជោតកឦបច្ចយោ ច។ គគនេន អាកាសេន យុត្តា ឧបមា គគនូបមា, តំ សទិសំ ធី សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ យស្សាតិ គគនូបមធិ, ជិនោ។ តំ គគនូបមធឹ។ អយំ បន អនន្តាទិគុណហីនត្តា ធម្មហីនោបមា នាម។ វុត្តញ្ហិ **សុពោធាលង្ការេ** “ធម្មហីនាមុខម្ភោជ, សទិសំ មុនិនោ ឥតី”តិ។ យថា ហិ អាកាសោ អនន្តោតិ វុត្តត្តា អាកាសោ អនន្តោ ហុត្វា វិត្ថរតិ, ឯវំ ភគវតោ អនន្តំ ពុទ្ធញាណន្តិ វុត្តត្តា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស អនន្តារម្មណត្តា ច ញាណំ អនន្តំ ហុត្វា វិត្ថរតិ។ តស្មា គគនូបមធិន្តិ ថោមេតីតិ។

ធិតិមេរុសមន្តិ ឯត្ថ ធិតិ វុច្ចតិ សមាធិ។ សិនេរុបព្ពត សទិសំ អចលសមាធិវន្តន្តិ អត្ថោ។ ធិយតិ ឋបិយតិ សម្បយុត្តធម្មេ ឯការម្មណេ ឯតេនាតិ ធិតិ, ភគវតោ លោកិយលោកុត្តរឈានសមាធិ។ ធិធាតុ ធារណេតិ។ រំសិយា អន្ធការំ មិនាតិ ហឹសតីតិ មេរុ, បព្ពតរាជា។ មីធាតុ ហឹសាយំ រុបច្ចយោ។ ឥមំ វចនត្ថញ្ហិ សិនេរុស្ស បាចីនបស្សំ រជតមយំ, ទក្ខិណបស្សំ មណិមយំ, បច្ឆិមបស្សំ ផលិកមយំ, ឧត្តរបស្សំ សុវណ្ណមយំ ហោតីតិ វុត្តវចនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អថ វា មិនាតិ ហឹសតិ សព្ពេ បព្ពតេ អត្តនោ ឧច្ចតរដ្ឋេនាតិ មេរុ, មេរុនា សមោ ធិតិ សមាធិ យស្សាតិ ធិតិមេរុសមោ, ជិនោ។ តំ ធិតិមេរុ សមំ។ យថា ហិ មេរុរាជា អដ្ឋហិ ទិសាហិ អាគតេហិ វាតេហិ ន កម្បតិ ន ចលតិ, ឯវំ ជិនោ កាមច្ឆន្ទាទិនីវរណេ បជហិត្វា លោកុត្តរជ្ឈានសមាធិនា សមន្នាគតត្តា អដ្ឋហិ លោកធម្មេហិ ច មិច្ឆាទិដ្ឋិវាតេហិ ច ន កម្បតិ ន ចលតីតិ ធិតិមេរុសមន្តិ ថោមេតិ។

ជលជូបមសីតលសីលយុតន្តិ ឧទកជាតប្បទុមសទិសេន អតិសីតលេន អសង្ខេយ្យសីលេន សំយុត្តំ។ វុត្តញ្ហិ **អបទាន បាឡិយំ** “សីលំ តស្ស អសង្ខេយ្យ”ន្តិ។ **តទដ្ឋកថាយញ្ច** “ភគវតោ បន សីលំ អសង្ខេយ្យ មេវា”តិ។ ជលតិ ទិព្ពតីតិ ជលំ, ឧទកំ។ ជលធាតុ ទិត្តិយំ អ។ ជលេ ឧទកេ ជាតំ ជលជំ, បទុមំ។ ជលជេន បទុមេន ឧបមំ សទិសន្តិ ជលជូបមំ, សីលំ។ សុខត្ថិកេហិ សេវិយតីតិ សីតលំ, សីលំ។ សិធាតុ សេវាយំ តលបច្ចយោ។ អថ វា សីតគុណំ លាតិ គណ្ហាតីតិ សីតលំ, សីលំ។ សីតសទ្ទូបបទ លាធាតុ គហណេ ក្វិ។ ឧទកេ បន ជាតំ បទុមំ ឧទកេន ឧណ្ហស្ស សមិតត្តា សីតលំ វិយ។ សីលំ បន ពុទ្ធស្ស កិលេសតាបនស្ស សមេតត្តា អច្ចន្តសីតលំ ហោតិ។ សុរក្ខិតញ្ហិ វិសុទ្ធំ សីលំ កិលេសប្បហានេន សត្តានំ កិលេសបរិឡាហំ ឧបសមេតិ ន ហរិត ចន្ទនំ មុត្តាហារោ មណិ ឧទកំ វាតោ ចន្ទកិរណោ ច។ តស្មា សីលមេវ សីតលន្តិ អច្ចន្តសីតលន្តិ វុច្ចតិ។ តេន វុត្តំ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** –

“ន តំ សជលទា វាតា, ន ចាបិ ហរិចន្ទនំ;
នេវ ហារា ន មណយោ, ន ចន្ទកិរណង្កុរា;

សមយន្តីធ សត្តានំ, បរិឡាហំ សុរក្ខិតំ;
យំ សមេតិទំ អរិយំ, សីលំ អច្ចន្តសីតល”ន្តិ។

អយំ បន តស្ស គាថាទ្វយស្សត្ថោ។ សុរក្ខិតំ សុដ្ឋុរក្ខិតំ អរិយំ វិសុទ្ធំ អច្ចន្តសីតលំ ឥទំ សីលំ ឥធលោកេ សត្តានំ យំ បរិឡាហំ សមេតិ, តំ បរិឡាហំ សជលទា ឧទកទទេន មេឃេន សហ បវត្តា វាតា សីតវាតា ន សមយន្តិ ហរិតចន្ទនញ្ចាបិ ន សមយតិ។ ហារា មុត្តាហារា នេវ សមយន្តិ។ មណយោ វេឡុរិយាទិមណិយោ ន សមយន្តិ។ ចន្ទកិរណង្កុរា ចន្ទស្ស រំសិអង្កុរា ន សមយន្តីតិ។ សីលតិ សមាធិយតិ កាយកម្មាទីនំ សុសីល្យវសេន ន វិប្បកិរតីតិ សីលំ។ សីលធាតុ សមាធិម្ហិ អ។ អថ វា សីលន្តិ សមាទហន្តិ ចិត្តំ ឯតេនាតិ សីលំ, សីលេន្តិ វា ឯតេន កុសលេ ធម្មេ ឧបធារេន្តិ អាកុសោ ធារេន្តិ សាធវោតិ សីលំ, ចេតនាធម្មោ, កុសលចិត្តុប្បាទោ វា លព្ភតិ។ សីល ធាតុ ឧបធារណេ អ។ វុត្តញ្ហេតំ **វិសុទ្ធិមគ្គដ្ឋកថាយំ** “កេនដ្ឋេន សីលន្តិ សីលនដ្ឋេន សីលំ។ កិមិទំ សីលំ នាម, សមាធានំ វា, កាយកម្មាទីនំ សុសីល្យវសេន អវិប្បកិណ្ណតាតិ អត្ថោ។ ឧបធារណំ វា, កុសលានំ ធម្មានំ បតិដ្ឋានវសេន អាធារភាវោតិ អត្ថោ”តិ។ ជលជូបមេន បទុមសទិសេន សីតលេន អច្ចន្តសីតលេន សីលេន អសង្ខ្យេយ្យសីលេន យុត្តោតិ ជលជូបមសីតលសីលយុតោ, ជិនោ។ តំ ជលជូបមសីតលសីលយុតំ។ យថា ហិ ឧទកេ ជាតំ បទុមំ ជលេន សីតលំ ហោតិ, ឯវំ ភគវតោ មគ្គសីលេន កិលេសុបតាបនស្ស បហីនត្តា តំ សីតលំ អច្ចន្តសីតលំ។ តេន សម្បយុត្តោតិ ជលជូបមសីតលសីល យុតន្តិ ថោមេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

បថវីសហនន្តិ បថវី វិយ ខន្តិសម្បន្នំ ខន្តិវន្តំ វា។ បថន្តិ បតិដ្ឋហន្តិ ឯត្ថ តរុបព្ពតាទយោតិ បថវី, ភូមិ។ បថធាតុ បតិដ្ឋាយំ វីបច្ចយោ។ អថ វា បុថុ ហុត្វា ជាតន្តិ បថវី។ ជាតតទ្ធិតត្ថេ វីបច្ចយោ។ សហយតេ ខមិយតេ សហានំ, សហតិ ខមតីតិ វា សហនំ, អធិវាសនខន្តិ។ សហធាតុ ខន្តិយំ យុ។ បថវី វិយ សហនំ ខមនំ យស្ស សោតិ បថវីសហនោ, ជិនោ។ តំ បថវីសហនំ។ យថា ហិ បថវី អត្តនោ ឧបរិ បក្ខិត្តំ សុចិម្បិ អសុចិម្បិ សព្ពំ សហតិ, ន បដិឃានុនយំ ករោតិ, ឯវំ ជិនោ ឥដ្ឋារម្មណម្បិ អនិដ្ឋារម្មណម្បិ សព្ពំ សហតិ, ន តត្ថ បដិឃានុនយំ ករោតីតិ បថវីសហនន្តិ ថោមេតីតិ អធិប្បាយោ។ តេន វុត្តំ **អបទានបាឡិយំ** –

“លាភាលាភេ ន សជ្ជន្តិ, សម្មាននវិមាននេ;
បថវីសទិសា ពុទ្ធា, តស្មា តេ ន វិរាធិយា”តិ។

អហំ ជិនំ បណមាមិ វន្ទាមីតិ សម្ពន្ធោ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ សតបុញ្ញជលក្ខណិកំ អនេកបារមីបុញ្ញតេជេន ជាតេន ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណេន សម្បន្នំ, វិរជំ រាគរជាទីនំ អភាវា វិគតរជំ, គគនូបមធី អាកាសូបមសព្ពញ្ញុតញ្ញាណវន្តំ, ធិតិមេរុសមំ សិនេរុបព្ពតសទិសំ អចលសមាធិវន្តំ, ជលជូបមសីតល សីលយុតំ។ ឧទកជាតបទុមសទិសេន អច្ចន្តអតិសីតលេន អសង្ខ្យេយ្យសីលេន សម្បយុត្តំ, បថវីសហនំ បថវី វិយ ខន្តិសម្បន្នំ, ខន្តិវន្តំ វា, ជិនំ បញ្ចមារវិជយំ ពុទ្ធំ អហំ សក្កច្ចំ បណមាមិ វន្ទាមីតិ។

ទ្វាទសមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

១៣. យោ ពុទ្ធោ សុមតិ ទិវេ ទិវាករោវ,
សោភន្តោ រតិជននេ សិលាសនម្ហិ;
អាសីនោ សិវសុខទំ អទេសិ ធម្មំ,
ទេវានំ តមសទិសំ នមាមិ និច្ចំ។

១៣. ឯវំ ទ្វាទសមគាថាយ ជិនំ វន្ទិត្វា ឥទានិ តាវតឹសបុរេ មាតុទេវបុត្តប្បមុខានំ ឧបបត្តិទេវានំ អភិធម្មំ ទេសក គុណេន អភិត្ថវិត្វា វន្ទិតុកាមោ **យោ ពុទ្ធោ សុមតិ**ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ម ន ជ រ គណេហិ ច ឯកគរុនា ច តីហិ យតីហិ ច ទសហិ យតីហិ ច រចិតត្តា តេរសក្ខរ សំយុត្តា បហស្សិណីគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ **វុត្តោទយេ** “ម្នា ជរា គោ តិទសយតិប្បហស្សិណី សា”តិ។

តស្សត្ថោ។ យស្សំ បដិបាទំ ម្នា មគណ នគណា ច ជរា ជ គណ រគណា ច គោ គរុ ច តិទសយតិ តិយតិ ច ទសយតិ ច ចេ សិយា, សា គាថា បហស្សិណីគាថា នាមាតិ។ តត្ថ សុមតិ យោ ពុទ្ធោ ធម្មំ ទេវានំ អទេសីតិ សម្ពន្ធោ។ **យោ**តិ អនិយមវាចកសព្ពនាមបទំ។ តស្ស វចនត្ថោ ន កាតព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ **សទ្ទវិទូហិ** –

“រុឡ្ហីខ្យាតំ និបាតញ្ច, បសក្តាលបនំ តថា;

សព្ពនាមន្តិ ឯតេសុ, ន កតោ វិគ្គហោ ឆសូ”តិ។

អថ វា សព្ពនាមភាវំ យាតីតិ យោ, អនិយមវាចក ភាវំ យាតីតិ វា យោ។ សព្ពនាមភាវេន យាតិ បវត្តតីតិ វា យោ។ អនិយមវាចកភាវេន យាតិ បវត្តតីតិ វា យោ។ សព្ពនាមភាវេន យាតព្ពោ ញាតព្ពោតិ វា យោ, យាតព្ពោ ញាតព្ពោ ឯតេន អនិយមត្ថោតិ វា យោ។ សព្ពនាមសង្ខាតំ យតតិបទំ លព្ភតិ។ យោ យាទិ សោតិ អត្ថោ។ **ពុទ្ធោ**តិ បដិវិទ្ធចតុសច្ចធម្មោ, បដិវិទ្ធសព្ពញេយ្យធម្មោ វា។ តស្ស បន វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ **សុមតី**តិ សុន្ទរសព្ពញ្ញុតញ្ញាណវាតោ, ទេសនាញាណវាតោ វា។ អទេសិ ធម្មំ ទេវាននន្តិ វុច្ចមានត្តា ហិ ឥធ សព្ពញ្ញុត ញាណំ សុមតីតិ វុច្ចតិ។ មនតិ ជានាតិ សព្ពញេយ្យធម្មំ ទេសេតព្ពធម្មំ វាតិ មតិ។ មនធាតុ ញាណេតិ។ សុន្ទរា មតិ សុមតិ, សព្ពញេយ្យធម្មានំ យថាសភាវជាននសមត្ថំ តេសំ ទេសេ តព្ពប្បការជាននសមត្ថំ ពោធេតព្ពបុគ្គលានំ អាសយាធិ មុត្តិយាទិវិភាវនសមត្ថញ្ចាតិ តិសមត្ថសម្បន្នំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ លព្ភតិ។ សុមតីតិ ឥមិនា ហិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណមេវ អភិធម្មកថាយ សមុដ្ឋានភាវេ សមត្ថំ។ នាញ្ញន្តិ ឥមមត្ថំ ទីបេន្តោ អភិធម្មកថាយ អនញ្ញសាធារណភាវំ ទស្សេតិ។ សុន្ទរា មតិ អស្ស អស្មីំ វា អត្ថីតិ សុមតិ, ពុទ្ធោ។ សមាសន្ត តទ្ធិតាយំ។ តទស្សត្ថីតិវី ចាតិ សុត្តេ ចសទ្ទេន អបច្ចយោ។ យថា បីតិសុខន្តិ។ វុត្តញ្ហិ **បារាជិកណ្ឌដ្ឋកថាយំ** “អយញ្ច បីតិ ឥទញ្ច សុខំ អស្ស ឈានស្ស អស្មឹ វា ឈានេ អត្ថីតិ ឥទំ ឈានំ បីតិសុខន្តិ វុច្ចតី”តិ។

ទិវេតិ ទិវសេ។ សូរិយោភាសេន ទិព្ពតិ ឯត្ថាតិ ទិវោ។ ទិវុជាតុ ជុតិយំ អ។ តស្មឹ ទិវេ។ **ទិវា ករោវា**តិ សូរិយោ ឥវ។ ទិវាទិនំ ករោតីតិ ទិវាករោ, សូរិយោ។ ទិវាសទ្ទូប បទ ករធាតុ ករណេ អ។ អថ វា ទិវា ទិវសេ ករោ រំសិ អស្សាតិ ទិវាករោ។ ករសទ្ទោ ហិ រំសិវាចកោ។ **សោភន្តោ**តិ វិរោចមានោ ហុត្វា។ សុភតិ វិរោចតិ ឆព្ពណ្ណរំសិអាទីហីតិ សោភន្តោ, ពុទ្ធោ។ សុភធាតុ សោភេ, ទិត្តិយំ វា អន្តបច្ចយោ។ ភគវា ហិ ឆព្ពណ្ណរំសីហិ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណេហិ អសីត្យានុព្យញ្ជនលក្ខណេហិ ច ទេវានំ មជ្ឈេ សោភតិ វិរោចតីតិ អត្ថោ។ **រតិជននេ**តិ ទេវានំ អតប្បកបីតិសោមនស្សុប្បាទនេ, បេមុប្បាទនេ វា។ រមនំ រតិ។ រមុធាតុ កីឡាយន្តិ។ តំ ជនេតិ ឧប្បាទេតីតិ រតិជននំ។ សិលាសនំ។ រតិសទ្ទូបបទ ជនធាតុ ជននេ យុ។ តស្មឹ រតិជននេ។

សិលាសនម្ហីតិ តិទសាលយេ, បារិច្ឆត្តកមូលេ ជាតេ និក្ខិត្តេ វា ទីឃតោ សដ្ឋិយោជនេ វិត្ថារតោ បណ្ណាស យោជនេ បុថុលតោ បន្នរសយោជនេ វណ្ណតោ ជយសុមនបុប្ផសទិសេ រត្តកម្ពលវណ្ណេ វា សណ្ហសុខុមេ បណ្ឌុកម្ព លនាមកេ សិលាសនេ។ សក្កេន សេវិយតីតិ សិលំ។ បាសាណោ ។ សិធាតុ សេវាយំ អលបច្ចយោ។ អាសិយតិ ឯត្ថាតិ អាសនំ។ អថ វា អាគន្ត្វា សេវិយតិ ឯត្ថាតិ អាសនំ។ អាបុព្ពសិធាតុ សេវាយំ យុ។ សិលំឯវ អាសនំ សិលាសនំ។ បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនំ លព្ភតិ។ តស្មឹ សិលាសនម្ហិ។ **អាសីនោ**តិ ទសហិ ចក្កវាឡសហស្សេហិ អាគម្ម សន្និសិន្នានំ ទេវានំ គណេន បរិវារិតោ ហុត្វា និសីទន្តោ។ អាសីទនំ និសជ្ជនំ អាសីនោ។ អាសមន្តតោ សីទតិ វសតីតិ វា អាសីនោ។ អភិធម្មកថាភិមុខំ សីទតិ និសជ្ជតីតិ វា អាសីនោ, ពុទ្ធោ។ អាបុព្ពសីទធាតុ និសជ្ជាយំ។ វិសរណ គត្យាវសានេសុ វា តបច្ចយោ។ តស្ស ណ្ណណាទេសោ, ណស្សនត្តំ, ធាត្វន្តលោបោ។ **សិវសុខទ**ន្តិ និព្ពានសុខទាយកំ។ អរិយេហិ សេវិយតីតិ សិវំ, និព្ពានំ។ សិធាតុ សេវាយំ អវោ។ អថ វា រាគគ្គិអាទីហិ សមតិ ឧបសមតិ ឯត្ថាតិ សិវំ, និព្ពានំ។ សមុធាតុ ឧបសមេ វិវោ។ **អភិធានប្បទីបិកដីកាយំ** បន “សិវំ ខេមភាវំ ករោតីតិ សិវំ, សំសារភីរុកេហិ សេវិតព្ពត្តា វា សិវំ។ យទាទិនា វបច្ចយោ”តិ វុត្តំ។ សុខយតីតិ សុខំ។ យស្សុប្បជ្ជតិ, តំ សុខិតំ ករោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា សុដ្ឋុ ទុក្ខំ ខនតីតិ សុខំ។ សុបុព្ព ខនុធាតុ អវទារណេ ក្វិ។ សិវស្ស និព្ពានស្ស សុខំ សិវសុខំ, តំ ទទាតីតិ សិវសុខទំ, អភិធម្មធម្មោ។ សិវសុខសទ្ទូបបទទាធាតុ អ។ យោ ហិ អភិធម្មធម្មំ សុណាតិ, សោ តស្ស និព្ពានសុខំ ទទាតីតិ អត្ថោ។

អទេសិ ធម្មំ ទេវានន្តិ ទេវានំ ធម្មំ អទេសីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ ច **ធម្ម**ន្តិ នានានយវិចិត្តំ គម្ភីរំ សណ្ហសុខុមំ ទុទ្ទសំ អភិធម្ម ធម្មំ។ អត្តនោ សភាវំ ធារេតីតិ ធម្មោ, បណ្ឌិតេហិ ធារិយតិ ន ពាលេហីតិ វា ធម្មោ, អភិធម្ម បិដកំ។ ធរធាតុ ធារណេ រម្មបច្ចយោ។ តំ ធម្មំ។ **ទេវាន**ន្តិ បុព្ពេ មនុស្សលោកេ មាតុភូតទេវបុត្តប្បមុខានំ ឧបបត្តិទេវានំ។ វុត្តញ្ចេតំ **អដ្ឋសាលិនីអដ្ឋកថាយំ** –

“មាតរំ បមុខំ កត្វា, តស្សា បញ្ញាយ តេជសា;
អភិធម្មកថាមគ្គំ, ទេវានំ សម្បវត្តយី”តិ។

ឯត្ថ ច មាតរន្តិបទស្ស បុព្ពេ មនុស្សលោកេ មាតុភូតំ ទេវបុត្តន្តិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ វុត្តញ្ចេតំ **ជិនាលង្ការបាឡិយំ** –

“តតោ បុត្តំ គហេត្វាន, គតា មាតា សកំ ឃរំ;

សត្តមិយំ ចុតា គន្ទា, ទេវបុត្តត្តមាគមី”តិ។

តដ្ឋីកាយញ្ច “ពោធិសត្តមាតា គព្ភវុដ្ឋានតោ សត្តមេ ទិវសេ កាលង្កត្វា តុសិតបុរេ ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តី”តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច ទេវបុត្តសទ្ទេន វុត្តមេវ។ **កាឡុទាយី ថេរគាថាអដ្ឋកថាយញ្ច** “បរិវារិតាតិ ច ឥត្ថិលិង្គនិទ្ទេសោ បុរិមត្តភាវសិទ្ធំ ឥត្ថិភាវំ ទេវតាភាវំ វា សន្ធាយ កតោ។ ទេវូបបត្តិ បន បុរិសភាវេន ជាតា”តិ វុត្តំ។ **ជាតកដីកាយញ្ច** “ទេវោរោហនេតិ មាតុទេវបុត្តស្ស តេមាសំ អភិធម្មបិដកំ ទេសេត្វា ទេវោរោហនកាលេ”តិ មាតុទេវបុត្តសទ្ទេន វុត្តំ។ **អភិធម្មាវតារដីកាយញ្ច** “ទេវានន្តិ តទា ធម្មបដិគ្គាហកានំ ទសសហស្សចក្កវាឡាធិវាសីនំ មាតុទេវបុត្តប្បមុខានំ ឧបបត្តិទេវាន”ន្តិ មាតុទេវបុត្ត សទ្ទេន វុត្តំ។ **សិរិមហាមាយាសត្តេ** ច “សិរិមហាមាយា ទេវីបិ សត្តទិវសេយេវ វសិត្វា កាលង្កត្វា អត្តនោ បុញ្ញានុភាវេន តុសិតភវនេ ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តី”តិ ទេវបុត្តសទ្ទេន វុត្តំ។ **មណិទីបដីកាយញ្ច** “មាតរន្តិ បុព្ពេ មនុស្សលោកេ មាតុភូតំ ទេវបុត្តន្តិ អត្ថោ។ សិរិមហាមាយា ហិ ពោធិសត្តំ វិជាយិត្វា សត្តាហមត្តំ ឋត្វា ឥតោ ចវិត្វា តុសិតភវនេ បុរិសភាវេនេវ និព្ពត្តោ, ន ឥត្ថិភាវេនា”តិ វុត្តំ។ តស្មា មាតរន្តិបទស្ស មាតុភូតំ ទេវបុត្តន្តិ អត្ថោ មុខ្យេន ទដ្ឋព្ពោ។

មធុសារត្ថ ទីបនីដីកាយំ បន –
“សុទ្ធោទនោ នាម បិតា មហេសិនោ,
ពុទ្ធស្ស មាតា បន មាយា នាម។

ពោធិសត្តំ បរិហរិយ កុច្ឆិនា,
កាយស្ស ភេទា តិទិវម្ហិ មោទតិ;
សា គោតមី កាលំកតា ឥតោ ចុតា,
ទិព្ពេហិ កាមេហិ សមង្គិភូតា;
អាមោទតិ កាមគុណេហិ បញ្ចហិ,
បរិវារិតា ទេវគណេហិ តេហី”តិ; **ថេរាបាឡិ**;

តទដ្ឋកថាយំ “បរិវារិតាតិ ច ឥត្ថិលិង្គនិទ្ទេសោ បុរិមត្ត ភាវសិទ្ធំ ឥត្ថិភាវំ ទេវតាភាវំ វា សន្ធាយ កតោ។ ទេវូបបត្តិ បន បុរិសភាវេន ជាតាតិ វុត្តត្តា មាតរន្តិ មនុស្សត្តភាវវសេន វុត្ត”ន្តិ វទន្តិ។ ថេរដ្ឋកថា បន នសង្គហារុឡ្ហា។ អញ្ញដ្ឋកថាដីកាសុ ច តាទិសំ វចនំ នត្ថិ។ បត្ថនាកាលេ ច ពុទ្ធមាតា ហុត្វា បច្ឆា បុរិសោ ហោមីតិ បត្ថនា នត្ថិ។ តីសធម្មតាយញ្ច ពុទ្ធមាតុយា បុរិសភាវោ នាម នត្ថិ។ តស្មា តំ វីមំសិតព្ពន្តិបិ វិទូ វទន្តីតិ វុត្តំ។ តំ បន ន គហេតព្ពំ។ កស្មា, សំសយវចនេន វីមំសិតព្ពន្តិ វិទូវទន្តីតិ ច វុត្តត្តា ច យថាវុត្តដ្ឋកថាដីកាវចនេហិ ឧជុកំ វិរុទ្ធត្តា ច។ ទេវតាសទ្ទោ ហិ ទេវបុត្តេ ព្រហ្មេ ទេវធីតាយ ច វត្តតិ។ តថាហេស “អថ ខោ អញ្ញតរា ទេវតា អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណា”តិអាទីសុ ទេវបុត្តេ។ វុត្តញ្ហិ **ខុទ្ទកបាឋអដ្ឋកថាយំ** “អញ្ញតរាតិ អនិយមិត និទ្ទេសោ។ សា ហិ នាមគោត្តតោ អបាកដា។ តស្មា អញ្ញតរាតិ វុត្តា។ ទេវោយេវ ទេវតា។ ឥត្ថិបុរិសសាធារណមេវេតំ។ ឥធ បន បុរិសោឯវ។ សោ ទេវបុត្តោ។ កិន្តុសាធារណនាមវសេន ទេវតាតិ វុត្តោ”តិ។ **សុនីតត្ថេរអបទាន បាឡិយំ** អាគតាសុ “តថា តា ទេវតា សត្តសតា ឧឡារា ព្រហ្មា វិមានា អភិនិក្ខមិត្វា”តិអាទីសុ ព្រហ្មេ។ **បទីបវិមានវត្ថុបាឡិយំ** វុត្តាសុ –

“អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, យា ត្វំ តិដ្ឋសិ ទេវតេ;
ឱភាសេន្តី ទិសា សព្ពា, ឱសធី វិយ តារកា”តិ។

អាទីសុ ទេវធីតាយ។ ឯវំ បន បរិវារិតាសទ្ទោបិ វេទិតព្ពោ។ តស្មា អាចរិយធម្មបាលត្ថេរេន កតាយ ថេរដ្ឋកថាយ វុត្តវចនំ ជាតកដីកាយ វុត្តវចនញ្ច អាចរិយសុមង្គលត្ថេរេន កតាយ អភិធម្មាវតារដីកាយ វុត្តវចនំ បមាណំ កត្វា មាតុទេវបុត្តោតិ អត្ថោយេវ ទដ្ឋព្ពោ។ ឯតរហិ បន កេចិ អាចរិយា ថេរាបាឡិយំ អាគតំ បរិវារិតាសទ្ទញ្ច មធុសារត្ថទីបនីដីកាវចនញ្ច បដិច្ច មាតុទេវធីតាតិ វទន្តិ។ តំ បន តេសំ មតិមត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **អទេសី**តិ មហាករុណាបុព្ពង្គមេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន កថេសិ។ អសទិសំ តន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ ច **ត**ន្តិ ពុទ្ធំ។ **អសទិស**ន្តិ អប្បដិបុគ្គលំ។ នត្ថិ ឯតស្ស សទិសោ បដិបុគ្គលោតិ អសទិសោ, ពុទ្ធោ។ សទេវកេ លោកេ សីលាទិគុណេន ពុទ្ធេន សទិសោ កោចិ បុគ្គលោ នត្ថីតិ អត្ថោ។ តេនាហ **វិនយមហាវគ្គបាឡិយំ** –

“ន មេ អាចរិយោ អត្ថិ, សទិសោ មេ ន វិជ្ជតិ;
សទេវកស្មិំ លោកស្មិំ, នត្ថិ មេ បដិបុគ្គលោ”តិ។

និច្ចន្តិសតតំ សមិតំ, សព្ពកាលំ និរន្តរន្តិ អត្ថោ។ អសទិសំ តំ ពុទ្ធំ និច្ចំ នមាមីតិ សម្ពន្ធោតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ សុមតិ សុន្ទរសព្ពញ្ញុត ញ្ញាណវាតោ, ទេសនាញាណវាតោ វា។ យោ យាទិសោ ពុទ្ធោ។ ទិវេ ទិវសេ ទិវាករោវ សូរិយោឥវ, សោភន្តោ វិរោចមានោ ហុត្វា, រតិជននេ ទេវានំ អតប្បកបីតិសោមនស្សុប្បាទនេ, បេមុប្បាទនេ វា, សិលាសនម្ហិ បណ្ឌុ កម្ពលនាមកេ សិលាសនេ, អាសីនោ និសីទន្តោ ហុត្វា សិវសុខទំ និព្ពានសុខទាយកំ, ធម្មំ អភិធម្មធម្មំ, ទេវានំ មាតុ បុព្ពទេវបុត្តប្បមុខានំ ឧបបត្តិទេវានំ អទេសិ កថេសិ។ អសទិសំ អប្បដិបុគ្គលំ តំ ពុទ្ធំ អហំ និច្ចំ សតតំ នមាមិ វន្ទាមីតិ។

តេរសមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

១៤. យោ បាទបង្កជមុទុត្តលរាជិកេហិ,
លោកេហិ តីហិវិកលេហិ និរាកុលេហិ;
សម្បាបុណេ និរុបមេយ្យតមេវ នាថោ,
តំ សព្ពលោកមហិតំ អសមំ នមាមិ។

១៤. ឯវំ តេរសមគាថាយ ពុទ្ធំ វន្ទិត្វា ឥទានិ ពុទ្ធស្ស បាទតលេ វិចិត្តប្បវត្តេហិ អដ្ឋសតចក្កលក្ខណេហិ ថោមិត្វា វន្ទិតុកាមោ **យោ បាទបង្កជ**ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ត ភ ជ ជ គណេហិ ច គរុទ្វយេន រចិតត្តា ចុទ្ទសក្ខរេហិ យុត្តា វសន្តតិលកាគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ចេតំ **វុត្តោទយេ** “វុត្តា វសន្តតិលកា ត ភ ជា ជគា គោ”តិ។ តស្សាយមត្ថោ។ យស្សំ បដិបាទំ ត ភ ជា ត ភ ជ គណា ច ជគា ជគណគរុកា ច គោ គរុ ច ចេ ភវន្តិ, សា គាថា វសន្តតិលកាគាថាតិ ឆន្ទាចរិយេហិ វុត្តាតិ។

តត្ថ បន យោ នាថោ អវិកលេហិ និរាកុលេហិ បាទបង្កជមុទុត្តលេហិតីហិ លោកេហិ និរុបមេយ្យតំ សម្បាបុណេឯវ សព្ពលោកមហិតំ អសមំ តំ នាថំ អហំ នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ បន សទ្ទក្កមេន អទស្សេត្វា អត្ថក្កមេន វណ្ណនំ ទស្សយិស្សាម។ **យោ នាថោ**តិ យោ យាទិសោ សព្ពសត្តានំ បដិសរណោ ពុទ្ធោ។ តំ បន បទំ សម្បាបុណេឯវាតិបទេ កត្តុភាវេន សម្ពន្ធិតព្ពំ។ នាថស្ស បន វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ **អវិកលេហី**តិ កេនចិ អវេកល្លេហិ សព្ពបាទចក្កលក្ខណេហិ សម្បុណ្ណេហីតិ អត្ថោ។ វិរូបំ កលតិ គច្ឆតីតិ វិកលោ។ វិបុព្ពកលធាតុ គតិយំ អ។ នត្ថិ កិញ្ចិ វិកលំ ឯតិស្សា រាជិយាតិ អវិកលា, បាទរាជិ។ បាទទ្វយេ បរិព្យត្តំ សណ្ឋានរូបំ កិញ្ចិ វិកលំ នត្ថីតិ អត្ថោ។ តេហិ អវិកលេហិ។

និរាកុលេហីតិ អាកុលវិរហិតេហិ។ បាទចក្កលក្ខណានំ អញ្ញមញ្ញំ អសំមិស្សេហិ អសំសដ្ឋេហីតិ អត្ថោ។ អាភុសោ កុលតិ ពន្ធតីតិ អាកុលំ, អាបុព្ព កុលធាតុ ពន្ធនេ អ។ អថ វា អាភុសោ កុលតិ អាវរតិ សោភនន្តិ អាកុលំ, នត្ថិ អាកុលំ អញ្ញមញ្ញមិស្សំ ឯតិស្សា បាទរាជិ យាតិ និរាកុលា, បាទរាជិ។ តេហិ និរាកុលេហិ។ តំ បន បទទ្វយំ បាទបង្កជមុទុត្តលរាជិកេហីតិបទេ វិសេសនំ។ **បាទបង្កជមុទុត្តលរាជិកេហី**តិ បាទសង្ខាតបទុមស្ស សណ្ហ តលេ ជាតេហិ អដ្ឋសតចក្កលក្ខណរាជិកេហិ បទតិ គច្ឆតិ ឯតេនាតិ បាទោ។ បទធាតុ គតិម្ហិណ។ បង្កេ កទ្ទមេ ជាតន្តិ បង្កជំ, បទុមំ។ បាទសង្ខាតំ បង្កជំ បាទបង្កជំ។ បង្កជំឥវ បាទោ វា បាទបង្កជំ, បាទោ។ សណ្ហភាវេន មុទតិ បវត្តតីតិ មុទុ, មុទធាតុ គតិយំ ឧ។ តលតិ បតិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ តលំ។ តលធាតុ បតិដ្ឋាយំ អ។ មុទុ ច តំ តលញ្ចាតិ មុទុត្តលំ, បាទបង្កជស្ស មុទុត្តលំ បាទបង្កជមុទុត្តលំ, រាជតិ ទិស្សតីតិ រាជិកា, រាជតិ សោភតិ ឯតេនាតិ រាជិកា។ រាជធាតុ សោភនេ ណិកោ។ បាទបង្កជ មុទុត្តលេ ជាតំ អដ្ឋសតចក្កលក្ខណសង្ខាតំ រាជិកន្តិ បាទបង្កជមុទុត្តលរាជិកំ, តេហិ។

តំ បន អដ្ឋសតបាទចក្កលក្ខណំ នាមេវំ វេទិតព្ពំ។ ភគវតោ បាទបង្កជមុទុតលស្ស មជ្ឈេ នាភិ ទិស្សតិ។ នាភិបរិច្ឆិន្នា វដ្ដលេខា ទិស្សតិ។ នាភិមុខបរិក្ខេបបដ្ដោ ទិស្សតិ។ បនាឡិមុខំ ទិស្សតិ។ អរា ទិស្សន្តិ។ អរេសុ វដ្ដលេខា ទិស្សន្តិ។ នេមិ ទិស្សតិ។ នេមិមណិកា ទិស្សន្តិ។ ឥទំ តាវ បាឡិអាគតមេវ។ សម្បហុលវារោ បន អនាគតោ, សោ ឯវំ ទដ្ឋព្ពោ។ សត្តិ, សិរិវច្ឆោ, នន្ទិយាវដ្ដំ, សោវត្ថិកោ, វដំសកោ, វឌ្ឍមានកំ, មច្ឆយុគលំ, ភទ្ទបីឋំ, អង្កុសំ, តោមរោ, បាសាទោ, តោរណំ, សេតច្ឆត្តំ, ខគ្គោ, តាលវណ្ឋំ, មោរហត្ថកោ, វាឡពីជនិ, ឧណ្ហីសំ, បត្តោ , មណិកុសុមទាមំ, នីលុប្បលំ, រត្តុប្បលំ, សេតុប្បលំ, បទុមំ, បុណ្ឌរិកំ, បុណ្ណឃដោ, បុណ្ណបាតិ, សមុទ្ទោ, ចក្កវាឡំ, ហិមវា, សិនេរុ, ចន្ទិមសូរិយា, នក្ខត្តានិ, ចត្តារោ មហាទីបា, ទ្វេបរិត្តទីបសហស្សានិ អន្តមសោ ចក្កវត្តិ រញ្ញោ បរិសំ ឧបាទាយ សព្ពោ ចក្កលក្ខណស្សេវ បរិវារោតិ ឯត្តកមេវ **មជ្ឈិមបណ្ណាសដ្ឋកថាយំ** វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ជិនាលង្ការដីកាយំ បន “ហេដ្ឋាបាទតលេសុ ចក្កានិ ជាតានីតិ ចក្កលក្ខណំ នាម ទ្វីសុ បាទតលេសុ ទ្វេ ចក្កានិ ឯកេកស្មឹ សហស្សមត្តា អរា យុត្តា ហោន្តិ។ នេមិវលយំ សុវណ្ណវណ្ណំ។ នាភិ ឥន្ទនីលមណិវណ្ណោ។ តស្មឹ មជ្ឈេ ច នាភិបរិយន្តេ ច នាភិមុខេ ច វដ្ដលេខា មជ្ឈេ ឆិទ្ទំ ចក្កបរិយន្តេ នេមិតោ ពហិទ្ធា វដ្ដេ។ សត្តិ, សិរិវច្ឆោ, នន្ទិយាវដ្ដំ, សោវត្ថិកោ, វដំសកំ, វឌ្ឍមានកំ, ភទ្ទបីឋំ, អង្កុសោ, បាសាទំ, តោរណំ, សេតច្ឆត្តំ, ខគ្គំ, តាលវណ្ដំ, មយូរហត្ថំ, ចាមរំ, ឧណ្ហីសំ, បត្តំ, មណិ, សុមនទាមំ, នីលុប្បលំ, រត្តុប្បលំ, រត្តបទុមំ, សេតបទុមំ, បុណ្ឌរិកំ, បុណ្ណកលសំ, បុណ្ណបត្តំ, សមុទ្ទោ, ចក្កវាឡបព្ពតោ, ហិមវន្តបព្ពតោ, មេរុបព្ពតោ, សូរិយមណ្ឌលំ, ចន្ទមណ្ឌលំ, នក្ខត្តំ, សបរិវារា ចតុមហាទីបា, សបរិវារោ សត្តរតនសមង្គី ចក្កវត្តិ, ទក្ខិណាវដ្ដ សេតសង្ខំ, សុវណ្ណមច្ឆយុគឡំ, ចក្កាវុធំ, សត្តមហាគង្គា, សត្តកុលបព្ពតា, សត្តសីទន្តសាគរា, សុវណ្ណ ហំសរាជា, សំសុមារោ, ធជបដាកោ, សុវណ្ណសិវិកា, សុវណ្ណវាឡពីជនិ, កេលាសបព្ពតោ, សីហរាជា, ព្យគ្ឃរាជា, វលាហកអស្សរាជា, ឧបោសថឆទ្ទន្ត ហត្ថិរាជា, វាសុកីនាគរាជា, ហំសរាជា, ឧសភរាជា, ឯរាវណ ហត្ថិរាជា, សុវណ្ណមករំ, ចតុមុខសុវណ្ណនាវា, សវច្ឆកា ធេនុ, កឹបុរិសោ, កិន្នរី, ករវីកោ, មយូររាជា, កោញ្ចរាជា, ចក្កវាករាជា, ជីវញ្ជីវករាជា ឆ ទេវលោកា, សោឡស ព្រហ្មលោកាតិ ឥមេ ឯត្តកា អគ្គមង្គលលក្ខណា បាទតលេ បញ្ញាយន្តី”តិ វុត្តំ។ ឥមិនា ច វចនេន អដ្ឋសត បាទចក្កលក្ខណំ បរិបុណ្ណំ វេទិតព្ពន្តិ។

តីហិ លោកេហីតិ សម្ពន្ធោ។ តីហិ កាមរូបារូប លោកេហីតិ អត្ថោ។ តស្ស បន វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ តំ បនេតំ កត្វត្ថេ ករណវចនំ។ តស្ស បន បទស្ស និរុបមេយ្យាតិ បទេន កត្តុភាវេន សម្ពន្ធោ។ **និរុបមេយ្យត**ន្តិ អប្បមេយ្យភាវំ។ ឧបមិតព្ពន្តិ ឧបមេយ្យំ។ ឧបបុព្ព មាធាតុ បមានេ ណ្យោ។ ឧបមេយ្យស្ស ភាវោ ឧបមេយ្យតំ។ នត្ថិ ឧបមេយ្យតំ អស្ស រាជិកស្សាតិ និរុបមេយ្យតំ។ អថ វា នត្ថិ ឧបមេយ្យំ ឯតស្ស រាជិកស្សាតិ និរុបមេយ្យោ, បាទចក្កលក្ខណរាជិកោ លព្ភតិ។ តស្ស ភាវោ និរុបមេយ្យតំ។ តំ បន បទំ សម្បាបុណេ ឯវាតិបទេ កម្មំ។ សម្បាបុណេឯវាតិ សម្ពន្ធោ។ សម្មា គច្ឆតិឯវាតិ អត្ថោ។ កស្មា បន តីហិ លោកេហិ បាទបង្កជមុទុតលេហិ និរុប មេយ្យតំ បាបុណាតីតិ។ ពុទ្ធតោ អញ្ញស្ស កស្សចិ ទេវមនុស្សស្ស បាទតលមជ្ឈេ បាទចក្កលក្ខណស្ស អភាវតោ។ ភគវតោ ហិ បាទបង្កជមុទុតលេ បារមិបុញ្ញានុភាវេន និព្ពត្តានិ អដ្ឋសតបាទចក្កលក្ខណានិ សម្បាបុណន្តិ, ន អញ្ញេសំ។ តស្មា និរុបមេយ្យតំ បាបុណាតីតិ។

សព្ពលោកមហិតន្តិ សព្ពលោកេន បូជិតំ។ សព្ពេន ទេវមនុស្សលោកេន មហិតព្ពោ បូជិតព្ពោតិ សព្ព លោក មហិតោ, នាថោ លព្ភតិ។ តំ។ ឧប្បន្នេ ហិ តថាគតេ យេ កេចិ មហេសក្ខា ទេវមនុស្សា ពុទ្ធស្ស បូជេន្តិ, ប គេវ អញ្ញា។ តថា ហិ ព្រហ្មា សហម្បតិ សិនេរុមត្តេន រតន ទាមេន តថាគតំ បូជេតិ។ យថាពលញ្ច អញ្ញេបិ ទេវា មនុស្សា ច ពិម្ពិសារកោសលរាជាទយោ និព្ពុតម្បិ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស ឆន្នវុតិកោដិធនំ វិស្សជ្ជេត្វា អសោក មហា រាជា សកលជម្ពុទីបេ ចតុរាសីតិវិហារសហស្សានិ បតិដ្ឋាបេតិ។ កា កថា បន អញ្ញេសំ បូជាតិ វុត្តំ ហោតិ។

អសមន្តិ សព្ពមនុស្សទេវព្រហ្មេហិ អសទិសំ។ អប្បដិបុគ្គលន្តិ អត្ថោ។ នត្ថិ សមោ សទិសោ បុគ្គលោ អស្សាតិ អសមោ, នាថោ។ សោ បន អសីតិអនុព្យញ្ជនបដិមណ្ឌិត ទ្វត្តឹស មហាបុរិសលក្ខណ វិចិត្ររូបកាយោ។ សព្ពាការ បរិសុទ្ធ សីលក្ខន្ធាទិគុណរតនសមិទ្ធធម្មកាយោ។ បុញ្ញមហត្ត ថាមមហត្តឥទ្ធិមហត្ត យសមហត្ត បញ្ញាមហត្តានំ បរមុក្កំស គតោ ច ហោតិ, តស្មា តថាគតេន សមោ សទិសោ នាម នត្ថីតិ អត្ថោ។ តំ អសមំ។ **ត**ន្តិ នាថំ អហំ នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ យោ នាថោ យោ យាទិសោ សព្ពសត្តានំ បដិសរណោ ពុទ្ធោ, អរិកលេហិ កេហិចិ អវេកល្លេហិ, និរាកុលេហិ អាកុលវិរហិតេហិ, បាទបង្កជ មុទុត្តលរាជិកេហិ បាទសង្ខាតបទុមស្ស សណ្ឋតលេ ជាតេហិ អដ្ឋសតចក្កលក្ខណរាជិកេហិ, តីហិ លោកេហិ កត្តុភូតេហិ, និរុបមេយ្យតំ អប្បមេយ្យភាវំ អប្បមិតព្ព ភាវំ វា, សម្បាបុណេឯវ សម្មា គច្ឆតិឯវ, សព្ពលោកមហិតំ សព្ពលោកេន បូជិតំ, អសមំ សព្ពមនុស្ស ទេវព្រហ្មេហិ អសទិសំ តំ នាថំ អហំ នមាមីតិ។

ចុទ្ទសមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

១៥. ពុទ្ធំ នរានរសមោសរណំ ធិតគ្គំ,
បញ្ញាបទីបជុតិយា វិហតន្ធការំ;
អត្ថាភិកាមនរទេវហិតាវហំ តំ,
វន្ទាមិ ការុណិកមគ្គមនន្តញាណំ។

១៥. ឯវំ ចុទ្ទសមកាថាយ នាថំ នត្វា ឥទានិ នរានរស មោសរណន្ត្យាទីហិ សត្ថុហិ គុណេហិ ថោមិត្វា ពុទ្ធំ វន្ទិតុ កាមោ **ពុទ្ធំ នរានរសមោសរណ**ន្ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន តភជជគណេហិ គរុទ្វយេន ច រចិតត្តា ចុទ្ទសក្ខរេហិ យុត្តា វសន្តតិលកាគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ សាធកំ បនេត្ថ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។

តត្ថ បន **នរានរសមោសរណ**ន្តិ ឯត្ថ នរអនរសមំ ឱសរណន្តិ បទវិភាគោ។ មនុស្សទេវានំ សមំ ឱសរណំ សន្និបតិតដ្ឋានន្តិ អត្ថោ។ នរានរសទ្ទស្ស វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ សមំ អវសរន្តិ សន្និបតន្តិ ឯត្ថាតិ សមោសរណោ, ពុទ្ធោ។ សមអវបុព្ព សរធាតុ គតិយំ យុ។ នរានរានំ មនុស្សទេវានំ សមោសរណោ នរានរ សមោសរណោ, ពុទ្ធោ។ យថា ហិ មហានិគ្រោធោ ផលកាមានំ សកុណ សមូហានំ សមោសរណំ ហោតិ, ឯវំ ពុទ្ធោ លោកិយ លោកុត្តរសម្បត្តិកាមានំ មនុស្សទេវានំ សមោសរណោ សន្និបតិតោ បដិសរណោ វា ហោតិ។ តស្មា នរានរសមោសរណន្តិ ថោមេតិ។

ឋិតត្តន្តិ សមាហិតចិត្តំ។ ឯត្ថ អត្តសទ្ទោ អត្តសម្មា បណិធិ ចាតិអាទីសុ អត្តសទ្ទោ វិយ ចិត្តវាចកោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឋិយតិ បបិយតិ ឯត្ថ ឯតេន វា ឯការម្មណេ សម្បយុត្ត ធម្មាតិ ឋិតោ, សមាធិ។ ឋាធាតុ បតិដ្ឋាយំ ត។ អារម្មណំ អទតិ អាទទាតីតិ អត្តំ, ចិត្តំ។ អទធាតុ អាទានេ ត។ ឋិតំ សមាហិតំ អត្តំ ចិត្តំ យស្សាតិ ឋិតត្តោ, ពុទ្ធោ។ តំ ឋិតត្តំ។

បញ្ញាបទីបជុតិយាតិ អរហត្តមគ្គញាណសង្ខាតបទីបោភាសេន ករណភូតេន។ បជានាតីតិ បញ្ញា, អរហត្ត មគ្គ ញាណំ។ យថាសភាវំ សព្ពប្បការេហិ ចតុសច្ចធម្មំ បដិវិជ្ឈតីតិ អត្ថោ។ បញ្ញាវ ញេយ្យាវរណប្បហានតោ សព្ពបការេហិ ធម្មសភាវំ ទីបេតីតិ បញ្ញាបទីបោ។ ជោតេតីតិ ជុតិ, បញ្ញាបទីបោភាសោ។ ជុធាតុ ទិត្តិយន្តិ។ បញ្ញា បទីបោឯវ ជុតិ បញ្ញាបទីបជុតិ។ អថ វា បញ្ញាបទីបស្ស ជុតិ បញ្ញាបទីបជុតិ, អយំ បន សមាសោ អភេទភេទូ បចារេន ទដ្ឋព្ពោ។ តាយ បញ្ញាបទីបជុតិយា។

វិហតន្ធការន្តិ ហនិតព្ពអវិជ្ជាសង្ខាតមោហតមំ។ សវាសនកិលេសប្បហានតោ វិសេសេន ហនិតព្ពោតិ វិហតោ។ វិបុព្ពហនធាតុ ហឹសាយំ ត។ អន្ធំ តមំ ករោតីតិ អន្ធការោ, អវិជ្ជាសង្ខាតមោហោ។ វិសយ សភាវបដិច្ឆាទនតោ អន្ធការសរិក្ខកតាយ មោហោ អន្ធការោតិ វុច្ចតិ។ អថ វា អន្ធំ បញ្ញាចក្ខុអន្ធំ ករោតីតិ អន្ធការោ, មោហោ។ អន្ធសទ្ទូបបទ ករធាតុ ណ។ វិហតោ អន្ធការោ យេន សោតិ វិហតន្ធការោ, ពុទ្ធោ។ តំ វិហតន្ធការំ។ យថា ហិ លោកេ បទីបោ អត្តនោ ជុតិយា អន្ធការំ ហនតិ, ឯវំ ពុទ្ធស្ស អរហត្តមគ្គបញ្ញាបិ អវិជ្ជន្ធការំ ហនតីតិ វុត្តា។ អយំ បន ហីនូបមាតិ វុច្ចតិ។ បញ្ញាវតោ ហិ ឯកបល្លង្កេនបិ និសិន្នស្ស ទសសហស្សិ លោកធាតុ ឯកបជ្ជោតា ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “ចត្តារោមេ ភិក្ខវេ បជ្ជោតា។ កតមេ ចត្តារោ។ ចន្ទបជ្ជោតោ, សូរិយបជ្ជោតោ, អគ្គិបជ្ជោតោ, បញ្ញា បជ្ជោតោ។ ឥមេ ខោ ភិក្ខវេ ចត្តារោ បជ្ជោតា។ ឯតទគ្គំ ភិក្ខវេ ឥមេសំ ចតុន្នំ បជ្ជោតានំ យទិទំ បញ្ញា បជ្ជោតោ”តិ។

បញ្ញាបទីបជុតិយា វិហតន្ធការន្តិ ឯត្ថ បន បញ្ញាបទីប ជុតិយាតិឥមិនា ពុទ្ធស្ស អរហត្តមគ្គញាណំ មុខ្យេន ទស្សេតិ។ តំ ទស្សនេន បារមីញាណញ្ច វិបស្សនាញាណញ្ច ហេដ្ឋិមមគ្គផល ញាណញ្ច ផលូបចារេន ទីបេតិ។ តទ្ទីបកេន អវិជ្ជន្ធការប្បហានំ បឋមការណូបចារេន បកាសេតិ។ តប្បកាសនេន អរហត្ត ផលញាណលភនំ ទុតិយការណូបចារេន វិភាវេតិ។ តំ វិភាវនេន សព្ពញ្ញុតញាណាទិសព្ពពុទ្ធគុណលភនំ តតិយ ការណូបចារេន អានុភាវេតិ។

ននុ ច សព្ពេសម្បិ ខីណាសវានំ បញ្ញាបទីបជុតិយា វិហតន្ធការតា សម្ភវតិ, អថ កស្មា អញ្ញាសាធារណា វិសេស គុណេន ពុទ្ធស្ស ថោមនា កតាតិ។ សវាសនប្បហានេន អនញ្ញាសាធារណវិសេសតាយ សម្ភវតោ។ សព្ពេសម្បិ ហិ ខីណាសវានំ សតិបិ បញ្ញាបទីបជុតិយា វិហតន្ធការត្តេ អរិយសាវកបច្ចេកពុទ្ធានំ សវាសនាយ កិលេសប្បហានំ ន វិជ្ជតិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធានំយេវ សវាសនប្បហានេន កិលេសប្បហានស្ស វិសេសោ វិជ្ជតីតិ សាតិសយវសេន អវិជ្ជន្ធការប្បហានេន ភគវន្តំយេវ បញ្ញាបទីបជុតិយា វិហតន្ធការន្តិ ថោមេតីតិ។

អត្ថាភិកាមន្តិ សត្តលោកស្ស លោកិយលោកុត្តរ សង្ខាតំ បយោជនំ អតិវិយ ឥច្ឆន្តំ។ ការណានុរូបំ អសតិ ភវតីតិ អត្ថំ, ផលំ។ អសធាតុ ភុវិម្ហិ ថ។ តំ អភិអតិរេកំ កាមេតិ ឥច្ឆតីតិ អត្ថាភិកាមោ, ពុទ្ធោ។ អត្ថ សទ្ទូបបទ អភិបុព្ពកមុធាតុ ឥច្ឆាយំ ណ។ តំ អត្ថាភិកាមំ។ **នរទេវហិតាវហ**ន្តិ មនុស្សទេវានំ ហិតំ ធារកំ។ ហិតំ នរតិ នេតីតិ នរោ, មនុស្សោ។ អថ វា នរិយតិ សកេន កម្មេន និយ្យតីតិ នរោ, មនុស្សោ។ នរធាតុ នយនេ អ។ វុត្តញ្ហិ “កម្មេន និយ្យតិ លោកោ”តិ។ កាមគុណ ឈានាភិញ្ញាចិត្តិស្សរិយាទីហិ ទិព្ពន្តិ កីឡន្តីតិ ទេវា, តេសុ វា វិហរន្តីតិ ទេវា, ទិវុធាតុ កីឡាទីសុ ណ។ នរា ច ទេវា ច នរទេវា។ ហិនោតិ វឌ្ឍតីតិ ហិតំ, ផលំ។ ហិធាតុ វឌ្ឍនេ

ត។ នរទេវានំ ហិតំ នរទេវហិតំ, តំ អាវហតីតិ នរទេវហិតាវហោ, ពុទ្ធោ។ នរទេវហិតសទ្ទូបបទអាបុព្ព វហធាតុ ហរណេ ណ។ ពុទ្ធោ ហិ សព្ពទេវមនុស្សានំ លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តិអត្ថំ ធម្មទេសនាយ ធារេតីតិ វុត្តំ ហោតិ, តំ នរទេវហិតាវហំ។ **ការុណិកមគ្គមនន្ត ញាណ**ន្តិ ឯត្ថ ការុណិកំ អគ្គំ អនន្តញាណន្តិបទច្ឆេទោ។ តត្ថ ការុណិកន្តិ សព្ពសត្តេសុ មហាករុណាយ យុត្តំ, មហាករុណវន្តំ វា។ កិរតីតិ ករុណា។ កិរធាតុ អបនយនេ ឧណបច្ចយោ។ បរទុក្ខំ វិក្ខិបតិ អបនេតីតិ អត្ថោ។

អថ វា កិនាតីតិ ករុណា។ កិធាតុ ហឹសាយំ វុណបច្ចយោ។ បរទុក្ខេ សតិ ការុណិកំ ហឹសតិ វិពាធតីតិ អត្ថោ។ បរទុក្ខេ សតិ សាធូនំ ហទយកម្បនំ ករោតីតិ វា ករុណា។ករធាតុ ឧណបច្ចយោ។ អថ វា កំ វុច្ចតិ សុខំ, តំ រុន្ធតីតិ ករុណា។ កំសទ្ទូបបទ រុធិធាតុ អាវរណេ យុបច្ចយោ។ ឯសា ហិ បរទុក្ខាបនយនកាមតា លក្ខណា។ អត្តសុខនិរបេក្ខតាយ ការុណិកានំ សុខំ រុន្ធតិ វិពាធតីតិ អត្ថោ។ ករុណាយ មហាករុណាយ យុត្តោ ការុណិកោ។ ករុណា អស្ស អត្ថីតិ វា ការុណិកោ, ពុទ្ធោ។ តំ ការុណិតំ។ **អគ្គ**ន្តិ ជាតិបុញ្ញ គុណមហត្តភាវេន សព្ពសត្តុត្តមំ សេដ្ឋភាវំ អជតិ គច្ឆតីតិ អគ្គោ, ពុទ្ធោ។ អជធាតុ គតិយំ អ។ ជស្ស គោ។ ពុទ្ធោ ហិ អសម្ភិន្នខត្តិយវំសេ ជាតត្តា ជាតិវសេន ច បូរិតបារមីបុញ្ញត្តា បុញ្ញវសេន ច អបរិមិតនិរុបមសីលាទិ គុណវិសេសេន សមន្នាគតត្តា គុណវសេន ច អនន្តលោកធាតូសុ សព្ពសត្តុត្តមភាវំ គច្ឆតីតិ អគ្គោ។ និព្ពានំ អជតិ គច្ឆតីតិ វា អគ្គោ។ អថ វា អជេតិ ខេបេតិ កិលេសេតិ អគ្គោ, ពុទ្ធោ។ អជធាតុ ខេបនេ អ។ តំ អគ្គំ។ **អនន្តញាណ**ន្តិ គណនវសេន ច សភាវវសេន ច វិសយវសេន ច អន្តវិរហិតញាណំ។ កេនចិ បុគ្គលេន ញាណេន អនន្តំ អបរិច្ឆិន្នំ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណវន្តំ វា។ នត្ថិ អន្តំ យស្សាតិ អនន្តំ, ញាណំ។ សព្ពញ្ញេយ្យធម្មំ ជានាតីតិ ញាណំ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ អនន្តំ ញាណំ យស្ស សោតិ អនន្តញាណោ, ពុទ្ធោ។ ពុទ្ធស្ស ហិ ញាណំ កោចិ មនុស្សោ វា ទេវោ វា ព្រហ្មា វា ឯត្តកន្តិ បរិច្ឆិន្ទិតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា អនន្តំ អបរិមាណំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

វុត្តញ្ហេតំ **សារិបុត្តត្ថេរអបទានេ** –

“សក្កា សមុទ្ទេ ឧទកំ, បមេតុំ អឡ្ហកេន វា;
នត្វេវ តវ សព្ពញ្ញុ, ញាណំ សក្កា បមេតវេ”តិ។

ការុណិកមគ្គមនន្តញាណន្តិ ឯត្ថ ច ករុណគ្គហណេន សម្មាសម្ពោធិយា មូលំ ទស្សេតិ, មហាករុណាសញ្ចោទិតមានសោ ហិ ភគវា សំសារបង្កតោ សត្តានំ សមុទ្ធរណត្ថំ ទីបង្ករបាទមូលេ កតាភិនីហារោ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ អនុបុព្ពេន បារមិយោ បូរេត្វា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អធិគតោតិ ករុណា សម្មាសម្ពោធិយា មូលន្តិ។ អគ្គន្តិ ឯតេន ភគវតោ អបរិមិតនិរុបមសីលាទិគុណសមង្គិតាយ អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ អបរិមាណានំ សត្តានំ ឧត្តមភាវំ ទស្សេតិ។ អនន្តញាណន្តិឯតេន សម្មាសម្ពោធឹ ទស្សេតិ។ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណបទដ្ឋានញ្ហិ អគ្គមគ្គញាណំ, អគ្គមគ្គញាណបទដ្ឋានញ្ច សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ សម្មាសម្ពោធីតិ វុច្ចតិ។ តស្ស ច សាមត្ថិយេន ចតុបដិសម្ភិទាញាណំ ចតុវេសារជ្ជញាណំ ឆអសាធារណញាណានិ ច ឆអភិញ្ញា អដ្ឋសុ បរិសាសុ អកម្បន ញាណានិ ទសពលញាណានិ សោឡសញាណចរិយា ច ចតុចត្តាឡីសញាណវត្ថូនិ សត្តសត្តតិញាណវត្ថូនិ ចាតិ ឯវមាទីនំ អនេកេសំ បញ្ញាបភេទានំ វសេន ញាណាចារំ ទស្សេតីតិ។ តំ ពុទ្ធំ អហំ វិប្បសន្នេន ចេតសា វន្ទាមីតិ សម្ពន្ធោតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ នរានរសមោសរណំ មនុស្សទេវានំ សមំ ឱសរណំ សន្និបតិតដ្ឋានំ, ធិតត្ថំ សមាហិតចិត្តំ, បញ្ញាបទីបជុតិយា អរហត្តមគ្គញាណសង្ខាត បទីបោភាសេន ករណភូតេន វិហតន្ធការំ ហនិតព្ព អវិជ្ជាសង្ខាតមោហតមំ, អត្ថាភិកាមំ សត្តលោកស្ស លោកិយលោកុត្តរសង្ខាតបយោជនំ អតិវិយ ឥច្ឆន្តំ, នរទេវហិតាវហំ មនុស្សទេវានំ ហិតំ ធារកំ, ការុណិកំ សព្ពសត្តេសុ មហាករុណាយ យុត្តំ មហាករុណវន្តំ វា, អគ្គំ ជាតិបុញ្ញគុណមហត្តភាវេន សព្ពសត្តុត្តមំ, អនន្ត ញាណំ គណវសេន ច សភាវវសេន ច វិសយវសេន ច អន្តវិរហិតញាណំ, អនន្តំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណវន្តំ វា តំ ពុទ្ធំ អហំ វិប្បសន្នេន ចេតសា វន្ទាមីតិ។

បន្ទរសមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

១៦. អខិលគុណនិធានោ យោ មុនិន្ទោបគន្ធា,
វនមិសិបតនវ្ហំ សព្ពតានំ និកេតំ;
តហិមកុសលឆេទំ ធម្មចក្កំ បវត្តោ,
តមតុលមភិកន្តំ វន្ទនេយ្យំ នមាមិ។

១៦. ឯវំ បន្ទរសមគាថាយ ពុទ្ធំ វន្ទិត្វា ឥទានិ ឥសិបតនេ មិគទាយេ ធម្មចក្កប្បវត្តនាទិគុណេហិ ថោមិត្វា មុនិន្ទំ វន្ទិតុ កាមោ **អខិលគុណនិធានោ** ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន នននមយយគណេហិ រចិតត្តា បន្នរសក្ខរេហិ យុត្តា មាលិនី គាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “នននមយយយុតាយំ មាលិនីភោគិសីហី”តិ។ តស្សត្ថោ។ យស្សំ បដិបាទំ ភោគិសីហិ អដ្ឋសត្តយតីហិ យុត្តា ច នននមយយយុតា នននគណមគណ យយគណេហិ យុត្តា ច ចេ សិយុំ, អយំ គាថា មាលិនីគាថា នាមាតិ។ ឯត្ថ ច ភោគិសីហីតិ ភោគឥសីហីតិ បទច្ឆេទោ។ ភោគសទ្ទោ អដ្ឋសង្ខ្យា វាចកោ។ ឥសិសទ្ទោ សត្តសង្ខ្យាវាចកោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

តត្ថ **អខិលគុណនិធានោ**តិ សព្ពលោកិយលោកុត្តរ សង្ខាតានំ សីលសមាធិបញ្ញាទិគុណសមូហានំ បតិដ្ឋានោ។ ឯត្ថ ច អខិលសទ្ទោ អនវសេសវាចកោ។ សព្ពោតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហិ **មធុដីកាយំ** “ខិលសទ្ទោ ហេត្ថ អវសេសវាចកោ”តិ។ ន ខិលំ អខិលំ។ អថ វា ន ខីយតីតិ អខិលំ , សព្ពំ។ នបុព្ពខិធាតុ ខយេ លោ។ គុណសទ្ទស្ស វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ អខិលានិ សព្ពានិ គុណានិ អខិលគុណានិ, តេសំ និធាតិ តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ អខិលគុណនិធានោ, មុនិន្ទោ លព្ភតិ។ **យោ**តិ យោ យាទិសោ។ **មុនិន្ទោបគន្ធា**តិ ឯត្ថ មុនិន្ទោ ឧបគន្ធាតិ បទច្ឆេទោ។ **មុនិន្ទោ**តិ អគារិយមុនិ, អនគារិយមុនិ, សេក្ខមុនិ, អសេក្ខមុនិ, បច្ចេក មុនិវសេន បញ្ចន្នំ មុនីនំ ឥន្ទោ ឥស្សរោតិ អត្ថោ។ តស្ស បន វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ អខិលគុណនិធានោ យោ មុនិន្ទោ សញ្ញតានំ និកេតំ ឥសិបតនអវ្ហំ វនំ ឧបគន្ធា តហឹ អកុសលឆេទំ ធម្មចក្កំ បវត្តោតិ សម្ពន្ធោ។

វនមិសិបតនវ្ហន្តិ វនំ ឥសិបតនអវ្ហន្តិ បទច្ឆេទោ។ ឯត្ថ វនន្តិ មិគទាយវនំ។ តញ្ហិ វិវេកកាមេហិ វនិតព្ពំ សម្ភជិតព្ពំ ឯត្ថាតិ វនន្តិ វុច្ចតិ។ វនធាតុ សម្ភត្តិយំ ក្វិ។ ឥសិបតនវ្ហន្តិ ឥសិបតននាមិកំ ឥសីនំ បតនដ្ឋានត្តា ឥសិបតនន្តិ វោហរិតព្ពំ វា, សីលក្ខន្ធាទិកេ ឯសន្តិ គវេសន្តីតិ ឥសិ, បច្ចេកពុទ្ធាទយោ។ ឥសធាតុ គវេសនេ ឥបច្ចយោ។ តេ បតន្តិ សន្និបតន្តិ ឯត្ថាតិ ឥសិបតនំ, វនំ។ ឥសិសទ្ទូបបទបតធាតុ គតិយំ យុ។ អថ វា ឥសីនំ បតនំ ឥសិបតនំ, វនំ។ អវ្ហេតព្ពំ វោហរិតព្ពន្តិ អវ្ហំ។ អាបុព្ពវ្ហេធាតុ អវ្ហយនេ ក្វិ។ សំយោគបរត្តា អាការស្ស រស្សាទេសោ។ ឥសិបតនន្តិ អវ្ហេតព្ពន្តិ ឥសិបតនវ្ហំ, វនំ។ **សញ្ញតាន**ន្តិ កាយវចីមនោសំយមន្តានំ សាធូនំ។ សំយមន្តីតិ សញ្ញតា, បច្ចេកពុទ្ធាទយោ សាធូ។ សំបុព្ពយមុធាតុ ឧបរមេ ត។ តេសំ សញ្ញតានំ។ **និកេត**ន្តិ វសនដ្ឋានំ, រម្មណដ្ឋានំ វា។ និកិតតិ និវសតិ រម្មតិ វា ឯត្ថាតិ និកេតំ, វនំ។ និបុព្ព កិតធាតុ និវាសេ ណ។ **ឧបគន្ធា**តិ គមិត្វា។ **តហិ**ន្តិ តស្មឹ ឥសិបតននាមកេ មិគទាយវនេ។ **អកុសលឆេទ**ន្តិ អកុសលស្ស សមុច្ឆេទំ។ អកុសលំ ឆិន្ទតិ សមុច្ឆិន្ទតិ ឯតេន សុត្តេនាតិ អកុសលឆេទំ, ធម្មចក្ក បវត្តនសុត្តំ។ អកុសលសទ្ទូបបទឆិទិធាតុ ទ្វិធាករណេ ណ។

ធម្មចក្កន្តិ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តំ។ ឯត្ថ ហិ ចក្កសទ្ទោ សម្បត្តិយំ, លក្ខណេ, រថង្គេ, ឥរិយាបថេ, ទានេ, រតនធម្មខុរចក្កាទីសុ ច ទិស្សតិ។ ចត្តារិមានិ ភិក្ខវេ ចក្កានិ, យេហិ សមន្នាគតានំ ទេវមនុស្សានន្តិអាទីសុ ហិ សម្បត្តិយំ ទិស្សតិ។ បាទតលេសុ ចក្កានិ ជាតានីតិ ឯត្ថ លក្ខណេ។ ចក្កំវ វហតោ បទន្តិ ឯត្ថ រថង្គេ។ ចតុចក្កំ នវទ្វារន្តិ ឯត្ថ ឥរិយាបថេ។ ទទំ ភុញ្ជ មា ច បមាទោ ចក្កំ វត្តយ សព្ពបាណីនន្តិ ឯត្ថ ទានេ។ ទិព្ពចក្ករតនំ បាតុរហោសីតិ ឯត្ថ រតនចក្កេ។ មយា បវត្តិតំ ចក្កន្តិ ឯត្ថ ធម្មចក្កេ។ ឥច្ឆាហតស្ស បោសស្ស ចក្កំ ភមតិ មត្ថកេតិ ឯត្ថ ខុរចក្កេ។ ខុរបរិយន្តេន ចក្កេនាតិ ឯត្ថ បហរណចក្កេ។ អសនិវិចក្កន្តិ ឯត្ថ អសនិមណ្ឌលេ។ ឥធ បនាយំ ធម្មចក្កេ ទដ្ឋព្ពោ។ តញ្ហិ សតិបដ្ឋានាទិធម្មំ ចក្កេតិ បវត្តេតីតិ ធម្មចក្កន្តិ វុច្ចតិ។ អរិយសច្ចាទិធម្មំ វា ចក្កេតិ បវត្តេតីតិ ចក្កន្តិ។ អថ វា ធម្មតោ អនបេតត្តា ធម្មញ្ច តំ អាណាចក្កញ្ចាតិ ធម្មចក្កំ។ ធម្មេន ញាយេន ចក្កន្តិ ធម្មចក្កំ, តេន វុត្តំ **បដិសម្ភិទាយំ** “ធម្មចក្កន្តិ កេនដ្ឋេន ធម្មចក្កំ។ ធម្មញ្ច បវត្តេតិ ចក្កញ្ចាតិ ធម្មចក្កំ, ចក្កញ្ច បវត្តេតិ ធម្មញ្ចាតិ ធម្មចក្កំ, ធម្មេន បវត្តេតីតិ ធម្មចក្កំ, ធម្មចរិយាយ បវត្តេតីតិ ធម្មចក្កំ, ធម្មេ ឋិតោ បវត្តេតីតិ ធម្មចក្ក”ន្តិអាទិ។ អបិ ច ធម្មចក្កន្តិ បដិវេធញាណម្បិ ទេសនាញាណម្បិ។ តត្ថ បដិវេធញាណំ នាម យេន ញាណេន ពោធិបល្លង្កេ និសិន្នោ ចត្តារិ សច្ចានិ សោឡសហាការេហិ សដ្ឋិនយសហស្សេហិ បដិវិជ្ឈិ។ ទេសនាញាណំ នាម យេន ញាណេន តិបរិវដ្ដំ ទ្វាទសាការំ ធម្មចក្កំ បវត្តេសិ។ ឧភយម្បេតំ ទសពលស្ស ឧរេ ជាតញាណមេវ។ តេសុ បន ធម្មទេសនាញាណំ អធិប្បេតំ។ សុត្តំ បន ឋានូបចារេន ធម្មចក្កន្តិ វុច្ចតិ។ **បវត្តោ**តិ បញ្ចវគ្គិយានំ ភិក្ខូនំ ទ្វេមេ ភិក្ខវេ អន្តា បព្ពជិតេន ន សេវិតព្ពាតិអាទិនា អទេសយិ។

តមតុលមភិកន្តន្តិ តំ អតុលំ អភិកន្តន្តិ បទច្ឆេទោ។ ឯត្ថ តន្តិ មុនិន្ទំ។ អតុលន្តិ សីលាទីហិ គុណេហិ កេនចិ អសទិសំ។ នត្ថិ តុលោ សទិសោ បុគ្គលោ ឯតស្សាតិ អតុលោ, មុនិន្ទោ។ តស្ស ហិ អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ សីលាទីហិ គុណេហិ សទិសោ បុគ្គលោ នត្ថិ។ អសទិសេហិ ពុទ្ធេហិ សមោតិ អត្ថោ។ **អភិកន្ត**ន្តិ សព្ពទេវមនុស្សេហិ អតិវិយ កន្តំ កមនីយំ សរីរវណ្ណវន្តំ។ អតិរេកំ តុសិតព្ពសរីរវណ្ណសម្បន្នំ វា។ អភិក្កន្តវណ្ណន្តិ ហិ វត្តព្ពេ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ កការលោបញ្ច វណ្ណបទលោបំ កត្វា វុត្តសន្ធិវសេន អភិកន្តន្តិ វុត្តំ។ ឧត្តរបទលោប វសេន វា។ មុនិន្ទស្ស បន សរីរវណ្ណំ សព្ពទេវមនុស្សេហិ អតិវិយ អតិរេកំ វា កមិយតិ តោសិយតីតិ អភិកន្តន្តិ វុច្ចតិ។

អភិបុព្ពកមុធាតុ ឥច្ឆាកន្តីសុ ត។ អភិកន្តំ វណ្ណំ សរីរវណ្ណំ យស្ស សោតិ អភិកន្តោ, មុនិន្ទោ។ តស្ស ហិ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណេហិ ច អសីត្យានុព្យញ្ជន លក្ខណេហិ ច ឆព្ពណ្ណរំសីហិ ច សុវណ្ណវណ្ណេន ច សមន្នា គតត្តា សរីរសោភគ្គប្បត្តិតោ សព្ពទេវមនុស្សេហិ អតិវិយ កមនីយោ តុង្គោ សរីរវណ្ណោ អត្ថីតិ អភិកន្តន្តិ ថោមេតិ។ តំ អភិកន្តំ។ **វន្ទនេយ្យ**ន្តិ ទេវមនុស្សានំ វន្ទនារហំ។ តេហិ វន្ទិតព្ពំ វា, វន្ទិយតេ ថោមិយតេ វា វន្ទនំ។ ភាវ សាធនោយំ។ វន្ទធាតុ វទិធាតុ វា អភិវាទនថុតីសុ យុ។ តំ អរហតីតិ វន្ទនេយ្យោ, មុនិន្ទោ។ វន្ទបទំ អរហតិតទ្ធិតេ ណេយ្យោ។

អថ វា ទេវមនុស្សេហិ វន្ទិតព្ពំ ថោមិតព្ពន្តិ វា វន្ទនេយ្យោ, មុនិន្ទោ។ សោ ហិ អាទិមជ្ឈបរិយោសាន គុណេហិ សមន្នាគតត្តា សព្ពទេវមនុស្សានំ វន្ទនារហោ តេហិ វា វន្ទិតព្ពោ ហោតិ។ តត្ថ ច អាទិគុណំ នាម ករុណានិទានំ សីលំ បាណាតិបាតាទិវិរតិប្បវត្តិតោ។ មជ្ឈ គុណំ នាម សមាធិ ឈានត្តយយោគតោ។ បរិយោសានគុណំ នាម បញ្ញា តតោ ឧត្តរិ ករណីយាភាវតោតិ វិសេសេន ភគវតោ វន្ទនេយ្យន្តិ ថោមេតិ។ អហំ តីហិ ទ្វារេហិ នមាមិ វន្ទាមីតិ សម្ពន្ធោ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ អខិលនិធានោ សព្ព លោកិយលោកុត្តរសង្ខាតានំ សីលសមាធិបញ្ញាទិ គុណ សមូហានំ បតិដ្ឋានោ យោ យាទិសោ មុនិន្ទោ បញ្ចន្នំ មុនីនំ ឥន្ទោ ឥស្សរោ ភគវា, សញ្ញាតានំ កាយវចីមនោសយំ មន្តានំ សាធូនំ, និកេតំ វសនដ្ឋានំ រម្មណដ្ឋានំ វា, ឥសិបតនវ្ហំ ឥសិបតននាមិកំ ឥសិបតនន្តិ វោហរិតព្ពំ វា, វនំ មិគទាយវនំ, ឧបគន្ត្វា គមិត្វា តហឹ តស្មឹ ឥសិបតននាមកេ មិគទាយ វនេ, អកុសលស្ស សមុច្ឆេទំ, ធម្មចក្កំ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តំ, បវត្តោ បញ្ចវគ្គិយានំ ភិក្ខូនំ អទេសយិ, អតុលំ សីលាទីហិ គុណេហិ កេនចិ អសទិសំ, អភិកន្តំ សព្ពទេវមនុស្សេហិ អតិវិយ កន្តំ កមនីយំ តុង្គំ សរីរវណ្ណវន្តំ, វន្ទនេយ្យំ ទេវ មនុស្សានំ វន្ទនារហំ តេហិ វា វន្ទិតព្ពំ, តំ មុនិន្ទំ អហំ តីហិ ទ្វារេហិ នមាមិ វន្ទាមីតិ។

សោឡសមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

១៧. សុចិបរិវារិតំ សុរុចិរប្បភាហិ រត្តំ,
សិរីវិសរាលយំ គុបិតមិន្ទ្រិយេហុបេតំ;
វរិសសិមណ្ឌលប្បភុតិលក្ខណោបចិត្តំ,
សុរនរបូជិតំ សុគតមាទរំ នមាមិ។

១៧. ឯវំ សោឡសមគាថាយ មុនិន្ទំ វន្ទិត្វា ឥទានិ សុចិបរិវារិតន្ត្យាទីហិ សត្តហិ គុណេហិ ថោមិត្វា វន្ទិតុកាមោ **សុចិបរិវារិត**ន្ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ន ជភជរគណេហិ ច ឯកគរុនា ច រចិតត្តា សោឡសក្ខរេហិ យុត្តាវាណិនីគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** "នជភជរា យទា ភវតិ វាណិនី គយុត្តា"តិ។ តស្សត្ថោ។ យស្សំ បជ្ជបាទំ នជភជរា នគណ ជគណ ភគណ ជគណ រគណា យទា គយុត្តា បាទន្តគរុនា សំយោគា ចេ សិយុំ, តទា សា វុត្តា វាណិនី វាណិនីគាថា នាម ភវតីតិ។

តត្ថ **សុចិបរិវារិត**ន្តិ រាគាទិមលវិសុទ្ធាហិ អរិយសាវកាទិបរិសាហិ បរិក្ខារិតំ កិលេសមលវិសុទ្ធំ បរិក្ខារវន្តំ វា។ រាគាទិមលេហិ សុចតិ សុជ្ឈតីតិ សុចិ, បរិសា។ សុចធាតុ សោចេយ្យេ ឥ។ បរិសមន្តតោ អរិយភិក្ខុអាទីហិ ទេវមនុស្សេហិ វារិយតិ បរិក្ខរិយតីតិ បរិវារោ, សុគតោ។ បរិបុព្ពវរធាតុ អាវរណេ បរិក្ខារេ វា ណ។ សុចីហិ បរិសាហិ បរិវារិតោ សុចិបរិវារិតោ, សុគតោ។ តតិយ តប្បុរិសសមាសោយំ។ ភគវតោ ហិ សទា រាគាទិមល វិសុទ្ធេហិ អរិយ ភិក្ខុអាទីហិ ចតូហិ បរិសាហិ អដ្ឋហិ បរិសាហិ វា បរិវារិតោ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ អថ វា សុចិបរិសុទ្ធំ បរិវារិតំ យស្ស សោតិ សុចិបរិវារិតោ, សុគតោ។ **សុរុចិរប្បភាហី**តិ សុដ្ឋុ កន្តិតសរីរនិក្ខន្ត ព្យាមមត្តរំសីហិ ករណភូតេហិ សុដ្ឋុ រុចិយតិ កមិយតិ តុសិយតីតិ សុរុចិរា, រំសិ។ សុបុព្ព រុចធាតុ រោចនេ ឥរោ។ បការេន ភាតិ ទិព្ពតីតិ បភា, រំសិ។ បបុព្ព ភាធាតុ ទិព្ពនេ ក្វិ។ សុរុចិរា ច សា បភា ចាតិ សុរុចិរប្បភា, តាហិ សុរុចិរប្បភាហិ។ **រត្ត**ន្តិ និច្ចំ រញ្ជិតព្ពកាយំ។ រញ្ជិយតីតិ រត្តោ, កាយោ។ រន្ជធាតុ រាគេ ត។ រត្តោ កាយោ យស្ស សោតិ រត្តោ, សុគតោ។ ឧត្តរបទលោបសមា សោយំ។ រូបស្ស ភវោ រូបំ វិយ, តំ រត្តំ។ ភគវតោ ហិ សរីរតោ និច្ចំ និក្ខន្តេហិ ព្យាមមត្តរំសីហិ រញ្ជិតព្ពោ រូបកាយោ អត្ថីតិ វុត្តំ ហោតិ។

សិរីវិសរាលយន្តិ បញ្ញាបុញ្ញសង្ខាតលក្ខិសមូហានំ បតិដ្ឋានំ។ ឯត្ថ ច សិរីតិ បញ្ញាបុញ្ញានមេតំ អធិវចនំ។ អថ វា បុញ្ញនិព្ពត្តា សរីរសោភគ្គាទិសម្បត្តិ។ សា ហិ កតបុញ្ញោ សិយតិ និស្សយតិ, កតបុញ្ញេហិ វា សិយតិ និស្សិយតីតិ សិរីតិ វុច្ចតិ, បញ្ញាបុញ្ញំ, ឥស្សរិយំ វា។ សរីរសោភគ្គាទិ សម្បត្តិ វា លព្ភតិ។ វុត្តញ្ហិ **វិមានវត្ថុ អដ្ឋកថាទីសុ** "សិរីតិ ពុទ្ធិបុញ្ញានំ អធិវចនន្តិ ច។ សិរីតិ ឥស្សរិយន្តិ ច សិរីតិ រូបកាយសម្បត្តិ"តិ ច។ សិធាតុ

សេវាយំ, របច្ចយោ ច, ឥត្ថិលិង្គជោតកឦបច្ចយោ ច។ សិរីតិ ហិ ទីឃវសេន វត្តព្ពេ គាថាពន្ធត្តា ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ រស្សវសេន វុត្តំ។ វិសរាលយន្តិ វិសរអាលយន្តិ បទច្ឆេទោ។ វិសរោតិ សមូហោ។ វិសន្តិ បវិសន្តិ អវយវា យស្មិំ សមូហេតិ វិសរោ, សមូហោ។ វិសធាតុ បវេសនេ អរបច្ចយោ។ អថ វា វិសរន្តិ សមោសរន្តិ អវយវា យស្មិន្តិ វិសរោ។ វិបុព្ព សរធាតុ សមោសរណេ អ។ បោត្ថកេសុ បន វិសយាល យន្តិ យការេន បាឋោ ទិស្សតិ។ ន សោ យុជ្ជតិ។ កស្មា, វិសរសទ្ទស្សេវ សមូហវាចកត្តា។ វុត្តញ្ហិ **អភិធានប្ប ទីបិកាយំ** –

“សមូហោ គណសង្ឃាតា,
សមុទាយោ ច សញ្ចយោ;
សន្ទោហោ និវហោ ឱឃោ,
វិសរោ និករោ ចយោ”ត្យាទិ។

អាលយន្តិ បតិដ្ឋានំ។ អាលយន្តិ បតិដ្ឋន្តិ ឯត្ថាតិ អាលយោ, សុគតោ។ អាបុព្ព លិធាតុ អល្លិយនេ ណ។ សិរីនំ បញ្ញាសង្ខាតលក្ខីនំ វិសរោ សមូហោ សិរីវិសរោ, តេសំ អាលយោ សិរីវិសរាលយោ, សុគតោ។ តំ សិរីវិសរាលយំ។ **គុបិតមិន្ទ្រិយេហុបេត**ន្តិ គោបិតព្ពេហិ សំវរិតព្ពេហិ ចក្ខាទីហិ ឆហិ ឥន្ទ្រិយេហិ ឧបេតំ សមុបេតំ សមន្នាគតំ។ គុបិយន្តិ រក្ខិយន្តីតិ គុបិតានិ។ គុបធាតុ រក្ខនេ ត។ ឥទន្តិ សហជាតធម្មេ ឥស្សរិយំ ករោន្តីតិ ឥន្ទ្រិយានិ។ ឥទិធាតុ បរមិស្សរិយេ ឥយោ។ គុបិតានិ ឥន្ទ្រិយានិ គុបិតមិន្ទ្រិយានិ , ចក្ខាទិឥន្ទ្រិយានិ លព្ភន្តិ។ តេហិ។ ឧបេតិ សម្បជ្ជតីតិ ឧបេតោ, សុគតោ។ ឧបបុព្ព ឥធាតុ គតិយំ ត, តំ ឧបេតំ។ កិញ្ចាបិ ពុទ្ធតោ អញ្ញេហិ អរិយសាវកាទីហិ បុគ្គលេហិ ចក្ខាទិឥន្ទ្រិយានិ រក្ខិតានិ។ ពុទ្ធោយេវ បន ពោធិបល្លង្កេ សហ វាសនាយ សព្ព កិលេសានំ អរហត្តមគ្គេន វិទ្ធំសិតត្តា វិសិដ្ឋេន ចក្ខាទិ ឥន្ទ្រិយំ រក្ខិតោ ហោតីតិ តស្ស គុបិត មិន្ទ្រិយេហុបេតន្តិ ថោមេតិ។

រវិសសិមណ្ឌលប្បភុតិលក្ខណោបចិត្តន្តិ សូរិយមណ្ឌល ចន្ទមណ្ឌលាទីហិ បាទចក្កលក្ខណេហិ អភិវិចិត្រ បាទំ។ ឧបសទ្ទោ ចេត្ថ ភុសត្ថវាចកោ។ អភិវិចិត្រំ សូរិយមណ្ឌល ចន្ទមណ្ឌលាទី បាទចក្កលក្ខណវន្តំ វា។ ឯត្ថ ច រវីតិ សូរិយោ, សោ ហិ រវតិ សីឃំ គច្ឆតីតិ រវីតិ វុច្ចតិ។ រុធាតុ គតិយំ ណិ។ វុត្តញ្ហិ **បាថេយ្យដ្ឋកថាយំ** “ចន្ទោ ឧជុកំ សណិកំ គច្ឆតិ, សូរិយស្ស បន ឧជុកំ គមនំ សីឃ”ន្តិ។ ណ្វាទិ **មោគ្គល្លានេ** បន “រុសទ្ទេ ឥ។ ឱ អវាទេសោ។ រវតិ គជ្ជតីតិ រវិ។ អាទិច្ចោ”តិ វុត្តំ។ **អភិធាន ដីកាយញ្ច** “រវន្តិ ឯតេន សត្តា បភាវិតត្តាតិ រវី”តិ វុត្តំ។ សសីតិ ចន្ទោ។ សោ ហិ សសតិ តិណេន បាណតិ ជីវតីតិ សសោ, សសបណ្ឌិតោ។ សសធាតុ បាណេ អ។ សសរូបលក្ខណមេត្ថ អត្ថីតិ សសីតិ វុច្ចតិ។ អតីតេ ហិ សសរាជា ព្រាហ្មណវេសេន អាគន្ត្វា យាចកស្ស សក្ករញ្ញោ អង្គាររាសិម្ហិ លង្ឃិត្វា ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា កាយំ អទាសិ។ អថ បន សក្កោ រាជា តស្ស សសបណ្ឌិតស្ស ជីវិតបរិច្ចជិតស្ស ជីវិតទានគុណោ សកលកប្បំ បាកដោ ហោតូតិ បព្ពតំ បីឡេត្វា បព្ពតរសំ អាទាយ ចន្ទមណ្ឌលេ សសរូបលក្ខណំ លិខិត្វា ឋបេសិ។ តស្មា ចន្ទោ សសីតិ លោកេហិ វោហរិយតិ។ តស្ស បន វិត្ថារោ សសបណ្ឌិតជាតកេ បស្សិត្វា គហេតព្ពោ។

អថ វា សសតិ ហីសតិ ឧណ្ហគុណន្តិ សសីតិ វុច្ចតិ។ សសុធាតុ ហីសាយំ ឦបច្ចយោ។ មណ្ឌិយតិ វិភូសិយតិ បរិច្ឆេទករណវសេនាតិ មណ្ឌលំ។ មណ្ឌធាតុ មឌិធាតុ វា វិភូសនេ អលោ។ អថ វា មណ្ឌំ វិភូសនំ បរិសមន្តតោ លាតិ គណ្ហាតីតិ មណ្ឌលំ។ មណ្ឌសទ្ទូបបទ លាធាតុ គហណេ ក្វិ។ រវិនោ មណ្ឌលំ រវិមណ្ឌលំ, សសិនោ មណ្ឌលំ សសិមណ្ឌលំ, រវិមណ្ឌលញ្ច សសិមណ្ឌលញ្ច រវិសសិមណ្ឌលំ, មណ្ឌលសទ្ទោ រវិសទ្ទេបិ យោជេតព្ពោ។ មណ្ឌលសទ្ទស្ស ទ្វន្ទបទតោ សុយ្យមានត្តា។ **បភុតី**តិអាទិ។ សោ ហិ អាទ្យត្ថវាចកោ អព្យយនិបាតោ។ រវិសសិមណ្ឌលំ បភុតិអាទិ យស្សាតិ រវិសសិមណ្ឌលប្បភុតិ, បាទចក្កលក្ខណំ លព្ភតិ។ លក្ខិយតិ លក្ខិតព្ពំ ឯតេនាតិ លក្ខណំ, បាទប្ប វត្តចក្កលក្ខណំ, រវិសសិមណ្ឌលប្បភុតិ ច តំ លក្ខណញ្ចាតិ រវិសសិមណ្ឌលប្បភុតិលក្ខណំ, តេន ឧបចិត្តំ អតិវិចិត្រំ បាទំ យស្ស សោតិ រវិសសិមណ្ឌលប្បភុតិលក្ខណោប ចិត្តោ, សុគតោ។ អថ វា ឧបចិត្តំ អតិវិចិត្រំ រវិសសិ មណ្ឌលប្បភុតិលក្ខណំ បាទចក្កលក្ខណំ អស្សាតិ តថា, សុគតោ។ តំ។

សុរនរបូជិតន្តិ ទេវមនុស្សេហិ បូជិតព្ពំ។ សុរន្តិ ឥស្សរិយ កីឡាទីហិ ទិព្ពន្តីតិ សុរា, ទេវា។ សុរធាតុ ទិព្ពនេ អ។ អថ វា សុរតិ ឥសតិ ទេវិស្សរិយំ បាបុណាតិ វិរោចតិ ចាតិ សុរា, ទេវា។ សុរធាតុ ឥស្សរិយទិត្តីសុ អ។ សុន្ទរា វា វាចា ឯតេសន្តិ វា សុរា, ទេវា។ ខន្ធសន្តានំ សកកម្មំ វា នរន្តិ និយន្តីតិ នរា, មនុស្សា។ នរធាតុ នយនេ អ។ សុរា ច នរា ច សុរនរា, តេហិ បូជិតព្ពោតិ សុរនរ បូជិតោ, សុគតោ។ តំ។ **សុគត**ន្តិ ពុទ្ធំ។ សោ ហិ សោភនំ គតំ គមនំ ឯតស្សាតិ សុគតោតិ វុច្ចតិ។ ភគវតោ ហិ វេនេយ្យជនូបសង្កមនំ ឯកន្តេន តេសំ ហិតសុខនិប្ផាទនតោ សោភនំ។ តថា លក្ខណានុព្យញ្ជនប្បដិ មណ្ឌិតរូបកាយតាយ ទុតវិលម្ពិតខលិតានុកឌ្ឍននិប្បីឡនុក្កុដិក កុដិ

លាកុដិលតាទិ ទោសរហិត មរហសិត រាជហំសឧសភ វារណ មិគរាជគមនំ កាយគមនំ។ ញាណគមនញ្ច វិបុល និម្មល ករុណា សតិ វីរិយាទិ គុណវិសេស សហិត អភិនីហារតោ យាវ មហាពោធិ អនវជ្ជតាយ សោភនមេវាតិ។

អថ វា សយម្ភូញាណេន សកលម្បិ លោកំ បរិញ្ញាភិ សមយវសេន បរិជានន្តោ ញាណេន សម្មា គតោ អវគតោតិ សុគតោ, តថា លោកសមុទយំ បហានាភិសមយវសេន បជហន្តោ អនុប្បត្តិធម្មតំ អាបាទេន្តោ សម្មា គតោ អវគតោតិ សុគតោ, លោកនិរោធំ និព្ពានំ សច្ឆិកិរិយាភិសមយវសេន សម្មា គតោ អវគតោតិ សុគតោ, លោកនិរោធគាមិនិប្បដិបទំ ភាវនាភិ សមយវសេន សម្មា គតោ បដិបន្នោតិ សុគតោ, សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ សុគតោតិអាទិនា នយេន អយមត្ថោ វិភាវេតព្ពោ។ អថ វា សុន្ទរំ ឋានំ សម្មាសម្ពោធឹ និព្ពានមេវ វា គតោ អធិគតោតិ សុគតោ។ យស្មា វា ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសំហិតំ វេនេយ្យានំ យថារហំ យុត្តមេវ ច ធម្មំ ភាសតិ, តស្មា សម្មា គទតីតិ សុគតោ ទការស្ស តការំ កត្វា។ ឥតិ សោភន គមនតាទីហិ សុគតោ, តំ សុគតំ។ **អាទរ**ន្តិ សក្កច្ចំ, អាទរនំ អាទរោ។ អាបុព្ព ទរធាតុ អាទរេ ណ។ តំ អាទរំ។ **នមាមី**តិ អហំ វន្ទាមីតិ អត្ថោតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ សុចិបរិវារិតំ រាគាទិមល វិសុទ្ធាហិ អរិយសាវកាទិបរិសាហិ បរិក្ខារិតំ កិលេសមលវិសុទ្ធំ បរិក្ខារវន្តំ វា, សុរុចិរប្បភាហិ សុដ្ឋុ កន្តិត សរីរនិក្ខន្តព្យាមមត្តរំសីហិ ករណភូតេហិ, រត្តំ និច្ចំ រញ្ជិតព្ពកាយំ, សិរីវិសាលយំ បញ្ញាបុញ្ញសង្ខាតលក្ខិស ម្ហានំ បតិដ្ឋានំ, គុបិតមិន្ទ្រិយេហិ គុបិតព្ពេហិ សំវរិតព្ពេហិ ឆហិ ចក្ខាទិឥន្ទ្រិយេហិ, ឧបេតំ សម្បេតំ សមន្នាគតំ, វរិសសិមណ្ឌលប្បភុតិលក្ខណោបចិត្តំ សូរិយមណ្ឌលចន្ទមណ្ឌលាទីហិ បាទចក្កលក្ខណេហិ អភិវិចិត្របាទំ, អភិវិចិត្រំ សូរិយ មណ្ឌលចន្ទមណ្ឌលាទី បាទចក្កលក្ខណវន្តំ វា, សុរនរបូជិតំ ទេវមនុស្សេហិ បូជិតព្ពំ, សុគតំ ពុទ្ធំ អាទរំ សក្កច្ចំ អហំ នមាមិ វន្ទាមីតិ។

សត្តរសមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

១៨. មគ្គោឡុម្បេន មុហបដិឃាសាទិឧល្លោលវីចឹ,
សំសារោឃំ តរិ តមភយំ បារបត្តំ បជានំ;
តាណំ លេណំ អសមសរណំ ឯកតិត្ថំ បតិដ្ឋំ,
បុញ្ញក្ខេត្តំ បរមសុខទំ ធម្មរាជំ នមាមិ។

១៨. ឯវំ សត្តរសមគាថាយ សុគតំ វន្ទិត្វា ឥទានិ សំសារោឃំ តរិតាទីហិ នវហិ គុណេហិ ថោមិត្វា វន្ទិតុកាមោ **មគ្គោឡុម្បេន**ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន ម ភ ន ត ត គណេហិ ច គរុទ្វយេន ច រចិតត្តា សត្តរសក្ខរេហិ យុត្តា មន្ទក្កន្តាគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “មន្ទក្កន្តា ម ភ ន តត គា គោ យុគុត្វស្ស កេហី”តិ។ តស្សា បនាយមត្ថោ។ យស្សំ បដិបាទំ យុគុត្វស្សកេហិ ចតុ ឆ សត្តយតីហិ ម ភ ន ត ត គា មគណ ភគណ នគណ តគណ តគណ គរូ ច គោ គរុ ច ចេ យុត្តា, មន្ទក្កន្តាគាថានាមាតិ។ យុគុត្វស្សកេហីតិ ឯត្ថ ច យុគសទ្ទស្ស មគ្គផលចតុព្ពិធបុរិសយុគឡវាចកត្តា យុគសទ្ទោ ចតុសង្ខ្យាវាចកោ, ឧតូនំ ហេមន្តសិសិរ វស្សន្ត គិម្ហ វស្សាន សរទ ឧតុវសេន ឆព្ពិធត្តា ឧតុសទ្ទោ ឆសង្ខ្យាវាចកោ។ អស្សសទ្ទោ សត្តសង្ខ្យាវាចកោតិ វេទិតព្ពោ។ **ឆប្បច្ចយដីកាទីសុ** ហិ “អស្សសទ្ទស្ស សត្តសង្ខ្យាវាចកភាវោ វុត្តោ”តិ។

តត្ថ បន យោ ធម្មរាជា មុហបដិឃាសាទិឧល្លោលវីចឹ សំសារោឃំ មគ្គោឡុម្បេន តរិ, អភយំ បារបត្តំ បជានំ តាណំ លេណំ អសមសរណំ ឯកតិត្ថំ បតិដ្ឋំ បុញ្ញក្ខេត្តំ បរមសុខទំ តំ ធម្មរាជំ អហំ នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯតិស្សំ បន អត្ថក្កមេន វណ្ណយិស្សាមិ។ **មុហបដិឃាសាទិ ឧល្លោលវីចិ**ន្តិ មោហទោសតណ្ហាទិសង្ខាតំ មហាតរង្គ ឧទ្ទឧមិកំ។ មុយ្ហន្តិ ឯតេន សម្បយុត្តធម្មា, សយំ វា មុយ្ហតិ, មុយ្ហនមត្តមេវេតន្តិ មុហោ, មោហោ។ មុហធាតុ វេចិត្តេ ណ។ បដិហញ្ញន្តិ សម្បយុត្តធម្មា, សយំ វា បដិហញ្ញតិ បដិហញ្ញនមត្តមេវេតន្តិ បដិឃោ, ទោសោ។ បដិបុព្ព ហនធាតុ ហឹសាគតីសុ អ។ ហនស្ស ឃោ។ អសនំ ឥច្ឆនំ អាសា, ឥសតិ ឥច្ឆតីតិ វា អាសា, តណ្ហា។ ឥសុធាតុ ឥច្ឆាយំ អ។ ឥស្ស អា។ មុហោ ច បដិឃោ ច អាសា ច មុហបដិឃាសា, តេ អាទិ យេសន្តេតិ មុហបដិឃាសាទិ, លោភាទិកិលេសា លព្ភន្តិ។ ឯត្ថ ច អាទិសទ្ទេន មាន ទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា ថិន ឧទ្ធច្ច អហិរិក អនោត្តប្បកិលេសេ ច អកុសលចិត្តុប្បាទេ ច សង្គណ្ហាតិ។ ឧទ្ធំ ឧទកំ លោលតិ អាកុលេតីតិ ឧល្លោលោ, មហាតរង្គោ។ ឧបុព្ពលោល ធាតុ ឧម្មាទនេ ណ។ តីរំ ឧលតិ គច្ឆតីតិ វា ឧល្លោលោ។ ឧលធាតុ គតិយំ ឱលបច្ចយោ។ វិម្ហយំ វិចិត្តំ ចិនោតីតិ វីចិ, ខុទ្ទកឧមិ។ វិបុព្ព ចិធាតុ ចយេ ក្វិ។ ឧល្លោលោ ច វីចិ ច ឧល្លោលវីចិ។ កេសុចិ បោត្ថកេសុ ច កុល្លោលវីចិន្តិបាឋោ ទិស្សតិ។ ន សោ យុជ្ជតិ, កស្មា, កុល្លសទ្ទស្ស ឧឡុម្បត្ថវាចកត្តា។ ឧល្លោលសទ្ទោយេវ ហិ មហាតរង្គត្ថ វាចកោ ហោតីតិ។ វុត្តញ្ហិ **អភិធានប្បទីបិកាយំ** “ឧល្លោលោ តុ ច កល្លោលោ, មហាវីចិសុ កថ្យតេ”តិ។

មូលបណ្ណាសដ្ឋកថាយញ្ច “កុល្លេ នាម តរណត្ថាយ កលាបំ កត្វា ពន្ធោ។ បត្ថរិត្វា ពទ្ធា បន បទរចាដិ អាទយោ ឧឡុម្បោ”តិ វុត្តោ។ មុហបដិយាសាទិឯវ ឧល្លោលវីចិ។ សា អស្មឹ សំសារោឃេ អត្ថីតិ មុហបដិយាសាទិឧល្លោលវីចិ។ សមាសន្តតទ្ធិតាយំ។ បីតិសុខំ, មហាសន្ទំ, រត្តិទិវន្ទ្វាទីសុ វិយ។ ឯវំ បនេត្ថ វចនត្ថោ កាតព្ពោ។ បីតិ ច សុខញ្ច បីតិសុខំ, តំ អស្ស ឈានស្ស អត្ថិ, តស្មឹ វា វិជ្ជតីតិ បីតិសុខំ, ឈានំ។ មហន្តំ អាសនំ មហាសនំ, តស្ស ភាវោ មហាសន្ទំ។ រត្តិ ច ទិវា ច រត្តិទិវំ។ រត្តិទិវំ កតំ រត្តិទិវន្តិ។ អថ វា ឧល្លោលវីចិ វិយ មុហបដិយាសាទិ ឧល្លោលវីចិ, សំសារោឃំ លព្ភតិ។ ឧបមា ពហុព្វីហិសមាសោយំ។ យថា បន មហាសមុទ្ទេ ភាយិតព្ពា មហាតរង្គឧមិវេគាទយោ ច សំសុមារ តិមិ តិមិង្គលាទិ មច្ឆមការាទយោ ច ឱកិណ្ណា ហោន្តិ, ឯវំ មោហាទិកិលេសា ច អកុសលចិត្តុប្បាទា ច តេហិ និព្ពត្តា ភយានកា ពហូ ជាតិជរាព្យាធិមរណទុក្ខាទយោ ច ខន្ធាទយោ ច ឱកិណ្ណា ហោន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សំសារោឃ**ន្តិ សំសារសង្ខាតំ ឱឃំ សមុទ្ទជលប្បវាហំ។ សំបុនប្បុនំ អព្ពោច្ឆិន្នំ វា សរតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ សំសារោ។ សំបុព្ពសរធាតុ គតិយំ ណ។ ខន្ធធាតុអាយត នានំ អព្ពោច្ឆិន្នំ ប វត្តតីតិ អត្ថោ។ តេន វុត្តំ **អដ្ឋកថាសុ** –

> “ខន្ធានញ្ច បដិបាដិ, ធាតុអាយតនាន ច;
> អព្ពោច្ឆិន្នំ វត្តមានា, សំសារោតិ បវុច្ចតី”តិ។

សត្តេ ឱត្ថរិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា ហេដ្ឋា ហនតិ ហរតីតិ ឱឃោ, ជលប្បវាហោ។ អវបុព្ព ហនធាតុ ហរណេ ណ។ ហនស្ស ឃោ។ អវសទ្ទោ ឱត្ថរណត្ថោ។ អត្ថនិ បតិតេ សត្តេ ហេដ្ឋា កត្វា ហនេតិ ឱសីទាបេតីតិ វា ឱឃោ, ជលប្បវាហោ។ អវបុព្ព ហនធាតុ ឱសីទាបនេ ណ។ អវសទ្ទោ ហេដ្ឋាភាគត្ថោ។ ឱឃោ វិយាតិ ឱឃោ, សំសារោ។ អថ វា សត្តសង្ខារេ ឱត្ថរិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា អភិភវិត្វា វដ្តស្មឹ ហនតិ ហរតីតិ ឱឃោ, ឱហនេតិ ឱសីទាបេតិ វដ្តស្មឹ សត្តសង្ខារេតិ វា ឱឃោ, រាគាទិ កិលេសា លព្ភន្តិ។ សំសារោឯវ ឱឃោ សំសារោឃោ, តំ សំសារោឃំ។

មគ្គោឡុម្បេនាតិ ឯត្ថ មគ្គឱឡុម្បេនាតិ បទច្ឆេទោ។ អដ្ឋមគ្គង្គសង្ខាតេន កុល្លេនាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច មគ្គោ វុច្ចតិ អដ្ឋង្គិកមគ្គោ។ មគ្គន្តិ គច្ឆន្តិ ពុទ្ធា ច អរិយសាវកា ច អគតំ ទិសំ និព្ពានន្តិ មគ្គោ។ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ មគ្គធាតុ គតិយំ អ។ វុត្តញ្ហិ **បដិសម្ភិទាមគ្គេ** “ឯតេន មគ្គេន ពុទ្ធា ច សាវកា ច អគតំ ទិសំ និព្ពានំ គច្ឆន្តីតិ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ”តិ។ អថ វា និព្ពានំ មគ្គតិ គវេសតីតិ មគ្គោ, និព្ពានត្ថិកេហិ មគ្គិយតិ គវេសិយតីតិ វា មគ្គោ, អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ ញាណេន ទស្សិយតីតិ អត្ថោ។ មគ្គធាតុ គវេសនេ អ។ វុត្តញ្ចេតំ **មហាវគ្គសំយុត្តដ្ឋកថាយំ** “មគ្គោតិ កេនដ្ឋេន មគ្គោ, និព្ពានំ មគ្គនដ្ឋេន និព្ពានត្ថិកេហិ មគ្គនិយដ្ឋេន ចា”តិ។ អថ វា មគ្គិយតិ បដិបជ្ជិយតីតិ មគ្គោ, និព្ពានត្ថិកេហិ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ បដិបជ្ជិយតីតិ អត្ថោ។ ឧឡុ វុច្ចតិ ឧទកំ, តតោ បាតិ រក្ខតីតិ ឧឡុបោ, សោយេវ និគ្គហិតាគមវសេន ឧឡុម្បោ, កុល្លោ។ ឧឡុសទ្ទូបបទបាធាតុ រក្ខនេ ក្វិ។ មគ្គោឯវ ឧឡុម្បោ មគ្គោឡុម្បោ, មគ្គសង្ខាតោ វា ឧឡុម្បោ តថា, មគ្គសទិសោ វា ឧឡុម្បោ តថា, មគ្គោ វិយ វា ឧឡុម្បោ តថា, មគ្គោ ច ឧឡុម្បោ ច មគ្គោឡុម្បោ។ អថ វា ឧឡុម្បោឯវ មគ្គោ មគ្គោឡុម្បោ, ឧឡុម្បសង្ខាតោ វា មគ្គោ តថា, ឧឡុម្ប សទិសោ វា មគ្គោ តថា, ឧឡុម្បោ វិយ វា មគ្គោ តថា, ឧឡុម្បោ ច មគ្គោ ច មគ្គោឡុម្បោតិ ឯវំ រូបកសទិសឧបមា សមុបេក្ខត្ថវសេន ច បរបក្ខ សកបក្ខត្ថវសេន ច វចនត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តេន មគ្គោឡុម្បេន។ **តរី**តិ អតរិ។ ធម្មរាជា ហិ អដ្ឋមគ្គង្គនាវាយ សំសារោឃំ តរិត្វា និព្ពានតីរំ បាបុណាតិ។ អតីតា ពុទ្ធា បាបុណីសុ។ អនាគតា ពុទ្ធា បាបុណិស្សន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ **មហាវគ្គសំយុត្តេ**

> “ឯកាយនំ ជាតិខយន្តទស្សី,
> មគ្គំ បជានាតិ ហិតានុកម្បី;
> ឯតេន មគ្គេន តរិំសុ បុព្ពេ,
> តរិស្សន្តិយេវ តរន្តិ ឱឃ”ន្តិ; **ពុទ្ធវំសេ** ច

> “សំសារសោតំ ឆិន្ទិត្វា, វិទ្ធំសេត្វា តយោ ភវេ;
> ធម្មនាវំ សមារុយ្ហ, តារេមិ ជនតំ ពហុ”ន្តិ។

អភយន្តិ ជាតិជរាព្យាធិមរណភយាទីនំ អភាវតោ និព្ភយំ។ សោ ហិ ភគវា នត្ថិ ភយំ ឯតស្សាតិ អភយោតិ វុច្ចតិ។ អថ វា អភយន្តិ ខេមំ។ តញ្ហិ និព្ពានំ នត្ថិ ជាតិអាទិកភយំ ឯត្ថាតិ អភយន្តិ វុច្ចតិ។ ឯតស្មិំ បន ទុតិយវិកប្បេ តំ បទំ បារន្តិបទេ វិសេសនំ។ **បារបត្ត**ន្តិ ឯត្ថ បារន្តិ សំសារវដ្តស្ស បរតីរដ្ឋេន វុច្ចតិ និព្ពានំ។ តញ្ហិ ឧទកំ បាតិ រក្ខតីតិ បារំ, សមុទ្ទបារំ។ បាធាតុ រក្ខនេ អរោ។ អថ វា បារេតិ សមត្ថេតិ តរង្គាទយោ វារេតុន្តិ បារំ។ បារ ធាតុ សមត្ថិយំ អ។ បារំ វិយាតិ បារន្តិ វុច្ចតិ។ នីតត្ថេន បន ឯវំ វចនត្ថោ កាតព្ពោ។ ជាតិ ភយាទី បាតិ រក្ខតិ ឯត្ថាតិ បារំ, បារេតិ សមត្ថេតិ ឯត្ថ វា ជាតិភយាទយោ វារេតុន្តិ បារំ, និព្ពានំ។ តំ បដ្ឋិត្ត អធិគមិត្វាតិ

បារបត្តោ, ធម្មរាជា។ បារសទ្ទូបបទ បទធាតុ គតិយំ ត។ អថ វា មុត្តោ មោចេយ្យន្តិអាទិនា នយេន បវត្តស្ស មហាភិនីហារស្ស សកលស្ស សំសារទុក្ខស្ស វា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណាទិគុណានំ វា បារំ បរិយន្តំ បត្តោ គតោតិ បារបត្តោ, ធម្មរាជា។ បារសទ្ទោ ហិ បរិយន្ត វាចកោ។ តំ បារបត្តំ។ **បជាន**ន្តិ សព្ពសត្តានំ។ តេហិ កម្មកិលេសេហិ បការេន ជនិយតិ និព្ពត្តិយតីតិ បជាតិ វុច្ចន្តិ។ តេសំ បជានំ។

តាណន្តិ តាយនដ្ឋេន តាណំ។ សត្តានំ សំសារ ភយតោ តាយតិ រក្ខតីតិ តាណោ, ធម្មរាជា។ តាធាតុ រក្ខនេ យុ។ អថ វា តាណន្តិ សត្តានំ សំសារវដ្ដទុក្ខតោ បរិបាលនដ្ឋេន តាណំ។ សោ ហិ ធម្មរាជា សត្តានំ សំសារវដ្ដទុក្ខតោ ធម្មទេសនាយ មគ្គ ផលនិព្ពានសុខំ ទទន្តោ តាយតិ បាលេតីតិ តាណោតិ វុច្ចតិ។ តំ តាណំ។ **លេណ**ន្តិ និលីយនដ្ឋេន លេណំ, ជាតិភយាទីហិ បីឡិតេហិ សត្តេហិ លីយន្តិ និលីយន្តិ ឯត្ថាតិ លេណោ, ធម្មរាជា។ លីធាតុ និលីយនេ យុ។ អថ វា លេណន្តិ សំសារភយំ បស្សន្តេហិ និលីយនដ្ឋេន លេណំ។ សោ ហិ ធម្មរាជា សំសារនិស្សរណត្ថិកេហិ លីយន្តិ និលីយន្តិ ឯត្ថាតិ លេណោតិ វុច្ចតិ។ តំ លេណំ។ ធម្មរាជា ហិ សំសារភយេហិ បីឡិតានំ សព្ពសត្តានំ តាណំ លេណំ សរណំ បរាយនំ ឋានំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អសមសរណន្តិ សព្ពសត្តានំ អសទិសអវស្សយនំ, នត្ថិ ឯតស្ស សមោ សទិសោ សីលាទិគុណេនាតិ អសមោ, ធម្មរាជា។ សរតិ គច្ឆតិ អវស្សយតិ ឯត្ថាតិ សរណោ, ធម្មរាជា។ សរធាតុ គតិម្ហិ យុ។ អសមោ អសទិសោ ហុត្វា សរណោតិ អសមសរណោ, ធម្មរាជា។ សម្ភារ នាកម្មធារយសមាសោយំ។ ធម្មរាជា ហិ សព្ពសម្បត្តិសុខានំ ទាយកត្តា សព្ពសត្តានំ អនញ្ញសាធារណំ អសមំ សរណំ អវស្សយនំ បរាយនំ ហោតីតិ អត្ថោ។ តំ អសមសរណំ។ **ឯកតិត្ថ**ន្តិ និព្ពានបារគមនានំ ឯកតិត្ថភូតំ។ តរន្តិ ឧត្តរន្តិ ឯត្ថ ឯតេន វា នជ្ជសមុទ្ទាទិន្តិ តិត្ថំ។ នជ្ជសមុទ្ទាទីនំ បារិមតីរគមនត្ថំ ឱតរណដ្ឋានំ លព្ភតិ។ តរធាតុ ឱតរណេ ថ។ រស្ស តោ, ឥការាគមោ។ មនុស្សានំ ឯកំ តិត្ថំ ឯកតិត្ថំ, តំ វិយាតិ ឯកតិត្ថោ, ធម្មរាជា។ យថា ហិ តិត្ថេន នជ្ជាទី តរន្តា មនុស្សា បារិមតីរំ សុខំ បាបុណន្តិ, ន អតិត្ថេន, ឯវំ សេដ្ឋភូតេន ពុទ្ធតិត្ថេន សំសារោឃំ តរន្តា វេនេយ្យសត្តា និព្ពានបារំ សុខំ បាបុណន្តិ, ន អតិត្ថេន អញ្ញតិត្ថិយេន, តស្មា ធម្មរាជំ ឯកតិត្ថោតិ ថោមេតិ។ នីតត្ថេន បន ឯកោ សេដ្ឋោ ហុត្វា និព្ពានបារំ តរន្តិ ឧត្តរន្តិ ឯត្ថាតិ ឯក តិត្ថោ, ធម្មរាជា។ ខេមំ និព្ពានបារំ តរិតុកាមា វេនេយ្យសត្តា ឯត្ថ ពុទ្ធតិត្ថេ ទេសិតធម្មំ សុត្វា ទេសិតធម្មានុរូបំ បដិបជ្ជិត្វា សំសារោឃំ អដ្ឋមគ្គង្គនាវាយ ឆិន្ទិត្វា ខេមំ និព្ពានបារំ សុខំ តរន្តិ, ឥតិតស្មា ឯត្ថាតិបទេន និទ្ទិដ្ឋោ សោ ពុទ្ធោ សព្ពសត្តានំ ឯកោ សេដ្ឋោ តិត្ថោ នាម។ ន អញ្ញតិត្ថិយា ឯកតិត្ថា នាម ហោន្តីតិ អត្ថោ។ តំ ឯកតិត្ថំ។

បតិដ្ឋន្តិ សព្ពសត្តានំ មហាទីបំ វិយ បតិដ្ឋំ អាធារភូតំ។ បដិសរណំ លេណំ បរាយនន្តិ អត្ថោ។ បតិដ្ឋហន្តិ ឯត្ថាតិ បតិដ្ឋោ, ធម្មរាជា។ បតិបុព្ពដ្ឋាធាតុ គតិនិវត្តិម្ហិ អ។ ធម្មរាជា ហិ សព្ពសុខត្ថិកានំ សត្តានំ មហាទីបោ វិយ បតិដ្ឋោ បដិសរណោ លេណោ បរាយនោ ហោតីតិ អត្ថោ, តំ បតិដ្ឋំ។ **បុញ្ញក្ខេត្ត**ន្តិ និព្ពានសុខត្ថិកានំ បុញ្ញពីជស្ស ខេត្តភូតំ។ បុញ្ញត្ថិកានំ បុញ្ញពីជស្ស វបនឋានំ ខេត្តភូតំ វា, អត្តនោ ការកំ បវតិ សោធេតីតិ បុញ្ញំ, កុសលំ។ បុធាតុ សោធនេ ណ្យោ។ អថ វា បរំ បុជ្ជភាវំ ជនេតីតិ បុញ្ញំ, សទា បូជិតំ វា ជនេតីតិ បុញ្ញំ, កុសលំ។ បូជសទ្ទូបបទ ជនធាតុ ណ្យោ។ និរុត្តិនយេន សទ្ទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ អវសេសំ អបុញ្ញំ បុនាតិ សោធេតីតិ វា បុញ្ញំ, កុសលំ។ បុធាតុ សោធនេ ណ្យោ។ ខិត្តំ វុត្តំ ពីជំ តាយតិ រក្ខតីតិ ខេត្តំ, កេទារាទិ។ ខិបសទ្ទូបបទ តាធាតុ រក្ខនេ ក្វិ។ ពីជានិ វបន្តានំ មនុស្សានំ មហប្ផលភាវករណេន ពីជំ រក្ខតីតិ អត្ថោ។ អថ វា ខិបន្តិ វបន្តិ ឯត្ថ ពីជានីតិ ខេត្តំ។ ខិបធាតុ បេរណេ ខេបេ វា ត។ ខេត្តំ វិយាតិ ខេត្តោ។ ធម្មរាជា។ នីតត្ថេន បន បុញ្ញពីជានិ វបន្តានំ សត្តានំ មហប្ផល ភាវករណេន ខិត្តំ វុត្តំ បុញ្ញពីជំ តាយតិ រក្ខតីតិ ខេត្តោ។ អថ វា និព្ពានត្ថិកេហិ បុញ្ញពីជានិ ខិបិយន្តិ វបិយន្តិ ឯត្ថាតិ ខេត្តោ។ ធម្មរាជាតិ កាតព្ពោ។ បុញ្ញានំ ខេត្តំ បុញ្ញក្ខេត្តោ, ធម្មរាជា។ យថា ហិ រញ្ញោ វា អមច្ចាទីនំ វា សាលីនំ វា យវានំ វា វិរូហនដ្ឋានំ រញ្ញោ វា អមច្ចាទីនំ វា សាលិខេត្តំ យវខេត្តន្តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ធម្មរាជា សព្ពលោកស្ស បុញ្ញមហប្ផលភាវករណេន បុញ្ញានំ វិរូហ នដ្ឋានំ ធម្មរាជំ និស្សាយ សត្តលោកស្ស នានាប្បការហិត សុខសំវត្តនិកានិ បុញ្ញានិ វិរូហន្តិ, តស្មា ធម្មរាជា បុញ្ញក្ខេត្តន្តិ អភិត្ថវិតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ បុញ្ញក្ខេត្តំ។

បរមសុខទន្តិ ឧត្តមំ និព្ពានសុខំ ទទមានំ។ វុត្តញ្ហិ “និព្ពានំ បរមំ សុខ”ន្តិ។ ឯត្ថ ច បរមសទ្ទោ ឧត្តមត្ថវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិ បទិកោ។ អថ វា បរំ អតិរេកំ អរិយេហិ មានិតព្ពន្តិ បរមំ, និព្ពានំ។ បរបុព្ពមាធាតុ មានេ អ។ បការេន អរិយេហិ រមិយតិ ឯត្ថាតិ វា បរមំ, និព្ពានំ។ បបុព្ពរមុធាតុ រមនេ ណ។ **អភិធានដីកាយំ** បន “បរំ បច្ចនីកំ មារេតីតិ បរមំ។ បកដ្ឋភាវេ រមតីតិ បរមំ។ ណោ”តិ វុត្តំ។ តស្ស សុខំ បរមសុខំ។ បរមំ ឧត្តមំ វា សុខំ បរមសុខំ។ តំ ទទាតីតិ បរមសុខទោ, ធម្មរាជា។ បរមសុខសទ្ទូបបទ ទាធាតុ ទានេ ក្វិ។ ធម្មរាជា បន វេនេយ្យសត្តានំ ធម្មទេសនាយ ច ចតុបច្ចយប្បដិគ្គហណេន ច និព្ពានសុខំ ទេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ បរមសុខទំ។ **ធម្មរាជ**ន្តិ ពុទ្ធំ។ សោ ហិ លោកិយ លោកុត្តរធម្មេហិ ទេវមនុស្សានំ រញ្ជេតិ តោសេតីតិ ធម្មរាជាតិ។ អថ

វា បារមីធម្មេនេវ ពុទ្ធត្តំ បត្វា រាជា ជាតោតិ ធម្មរាជាតិ។ បារមីធម្មេនេវ ជាតោ វា រាជាតិ ធម្មរាជាតិ ច វុច្ចតិ។ តំ ធម្មរាជំ អហំ នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ យោ ធម្មរាជា មុហ បដិឃាសាទិឧល្លោលវីចិ មោហទោសតណ្ហាទិសង្ខាតំ មហាតរង្គ ឧទ្ទកឧមិកំ, សំសារោឃំ សំសារសង្ខាតំ ឱឃំ សមុទ្ទជលប្បវាហំ ។ មគ្គោឡម្បេន អដ្ឋ មគ្គង្គសង្ខាតេន កុល្លេន តរិ អតរិ, អភយំ ខេមំ, ជាតិអាទីនំ អភាវតោ និព្ភយំ វា, បារបត្តំ និព្ពានបារំ បត្តំ អធិគតំ, បជានំ សព្ព សត្តានំ, តាណំ តាយនដ្ឋេន តាណំ រក្ខណំ។ លេណំ និលីយនដ្ឋេន លេណំ និលីយនំ, អសមសរណំ សព្ពសត្តានំ អសទិសអវស្សយនំ, ឯកតិត្ថំ និព្ពានបារគមនានំ ឯកតិត្ថ ភូតំ, បតិដ្ឋំ សព្ពសត្តានំ មហាទីបំ វិយ បតិដ្ឋំ អាធារភូតំ, បុញ្ញក្ខេត្តំ និព្ពានសុខត្ថិកានំ បុញ្ញពីជស្ស ខេត្តភូតំ, បុញ្ញត្ថិកានំ បុញ្ញពីជស្ស វបនដ្ឋានំ ខេត្តភូតំ វា, បរមសុខំ ឧត្តមំ និព្ពានសុខំ ទទមានំ, ធម្មរាជំ ពុទ្ធំ លោកិយលោកុត្តរ ធម្មេហិ បជានំ រញ្ជាបនំ វា, បារមីធម្មេនេវ ពុទ្ធភាវំ ជាតំ ពុទ្ធំ វា, អហំ តីហិ ទ្វារេហិ នមាមីតិ។

អដ្ឋារសមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

១៩. កណ្ឌម្ពមូលេ បរហិតករោ យោ មុនិន្ទោ និសិន្នោ;
អច្ឆេរំ សីឃំ នយនសុភគំ អាកុលណ្ណគ្គិជាលំ;
ទុដ្ឋាលទ្ធំសំ មុនិភិជហិតំ បាដិហេរំ អកាសិ;
វន្ទេ តំ សេដ្ឋំ បរមរតិជំ ឥទ្ធិធម្មេហុបេតំ។

១៩. ឯវំ អដ្ឋារសមគាថាយ ធម្មរាជំ វន្ទិត្វា ឥទានិ សាវត្ថិយំ កណ្ឌម្ពមូលេ ឥទ្ធិបាដិហេរាទីហិ គុណេហិ មុនិន្ទស្ស ថោមេត្វា វន្ទិតុកាមោ **កណ្ឌម្ពមូលេ**ត្យាទិ គាថមាហ។ អយំ បន មតនយយយគណេហិ ច បញ្ច យតិ ឆយតិ សត្តយ តីហិ ច រចិតត្តា អដ្ឋារសក្ខរេហិ យុត្តា កុសុមិតលតា វេល្លិតាគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** "មោ តោ នោ យោ យា កុសុមិតលតា វេល្លិតាក្ខុត្វិសីហិ"តិ។ អយំ បនេត្ថ យោជនា។ យស្សំ បដិបាទំ អក្ខុត្វិសីហិ បញ្ចយតិ ឆយតិ សត្តយតីហិ មោគណោ ច តោគណោ ច នោគណោ ច យោគណោ ច យា យគណទ្វយញ្ច ថេ យុត្តា , សា គាថា កុសុមិតលតា វេល្លិតា កុសុមិតលតា វេល្លិតា គាថា នាមាតិ។ ឯត្ថ ច អក្ខ សទ្ទស្ស បញ្ចិន្ទ្រិយវាចកត្តា អក្ខសទ្ទោ បញ្ចសង្ខ្យាវាចកោតិ វេទិតព្ពោ។ ឧតូនំ ហេមន្តសិសិរវស្សន្តគិម្ហ វស្សានសរទវសេន ឆព្ពិធត្តា ឧតុសទ្ទោ ឆសង្ខ្យាវាចកោតិ។ ឥសិសទ្ទោ វិបស្សីអាទីនំ ពុទ្ធានំ សត្តវិធត្តា សត្ត សង្ខ្យាវាចកោតិ វេទិតព្ពោតិ។

តត្ថ បន បរហិតករោ យោ មុនិន្ទោ កណ្ឌម្ពមូលេ និសិន្នោ បាដិហេរំ សីឃំ អកាសិ, តំ មុនិន្ទំ អហំ វន្ទេ វន្ទាមីតិ សម្ពន្ធោ។ អត្ថក្កមេន បនេត្ថ វណ្ណយិស្សាមិ។ **បរហិតករោ**តិ អត្តនា បរេសំ សព្ពសត្តានំ ហិតំ អត្ថំ ករោន្តោ។ ហិនោតិ វឌ្ឍតិ សុខំ ឯតេនាតិ ហិតំ, អត្ថំ បយោជនំ វា។ ហិធាតុ វឌ្ឍនេ ត។ តំសមង្គិនោ លោកិយ លោកុត្តរសុខំ វឌ្ឍតីតិ អត្ថោ។ បរេសំ ហិតំ បរហិតំ, តំ ករោតីតិ បរហិតករោ, មុនិន្ទោ។ សោ ហិ ទីបង្ករស្ស ភគវតោ បាទមូលេ លទ្ធព្យាករណតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ សុខំ បជហន្តោ សត្តលោកស្ស ហិតសុខត្ថាយ កប្បសត សហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ សមតឹសបារមិយោ បញ្ចមហាបរិច្ចាគេ ច ករោន្តោ សព្ពញ្ញុពុទ្ធភាវំ បត្ត កាលេ ច បញ្ចចត្តាលីសវស្សានិ ធម្ម ទេសនាយ សត្តលោកស្ស លោកិយលោកុត្តរហិត សុខំ ករោតីតិ ប រហិតករោតិ ថោមេតិ។ **យោ**តិ យោ យាទិសោ។ **មុនិន្ទោ**តិ ពុទ្ធោ។ សោ ហិ អគារិយ មុនិ, អនគារិយមុនិ, សេក្ខ មុនិ, អសេក្ខមុនិ, បច្ចេកមុនិវសេន បញ្ចន្នំ មុនីនំ ឥន្ទោតិ មុនិន្ទោតិ វុច្ចតិ។ **កណ្ឌម្ពមូលេ**តិ ឯត្ថ កណ្ឌអម្ព មូលេតិ បទច្ឆេទោ។ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ ពិន្ទាគមោ។ កណ្ឌនាមិកេន បសេនទីកោសលរញ្ញោ ឧយ្យានបាលេន រោបិតស្ស សេតម្ពរុក្ខស្ស សមីបេតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច កណ្ឌន្តិ តស្សេវ នាមំ។ អថ វា កំ វុច្ចតិ សុខំ, តំ ខេតិ គច្ឆតិ បាបុណាតីតិ កណ្ឌោ, ឧយ្យានបាលោ។ កំសទ្ទូបបទខិ ធាតុ គតិយំ ណ។ កំ វុច្ចតិ វា ឧទកំ, តំ រុក្ខេសុ សិញ្ចនំ ដិនាតិ ជានាតីតិ កណ្ឌោ, ឧយ្យានបាលោ ឧយ្យាន នាយកោ វា។ ផលកាមេហិ ជនេហិ អមិយតិ គមិយតីតិ អម្ពោ, សេតម្ពរុក្ខោ។ អមធាតុ គតិយំ ពោ។ កណ្ឌនាមិកេន ឧយ្យានបាលេន រោបិតោ អម្ពោ កណ្ឌម្ពោ, តស្ស មូលំ សមីបន្តិ កណ្ឌម្ពមូលំ, តស្មឹ កណ្ឌម្ពមូលេ។

និសិន្នោតិ វសមានោ។ វិម្ហាបនិយដ្ឋេន **អច្ឆេរំ**។ អយញ្ហិ អច្ឆេរសទ្ទោ វិម្ហយត្ថវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិ បទិកោ។ អថ វា អាកុសោ វិម្ហយោ ចរតិ បវត្តតីតិ អច្ឆេរំ, បាដិហេរំ។ អាបុព្ព ចរធាតុ គតិយំ អ។ ចរ ធាតុស្សច្ឆេរាទេសោ។ អាការស្ស រស្សោ។ អន្ធស្ស បព្ពតារោហនំ វិយ និច្ចំ ន ចរតិ ន បវត្តតីតិ អច្ឆេរំ, បាដិហេរំ។ នបុព្ព ចរធាតុ គតិយំ អ។ យថា ហិ អន្ធស្ស បព្ពតារោហនំ និច្ចំ ន ហោតិ, កទាចិយេវ ហោតិ, ឯវមេវ ភគវតោ បាដិហារិយំ និច្ចំ ន ហោតិ, កទាចិយេវ ហោតិ។ តស្មា តំ អច្ឆេរន្តិ វុច្ចតិ។ តេន វុត្តំ **នេត្តិអដ្ឋកថាយំ**

“យំ អភិណ្ហំ ន បវត្តតិ, តំ អច្ឆរិយ”ន្តិ។ អថ វា អច្ឆរំ បហរិតុំ យោគ្គន្តិ អច្ឆរិយំ។ យោគ្គតទ្ធិតេ ណិយបច្ចយោ។ អច្ឆរិយន្តិ ហិ វត្តព្ពេ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ ឥយសទ្ទលោបេន អច្ឆេរន្តិ វុត្តំ។ វុត្តញ្ចេតំ **សីលក្ខន្ធវគ្គដ្ឋកថាយំ** “អន្ធស្ស បព្ពតារោហនំ វិយ និច្ចំ ន ហោតីតិ អច្ឆរិយំ។ អយំ តាវ សទ្ទនយោ។ អយំ បន អដ្ឋកថានយោ, អច្ឆរាយោគ្គន្តិ អច្ឆរិយំ, អច្ឆរំ បហរិតុំ យុត្តន្តិ អត្ថោ”តិ។ **នយនសុភគ**ន្តិ ទេវមនុស្សានំ បសាទចក្ខុស្ស សោភនបត្តំ។ សម វិសមំ ទស្សេន្តំ អត្តភាវំ នេតីតិ នយនំ, បសាទចក្ខុ។ នីធាតុ នយេ យុ។ តស្ស សុភំ សោភនំ គច្ឆតីតិ នយនសុភគំ, បាដិហេរំ។ នយនសុភ សទ្ទូបបទគមុធាតុ គតិយំ ក្វិ។ តំ នយនសុភគំ។

អាកុលណ្ណគ្គិជាលន្តិ ឯត្ថ អាកុលអណ្ណអគ្គិជាលន្តិ បទច្ឆេទោ។ បរិកិណ្ណ ឧទកធារ អគ្គិសិខាវន្តំ។ អថ វា បរិសមន្តតោ កុលំ បកិណ្ណំ អញ្ញមញ្ញមិស្សកំ យមកំ យមកំ ឧទកជាលអគ្គិជាលវន្តន្តិ អត្ថោ។ អាភុសោ កុលតិ ឧទកគ្គិជាលំ អញ្ញមញ្ញមិស្សកំ ករោតីតិ អាកុលំ, ឧទកគ្គិជាលំ។ អាបុព្ពកុលធាតុ ករណេ អ។ អាភុសំ កុលតិ ពន្ធតិ អញ្ញមញ្ញន្តិ វា អាកុលំ។ អថ វា អាសមន្តតោ កុលតិ យមកំ យមកំ ឧទកគ្គិជាលំ បវត្តតីតិ អាកុលំ, ឧទកគ្គិជាលំ។ ឧទកជាលំ អគ្គិជាលេន អគ្គិជាលញ្ច ឧទកជាលេន សម្មិស្សេវា ហោតីតិ អត្ថោ។ អនន្តិ ជីវន្តិ ឯតេន សត្តាតិ អណ្ណំ, ឧទកំ។ អនធាតុ ជីវាយំ អ។ នស្ស ណោ។ តស្ស ទ្វិត្តំ។ ទ្វិភាវោ វា។ អថ វា អរតិ គច្ឆតិ តំ តំ ឋានន្តិ អណ្ណំ។ អរធាតុ គតិម្ហិ តោ។ តស្ស អន្តាទេសោ, ធាត្វន្តលោបោ, ន្តស្ស ណ្ណត្តំ។ អណ្ណស្ស ធារំ អណ្ណំ។ ឧត្តរបទលោបេន។ កុដិលភាវេន អជតិ គច្ឆតីតិ អគ្គិ, អជធាតុ គតិយំ ឥ។ ជស្ស គ្គោ។ ជលតិ ទិព្ពតីតិ ជាលំ, សិខំ។ ជលធាតុ ទិត្តិយំ ណ។ អគ្គិនោ ជាលំ អគ្គិជាលំ។ អណ្ណញ្ច អគ្គិជាលញ្ច អណ្ណគ្គិជាលំ, អាកុលំ បរិកិណ្ណំ អណ្ណគ្គិជាលំ អស្សាតិ អាកុលណ្ណគ្គិជាលំ, យមក បាដិហេរំ លព្ភតិ។ តំ អាកុលណ្ណគ្គិជាលំ។

ទុដ្ឋាលទ្ធំសន្តិ ទុដ្ឋ ទិដ្ឋិវាទសង្ខាតជាលំ វិទ្ធំសិតំ។ ទុដ្ឋុ ជលតិ ពន្ធតិ សំសារវដ្ដេតិ ទុដ្ឋាលំ, ទិដ្ឋិវាទជាលំ។ តិត្ថិយ វាទោ ហិ នត្ថិ ទិន្នន្តិអាទិនយបវត្តោ សំសារតោ និស្សរិតុមប្បទានវសេន ជាលសទិសត្តា ទុដ្ឋាលន្តិ អត្ថោ។ ទុបុព្វ ជលធាតុ ពន្ធនេ ណោ។ តំ ធំសតិ វិទ្ធំសតីតិ ទុដ្ឋាលទ្ធំសំ, យមកបាដិហារិយំ។ **មុនិភិជហិត**ន្តិ មុនិភិ អជហិតន្តិ បទច្ឆេទោ។ តត្ថ មុនិភីតិ សព្ពសម្មាសម្ពុទ្ធេហិ។ តេ ហិ មោនំ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ, តំ ឯតេសំ អត្ថីតិ មុនីតិ វុច្ចន្តិ។ កាយមោនេយ្យ វចីមោនេយ្យ មនោមោនេយ្យំ ឯតេសំ អត្ថីតិ វា មុនិ។ អស្សត្ថិតទ្ធិតេ ណីបច្ចយោ។ អថ វា ឥធលោក បរលោកំ អត្តហិត បរហិតំ ហិតាហិតញ្ច មុនន្តិ ជានន្តីតិ មុនីតិ វុច្ចន្តិ។ តេហិ មុនីភិ។

អជហិតន្តិ អវិជហិតំ អបរិច្ចត្តំ វា, ហាតព្វំ ចជិតព្វន្តិ ជហិតំ។ ហាធាតុ ចាគេ ត។ ន ជហិតំ អជហិតំ, បាដិហេរំ។ តំ អជហិតំ។ ភគវតោ ហិ សាវត្ថិនគរស្ស ទក្ខិណទ្វារេ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ កតំ បាដិហារិយញ្ច ភគវា បន តស្មឹ បាដិហារិយាវសានេ តាវតឹសបុរំ គតោ, តស្មឹ បារិឆត្តកមូលម្ហិ បណ្ឌុកម្ពលនាមកេ សិលាសនេ សន្និសិន្នោ ទេវានំ អភិធម្មកថាយ ទេសនា ច សព្ពសម្មាសម្ពុទ្ធេហិ អវិជហិតា ធម្មតាយេវ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ពុទ្ធវំសដ្ឋកថាយ**ញ្ហិ សមតឹសធម្មតាបកាសនេ សាវត្ថិ នគរទ្វារេ យមកបាដិហារិយករណំ។ តាវតឹសេ ភវនេ អភិធម្មទេសនាតិ ធម្មតាភាវេន វុត្តំ។ តស្មា បាដិហេរំ មុនីភិជហិតន្តិ ថោមេតិ។

បាដិហេរន្តិ បច្ចនីកបដិហរណវសេន បាដិហារិយំ, បដិបក្ខេ តិត្ថិយេ មទ្ទិត្វា ហិនោតិ បវត្តតីតិ បាដិហេរំ។ បដិបុព្វហិធាតុ គតិយំ ណោ។ ហិស្ស ហេរណិទេសោ។ អថ វា ភគវតោ ច សាសនស្ស ច បដិបក្ខេ តិត្ថិយេ ហរតិ អបនេតីតិ បាដិហេរំ, ឥទ្ធិវិធញ្ញាណំ។ បដិបុព្វហរធាតុ អបនយនេ ណោ។ បដិហរតិ អបនេតិ សត្តានំ ទិដ្ឋិ មានោបគតានិ ចិត្តានីតិ វា បាដិហេរំ។ អប្បសន្នានំ បសាទំ អាហរតីតិ វា បាដិហេរំ។ សមាហិតេ ចិត្តេ វិគតូបក្កិលេសេ កតកិច្ចេន បដិបច្ឆា ហរិតព្វំ បវត្តេតព្វន្តិ វា បាដិហេរំ។ បដីតិ ហិ អយំសទ្ទោ បច្ឆាតិ ឯតស្ស អត្ថំ ពោធេតិ។ តស្មឹ បដិបវិដ្ឋម្ហិ អញ្ញោ អាគច្ឆិ ព្រាហ្មណោតិអាទីសុ វិយ។ អថ វា បដិបុនប្បុនំ ឧទកគ្គិជាលំ អព្ពោច្ឆិន្នំ យមកំ យមកំ ហុត្វា ហរតិ បវត្តតីតិ បាដិហេរំ, យមកបាដិហារិយំ។ តញ្ច បន ឥទ្ធិបាដិហារិយ, អាទេសនាបាដិហារិយ, អនុសា សនី បាដិហារិយវសេន តិវិធំ ហោតិ។ តេសុ បន ឥធ ឥទ្ធិបាដិហារិយំ អធិប្បេតន្តិ។ **សីឃ**ន្តិ ខិប្បំ អាសុំ លហុំ វា។ តំ បន អកាសីតិបទេ ក្រិយាវិសេសនំ។ សេតិ លហុ ហុត្វា បវត្តតីតិ សីឃំ។ សិធាតុ គតិម្ហិ ឃបច្ចយោ។ ទីឃោ។ **អកាសី**តិ អករិ។

ឯត្ថ ច បាដិហារិយមេវំ វេទិតព្វំ។ ភគវា ហិ អភិសម្ពោធិតោ សត្តមេ សំវច្ឆរេ សាវត្ថិនគរស្ស ទក្ខិណទ្វារេ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ ទេវានមិន្ទេន សក្កេន អាណាបិតេន វិសុកម្មទេវបុត្តេន និម្មិតេ ទ្វាទសយោជនេ រតន មណ្ឌបេ ភគវតា និម្មិតេ យោជនប្បមាណេ រតនបល្លង្កេ រតនចង្កមេ ច និសីទិត្វា តិយោជនិកេ ទិព្ពសេតច្ឆត្តេ ធារយមានេ សមន្តតោ ទ្វាទសយោជនាយ បរិសាយ អត្ថាទានបរិទីបនំ តិត្ថិយមទ្ទនំ ឧបរិម កាយតោ អគ្គិក្ខន្ធោ បវត្តតិ, ហេដ្ឋិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តតិ, ហេដ្ឋិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, ឧបរិម កាយតោ ឧទកធារា។ បុរត្ថិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, បច្ឆិមកាយតោ ឧទកធារា។ បច្ឆិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធោ,

បុរត្ថិមកាយតោ ឧទកធារា, ទក្ខិណអក្ខិតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, វាមអក្ខិតោ ឧទកធារា។ វាមអក្ខិតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, ទក្ខិណអក្ខិតោ ឧទកធារា។ ទក្ខិណកណ្ណសោតតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, វាមកណ្ណសោតតោ ឧទកធារា។ វាមកណ្ណសោតតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, ទក្ខិណកណ្ណសោតតោ ឧទកធារា។ ទក្ខិណ នាសិកាសោតតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, វាមនាសិកាសោ តតោ ឧទកធារា។ វាមនាសិកាសោតតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, ទក្ខិណនាសិកាសោតតោ ឧទកធារា។ ទក្ខិណអំសកូដតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, វាមអំសកូដតោ ឧទកធារា។ វាមអំសកូដតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, ទក្ខិណអំសកូដតោ ឧទកធារា។ ទក្ខិណហត្ថតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, វាមហត្ថតោ ឧទកធារា។ វាមហត្ថតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, ទក្ខិណហត្ថតោ ឧទកធារា។ ទក្ខិណបស្សតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, វាមបស្សតោ ឧទកធារា។ វាមបស្សតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, ទក្ខិណបស្សតោ ឧទកធារា។ ទក្ខិណបាទតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, វាមបាទតោ ឧទកធារា។ វាមបាទតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, ទក្ខិណបាទតោ ឧទកធារា។ អង្គុលង្គុលេហិ អគ្គិក្ខន្ធោ, អង្គុលន្តរិកាហិ ឧទកធារា។ អង្គុលន្តរិកាហិ អគ្គិក្ខន្ធោ, អង្គុលង្គុលេហិ ឧទកធារា។ ឯកេកលោមតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, ឯកេកលោមតោ ឧទកធារា។ លោមកូបតោ លោមកូបតោ អគ្គិក្ខន្ធោ, លោមកូបតោ លោមកូបតោ ឧទកធារា បវត្តតិ។ ឆន្នំ វណ្ណានំ នីលានំ បីតានំ លោហិតកានំ ឱទាតានំ មញ្ជដ្ឋានំ បភស្សរានំ ឧព្ពហនភូតានំ យមកា យមកា វណ្ណា បវត្តន្តិ។ ភគវា ចង្កមតិ, និម្មិតោ តិដ្ឋតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ ភគវា តិដ្ឋតិ, និម្មិតោ ចង្កមតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ ភគវា និសីទតិ, និម្មិតោ ចង្កមតិ វា តិដ្ឋតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ ភគវា សេយ្យំ កប្បេតិ, និម្មិតោ ចង្កមតិ វា តិដ្ឋតិ វា និសីទតិ វា។ និម្មិតោ ចង្កមតិ, ភគវា តិដ្ឋតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ និម្មិតោ តិដ្ឋតិ, ភគវា ចង្កមតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ និម្មិតោ និសីទតិ, ភគវា ចង្កមតិ វា តិដ្ឋតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ។ និម្មិតោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ភគវា ចង្កមតិ វា តិដ្ឋតិ វា និសីទតិ វាតិ វិរិធំ យមកបាដិហារិយំ តិត្ថិយានំ មទ្ទនត្ថាយ អកាសីតិ។ ឯត្ថ ច បន យោ កោចិ ឯវរូបំ បាដិហារិយំ កាតុំ សមត្ថោ ចេ។ សោ អាគច្ឆតូតិ ចោទនាសទិសត្តា វុត្តំ អត្ថាទានបរិទីបនន្តិ។ អត្ថាទានញ្ហិ អនុយោគោ, បដិបក្ខស្ស អត្ថស្ស អាទានំ គហណន្តិ កត្វា, តស្ស បរិទីបនំ អត្ថាទានបរិទីបនំ។ តិត្ថិយមទ្ទនន្តិ បាដិហារិយំ ករិស្សាមាតិ កុហាយនវសេន បុព្ពេ ឧដ្ឋិតានំ តិត្ថិយានំ មទ្ទនំ។ តញ្ហ តថា កាតុំ អសមត្ថតា សម្បាទនមេវ។ តទេតំ បទទ្វយំ យមកបាដិហារិយន្តិ ឯតេន សម្ពន្ធិតព្ពន្តិ។

សេដ្ឋន្តិ បសត្ថតរំ។ តស្ស វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ **បរមរតិជ**ន្តិ ទេវមនុស្សានំ ឧត្តមរតឹ ជនកំ។ បរមានំ ឧត្តមសាធូនំ ចិត្តរមនំ ជនាបេតំ វា, ឯត្ថ ច បឋមវិកប្បេ បរមសទ្ទោ ឧត្តមវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិបទិកោ និបាតោ។ ទុតិយវិកប្បេ សាធុវាចកោ និប្ផន្នបាដិបទិកោ។ ទេវមនុស្សានំ បរមំ ឧត្តមំ រតឹ ជនេតីតិ បរមរតិជោ, មុនិន្ទោ។ បរមរតិសទ្ទូបបទ ជនធាតុ ជននេ ក្វិ។ អថ វា បការេន សទ្ធម្មេ រមន្តីតិ បរមា, សាធូ លព្ភន្តិ។ បបុព្ព រមុធាតុ កីឡាយំ អ។ តេសំ ចិត្តស្ស រតឹ រមនំ ជនេតីតិ បរមរតិជោ, មុនិន្ទោ។ តំ បរមរតិជំ។ សោ ហិ ធម្ម ទេសនាយ ច បាដិហារិយេន ឥទ្ធិយា សរីរសោភគ្គ សម្បត្តិអាទីហិ ច ទេវមនុស្សានំ ចិត្តស្ស អភិរតឹ អភិក្កន្តំ ជនេតីតិ បរមរតិជន្តិ ថោមេតិ។

ឥទ្ធិធម្មេហុបេតន្តិ ឥទ្ធិធម្មេហិ ឧបេតន្តិ បទច្ឆេទោ។ **ឥទ្ធិ ធម្មេហី**តិ អចិន្តេយ្យអប្បមេយ្យេហិ ពុទ្ធឥទ្ធិសង្ខាតគុណេហិ។ ធម្មសទ្ទោ ហិ គុណេ វត្តតិ ពុទ្ធធម្មាតិអាទីសុ វិយ។ ឥជ្ឈនំ សមិជ្ឈនំ ឥទ្ធិ។ ឥជ្ឈតិ សមិជ្ឈតីតិ វា ឥទ្ធិ។ ឥជ្ឈតិ សមិជ្ឈតិ យថិច្ឆិតត្ថោ ឯតាយាតិ ឥទ្ធិ។ ឥធធាតុ វុទ្ធិយំ ឥ, តិបច្ចយោ វា។ ភគវា ឯតាយ ឥទ្ធិយា យថិច្ឆិតត្ថោ ឥទ្ធោ វុទ្ធោ ឧក្កំសគតោ ហោតីតិ អត្ថោ។ ធារេតិ បកាសេតិ តំសមង្គិនោ ទព្ពន្តិ ធម្មោ, គុណោ។ ឥទ្ធិឯវ ធម្មោ ឥទ្ធិធម្មោ, តេហិ ធម្មេហិ។ **ឧបេត**ន្តិ សមន្នាគតំ។ ឧបគច្ឆតិ សម្បជ្ជតីតិ ឧបេតោ, មុនិន្ទោ។ ឧបបុព្ពឥធាតុ គតិយំ ត។ តំ ឧបេតំ។

ឥទ្ធិ បន អធិដ្ឋានា ឥទ្ធិ, វិកុប្បនា ឥទ្ធិ, មនោមយា ឥទ្ធិ, ញាណវិប្ផារា ឥទ្ធិ, សមាធិវិប្ផារា ឥទ្ធិ, អរិយា ឥទ្ធិ, កម្មវិបាកជា ឥទ្ធិ, បុញ្ញវតោ ឥទ្ធិ, វិជ្ជាមយា ឥទ្ធិ, តត្ថ តត្ថ សម្មាបយោគបច្ចយា ឥជ្ឈនដ្ឋេន ឥទ្ធិ ចាតិ ទសវិធា ហោតិ។ តត្ថ បកតិយា ឯកោ ពហុកំ អាបជ្ជតិ។ សតំ វា សហស្សំ វា អាវជ្ជិត្វា ញាណេន អធិដ្ឋាតិ ពហុកោ ហោមីតិ ឯវំ វិភជិត្វា ទស្សិតា ឥទ្ធិ អធិដ្ឋាន វសេន និប្ផន្នត្តា អធិដ្ឋានា ឥទ្ធិ នាម។ បកតិវណ្ណំ វិជហិត្វា កុមារវណ្ណំ វា ទស្សេតិ នាគវណ្ណំ វា សុបណ្ណវណ្ណំ វា យក្ខវណ្ណំ វា...បេ.... វិវិធម្បិ សេនាព្យូហំ ទស្សេតីតិ ឯវំ អាគតា ឥទ្ធិ បកតិវណ្ណវិជហនវិការវសេន បវត្តត្តា វិកុប្បនា ឥទ្ធិ នាម។ ឥធ ភិក្ខុ ឥមម្ហា កាយា អញ្ញំ កាយំ អភិនិម្មិនាតិ រូបិំ មនោមយន្តិ ឥមិនា នយេន អាគតា ឥទ្ធិ សរីរព្ភន្តរេ អញ្ញស្សេវ មនោមយស្ស សរីរស្ស និប្ផត្តិវសេន បវត្តត្តា មនោមយា ឥទ្ធិ នាម។ ញាណុប្បត្តិតោ បុព្ពេ វា បច្ឆា វា តង្ខណេ វា ញាណានុភាវនិព្ពត្តា វិសេសា ញាណវិប្ផារា ឥទ្ធិ នាម។ ឯត្ថ ច អាយស្មតោ ពាកុលត្ថេរស្ស ច អាយស្មតោ សំកិច្ចត្ថេរស្ស ច អាយស្មតោ ភូតបាលត្ថេរស្ស ច ញាណវិប្ផារា ឥទ្ធិ វេទិតព្ពា។ សមាធិតោ បុព្ពេ វា បច្ឆា វា តង្ខណេ វា សមថានុភាវេន និព្ពត្តា វិសេសា សមាធិវិប្ផារា ឥទ្ធិ នាម។ ឯត្ថ ច អាយស្មតោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស ច អាយស្មតោ

សញ្ញីវត្ថុស្ស ច អាយស្មតោ ខាណុកោណ្ឌញ្ញត្ថេរស្ស ច ឧត្តរាយ ឧបាសិកាយ ច សាមាវតិយា ឧបាសិកាយ ច សមាធិវិប្ផារា ឥទ្ធិ វេទិតព្វា។

បដិកូលាទីសុ អប្បដិកូលសញ្ញី វិហារាទិកា បន អរិយា ឥទ្ធិ នាម។ បក្ខិទេវាទីនំ វេហាសគមនាទិកា កម្មវិបាកជា ឥទ្ធិ នាម។ យថាហ “កតមា វិបាកជា ឥទ្ធិ។ សព្ពេសំ បក្ខីនំ សព្ពេសំ ទេវានំ ឯកច្ចានំ មនុស្សានំ ឯកច្ចា នញ្ច វិនិបាតិកានំ អយំ កម្មវិបាកជា ឥទ្ធី”តិអាទិ។ ចក្កវត្តិអាទីនំ វេហាសគមនាទិកា បន បុញ្ញវតោ ឥទ្ធិ នាម។ យថាហ “កតមា បុញ្ញវតោ ឥទ្ធិ។ រាជា ចក្កវត្តិ វេហាសំ គច្ឆតិ សទ្ធិំ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ អន្តមសោ អស្សពន្ធគោពន្ធបុរិសេ ឧបាទាយ។ ជោតិកស្ស គហបតិស្ស បុញ្ញវតោ ឥទ្ធិ។ ជដិលស្ស គហបតិស្ស បុញ្ញវតោ ឥទ្ធិ។ ឃោសកស្ស គហបតិស្ស បុញ្ញវតោ ឥទ្ធិ។ មេណ្ឌកស្ស គហបតិស្ស បុញ្ញវតោ ឥទ្ធិ។ បញ្ចន្នំ មហាបុញ្ញានំ បុញ្ញវតោ ឥទ្ធី”តិ។ វិជ្ជាធរាទីនំ វេហាសគមនាទិកា បន វិជ្ជាមយា ឥទ្ធិ នាម។ ឯត្ថ ច អាទិសទ្ទេន អាកាសេ អន្តលិក្ខេ ហត្ថិម្បិ ទស្សេតិ។ អស្សម្បិ...បេ.... វិវិធម្បិ សេនាព្យូហំ ទស្សេតិ ត្យាទី សង្គណ្ហាតិ។ តេន តេន សម្មាបយោគេន តស្ស តស្ស កម្មស្ស ឥជ្ឈនំ តត្ថ តត្ថ សម្មា បយោគបច្ចយា ឥជ្ឈនដ្ឋេន ឥទ្ធិ នាម។

អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារោ បន **បដិសម្ភិទាមគ្គេ** ឥទ្ធិកថាយ ច **វិសុទ្ធិមគ្គដ្ឋកថាយ** ច គហេតព្វោ។ តាសុ បន ឥទ្ធីសុ ភគវតោ ឋបេត្វា វិជ្ជាមយិទ្ធី អវសេសា អត្ថីតិ វេទិតព្វា។ អថ វា ភគវតោ តីហិ វិជ្ជាហិ ច អដ្ឋហិ វិជ្ជាហិ ច សមន្នាគតត្តា សព្ពា ពុទ្ធឥទ្ធិយោ សន្តីតិ វិជ្ជាមយិទ្ធិបិ លព្ភតីតិ ទដ្ឋព្វា។ តំ មុនិន្ទំ អហំ វន្ទេ វន្ទាមីតិ សម្ពន្ធោ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបត្ថយោជនា**។ បរហិតករោ អត្តនា បរេសំ សព្ពសត្តានំ អត្ថំ បយោជនំ ករោន្តោ, យោ មុនិន្ទោ យោ យាទិសោ ពុទ្ធោ, កណ្ឌម្ពមូលេ កណ្ឌនាមិកេន បសេនទិកោសលរញ្ញោ ឧយ្យានបាលេន រោបិតស្ស សេតម្ពរុក្ខស្ស សមីបេ សន្និសិន្នោ វសមានោ អច្ឆេរំ វិម្ហាបនីយំ នយនសុភគំ ទេវមនុស្សានំ បសាទ ចក្ខុស្ស សោភនបត្តំ អាកុលណ្ណគ្គិជាលំ បរិកិណ្ណឧទក ធារអគ្គិសិខវន្តំ បរិសមន្តតោ កុលំ បរិកិណ្ណំ អញ្ញមញ្ញ មិស្សកំ យមកំ យមកំ ឧទកជាលអគ្គិជាលវន្តំ វា, ទុជ្ជាលទ្ធំសំ ទុដ្ឋំ មិច្ឆាទិដ្ឋិវាទសង្ខាតំ ជាលំ វិទ្ធំសិតំ, មុនិភិជហិតំ សព្ពសម្មាសម្ពុទ្ធេហិ អវិជហិតំ, បាដិហេរំ បច្ចនីក បដិហារកំ បាដិហារិយំ ឧទកគ្គិយមកំយមកំ បាដិហារិយំ វា , សីឃំ ខិប្បំ អកាសិ អករិ, សេដ្ឋំ បសត្ថតរំ, បរមរតិជំ ទេវមនុស្សានំ ឧត្តមរតី ជនកំ ឧត្តមានំ សាធូនំ ចិត្តរមនំ ជនាបេតំ វា, ឥទ្ធិធម្មេហិ អចិន្តេយ្យអប្បមេយ្យេហិ ពុទ្ធឥទ្ធិ គុណេហិ ឧបេតំ សមន្នាគតំ, តំ មុនិន្ទំ អហំ សិរសា វន្ទេ វន្ទាមីតិ។

ឯកូនវីសតិមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២០. មុនិន្ទក្កោ យ្វេកោ ទយុទយរុណោ ញាណវិត្ថិណ្ណពិម្ពោ, វិនេយ្យប្បាណោឃំ កមលកថិតំ ធម្មរំសីវរេហិ។ សុពោធេសី សុទ្ធេ តិភវកុហរេ ព្យាបិតក្កិត្តិនព្ភ, តិលោកេកចក្ខុំ ទុខមសហនំ តំ មហេសី នមាមិ។

២០. ឯវំ ឯកូនវីសតិមាយ គាថាយ មុនិន្ទំ វន្ទិត្វា ឥទានិ វិនេយ្យប្បាណោឃំ ធម្មទេសនាយ ចតុសច្ចធម្មំ ពោធនេយ្យាទីហិ នវហិ គុណេហិ ថោមិត្វា មុនិន្ទក្កំ វន្ទិតុកាមោ **មុនិន្ទក្កោ**ត្យាទិគាថមាហ។ អយំ បន យ ម ន ស រ រគណេហិ ច ឯកគរុនា ច ឆយតីហិ ច សត្តយតីហិ ច រចិតត្តា ឯកូនវីសតក្ខរា មេឃវិប្ផុជ្ជិតាគាថាតិ ទដ្ឋព្វា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “រសុត្វស្សេហិ ឃ្មា ន ស រ រ គរូ មេឃវិប្ផុជ្ជិតា សា”តិ។ អយំ បនេត្ថ យោជនា។ យស្សំ បដិបាទំ រសុត្វស្សេហិ ឆ ឆ សត្ត យតីហិ ឃ្មា យគណមគណា ច ន ស ររ គរូ នគណ សគណ រគណ រគណ ឯកគរុ ច ចេ យុត្តា, សា គាថា មេឃវិប្ផុជ្ជិតា មេឃ វិប្ផុជ្ជិតា គាថា នាមាតិ។ ឯត្ថ ច រសានំ កសាវ តិត្ត មធុរលវណ អម្ពិល កដុករសេន ឆព្ពិធត្តា រសសទ្ទោ ឆសង្ខ្យាវាចកោតិ ទដ្ឋព្វោ។ ឧតូនំ ហេមន្ត សិសិរ វសន្ត គិម្ហ វស្សានសរទវសេន ឆព្ពិធត្តា ឧតុសទ្ទោ ឆសង្ខ្យាវាចកោតិ។ អស្សសទ្ទោ សត្តសង្ខ្យាវាចកោតិ ទដ្ឋព្វោ។ អស្សសទ្ទស្ស ហិ សត្តសង្ខ្យាវាចកភាវោ **ឆន្ទដីកាសុ** វុត្តោតិ។

តត្ថ បន ទយុទយរុណោ ញាណវិត្ថិណ្ណពិម្ពោ ឯកោ យោ មុនិន្ទក្កោ សុទ្ធេ តិភវកុហរេ កមលកថិតំ វិនេយ្យប្បាណោឃំ ធម្មរំសីវរេហិ សុពោធេសិ ព្យាបិតក្កិត្តិ នព្ភ តិលោកេកចក្ខុំ ទុខមសហនំ មហេសី តំ មុនិន្ទក្កំ នមាមីតិ យោជនា។

ឥមិស្សា គាថាយ ច អត្ថក្កមេនេវ សុខជាននត្ថំ វណ្ណយិស្សាម, ន សទ្ទក្កមេន។ **ទយុទយរុណោ**តិបទស្ស ទយាឧទយអរុណោតិ បទវិភាគោ កាតព្វោ។ មហាករុណាសង្ខាតឧទយបព្ពតុគ្គតសូរិយារុណោ។ អថ វា ឧទយបព្ពតតោ ឧគ្គតសូរិយារុណោ វិយ មហាករុណា វាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច ទយាសទ្ទោ ករុណាមេត្តាសុ វត្តតិ។

អទយាតិ វុច្ចតិ និក្ការុណតន្តិ ឯត្ថ ហិ ករុណាយំ។ ទយាបន្នោតិ ឯត្ថ មេត្តាយំ វត្តតិ។ មេត្តាចិត្តតំ អាបន្នោតិ អត្ថោ។ ឥធ បន ករុណា អធិប្បេតា។

អយំ បន វចនត្ថោ។ ទយតិ ហឹសតិ ការុណិកំ យាវ យថាធិប្បេតំ បរស្ស ហិតនិព្ពត្តឹ ន បាបុណាតិ តាវាតិ ទយា, មហាករុណា។ ទយធាតុ ហឹសាយំ អ។ ទយតិ អនុគ្គណ្ហាតិ បាបជនម្បិ ឯតាយាតិ វា ទយា។ ទយធាតុ អនុគ្គហណេ។ ទយតិ អត្តនោ សុខម្បិ បហាយ ខេទំ គណ្ហាតីតិ វា ទយា។ ទយធាតុ គហណេ។ អថ វា ទយន្តិ គណ្ហន្តិ ឯតាយ ពោធិសត្តា សំសារទុក្ខញ្ច សព្ពញ្ញុតញ្ញាណញ្ចាតិ ទយា, មហាករុណា។ មហាពោធិសត្តា ហិ ពុទ្ធភាវាយ អភិនីហារករណកាលេ ហត្ថគតម្បិ អរហត្ត ផលំ ឆឌ្ឌេត្វា សំសារសាគរតោ សត្តេ សមុទ្ធរិតុកាមា អនស្សាសករំ អតិភយានកំ សំសារទុក្ខំ បច្ឆិមភវេ ច សហ អមតធាតុបដិលាភេន អនេកគុណសមលង្កតំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណញ្ច គណ្ហន្តីតិ អត្ថោ។ ករុណាមូលកា ហិ សព្ពេ ពុទ្ធគុណា។ តេន វុត្តំ **អង្គុត្តរដីកាយំ** “សព្ពេសញ្ច ពុទ្ធគុណានំ ករុណា អាទិ, តន្និទានភាវតោ”តិ។

អបិ ច ទយន្តិ អនុរក្ខន្តិ សត្តេ ឯតាយ, សយំ វា អនុទ្ទយតិ អនុទយមត្តមេវ វា ឯតន្តិ ទយា។ ទយធាតុ អនុរក្ខណេ អបច្ចយោ។ ឧទេតិ វឌ្ឍតីតិ ឧទយោ, បព្ពតោ។ ឧទិធាតុ បសវនេ ណ។ អាសមន្តតោ អាលោកំ ករោន្តោ ឧណតិ គច្ឆតីតិ អរុណោ, សូរិយរំសិ វិសេសោ។ អាបុព្ពឧណធាតុ គតិយំ ណ។ ទយាសង្ខាតតោ ឧទយបព្ពតតោ ឧគ្គតសូរិយស្ស អរុណោ យស្សាតិ ទយុទយរុណោ។ អថ វា ឧទយបព្ពតតោ ឧគ្គតសូរិយារុណោ វិយ ទយា មហាករុណា យស្សាតិ ទយុទយរុណោ, មុនិន្ទក្កោ។ យថា ហិ ឧគ្គតសូរិយស្ស អរុណោ អាលោកស្ស អាទិ ហោតិ, ឯវំ ពោធិសត្តោ ទីបង្ករពុទ្ធស្ស បាទមូលេ ករោបយាតំ និព្ពានសុខមោសជ្ជ មហាករុណាយ សំសារសមុទ្ទតោ សត្តេ សមុទ្ធរិតុកាមោ ពុទ្ធភាវាយ សុទុក្ករា ទានាទយោ ទស បារមិយោ ច បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ ច កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ អកាសីតិ ករុណា ពុទ្ធភាវាយ អាទិ។ តស្មា ពុទ្ធស្សេវ ទយុទយរុណោតិ អភិត្ថុវិតុំ អរហតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ញាណវិត្ថិណ្ណពិម្ពោតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណសង្ខាតោ វិត្ថារ បរិមណ្ឌលោ។ វិត្ថារចក្កវាឡមណ្ឌលំ វិយ វិបុលារម្មណ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណវា។ សង្ខតាសង្ខតភេទំ សព្ពេញេយ្យធម្មំ ជានាតីតិ ញាណំ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ ញាធាតុ អវពោធនេ យុ។ វិសេសេន តនោតិ វិត្ថារេតីតិ វិត្ថិណ្ណំ, ញាណំ។ វិបុព្ពតនុធាតុ វិត្ថារេ តបច្ចយោ។ តស្ស ឥណ្ណាទេសោ។ ធាត្វន្តស្ស លោបោ, អសរូបទ្វិត្តំ។ អថ វា វិត្ថរតិ បត្ថរតីតិ វិត្ថិណ្ណំ។ ថរធាតុមេវេត្ថ វិសេសោ។ វមតិ បរិមណ្ឌលាការេន គច្ឆតិ បវត្តតីតិ ពិម្ពំ, ញាណមណ្ឌលំ។ វមធាតុ គតិយំ ពោ។ អស្សិ។ វស្ស ពោ។

ណ្វាទិមោគ្គល្លានេ បន “វមេ ឧគ្គិរណេ ព។ វមិស្ស វស្ស ពិត្តំ។ វមតិ ឧគ្គិរតីតិ ពិម្ពំ, សរីរ”ន្តិ វុត្តំ។ តំ បន ពិម្ពសទ្ទស្ស សរីរវាចកេ យុត្តមេវ។ ន បរិមណ្ឌលវាចកេ។ ឥធ បន ពិម្ពសទ្ទស្ស បរិមណ្ឌលវាចកត្តា។ អាចរិយា បន ឥធ ពិម្ពសទ្ទស្ស អត្ថំ ចក្កមណ្ឌលន្តិ វទន្តិ។ តំ បន វិចារេតព្ពំ។ កស្មា, **អភិធានប្បទីបិកាយំ** “ពិម្ពំ តុ បដិពិម្ពេ ច, មណ្ឌលេ ពិម្ពិកាផលេ”តិ ច។ **តដ្ដីកាយញ្ច** “មណ្ឌលេ បដិមណ្ឌលេ”តិ ច វុត្តត្តា។ ញាណំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណសង្ខាតំ វិត្ថិណ្ណំ វិត្ថារំ ពិម្ពំ បរិមណ្ឌលំ អស្សាតិ ញាណវិត្ថិណ្ណពិម្ពោ។ អថ វា វិត្ថិណ្ណំ វិត្ថារំ ពិម្ពំ ចក្កវាឡបរិមណ្ឌលំ វិយ វិបុលារម្មណំ ញាណំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ អស្សាតិ ញាណវិត្ថិណ្ណពិម្ពោ, មុនិន្ទក្កោ។ យថា ហិ ចក្កវាឡស្ស អនន្តត្តា ចក្កវាឡមណ្ឌលំ វិបុលំ មហន្តំ ហោតិ, ឯវ មេវ ពុទ្ធស្ស សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ អនន្តារម្មណត្តា វិបុលំ មហន្តំ។ តស្មា តស្ស ញាណវិត្ថិណ្ណពិម្ពោតិ ថោមេតីតិ។ **យ្វេកោ**តិ យោ ឯកោតិ បទច្ឆេទោ។ យេកោតិបិ កត្ថចិ បាឋោ។ តស្ស បន យោ ឯកោតិ បទច្ឆេទោ កាតព្ពោ។ តំ បន បាឋទ្វយំ យុត្តមេវ។ យ្វេកោតិ ហិ បាឋេ អាទេសសន្ធិ ហោតិ។ យេកោតិ បាឋេ បន លោបសន្ធីតិ អយមេតេសំ វិសេសោ។ យោ មុនិន្ទក្កោតិ សម្ពន្ធោ។

ឯកោតិ អសហាយោ, អទុតិយកោ ឯក ពុទ្ធភូតោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច ឯកសទ្ទោ អញ្ញសេដ្ឋាសហាយសង្ខ្យាទីសុ ទិស្សតិ។ តថាហេស សស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច, ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញន្តិ ឥត្ថេកេ អភិវទន្តីតិអាទីសុ អញ្ញត្ថេ ទិស្សតិ។ ចេតសោ ឯកោទិភាវន្តិអាទីសុ សេដ្ឋេ។ ឯកោ វូបកដ្ឋោតិអាទីសុ អសហាយេ។ ឯកោវ ខោ ភិក្ខវេ ខណោ ច សមយោ ច ព្រហ្មចរិយាយាតិអាទីសុ សង្ខ្យាយំ។ ឥធ បន អសហាយេ អធិប្បេតោ។ អយំ បនស្ស វចនត្ថោ។ អសហាយោ ហុត្វា ឯតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ ឯកោ, អទុតិយកោ ហុត្វា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ ឯតិ ជានាតិ បដិវិជ្ឈតីតិ វា ឯកោ, មុនិន្ទក្កោ។ ឯធាតុ ឥធាតុ វា ញាណគតីសុ ណ្វុ។ អថ វា ឯកោ ភគវា បព្ពជ្ជសង្ខាតេន ឯកោ។ អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ, តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ , ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ, ឯកន្តវីតទោសោតិ ឯកោ, ឯកន្តវីតមោហោតិ ឯកោ, ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ឯកោ, ឯកាយ មគ្គំ គតោតិ ឯកោ, អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោតិអាទិនា អាគតេន មហានិទ្ទេសនយេនបេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

អបិ ច អនន្តចក្កវាឡេសុយេវ ឯកោវ ពុទ្ធោ ឯតិ ឧប្បជ្ជតិ វិកសតិ វាតិ ឯកោ។ វុត្តញ្ហិ ឯកនិបាត **អង្គុត្តរបាឡិយំ** “អដ្ឋានមេតំ ភិក្ខវេ អនវកាសោ, យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា អបុព្ពំ អចរិមំ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ ឋានញ្ច ខោ ឯតំ ភិក្ខវេ វិជ្ជតិ, យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ឯកោវ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី”តិ។ **តទដ្ឋកថាយញ្ច** “ឯកិស្សា លោកធាតុយាតិ ទសសហស្សិលោកធាតុយា។ តីណិ ហិ ខេត្តានិ ជាតិក្ខេត្តំ អាណក្ខេត្តំ វិសយក្ខេត្តន្តិ។ តត្ថ ជាតិក្ខេត្តំ នាម ទសសហស្សិលោកធាតុ។ សា ហិ តថាគតស្ស មាតុកុច្ឆឹ ឱក្កមនកាលេ និក្ខមនកាលេ សម្ពោធិកាលេ ធម្មចក្កប្បវត្តនេ អាយុសង្ខារវោស្សជ្ជនេ បរិនិព្ពានេ ច កម្បតិ, កោដិសតសហស្ស ចក្កវាឡំ បន អាណក្ខេត្តំ នាម។ អាដានាដិយបរិត្តមោរបរិត្តធជគ្គបរិត្ត រតនបរិត្តាទីនញ្ហិ ឯត្ថ អាណា បវត្តតិ។ វិសយក្ខេត្តស្ស បន បរិមាណំ នត្ថិ។ ពុទ្ធានញ្ហិ យាវតកំ ញាណំ, តាវតកំ ញេយ្យំ។ យាវតកំ ញេយ្យំ, តាវតកំ ញាណំ។ ញាណបរិយន្តិកំ ញេយ្យំ, ញេយ្យបរិយន្តិកំ ញាណន្តិ វចនតោ អវិសយោ នាម នត្ថិ។ ឥមេសុ បន តីសុ ខេត្តេសុ ឋបេត្វា ឥមំ ចក្កវាឡំ អញ្ញស្មឹ ចក្កវាឡេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តីតិ សុត្តំ នត្ថិ។ ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ បន អត្ថិ។ តីណិ ហិ បិដកានិ វិនយបិដកំ, សុត្តន្តបិដកំ, អភិធម្មបិដកំ។ តិស្សោ សំគីតិយោ មហាកស្សបត្ថេរស្ស សំគីតិ, យសត្ថេរស្ស សំគីតិ, មោគ្គលិបុត្តត្ថេរស្ស សំគីតិ, ឥមា តិស្សោ សំគីតិយោ អារុឡ្ហេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ ឥមំ ចក្កវាឡំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញត្ថ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តីតិ សុត្តំ នត្ថិ។ ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ បន អត្ថី”តិ។

ឯត្ថ ច ឯកិស្សា លោកធាតុយាតិ ទសសហស្សិ លោកធាតុយាតិ ឥទំ ជាតិក្ខេត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ទសសហស្សិលោកធាតុ ហិ ឥមំ លោកធាតុំ បរិវារេត្វា ឋិតា ហោតិ។ តត្តកានំយេវ ជាតិក្ខេត្តភាវោ ធម្មតា វសេន វេទិតព្ពោ។ ឥមេសុ បន តីសុ ខេត្តេសូតិ ឥមិនា ទសសហស្សិលោកធាតុសង្ខាតេ ជាតិក្ខេត្តេ កោដិសតសហស្សចក្កវាឡសង្ខាតេ អាណក្ខេត្តេ អនន្តចក្កវាឡ សង្ខាតេ វិសយក្ខេត្តេ ចាតិ ឥមេសុ តីសុ ពុទ្ធក្ខេត្តេសុ ឥតោ ចក្កវាឡតោ អញ្ញេសុ អនន្តចក្កវាឡេសុ ពុទ្ធា នុប្បជ្ជន្តីតិ ទស្សេតិ។ តិវិធញ្ហិ ពុទ្ធក្ខេត្តំ ទស្សេត្វា ឥមេសុ បន តីសុ ខេត្តេសូតិ អាធារភាវេន វុត្តំ, ន និទ្ធារណភាវេន។ កស្មា, អដ្ឋកថាយំ និទ្ធារណីយបទស្ស អភាវតោ។ សតិ ហិ អដ្ឋកថាចរិយោ តស្ស បទស្ស និទ្ធារណត្ថេ អធិប្បេតេ ឥមេសុ តីសុ ខេត្តេសុ អាណក្ខេត្តេ ឋបេត្វា ឥមំ ចក្កវាឡន្តិអាទិ វទេយ្យ។ ន។ តស្មា តស្ស បទស្ស អាធារត្ថោយេវ គហេតព្ពោ។ បុព្ពនិស្សយា ចរិយេហិ ច តស្ស បទស្ស អាធារភាវេន អត្ថយោជនា កតាតិ។ តថេវ បន **អភិធម្មញាណវិភង្គបាឡិយញ្ច**, តទដ្ឋកថាយញ្ច ឧបរិបណ្ណាសេ **ពហុធាតុសុត្តបាឡិយញ្ច**, តទដ្ឋកថាយញ្ច **នេត្តិបាឡិយញ្ច** តទដ្ឋកថាយញ្ច តំ ការណំ អាគតមេវាតិ។ តំ **អង្គុត្តរដីកាយំ** បន “ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ បន អត្ថីតិ ន មេ អាចរិយោ អត្ថិ, សទិសោ មេ នវិជ្ជតីតិអាទិ។ ឥមិស្សា លោកធាតុយា ឋត្វា វទន្តេន ភគវតា កីបនាវុសោ សារិបុត្ត អត្ថេតរហិ អញ្ញោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ភគវតា សមសមោ សម្ពោធិយន្តិ ឯវំ បុដ្ឋោហំ ភន្តេ នោតិ វទេយ្យន្តិ វត្វា តស្ស ការណំ ទស្សេតុំ អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ, យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា អបុព្ពំ អចរិមំ ឧប្បជ្ជេយ្យុន្តិ ឥមំ សុត្តំ អាហរន្តេន ធម្ម សេនាបតិនា ច ពុទ្ធក្ខេត្តភូតំ ឥមំ លោកធាតុំ ឋបេត្វា អញ្ញត្ថ អនុប្បត្តិ វុត្តា ហោតីតិ អធិប្បាយោ”តិ វុត្តំ។ តថេវ បន **ញាណវិភង្គមូលដីកាយំ, ឧបរិបណ្ណាសពហុធាតុ សុត្តដីកាយញ្ច** វុត្តំ។ ឯត្ថ ច ឥមំ លោកធាតុំ ឋបេត្វា អញ្ញត្ថ អនុប្បត្តិ វុត្តា ហោតីតិ ឥមិនា ពុទ្ធក្ខេត្តភូតតោ ឥតោ ចក្កវាឡតោ អញ្ញេសុ អនន្តចក្កវាឡេសុ ពុទ្ធានំ អនុប្បត្តិ ទស្សិតា ហោតិ។ អញ្ញត្ថាតិ ហិ សាមញ្ញេន វុត្តេបិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តេន ឥមេសុ តីសុ ខេត្តេសូតិ សទ្ទន្តរសន្និធានេន អនន្តចក្កវាឡភូតោ វិសេសត្ថោ គហេតព្ពោ។ សាមញ្ញវចនោបិ ហិ សទ្ទោ សទ្ទន្តរសន្និធានេន វិសេសវិសយោតិ។

អយំ បនេត្ថ អបរោ នយោ។ អដ្ឋកថាយំ វុត្តេ ពុទ្ធា ហិ ឧប្បជ្ជមានា ឥមស្មឹយេវ ចក្កវាឡេ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឧប្បជ្ជនដ្ឋានេ បន វារិតេ ឥតោ អញ្ញេសុ ចក្កវាឡេសុ នុប្បជ្ជន្តីតិ វារិតមេវ ហោតីតិឯត្ថ វាក្យេ ឥមស្មឹយេវាតិបទេ សមភិនិវិដ្ឋោ ឯវសទ្ទោ និវត្តាបនាវធារណត្ថោ។ ឯតេន អញ្ញេសុ អនន្តចក្កវាឡេសុ អញ្ញេសំ ពុទ្ធានំ ឧប្បត្តឹ និវត្តេតិ។ យទិបិ ហិ អញ្ញេសុ អនន្តចក្កវាឡេសុ អញ្ញេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជេយ្យុំ។ ឯវំ សន្តេសុ សង្ខតាសង្ខតភេទំ សព្ពធម្មំ ជានន្តោ បស្សន្តោ អម្ហាកំ ភគវា អញ្ញចក្កវាឡេសុ អញ្ញេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តីតិ ឯវំ វុច្ចេយ្យ។ ន។ តណ្ហង្ករាទយោ ហិ អដ្ឋវីសតិ សម្ពុទ្ធា ឥតោ ចក្កវាឡតោ អញ្ញេសុ ចក្កវាឡេសុ ឧប្បជ្ជន្តីតិវចនំ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ នត្ថិ, តថា អដ្ឋកថា ដីកាសុ ច។ តស្មា ឥតោ ចក្កវាឡតោ អញ្ញេសុ អនន្ត ចក្កវាឡេសុ អញ្ញេ ពុទ្ធា នុប្បជ្ជន្តីតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ចេតំ សុត្តន្តមហាវគ្គដ្ឋកថាយំ **មហាសមយសុត្តវណ្ណនាយំ** –

“អថស្ស ឯតទហោសិ មាទិសោ ពុទ្ធោយេវ សក្កុណេយ្យ។ អត្ថិ បន កត្ថចិ អញ្ញោ ពុទ្ធោតិ អនន្តាសុ លោកធាតូសុ អនន្តញាណំ បត្ថរិត្វា ឱលោកេន្តោ អញ្ញំ ពុទ្ធំ ន អទ្ទស។ អនច្ឆរិយញ្ចេតំ, យំ ឥទានិ អត្តនា សមំ ន បស្សេយ្យ។ យោ ជាតទិវសេបិ ព្រហ្មជាលសុត្តវណ្ណនាយំ វុត្តនយេន អត្តនា សមំ អបស្សន្តោ អគ្គោហមស្មិ លោកស្សាតិ អប្បដិវត្តិយំ សីហនាទំ នទិ។ ឯវំ អញ្ញំ អត្តនា សមំ អបស្សិត្វា ចិន្តេសី”តិ។ តថេវេតំ។ បុរាភេទ សុត្ត **មហានិទ្ទេសដ្ឋកថាយញ្ច**, តំ **មហាសមយសុត្តដីកាយញ្ច** ឯកិស្សា លោកធាតុយាតិ សុត្តេ អាគតនយេន

សព្ពត្ថេវ បន អបុព្ពំ អចរិមំ ទ្វេ ពុទ្ធា នាម ន ហោន្តេវ។ តេនេវាហ “អនន្តាសុ លោក ធាតូសុ...បេ.... ន អទ្ទសា”តិ សំវណ្ណេតិ។

អបណ្ណកជាតកដ្ឋកថាយញ្ច “សត្ថា ឧបាសកា ហេដ្ឋា អវីចឹ ឧបរិ ភវគ្គំ បរិច្ឆេទំ កត្វា អបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ សីលាទីហិ គុណេហិ ពុទ្ធេន សទិសោ នាម នត្ថិ។ កុតោ អធិកតរោ...បេ.... អាហា”តិ វុត្តំ។ ឥមាសុ ទ្វីសុ អដ្ឋកថាសុ ច អនន្តាសុ លោកធាតូសូតិ ច អបរិមាណាសុ លោកធាតូសូតិ ច អនន្តអបរិមាណសទ្ទេន វុត្តំ។ តេហិ ទ្វីហិ សទ្ទេហិ ដីការចនេន ច អនន្តាសុ លោកធាតូសុ អញ្ញេសំ ពុទ្ធានំ អនុប្បត្តិ ទស្សេតិ។

សម្មោហវិនោទនីអដ្ឋកថាយ យោជនាយំ បន ឥមេសុ បនាតិអាទិនា កោដិសតសហស្ស ចក្កវាឡតោ អញ្ញស្មិំ ចក្កវាឡេ ពុទ្ធា ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ ញាបេតិ។ មយំ បន ឯវំ វិតក្កយាម។ អញ្ញស្មិំ ចក្កវាឡេតិ ឥតោ ចក្កវាឡតោ អញ្ញេសុ សព្ពេសុបិ តីសុ ពុទ្ធក្ខេត្តេសូតិ អត្ថេ គយ្ហមានេ សតិ កោដិសតសហស្សចក្កវាឡតោ អញ្ញស្មិំ ចក្កវាឡេ ពុទ្ធា ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ វិញ្ញាយតិ។ យទិ បន អញ្ញស្មិំ ចក្កវាឡេតិ ឥតោ អញ្ញស្មិំ ជាតិអាណាខេត្តភូតេ ចក្កវាឡេតិ អត្ថេ គហិតេ កោដិសតសហស្សចក្កវាឡតោ អញ្ញស្មិំ ចក្កវាឡេ ពុទ្ធានំ ឧប្បត្តិ ភវេយ្យាតិ វិញ្ញាយតិ។ “អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ, យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា”តិអាទិបាឡិយា ច។ “អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ, យំ ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ រាជានោ ចក្កវត្តី”តិអាទិបាឡិយា សទ្ធិំ កថនតោ កោដិសតសហស្សចក្កវាឡតោ ពុទ្ធានំ អនុប្បត្តិ វិយ អញ្ញិស្សា លោកធាតុយា ចក្កវត្តិរញ្ញោ អនុប្បត្តិ ភវេយ្យ។ **កថាវត្ថុប្បករណេ** ច កោដិសតសហស្សចក្កវាឡតោ អញ្ញស្មិំ ចក្កវាឡេ ពុទ្ធានំ ឧប្បត្តិ ន បដិសេធិតា។ តស្មា អាណាក្ខេត្តភូតតោ កោដិសតសហស្សចក្កវាឡតោ អញ្ញស្មិំ ចក្កវាឡេ ពុទ្ធស្ស ភវេយ្យាតិ អយំ អម្ហាកំ ខន្តិ។ វីមំសេត្វា គហេតព្ពន្តិ វុត្តំ។

ឯត្ថ ច យំ កថាវត្ថុប្បករណេ ច...បេ.... ន បដិសេធិតាតិ វុត្តំ។ តំ បន កថាវត្ថុបាឡិយំ នត្ថេវ។ ឥមិស្សា បន សព្ពទិសាកថាយំ បរវាទីនំ បរិកប្បវចនមត្តមេវ អត្ថិ។ តេន វុត្តំ តស្សំ បាឡិយំ “សព្ពទិសា ពុទ្ធា តិដ្ឋន្តីតិ។ អាមន្តា។ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ ពុទ្ធោ តិដ្ឋតីតិ។ នហេវំ វត្តព្ពេ...បេ.... បុរត្ថិមាយ ទិសាយ ពុទ្ធោ តិដ្ឋតីតិ។ អាមន្តា។ កិន្នាមោ សោ ភគវា កីជច្ចោ កីគោត្តោ, កិន្នាមា តស្ស ភគវតោ មាតាបិតរោ, កិន្នាមំ តស្ស ភគវតោ សាវកយុគំ, កោ នាមោ តស្ស ភគវតោ ឧបដ្ឋកោ, កីទិសំ ចីវរំ ធារេតិ, កីទិសំ បត្តំ ធារេតិ។ កតរស្មិំ គាមេ វា និគមេ វា នគរេ វា រដ្ឋេ វា ជនបទេ វាតិ។ នហេវំ វត្តព្ពេ”ត្យាទិ។

តទដ្ឋកថាយំ បន “ឥទានិ សព្ពទិសាកថា នាម ហោតិ។ តត្ថ ចតូសុ ទិសាសុ ហេដ្ឋា ឧបរីតិ សមន្តតោ លោកធាតុសន្និវេសំ សព្ពលោកធាតូសុ ច ពុទ្ធោ អត្ថីតិ អត្តនោ វិកប្បសិប្បំ ឧប្បាទេត្វា សព្ពទិសាសុ ពុទ្ធា តិដ្ឋន្តីតិ យេសំ...បេ.... សេយ្យថាបិ មហាសង្ឃិកានំ, តេ សន្ធាយ បុច្ឆា សកវាទិស្ស។ បដិញ្ញា ឥតរស្ស។ បុរត្ថិមាយាតិ បុដ្ឋោ សក្យមុនីំ សន្ធាយ បដិក្ខិបតិ។ បុន បុដ្ឋោ លទ្ធិវសេន អញ្ញលោកធាតុយំ ឋិតំ សន្ធាយ បដិជានាតិ។ កិន្នាមោ សោ ភគវាតិអាទិ សចេ ត្វំ ជានាសិ។ នាមាទិវសេន នំ កថេហីតិ ចោទនត្ថំ វុត្តំ។ ឥមិនា ឧបាយេន សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ”តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច ចតូសុ ទិសាសុ...បេ.... សេយ្យថាបិ មហាសង្ឃិកានន្តិ ឥមិនា បរវាទីនំ លទ្ធិំ ទស្សេតិ។ តត្ថ បន ចតូសុ ទិសាសុ ច ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ច ឥតិ ឯវំ សមន្តតោ លោកធាតុសន្និវេសំ អត្ថីតិ យោជនា។ យេសំ...បេ.... មហាសង្ឃិកានន្តិ យេសំ បរវាទីនំ លទ្ធិ ហោតិ។ កេសំ លទ្ធិ វិយ។ មហាសង្ឃិកានំ លទ្ធិ សេយ្យថាបីតិ អត្ថោ។ តេ សន្ធាយាតិ តេ បរវាទីបុគ្គលេ សន្ធាយ ញាណេន ធារេត្វា សល្លក្ខេត្វាតិ អត្ថោ។ បុច្ឆា សកវាទិស្សាតិ សកវាទិស្ស សព្ពទិសាសុ ពុទ្ធា តិដ្ឋន្តីតិ បុច្ឆា ហោតិ។ បដិញ្ញា ឥតរស្សាតិ បរវាទិស្ស បដិជាននា ហោតិ។ បុរត្ថិមាយាតិ បុដ្ឋោតិ សកវាទិនា បុរត្ថិ មាយាតិអាទិនា បុច្ឆិតេ សតិ។ សក្យមុនិន្តិ សក្យវំស ខត្តិយជាតិភូតំ អម្ហាកំ គោតមពុទ្ធំ សន្ធាយ។ បដិក្ខិបតីតិ បរវាទីបុគ្គលោ អបនេតិ។ បុន បុដ្ឋោតិ សកវាទិនា បុន បុរត្ថិមាយ ពុទ្ធោ តិដ្ឋតីតិ បុច្ឆិតេ សតិ។ លទ្ធិវសេនាតិ អត្តនោ អញ្ញលោកធាតុយំ ពុទ្ធោ អត្ថិ ច ឧប្បជ្ជតិ ចាតិ មិច្ឆាលទ្ធិវសេន បដិជានាតីតិ បរវាទី បុគ្គលោ បដិជានាតិ។ យទិ បន អញ្ញលោកធាតុយំ ពុទ្ធោ តិដ្ឋតិ។ ឯវំ សតិ តស្ស នាមគោត្តាទី ត្វំ កថេហីតិ សកវាទិស្ស ចោទនាវចនំ ទស្សេតុំ កិន្នាមោ សោ ភគវាតិអាទិមាហ។ ឥមិនា ច ឥតោ ចក្កវាឡតោ អញ្ញេសុ អនន្តចក្កវាឡេសុ អញ្ញេសំ ពុទ្ធានំ អភាវំ ទស្សេតិ។ តេន វុត្តំ **កថាវត្ថុបាឡិយំ** “កិន្នាមោ សោ ភគវា កីជច្ចោ...បេ.... ជនបទេវាតិ។ នហេវំ វត្តព្ពេ”តិ។

ឯត្ថ ច បន សកវាទិនា កិន្នាមោត្យាទិនា បុច្ឆិតេ បរវាទីបុគ្គលោ អត្តនោ លទ្ធិយា សព្ពលោកធាតូសុ ឧប្បជ្ជមានានំ ពុទ្ធានំ នាមាទីនំ អជានន្តោ អបស្សន្តោ ន ហេវំ វត្តព្ពេតិ បដិក្ខិបតិ។ តស្មា បនេត្ថ សកវាទីបុគ្គលស្ស លទ្ធិយា អញ្ញេសុ អនន្តចក្កវាឡេសុ អញ្ញេសំ ពុទ្ធានំ ឧប្បជ្ជនាភាវោ វិញ្ញាយតិ។ យទិបិ ហិ អញ្ញានន្តចក្កវាឡេសុ អញ្ញពុទ្ធា ឧប្បជ្ជេយ្យុំ។ ឯវំ សន្តេសុ ពុទ្ធស្ស មតី យថាភូតតោ ជានន្តោ បស្សន្តោ មហាបញ្ញោ

ឥទ្ធិមា ទិព្ពចក្ខុអាទីហិ ឆឡភិញ្ញេហិ សម្បន្នោ បដិសម្ភិទា បត្តោ សត្ថារា ទិន្នមាតិកានយេន កថាវត្ថុបាឡឹ ទេសេន្តោ អាយស្មា មហាមោគ្គលិបុត្តត្ថេរោ អញ្ញានន្តចក្កវាឡេសុ អញ្ញពុទ្ធានំ ឧប្បត្តឹ កថេយ្យ ច។ នាតិ។ តស្មា អយំ កថាវត្ថុបាឡិ ច តទដ្ឋកថាវចនញ្ច អញ្ញានន្តចក្កវាឡេសុ អញ្ញពុទ្ធានំ អភាវទីបនេ សព្ពដ្ឋកថាដីកាសុ វុត្តវចនេហិ ទឡ្ហតរំ បធានវចនមេវ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ន បន ពុទ្ធាឯវ អញ្ញានន្តចក្កវាឡេសុ ន ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, អថ ខោ លទ្ធព្យាករណា មហាពោធិសត្តា ច បច្ចេកពោធិ សត្តា អគ្គសាវកមហាសាវកពោធិសត្តា បរិបាកិន្ទ្រិយា សាវកពោធិសត្តា ច ពុទ្ធក្ខេត្តភូតេ ឥមស្មឹយេវ ចក្កវាឡេ ឧប្បជ្ជន្តិ, ន អញ្ញត្ថ។ កស្មា, តេសុ ពុទ្ធានំ អនុប្បន្នត្តា, តេសំ បន អភិនីហារោ បារមី សម្ភរណំ ញាណបរិបាចនញ្ច តស្មឹឯវ សមិជ្ឈតិ, ន អញ្ញត្ថ។ តេន វុត្តំ **មហាបទាន សុត្តដីកាយំ** –

“បុរិមពុទ្ធានំ មហាពោធិសត្តានំ បច្ចេកពុទ្ធានញ្ច និព្ពត្តិយា សាវកពោធិសត្តានំ សាវកពោធិយា អភិនីហារោ សាវកបារមិយា សម្ភរណំ បរិបាចនញ្ច ពុទ្ធក្ខេត្តភូតេ ឥមស្មឹ ចក្កវាឡេ ជម្ពុទីបេឯវ ឥជ្ឈតិ, ន អញ្ញត្ថា”តិ។ តថេវេតំ **ឯកនិបាតអង្គុត្តរដីកាយញ្ចាតិ**។

ឯតរហិ បន អបរេ អាចរិយា “អាណក្ខេត្តភូតតោ កោដិសតសហស្សចក្កវាឡតោ អញ្ញេសុ ចក្កវាឡេសុ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តី”តិ វទន្តិ។ តេសំ បន វចនំ អយុត្តមេវ។ កស្មា, អដ្ឋកថាយំ វុត្តេ អញ្ញស្មឹ ចក្កវាឡេតិ ឯត្ថ អញ្ញ សទ្ទស្ស បបេត្វា ឥមំ ចក្កវាឡន្តិបទតោ អញ្ញស្ស អបាទានស្ស អសម្ភវតោ ច អនន្តចក្កវាឡេសុ ពហូសុ ពុទ្ធេសុ ឧប្បន្នេសុ ពុទ្ធស្ស អនច្ឆរិយត្តា ច។ អច្ឆរិយមនុស្សោ ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ វុត្តញ្ហិ ឯកនិបាត **អង្គុត្តរបាឡិយំ**

“ឯកបុគ្គលោ ភិក្ខវេ លោកេ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ អច្ឆរិយមនុស្សោ។ កតមោ ឯកបុគ្គលោ, តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ អយំ ខោ ភិក្ខវេ ឯកបុគ្គលោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ អច្ឆរិយមនុស្សោ”តិ។ អញ្ញំ បន ការណំ មយា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនបិ វិញ្ញូហិ វិញ្ញាតព្ពន្តិ។ អញ្ញេ បន អាចរិយា **ពុទ្ធអបទានបាឡិយំ** –

“ទិសា ទសវិធា លោកេ, យាយតោ នត្ថិ អន្តកំ;
តស្មិញ្ច ទិសាភាគម្ហិ, ពុទ្ធក្ខេត្តា អសង្ខយា;
បភា បកិត្តិតា មយ្ហំ, យមកា រំសិវាហនា;
ឯត្ថន្តរេ រំសិជាលំ, អាលោកោ វិបុលោ ភវេ”តិ។

វុត្តាសុ ទ្វីសុ គាថាសុ បឋមគាថាយ អត្ថំ ពុទ្ធស្ស អនាធិប្បាយេន គហេត្វា មិច្ឆាញាណេន អញ្ញានន្តចក្កវាឡេសុ ឧប្បជ្ជមានា ពុទ្ធា អសង្ខយាតិ វទន្តិ។ តេសំ បនេតំ អយុត្តមេវ អសុន្ទរមេវ។ កស្មា, បាឡិយា ច អដ្ឋកថាដីកាវចនេហិ ច វិរុទ្ធត្តា ច តស្សា គាថាយ អត្ថគ្គហណស្ស មិច្ឆត្តា ច។ ឥមាយ ហិ បាឡិយា គាថាយ វា អញ្ញានន្តចក្កវាឡេសុ អញ្ញេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តីតិ អត្ថេ គយ្ហមានេ អដ្ឋកថាសុ ឥមេសុ បន តីសុ ខេត្តេសុ ឋបេត្វា ឥមំ ចក្កវាឡំ អញ្ញស្មឹ ចក្កវាឡេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តីតិ សុត្តំ នត្ថិ, ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ បន អត្ថីតិ វុត្តវចនេន ច, តីណិ ហិ បិដកានិ...បេ.... ឥមា តិស្សោ សំគីតិយោ អារុឡ្ហេ តេបិដកេ ពុទ្ធវចនេ...បេ.... សុត្តំ នត្ថិ។ ន ឧប្បជ្ជន្តីតិ បន អត្ថីតិ វុត្តវចនេន ច ឧជុកំ វិរុជ្ឈតិ ច។ ភទ្ទន្តមហា ពុទ្ធឃោសាទយោ អដ្ឋកថាចរិយា តំ បាឡឹ ន បស្សន្តីតិ អត្ថនោ ទុក្កហិតេន អដ្ឋកថាចរិយានំ អព្ភក្ខានំ អាបជ្ជតិ ច។ កឹ បនេតេ តិបិដកធរា តិក្ខវិសទជវន គម្ភីរាទិញាណិកា អដ្ឋកថាចរិយា ន បស្សេយ្យុំ។ បស្សេយ្យុំ ឯវ។ តស្មា អយុត្តមេវ។ អដ្ឋកថាសុ បន អាគតំ សុត្តំ នត្ថីតិអាទិវចនមេវ យុត្តតរំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯត្ថ ច ពុទ្ធក្ខេត្តេតិបទំ តស្មិញ្ច ទិសាភាគម្ហីតិបទេ វិសេសនំ, អសង្ខយាតិបទំ ទុតិយគាថាយ បភាតិបទស្ស វិសេសនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អយំ បនេត្ថ យោជនា។ លោកេ ចក្កវាឡលោកេ ទសវិធា ទស កោដ្ឋាសា ទិសា ហោន្តិ។ តត្ថ កោដ្ឋាសេ យាយតោ យាយន្តស្ស គច្ឆន្តស្ស មេ អន្តកំ បរិយោសានំ នត្ថិ។ ពុទ្ធក្ខេត្តេ ពុទ្ធស្ស ទសសហស្សិសង្ខាតជាតិក្ខេត្តភូតេ តស្មិញ្ច ទិសាភាគម្ហិ មយ្ហំ អសង្ខយា សង្ខារហិតា យមកា យុគឡា យុគឡា ហុត្វា រំសិវាហនា រំសិវហន្តា រំសិមុញ្ចមានា វា បភា ចក្ករតនមណិរតនាទីនំ អាលោកា បកិត្តិតា បាកដា បត្ថរិតា វា។ ឯត្ថន្តរេ ទសសហស្សចក្កវាឡន្តរេ រំសិជាលំ រំសិសមូហេន វិបុលោ ពហុតរោ អាលោកោ ភវេ អហោសិន្តិ។ អយមត្ថោ ចក្កិន្ទាភិសិរីសទ្ធម្ម ធជមហាជម្ពុរាជាធិរាជគុរុតិលទ្ធលញ្ឆិតេន អាចរិយពុធេន លិខិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

ភគវា ហិ ឥមាហិ គាថាហិ ចក្កវត្តិរាជកាលេ មយ្ហំចក្ករតនមណិរតនាទីនំ អសង្ខយា បភា ពុទ្ធក្ខេត្តភូតេ ទសសហស្សិចក្កវាឡេ បាកដា បត្ថរិតាតិ ទស្សេតិ។ ន អនន្តចក្កវាឡេសុ ឧប្បជ្ជនពុទ្ធានំ អសង្ខយភាវន្តិ។

វុត្តញ្ហេតំ **ពុទ្ធអបទានដ្ឋកថាយំ** “ទិសា ទសវិធា លោកេតិ ចក្កវាឡលោកេ ទសវិធា ទសកោដ្ឋាសា ទិសា ហោន្តិ។ តត្ថ កោដ្ឋាសេ យាយតោ យាយន្តស្ស គច្ឆន្តស្ស អន្តកំ នត្ថីតិ អត្ថោ។ ចក្កវត្តិកាលេ តស្មឹ មយា គតដ្ឋានេ ទិសាភាគេ វា ពុទ្ធក្ខេត្តេ ពុទ្ធវិសយា អសង្ខយា សង្ខារហិតា។ បភា បកិត្តិតាតិ តទា ចក្កវត្តិ រាជកាលេ មយ្ហំ បភា ចក្ករតនមណិរតនាទីនំ បភា អាលោកា យមកា យុគឡា យុគឡា ហុត្វា រំសិវាហនា រំសិមុញ្ចមានា បកិត្តិតា បាកដា។ ឯត្ថន្តរេ ទសសហស្សចក្កវាឡន្តរេ រំសិជាលំ រំសិសមូហំ អាលោកោ វិបុលោ ពហុតរោ ភវេ អហោសិន្តិ អត្ថោ”តិ។ ឯត្ថ ច បឋមគាថាយ បុព្ពឌ្ឍស្ស ឯកវាក្យភាវតោ ទិសា ទសវិធា លោកេតិ ចក្កវាឡលោកេ...បេ.... អន្តកំ នត្ថីតិ អត្ថោតិ វុត្តំ។ អបរឌ្ឍស្ស ទុតិយគាថាយំ អន្តោគធត្តា ចក្កវត្តិកាលេ...បេ.... អសង្ខយា សង្ខារហិតា បភា បកិត្តិតាតិ តទា ចក្កវត្តិកាលេ...បេ.... ភវេ អហោសិន្តិ អត្ថោតិ វុត្តំ។ តស្មា អសង្ខយាតិបទំ ទុតិយគាថាយ បភាតិបទស្ស វិសេសនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ជិនាលង្ការដីកាយំ បន ឯវមស្ស សព្ពធម្មេសុ អប្បដិហតញាណចារំ ទស្សេត្វា ឥទានិ លោកេ តាទិសស្ស អញ្ញស្ស អភាវំ ទស្សេន្តោ អាហ។

“អនន្តសត្តេសុ ច លោកធាតុសុ,
ឯកោវ សព្ពេបិ សមា ន តេនា”តិ។

តត្ថ អនន្តលោកធាតូសុ ឯកេកិស្សំ លោកធាតុយា អនន្តសត្តេសុ តេន តថាគតេន សមោ ឯកោបិ នត្ថិ។ សចេ ឯកោ បន សមោ ន ភវេយ្យ។ សព្ពេ សត្តា ឯកជ្ឈំ ហុត្វា សមា ភវេយ្យុន្តិ ចេ។ តថាបិ នត្ថិ, សព្ពេ ឯកជ្ឈំ ហុត្វាបិ ឥមិនា ឯកកេន សមា ន ហោន្តីតិ អធិប្បាយោតិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច អនន្តលោកធាតុសូតិអាទិនា ឥតោ ចក្កវាឡតោ អញ្ញេសុ អនន្តចក្កវាឡេសុ អញ្ញេសំ ពុទ្ធានំ អភាវំ ទស្សេតិ។ ឯវំ បន មយា បឋវោជំ ឧទ្ធរិត្វា ទស្សិតោ វិយ ទស្សិតេហិ អតិទឡ្ហតរេហិ សាធករចនេហិ ឥតោ ចក្កវាឡតោ អញ្ញចក្កវាឡេសុ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តីតិ មិច្ឆាវាទោ សូរិយោ អន្ធការំ បដិហនតិ វិយ បដិហនិយតិ អបនិយតីតិ សទ្ទហកំ ទដ្ឋព្ពោតិ។

មុនិន្ទក្កោតិ មុនិន្ទ អក្កោតិ បទច្ឆេទោ។ ពុទ្ធាទិច្ចោតិ អត្ថោ។ សព្ពធម្មេ មនតិ ជានាតីតិ មុនិ។ មនធាតុ ញាណេ ឥ។ មការេ អស្សុត្តំ។ អថ វា មុនាតិ សព្ពធម្មេ សក សាមញ្ញលក្ខណាទិនា បដិវិជ្ឈតីតិ មុនិ។ មុនតិ ហិតាហិតំ បរិច្ឆិន្ទតីតិ វា មុនិ, ភគវា។ មុនធាតុ បដិវិជ្ឈនេ, ចតុសច្ចធម្មេ មុនាតិ ជានាតីតិ វា មោនំ។ ចតុមគ្គញាណំ។ វុត្តញ្ហិ **សំយុត្តដ្ឋកថាយំ** “មោនន្តិ ចតុមគ្គញាណំ។ តញ្ហិ មុនាតីតិ មោនំ, ចតុសច្ចធម្មេ ជានាតីតិ អត្ថោ”តិ។ មោនំ អស្ស អត្ថីតិ មុនិ, ភគវា។ មុនិ ច សោ ឥន្ទតិ វេនេយ្យសត្តេ ធម្មេន អភិភវតិ ឥន្ទោ ចាតិ មុនិន្ទោ, ភគវា។ អថ វា មុនីនំ បញ្ចមុនីនំ ឥន្ទោតិ មុនិន្ទោ, ភគវា។ ន កមតិ ន គច្ឆតិ បាទេន អត្តនោ បុញ្ញជវិមានេន គច្ឆតីតិ អក្កោ, អាទិច្ចោ។ នបុព្ព កមុធាតុ គតិយំ ក្វិ។ ធាត្វន្តលោបោ។ កស្ស ទ្វិត្តំ។ អថ វា យុគន្ធរុព្ពេធប្បមាណេ អាកាសេ អរតិ គច្ឆតីតិ អក្កោ។ អរធាតុ គមនេ កបច្ចយោ។ កស្ស ទ្វិត្តំ។ តំ តំ រាសិតោ តំ តំ រាសឹ អរតិ យាតីតិ វា អក្កោ។ អថ វា មហន្តជុតតាយ អក្កិយតិ អភិត្ថុវិយតិ តប្បសន្នេហិ ជនេហីតិ អក្កោ, អាទិច្ចោ។ អក្កធាតុ ថវនេ អ។ មុនិន្ទោ ច សោ អក្កោ ចាតិ មុនិន្ទក្កោ, អក្កោ អាទិច្ចោ វិយ វា មុនិន្ទោតិ មុនិន្ទក្កោ, ពុទ្ធោ។ យថា ហិ សូរិយោ អត្តនោ សហស្សរំសិយា ឯកចក្កវាឡេ តិមិរន្ធការំ វិធមេត្វា ទិនេ ទិនេ នវយោជនសតសហស្សប្បទេសំ កោដិសហស្សប្បទេសំ វា ទសទិសំ វា ឱភាសេត្វា វិរោចមានោ ចរតិ, ឯវមេវ ភគវាបិ អត្តនោ សទ្ធម្មរំសិយា ពុទ្ធក្ខេត្តភូតេសុ ទសសហស្សចក្កវាឡេសុ វិនេយ្យានំ អវិជ្ជន្ធការំ វិធមេត្វា ទិនេ ទិនេ តស្មឹ តស្មឹ ទិសាភាគេ វេនេយ្យសត្តសមូហំ ចតុសច្ចធម្មោភាសេន ជោតយមានោ វិរោចនំ ចរតីតិ ឋានានុរូបំ មុនិន្ទក្កោតិ ថោមេតិ។ អយំ សមាសោបមា ហីនូបមាតិ ទដ្ឋព្ពា។

សុទ្ធោតិ រាគាទិមលេហិ វិសុទ្ធោ។ សុជ្ឈតិ វិសុជ្ឈតីតិ សុទ្ធោ, តិភវោ។ សុធធាតុ សោចេយ្យេតិ។ **តិភវ កុហរេ**តិ តិភវសង្ខាតកមលសរេ។ កមលសរំ វិយ តិភវស្មឹ វា ភវន្តិ សត្តា ឯត្ថាតិ ភវោ។ ភូធាតុ សត្តាយំ ណ។ តយោ ភវា តិភវា, កាមរូបារូបភូមិ លព្ភតិ។ កុំ វុច្ចតិ ឧទកំ, តំ ហរតីតិ កុហរោ។ កុបុព្ពហរធាតុ ហរណេ អ។ តយោ ភវា ច តេ កុហរោ ចាតិ តិភវកុហរោ, កុហរោ វិយ តយោ ភវាតិ វា តថា។ តស្មឹ តិភវកុហរេ។ **កមល កថិត**ន្តិ ឧប្បលន្តិ កថេតព្ពំ កំ ជលំ អលយតិ វិភូសយតីតិ កមលំ, ឧប្បលំ។ កំសទ្ទូបបទ អលធាតុ វិភូសនេ អ។ អថ វា កមិយតិ ឥច្ឆិយតីតិ កមលំ។ កមុធាតុ ឥច្ឆាយំ អលបច្ចយោ។ កមលន្តិ ឧប្បលន្តិ កថិយតីតិ កមលកថិតំ។ **វិនេយ្យប្បាណោឃ**ន្តិ វិនេយ្យបាណឱឃន្តិ បទវិភាគោ។ វិនេតព្ពសត្តសមូហន្តិ អត្ថោ។ វិនេតព្ពោ ទមេតព្ពោ សត្តោវាតិ វិនេយ្យោ, សត្តោ។ វិបុព្ពនិធាតុ ទមនេ ណ្យោ។ បណន្តិ ជីវន្តិ សត្តា អនេនាតិ បាណំ, ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ បណធាតុ ជីវាយំ ណ។ តំ អស្ស អត្ថិ តស្មឹ វា វិជ្ជតីតិ បាណោ, សត្តោ។ អស្សត្ថិតទ្ធិតេ ណបច្ចយោ។ វិនេយ្យោ ច សោ បាណោ ចាតិ វិនេយ្យប្បាណោ។ អវយវេន សហ ហនតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ ឱឃោ, សមូហោ។ អវបុព្ព ហនធាតុ គតិយំ ណោ។ អវស្ស ឱ។ ហនស្ស ឃោ។ វិនេយ្យប្បាណានំ ឱឃោ សមូហោតិ វិនេយ្យប្បាណោឃោ, តំ។

ធម្មរំសិវរេហីតិ ឧត្តមធម្មសង្ខាតរំសីហិ។ ឯត្ថ ច ធម្មោតិ យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមានេ សត្តេ ចតូសុ អបាយេសុ វដ្ដទុក្ខេសុ ច អបតមានេ កត្វា ធារេតីតិ ធម្មោ។ ធរធាតុ ធារណេ រម្មបច្ចយោ។ ធារេតិ ច អបាយាទិនិព្ពត្តកកិលេសំ វិទ្ធំសេតីតិ អត្ថោ។ ចតុរិយមគ្គោ ច និព្ពានញ្ច និប្បរិយាយតោ លព្ភតិ។ កស្មា, អរិយមគ្គស្ស កិលេសានំ សមុច្ឆេទប្បហានវសេន សមុច្ឆេទកត្តា, និព្ពានស្ស ច និស្សរណប្បហានវសេន តស្ស អារម្មណភាវំ បត្វា តទត្ថសិទ្ធិហេតុត្តា។ ចតុរិយផលញ្ច បរិយត្តិធម្មោ ច បរិយាយតោ លព្ភតិ។ កស្មា, ផលស្ស មគ្គេន វិទ្ធំសិ តព្ពានំ កិលេសានំ បដិប្បស្សម្ភនប្បហានវសេន មគ្គានុកូលប្ប វត្តត្តា។ បរិយត្តិធម្មស្ស ច តទង្គប្បហានវសេន តទធិគម ហេតុត្តា។ អថ វា កិលេសេ ធុនាតិ កម្បេតិ ចលតិ វិទ្ធំសេតីតិ ធម្មោ, ចតុរិយមគ្គោ។ ធុនធាតុ កម្បនេ រម្មោ។ អរិយេហិ ធារិយតិ បដិវិជ្ឈិយតិ សច្ឆិករិយតិ អារម្មណ ករណវសេនាតិ ធម្មោ, និព្ពានំ។ ធរធាតុ ញាណេ។ ធំសេតិ បដិប្បស្សម្ភេតិ មគ្គប្បហីនកិលេសវាសនន្តិ ធម្មោ, អរិយផលំ។ ធំសធាតុ វិទ្ធំសនេ។ អត្តនោ សភាវំ ធារេតិ ច ធារិយតិ ច បណ្ឌិតេហិ ន ពាលេហីតិ ធម្មោ, បរិយត្តិធម្មោ។ ធម្មោ ច ធម្មោ ច ធម្មោ ច ធម្មោ ចាតិ ធម្មោ ឯក សេសនយេន, ទសវិធោ ធម្មោ លព្ភតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **ឆត្តវិមានេ** –

> “រាគវិរាគមនេជមសោកំ,
> ធម្មមសង្ខតមប្បដិកូលំ;
> មធុរមិមំ បគុណំ សុវិភត្តំ,
> ធម្មមិមំ សរណត្ថមុបេហី”តិ។

អយំ បនេត្ថ យោជនា។ មាណវ រាគវិរាគំ រាគវិគតំ ឥមំ ធម្មំ មគ្គធម្មញ្ច អនេជំ ឯជាសង្ខាតតណ្ហាវិរហិតំ អសោកំ សោកវិរហិតំ ឥមំ ធម្មំ ផលធម្មញ្ច, អសង្ខតំ សង្ខតវិរហិតំ ឥមំ ធម្មំ និព្ពានធម្មញ្ច។ អប្បដិកូលំ អវិរោធនំ មធុរំ អត្ថព្យញ្ជន សម្បន្នត្តា មធុរំ, បគុណំ បកដ្ឋគុណំ សុវិភត្តំ សុដ្ឋុ វិភជិតព្ពំ, ឥមំ ធម្មំ បរិយត្តិធម្មញ្ច សរណត្ថំ សរណភាវំ ឧបេហិ ឧបគច្ឆាហីតិ។

ឯត្ថ ហិ កាមរាគាទិភេទោ សព្ពោបិ រាគោ វិរជ្ជតិ បហិយតិ ឯតេនាតិ រាគវិរាគោតិ មគ្គោ កថិតោ។ ឯជាសង្ខាតាយ តណ្ហាយ អន្តោនិជ្ឈានលក្ខណស្ស ច សោកស្ស តទុប្បត្តិយា សព្ពសោ បរិក្ខីណត្តា អនេជម សោកន្តិ ផលំ កថិតំ។ កេនចិ បច្ចយេន អសង្ខតត្តា ធម្មមសង្ខតន្តិ និព្ពានំ កថិតំ។ អវិរោធទីបនតោ បន អត្ថព្យញ្ជនស្ស សម្បន្នតាយ បកដ្ឋគុណវិភាវនតោ សុដ្ឋុ វិភជិតត្តា ច អប្បដិកូលន្តិអាទិនា សព្ពោបិ បរិយត្តិធម្មោ កថិតោ។ វុត្តញ្ហិ **តទដ្ឋកថាយំ** “ឯត្ថ ហិ រាគវិរាគន្តិ មគ្គោ កថិតោ។ អនេជមសោកន្តិ ផលំ។ ធម្មមសង្ខតន្តិ និព្ពានំ។ អប្បដិកូលំ មធុរមិមំ បគុណំ សុវិភត្តន្តិ បិដកត្តយេន វិភត្តា សព្ពធម្មក្ខន្ធា”តិ។ ឥធ បន សាមញ្ញតោ ទសវិធោ ធម្មោ។ វិសេសតោ បន បរិយត្តិ ធម្មោ អធិប្បេតោ។ កស្មា, សុពោធេសីតិ វុច្ចមានត្តា។ រំសីតិ រសិយន្តិ អស្សាទិយន្តីតិ រំសី, រសន្តិ អស្សាទេន្តិ សត្តា ឯតាយាតិ វា រំសី, រសធាតុ អស្សាទនេ អ ច ឦ ច។ អថ វា រសិយតិ សិនេហិយតិ តំ ជនេហីតិ រំសី។ រសធាតុ សិនេហេ។ និគ្គហីតាគមោ។

វរោតិ ឧត្តមោ, វរិតព្ពោ បត្ថិតព្ពោតិ វរោ, វរតិ និវារេតិ ហីនន្តិ វា វរោ។ វរធាតុ បត្ថនេ និវារណេ វា អ។ ធម្មោ ច សោ រំសិ ចាតិ ធម្មរំសិ, ធម្មស្ស វា រំសិ ធម្មរំសិ។ អយំ បន សមាសោ អភេទូបចារេន វុត្តោ ។ វរោ ច សោ ធម្មរំសិ ចាតិ ធម្មរំសិវរោ, តេហិ ធម្មរំសិវរេហិ។ **សុពោធេសី**តិ ចតុសច្ចធម្មំ បដិវិជ្ឈមានេន សុដ្ឋុ បពោធេសិ វិកាសេតីតិ អត្ថោ។ យថា ហិ សូរិយោ អត្តនោ រំសិយា ផុសយិត្វា កុហរ សង្ខាតេ សរេ ជាតំ ឧប្បលំ វិកាសេតិ, ឯវមេវ ភគវាបិ អត្តនោ ធម្មទេសនាសង្ខាតរំសិយា កមលសរសង្ខាតេ ភវត្តយេ វសន្តំ បុព្ពូបនិស្សយំ បដិវិជ្ឈារហំ កមល សង្ខាតំ វិនេយ្យប្បាណោយំ ចតុសច្ចធម្មំ បដិវិជ្ឈមានោ ផលធម្មេន បពោធេសិ វិកាសេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ព្យាបិតកិត្តិនញ្ចតិ តិលោកេ បត្ថដបរិកិត្តនំ។ សីលាទិគុណេហិ បត្ថដថុតិឃោសិកន្តិ អត្ថោ។ ចសទ្ទោ ចេត្ថ បទបូរណមត្តោយេវ។ វិសេសេន វិវិធំ វា អាបតិ វឌ្ឍតីតិ ព្យាបិតោ។ វិបុព្ពអាបធាតុ ព្យាបនេ វឌ្ឍនេ វា ត។ ព្យាបនំ វា ព្យាបិតំ។ កិត្តិយតេ អភិត្ថវិយតេ កិត្តិនំ។ ភាវសាធនោយំ។ ថុតិក្រិយា លព្ភតិ។ កិត្តិយតិ អភិត្ថវិយតិ ទេវមនុស្សេហីតិ កិត្តិនំ, ថុតិឃោសោ។ កិត្តធាតុ អភិត្ថវនេ យុ។ ព្យាបិតោ បត្ថដោ កិត្តនោ ថុតិឃោសោ យស្ស សោតិ ព្យាបិតកិត្តិនោ, មុនិន្ទក្កោ។ តំ។ ភគវតោ ហិ តិលោកេ ទេវមនុស្សេហិ សីលាទិគុណេហិ ច អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោត្យាទីហិ គុណេហិ ច ថោមិតោ កិត្តិសទ្ទោ យាវ ភវគ្គំ អព្ភុគ្គច្ឆតីតិ ព្យាបិតកិត្តិនន្តិ ថោមេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តិលោកេកចក្ខុន្តិ តិលោកេ ឯកចក្ខូតិ បទច្ឆេទោ។ កាមរូប អរូបសង្ខាតានំ តិលោកានំ ឯកំ បញ្ញាចក្ខុភូតន្តិ អត្ថោ។ តយោ លោកា តិលោកំ។ តស្ស ចក្ខុ វិយ ឯក ភូតំបញ្ញាចក្ខុ យស្ស សោតិ តិលោកេកចក្ខុ,

មុនិន្ទក្កោ។ ឯត្ថ ច ឯកចក្ខុសទ្ទស្ស លោបោ ហោតិ ព្រហ្មស្សរោតិអាទីសុ វិយ។ អថ វា តិលោកស្ស ឯកំ បញ្ញាចក្ខុំ ភូតោ បត្តោតិ តិលោកេកចក្ខុ, មុនិន្ទក្កោ។ តិលោកេកចក្ខុភូតន្តិ វត្តព្ពេ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ ភូតសទ្ទលោបំ កត្វា តិលោកេកចក្ខុន្តិ វុត្តំ។ អថ វា តិលោកស្ស ឯកភូតោ បញ្ញាចក្ខុ ហុត្វា សព្ពធម្មេ ចក្ខតិ បស្សតីតិ តិលោកេកចក្ខុ, មុនិន្ទក្កោ។ តំ។ ភគវា ហិ បញ្ញាចក្ខុ មយត្តា សត្តេសុ ច តទុប្បាទនតោ តិលោកស្ស ចក្ខុភូតោ ញាណភូតោ ធម្មភូតោ ព្រហ្មភូតោ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ **មធុបិណ្ឌិកសុត្តេ** "សោ ហាវុសោ ភគវា ជានំ ជានាតិ, បស្សំ បស្សតិ ចក្ខុភូតោ ញាណភូតោ ធម្មភូតោ ព្រហ្មភូតោ វត្តា បវត្តា អត្ថស្ស និន្នេតា អមតស្ស ទាតា ធម្មស្សាមី តថាគតោ"តិ។ តស្មា តិលោកេកចក្ខុន្តិ ថោមេតិ។

ទុខមសហនន្តិ បុថុជ្ជនេហិ អតិទុក្ខមិតដ្ឋានំ ខមនំ។ បុថុជ្ជនេហិ ទុក្ខេន កសិរេន ខមិតព្ពន្តិ ទុខមំ, ឥដ្ឋានិដ្ឋាទិ អារម្មណំ។ ទុក្ខមន្តិ វត្តព្ពេ គជ្ជពន្ធត្តា ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ កការលោបំ កត្វា ទុខមន្តិ វុត្តំ។ តំ សហតិ ខមតីតិ ទុខមសហនោ, មុនិន្ទក្កោ។ សហធាតុ បរិសហនេ យុ។ តំ ទុខមសហនំ។ ភគវា ហិ បុថុជ្ជនេហិ សុទុក្ខមិតំ ឥដ្ឋា និដ្ឋាទិអារម្មណំ សីតុណ្ហាទី លាភាលាភយសាយស និន្ទបសំសសុខទុក្ខសង្ខាតំ លោកធម្មញ្ច អតិវិយ ខមតិ អធិវាសេតិ, តស្មា ទុខមសហនន្តិ ថោមេតិ។

មហេសិន្តិ មហន្តំ សីលក្ខន្ធាទី បរិយេសមានំ មហន្តំ និព្ពានំ គវេសមានំ វា មហន្តេ សីលក្ខន្ធាទិកេ ឯសតិ គវេសតិ បរិយេសតីតិ មហេសី, មុនិន្ទក្កោ។ មហន្តសទ្ទូប បទ ឯសធាតុ គវេសនេ ណី។ វុត្តញ្ហិ **មហានិទ្ទេសេ** "មហេសីតិ មហេសី។ ភគវា មហន្តំ សីលក្ខន្ធំ ឯសិ គវេសិ បរិយេសីតិ មហេសី។ មហន្តំ សមាធិក្ខន្ធំ មហន្តំ បញ្ញាក្ខន្ធំ មហន្តំ វិមុត្តិក្ខន្ធំ មហន្តំ វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសី"តិ។ មហន្តេ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយ ធម្មេ ឯសតិ គវេសតីតិ វា មហេសិ, មហន្តំ និព្ពានំ ឯសតិ គវេសតីតិ វា មហេសី។ វុត្តញ្ហិ **មហានិទ្ទេសេ** "មហន្តេ សតិបដ្ឋានេ មហន្តេ សម្មប្បធានេ មហន្តេ ឥទ្ធិបាទេ មហន្តានិ ឥន្ទ្រិយានិ មហន្តានិ ពលានិ មហន្តេ ពោជ្ឈង្គេ មហន្តំ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ មហន្តំ បរមត្ថំ អមតំ និព្ពានំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសី"តិ។ អថ វា មហេសក្ខេហិ សត្តេហិ ឯសិយតិ គវេសិយតិ បរិយេសិយតិ អម្ហាកំ កហំ ពុទ្ធោតិ មហេសី។ វុត្តញ្ហិ **មហានិទ្ទេសេ** "មហេសក្ខេហិ វា សត្តេហិ ឯសិតោ គវេសិតោ កហំ ពុទ្ធោ"ត្យាទិ។ តំ មហេសី។ **ត**ន្តិ មុនិន្ទក្កំ។ អហំ សិរសា នមាមីតិ សម្ពន្ធោ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ ទយុទយរុណោ មហាករុណាសង្ខាតឧទយបព្ពតុគ្គតសូរិយារុណោ, ឧទយបព្ព តតោ ឧគ្គតសូរិយារុណោ វិយ មហាករុណា វា, ញាណ វិត្ថិណ្ណពិម្ពោ សព្ពញ្ញុតញាណសង្ខាតោ វិត្ថារ បរិមណ្ឌលោ, វិត្ថារចក្កវាឡមណ្ឌលំ វិយ វិបុលារម្មណសព្ពញ្ញុតញាណវា, ឯកោ អសហាយោ ឯកពុទ្ធភូតោ, យោ យាទិសោ មុនិន្ទក្កោ ពុទ្ធាទិច្ចោ សុទ្ធេ រាគាទិមលេហិ វិសុទ្ធេ តិភវ កុហរេ តិភវសង្ខាតកមលសរេ, កមលកថិតំ ឧប្បលន្តិ កថេតព្ពំ, វិនេយ្យប្បាណោយំ វិនេតព្ពសត្តសមូហំ, ធម្មរំ សិរេហិ ឧត្តមធម្មសង្ខាតរំសីហិ, សុពោធេសិ ចតុសច្ចធម្មំ បដិវេធយមានេន សុដ្ឋុ បពោធេសិ វិកាសេសិ, ព្យាបិតកិត្តិនំ តិលោកេ បត្ថដបរិកិត្តនំ, សីលាទិគុណេហិ បត្ថដថុតិឃោសិកំ វា, តិលោកេកចក្ខុំ កាមរូបអរូប សង្ខាតានំ តិលោកានំ ឯកំ បញ្ញាចក្ខុភូតំ, ទុខមសហនំ បុថុជ្ជនេហិ អតិទុក្ខមិតដ្ឋានំ ខមនំ, មហេសី មហន្តំ សីលក្ខន្ធាទី បរិយេសមានំ មហន្តំ និព្ពានំ គវេសមានំ វា, តំ មុនិន្ទក្កំ អហំ សិរសា នមាមិ វន្ទាមីតិ។

វីសតិមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២១. យោ ជិនោ អនេកជាតិយំ សបុត្តទារមង្គជីវិតម្បិ;
ពោធិបេមតោ អលគ្គមានសោ អទាសិយេវ អត្ថិ កស្ស;
ទានបារមី តតោ បរំ អបូរិ សីលបារមាទិកម្បិ;
តាសមិទ្ធិយោបយាតមគ្គតំ តមេកទីបកំ នមាមិ។

២១. ឯវំ វីសតិមាយ គាថាយ មុនិន្ទក្កំ វន្ទិត្វា ឥទានិ បុព្ពេ អនេកជាតិយំ ពោធិសត្តកាលេ ជីវិត បរិច្ចាគាទីហិ ច នានាទិទសបារមិយោ បូរេន្តេហិ គុណេហិ ច ថោមេត្វា ជិនំ វន្ទិតុកាមោ **យោ ជិនោ** ត្យាទិមាហ។ អយំ បន រជ រជ រជ គណេហិ ច គរុលហូហិ ច រចិតត្តា វីសតក្ខរេហិ លក្ខិតា វុត្តគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** "វុត្ត មីទិសន្ត នាមតោ រជា រជា រជា គរុល្លហូ ចា"តិ។

អយំ បនេត្ថ យោជនា។ យស្សំ បជីបាទំ រជា រជគណា ច រជា រជគណា ច រជា រជគណា ច គរុល្លហូ ច ចេសិយ្យុំ, ឦទិសន្ត ឦទិសំ បន គាថា នាមតោ នាមេន វុត្តំ វុត្ត គាថា នាមាតិ។

តត្ថ បន **យោ ជិនោ**តិ យោ ពុទ្ធោ។ សោ ហិ ទេវបុត្តកិលេសាភិសង្ខារខន្ធមច្ចុវសេន បញ្ចមារេ អជិនិ ជិនាតិ ជិនិស្សតីតិ ជិនោតិ វុច្ចតិ។ ននុ ច ពុទ្ធសាវកាបិ បញ្ចមារេ ជិនន្តា ជិនា នាមាតិ ចេ។ ន ភគវតោ ប រូប និស្សយវិរហនិរតិសយវសេន បញ្ចមារជិនន្តា ភគវាយេវ ជិនោ នាមាតិ។ វុត្តញ្ហិ **ធាតុកថាមូលដីកាយំ** –

“តត្ថ ពលវិធមន វិសយាតិក្កមវសេន ទេវបុត្តមារស្ស, អបវត្តិករណវសេន កិលេសាភិសង្ខារមារានំ, សមុទយប្បហានបរិញ្ញាវសេន ខន្ធមារស្ស, មច្ចុមារស្ស, ច ពោធិមូលេ ឯវ ភញ្ជិតត្តា បរូបនិស្សយរហិតំ និរតិសយំ តំ ភញ្ជនំ ឧបាទាយ ភគវាឯវ មារភញ្ជនោតិ ថោមិតោ”តិ។

អនេកជាតិយន្តិ អនេកសំសារភវេ។ ឯត្ថ ហិ អយំ ជាតិសទ្ទោ អនេកត្ថោ។ តថា ហេស ឯកម្បិ ជាតឹ ទ្វេបិ ជាតិយោតិ ឯត្ថ ភវេ អាគតោ។ អត្ថិ វិសាខេ និគណ្ឋា នាម សមណជាតីតិ ឯត្ថ និកាយេ។ តិរិ នាម តិណជាតិ នាភិយា ឧគ្គន្ត្វា នភំ អាហច្ច ឋិតា អហោសីតិ ឯត្ថ បញ្ញត្តិយំ។ ជាតិ ទ្វីហិ ខន្ធេហិ សង្គហិតាតិ ឯត្ថ សង្ខត លក្ខណេ។ យំ មាតុកុច្ឆិយំ បឋមំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ បឋមំ វិញ្ញាណំ បាតុភូតំ។ តទុបាទាយ សាវស្ស ជាតីតិ ឯត្ថ បដិសន្ធិយំ។ សម្បតិជាតោ អានន្ទ ពោធិសត្តោតិ ឯត្ថ បសូតិយំ។ អនុបកុដ្ឋោ ជាតិវាទេនាតិ ឯត្ថ កុលេ។ យតោហំ ភគិនិ អរិយាយ ជាតិយា ជាតោតិ ឯត្ថ អរិយសីលេ។ ឥធ បនាយំ ភវេ វត្តតិ។ តស្មា អនេក សំសារភវេតិ អត្ថោ វិញ្ញាតព្ពោ។ សោ ហិ ជាយតិ យោនិ គតិអាទិ វិភាគោតិ ជាតីតិ វុច្ចតិ។ អថ វា ជាយន្តិ និព្ពត្តន្តិ ឯត្ថ ខន្ធាទយោតិ ជាតិ, ភវោ។ ជនិធាតុ និព្ពត្តនេតិ។ ន ឯកា អនេកា, អនេកា ច សា ជាតិ ចាតិ អនេក ជាតិ។ តស្សំ អនេកជាតិយំ។

សបុត្តទារន្តិ បុត្តេន ច ភរិយាយ ច សហិតំ។ អត្តនោ កុលំ បុនាតិ បវតិ សោធេតីតិ វា បុត្តោ។ បុធាតុ បវនេ ត។ មាតាបិតូនំ មនំ បូរេតីតិ វា បុត្តោ។ បូរធាតុ បូរណេ ត។ បុត្តោ ច ធីតា ច បុត្តោ។ វិរូបេក សេសោយំ។ សាមិកេន ធរិយតេតិ ទារោ។ ធរធាតុ ធារណេ ណោ។ ធស្ស ទោ។ អថ វា បុរិសេន ភោគំ ទីយតីតិ ទារោ។ ទាធាតុ ទានេ របច្ចយោ។ ទាកុច្ឆិតា ការេន បុរិសេន រមិយតិ ឯត្ថាតិ វា ទារោ, ភរិយា។ ទាបុព្ពរមុធាតុ រមនេ ក្វិ។ ទាសទ្ទោ កុច្ឆិតត្ថោ។ **អភិធានដីកាយំ** បន “ទារយន្តេ យេនាតិ ទារោ, ទរ វិទារណេ។ អកត្តរិ ច ការកេ សញ្ញាយំ ណោ”តិ វុត្តំ។ បុត្តោ ច ទារោ ច បុត្តទារោ។ សមាហារទ្វន្ទេបិ ហិ បុល្លិង្គំ ឥច្ឆន្តិ អាចរិយា។ តេន សហ វត្តតិ យស្សាតិ សបុត្តទារោ, បុត្តទារបរិច្ចាគោ។ តំ សបុត្តទារំ។ **អង្គជីវិតម្បី**តិ ហត្ថបាទកណ្ណនាសចក្ខាទិ សរីរាវយវញ្ច ជីវិតិន្ទ្រិយ បដិពទ្ធសកលសរីរញ្ច អង្គតិ គច្ឆតិ កាយេតិ អង្គោ, ចក្ខាទិសរីរាវយវោ។ អគិធាតុ គតិយំ អ។ ជីវន្តិ សត្តា ឯតេនាតិ ជីវិតំ, ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ ជីវធាតុ បាណធារណេ ត។ អង្គោ ច ជីវិតញ្ច អង្គជីវិតំ។ ឯត្ថ ច បិសទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ។ តេន ធនរដ្ឋបរិច្ចាគំ សម្បិណ្ឌេតិ។ វុត្តញ្ហិ **សីលក្ខន្ធដ្ឋ កថាយំ** –

“អង្គបរិច្ចាគំ ជីវិតធនរជ្ជបុត្តទារបរិច្ចាគន្តិ ឥមេ បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ បរិច្ចជិត្វា”តិ។ អថ វា សម្ភាវនត្ថោ។ តេន ភគវា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណហេតុបិ បុត្តទារអង្គជីវិតម្បិ អលគ្គមានសោ បរិច្ចជេតិ, បគេវ ធនាទិពាហិរវត្ថុ បរិច្ចាគេបីតិ សម្ភាវេតិ។

ពោធិបេមតោតិ អរហត្តមគ្គសព្ពញ្ញុតញ្ញាណសង្ខាតាយ ពោធិយា បិយមានត្តា, ហេត្វត្ថេ ហិ តោបច្ចយោ។ ចត្តារិ សច្ចានិ ពុជ្ឈតីតិ ពោធិ, អរហត្តមគ្គញ្ញាណំ។ សព្ព ញេយ្យធម្មេ ពុជ្ឈតីតិ ពោធិ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ ពុធ ធាតុ ញាណេ ណ។ ឥត្ថិលិង្គជោតកោ ឦបច្ចយោ ច។ វុត្តញ្ហិ **អភិធានប្បទីបិកាយំ** – “ពោធិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេ, អរិយមគ្គេ ច នារិយ”ន្តិ។ ពោធិ ច ពោធិ ច ពោធិ សរូបេកសេ សវសេន។ បិយនំ បេមោ, បិយាយិតព្ពោតិ វា បេមោ។ បីធាតុ តប្បនកន្តីសុ មនិបច្ចយោ។ ពោធិយា បេមោ ពោធិបេមោ, តតោ ពោធិបេមតោ។ ភគវតា ហិ បុត្តទារអង្គជីវិតេហិបិ សតគុណេន សហស្សគុណេន សត សហស្សគុណេនបិ ពោធិញាណមេវ បិយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ **វេស្សន្តរជាតកេ** –

> “ន មេ ទេស្សា ឧភោ បុត្តា, មទ្ទី ទេវី ន ទេស្សិយា;
> សព្ពញ្ញុតំ បិយំ មយ្ហំ, តស្មា បិយេ អទាសហ”ន្តិ។

អលគ្គមានសោតិ បុត្តទារអង្គជីវិតាទីសុ អនល្លីយន ចិត្តោ ហុត្វា លគនំ សង្គនំ លគ្គោ, លគតិ សង្គតិ អល្លយតិ វាតិ លគ្គោ។ លគធាតុ សង្គេ អល្លីយនេ វា គបច្ចយោ។ ន លគ្គោ អលគ្គោ, នត្ថិ លគ្គោ ឯត្ថ បុត្តទារ អង្គជីវិតាទីសូតិ វា អលគ្គោ។ មនតិ ជានាតិ អារម្មណន្តិ មនោ។ សោយេវ មានសោ។ អលគ្គោ មានសោ យស្ស សោតិ អលគ្គមានសោ, ជិនោ។ **អត្ថិកស្សា**តិ បុត្ត ទារាទី កាមិកស្ស, យាចកស្ស បដិគ្គាហកស្ស វាតិ អត្ថោ។ អត្ថោ កាមោ អស្ស អត្ថីតិ អត្ថិកោ, ណិកោ។ តស្ស អត្ថិកស្ស។ **អទាសិយេវា**តិ បូជានុគ្គហកាមតាយ ញាណ សម្បយុត្តបរិច្ចាគចេតនាយ អទាសិឯវាតិ អត្ថោ។ ពោធិសត្តោ ហិ បារមីបូរណ កាលេ សរាគស

ទោសសមោហស្សេវ សតោ អាគតា គតានំ យាចកានំ អលង្កតបដិយត្តំ សីសំ កន្តិត្វា គលលោហិតំ នីហរិត្វា សុអញ្ជិតានិ អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា កុលវំសប្បទីបំ បុត្តំ មនាបចារិនឹ ភរិយញ្ច ខេឡបិណ្ឌមិវ អនបេក្ខោ បរិច្ចជិត្វា ទីឃមានោវ សម្មាសម្ពោធិញាណំ លទ្ធំ សក្កា, ន បុត្តទារអង្គជីវិតម្បិ អបរិច្ចជិត្វា។ បញ្ច ហិ មហាបរិច្ចាគេ អបរិច្ចជិត្វា ពុទ្ធភូតបុព្ពា នាម នត្ថិ។ បច្ចេកពុទ្ធារិយសាវកា បន បុត្តទារអង្គជីវិតំ អបរិច្ចជន្តាបិ បច្ចេកពុទ្ធារិយសាវកពោធិញាណំ លទ្ធុំ សមត្ថាវ។ តស្មាយេវ ភគវន្តំយេវ សបុត្តទារមង្គជីវិតម្បិ ពោធិបេមតោ អលគ្គមានសោ អទាសិយេវ អត្ថិ កស្សាតិ ថោមេតិ។ វុត្តញ្ចេតំ **វេស្សន្តរជាតកដ្ឋ កថាយំ** “សព្ពពោធិសត្តា ធនបរិច្ចាគំ, បុត្តបរិច្ចាគំ, ភរិយបរិច្ចាគំ, អង្គបរិច្ចាគំ, ជីវិតបរិច្ចាគន្តិ ឥមេ បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ អបរិច្ចជិត្វា ពុទ្ធភូតបុព្ពា នាម នត្ថី”តិ។

ឯវំ បញ្ចហិ មហាបរិច្ចាគគុណេហិ ភគវតោ ថោមនំ កត្វា ឥទានិ ទានាទិបារមីបូរណគុណេន ថោមនំ កត្តុ កាមោ ទានបារមិន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ទាន**ន្តិ តិវិធំ ហោតិ ចាគចេតនា ច, វិរតិ ច, ទេយ្យធម្មោ ចាតិ។ សទ្ធា ហិរិយំ កុសលញ្ច ទានន្តិ អាគតដ្ឋានេ ហិ ចាគចេតនា ទានំ នាម។ អភយំ ទេតីតិ អាគតដ្ឋានេ វិរតី ទានំ នាម។ ទានំ ទេតិ អន្នំ បានន្តិ អាគតដ្ឋានេ ទេយ្យធម្មោ ទានំ នាម។ តត្ថ ចាគចេតនា ទេតិ វា ទេយ្យធម្មំ ទេន្តិ វា ឯតាយ ទេយ្យធម្មន្តិ ទានំ។ វិរតិ អវខណ្ឌនដ្ឋេន លវនដ្ឋេន វា ទានំ។ សា ហិ ឧប្បជ្ជមានា ភយភេរវសង្ខាតំ ទុស្សិល្យំ ចេតនំ ទាតិ លុនាតិ ចាតិ ទានំ, ទេយ្យធម្មោ ទិយ្យតីតិ ទានំ។ ឥធ បន តិវិធំ ទានំ អធិប្បេតំ។ បារមីសទ្ទស្ស វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ អថ វា បារំ និព្ពានំ ឯតិ គច្ឆតិ ឯតាយាតិ បារមិ។ បារសទ្ទូបបទ ឥធាតុ គតិយំ ក្វិ។ បារំ ឥតីតិ បទច្ឆេទោ កាតព្ពោ។ ទានមេវ បារមី ទានបារមី, តំ ទានបារមឹ។ **តតោ**តិ ទានបារមិតោ។ **បរ**ន្តិ អញ្ញំ។ **សីលបារមាទិកម្បី**តិ សីលតីតិ សីលំ។ សីល ធាតុ សមាធិម្ហិ អ។ កាយវចីកម្មានិ សមាទហតិ សមាធបេតីតិ អត្ថោ។ សីលតិ សមាធិយតិ កាយកម្មាទីនំ សុសិល្យវសេន ន វិប្បកិរតីតិ វា សីលំ, សីលន្តិ សមាទហន្តិ ចិត្តំ ឯតេនាតិ វា សីលំ។ អថ វា សីលយតិ ឧបធារេតីតិ សីលំ, សីលធាតុ ឧបធារណេ អ។ កុសល ធម្មានំ បតិដ្ឋានភាវេន អាភុសោ ធារេតីតិ អត្ថោ។ សីលេន្តិ វា ឯតេន កុសលេ ធម្មេ ឧបធារេន្តិ សាធវោតិ សីលំ, សីលិយតិ ឧបធារិយតិ សប្បុរិសេហិ ហទយមំសន្តរំ ឧបនេត្វាតិ វា សីលំ, សីលេតិ ឧបធារេតិ តំ សមង្គី បុគ្គលំ អបាយេសុ ឧប្បត្តិនីវារណវសេន សុគ្គតិ និព្ពានន្តិ វា សីលំ, សីលមេវ បារមី សីលបារមី, សា អាទិយាសន្តេតិ សីលបារមាទិកា។ ឯត្ថ ច អាទិសទ្ទេន នេក្ខម្មបញ្ញា វីរិយខន្តិសច្ចអធិដ្ឋានមេត្តាឧបេក្ខាបារមី សង្គណ្ហាតិ។ វុត្តញ្ចេតំ **ពុទ្ធវំសបាឡិយំ** –

“ទានំ សីលញ្ច នេក្ខម្មំ, បញ្ញា វីរិយេន បញ្ចមំ;
ខន្តិសច្ចមធិដ្ឋានំ, មេត្តុបេក្ខា ឥមា ទសា”តិ។

បិសទ្ទោ ចេត្ថ សម្បិណ្ឌនត្ថោ។ តេន បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ សម្បិណ្ឌេតិ។

អបូរីតិ សម្មាសម្ពោធត្ថាយ បូរណំ អកាសីតិ អត្ថោ។ ភគវតោ ហិ ទីបង្ករបាទមូលេ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា ពុទ្ធត្ថាយ អភិនីហារតោ បដ្ឋាយ អនេកជាតីសុ សម្មាសម្ពោធឹ បដិវិជ្ឈិតុំ វាយមន្តោ អទិន្នំ ទានំ នាម នត្ថិ, អរក្ខិតសីលំ នាម នត្ថិ។ អបូរិតា បារមី នាម នត្ថិ។ អតិពហុម្បិ បូរណំ អកាសិយេវ។ ភគវា ហិ ពោធិសត្ត ភូតោ ចតូសុ មហាសមុទ្ទេសុ ឧទកំ បរាជេត្វា អធិកំ លោហិតទានមកាសិ។ សកលបថវិយា បំសុំ បរាជេត្វា អធិកំ មំសមទាសិ។ សិនេរុបព្ពតរាជំ បរាជេត្វា អធិកំ សីសទានមទាសិ។ អាកាសេ តារកសមូហំ បរាជេត្វា អធិកំ នយនមទាសិ។

តេន វុត្តំ **ជិនាលង្ការេ** –

“សោ សាគរេ ជលធិកំ រុធិរំ អទាសិ,
ភូមឹ បរាជិយ សមំសមទាសិ ទានំ;
មេរុប្បមាណមធិកញ្ច សមោឡិសីសំ,
ខេ តារកាធិកតរំ នយនំ អទាសី”តិ។

វសន្តតិលកគាថា។

តត្ថ ច សោតិ សោ ឯវំវិធោ ពោធិសត្តោ។ សាគរេតិ ចតូសុ មហាសមុទ្ទេសុ។ ជលធិកន្តិ ឧទកតោ អធិកំ កត្វា។ រុធិរំ អទាសីតិ លោហិតទានមទាសិ។ ភូមឹ បរាជិយាតិ បំសុបថវិយា បំសុំ បរាជេត្វា អត្តនោ សរីរមំសំ អធិកំ អទាសិ។ មេរុប្បមាណមធិកន្តិ យោជន អដ្ឋសដ្ឋិសតសហស្សុព្ពេធស្ស គិរិរាជស្ស បមាណតោបិ អធិកំ ក

ត្វា។ សមោឡិសិសន្តិ មោឡិយា សហ អភិសិត្តសីសំ អទាសិ។ ខេតិ ចក្កវាឡបព្ពតបរិយន្តេ អាកាសេ។ តារកាធិកតរន្តិ នក្ខត្តាទិតារករូបតោបិ អធិកំ កត្វា ។ នយនំ អទាសីតិ នេត្តទានំ អទាសីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

តាសមិទ្ធិយោបយាតមគ្គតន្តិ តាសំ ឥទ្ធិយា ឧបយាតំ អគ្គតន្តិ បទច្ឆេទោ។ តាសន្តិ តាសំ បារមីនំ។ ឥទ្ធិយាតិ សមិទ្ធិយា, ហេត្វត្ថេ ចេតំ ករណវចនំ។ ឧបយាតន្តិ ឧបគតំ។ អគ្គតន្តិ សព្ពសត្តានំ ឧត្តមភាវំ, សេដ្ឋភូតំ ពុទ្ធត្តន្តិ អត្ថោ។ តំ បន បទំ ឧបយាតន្តិបទេ កម្មំ។ អគ្គសទ្ទោ ចេត្ថ ឧត្តមវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិបទិកោ។ អថ វា អគ្គតិ ឧត្តមភាវំ សេដ្ឋភូតំ វា ពុទ្ធភាវំ បាបុណាតីតិ អគ្គោ, ជិនោ។ អគ្គធាតុ គតិយំ អ។ អគ្គស្ស ភាវោ អគ្គតា។ ភគវា ហិ អនន្តលោកធាតូសុ សព្ព សត្តានំ អគ្គោ ឧត្តមតរោ សេដ្ឋតរោតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ ទសនិបាត **អង្គុត្តរបាឡិយំ** –

“យាវតា ភិក្ខវេ សត្តា អបទា វា ទ្វិបទា វា ចតុប្បទា វា ពហុប្បទា វា រូបិនោ វា អរូបិនោ វា សញ្ញិនោ វា អសញ្ញិនោ វា នេវសញ្ញីនាសញ្ញិនោ វា, តថាគតោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ។

តមេកទីបកន្តិ តំ ឯកទីបកន្តិ បទច្ឆេទោ។ តន្តិ ជិនំ។ ឯកទីបកន្តិ សព្ពសត្តានំ ឯកបដិសរណភូតំ បតិដ្ឋភូតំ វា។ ទីបកសទ្ទោ ហិ បដិសរណបតិដ្ឋវាចកោ និប្ផន្នបាដិបទិកោ។ វុត្តញ្ហិ **សំយុត្តដ្ឋកថាយំ** “បតិដ្ឋាបនដ្ឋេន ទីប”ន្តិ។ ទីបន្តិ បតិដ្ឋហន្តិ បដិសរណភាវេន សត្តា ឯត្ថាតិ វា ទីបកោ, ជិនោ។ ទីបធាតុ បតិដ្ឋាយំ អកោ។ ឯកសទ្ទោ សង្ខ្យាវាចកោ។ ឯកោ ឯកភូតោ ទីបកោតិ ឯកទីបកោ, ជិនោ។ អថ វា ឯកទីបកន្តិ មនុស្សានំ បដិសរណភូតំ បតិដ្ឋានភូតំ សមុទ្ទទីបកមិវ សព្ពសត្តានំ បដិសរណភូតំ បតិដ្ឋានភូតំ ឯកពុទ្ធភូតំ។

អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ។ ជលមជ្ឈេ ទិប្បតីតិ ទីបោ។ ទ្វិធា អាបោសន្ទតិ ឯត្ថាតិ វា ទីបោ។ សោយេវ ទីបកោ។ សោវិយ ឯកោ ពុទ្ធោ ហុត្វា ឯតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ ឯកទីបកោ, ជិនោ។ យថា ហិ មហាសមុទ្ទេ ភិន្ន នាវានំ មនុស្សានំ សមុទ្ទទីបោ បដិសរណោ បតិដ្ឋោ ហោតិ, ឯវំ ជិនោ សំសារសាគរេ អលព្ភនេយ្យបតិដ្ឋេ ឱសីទន្តានំ សព្ពសត្តានំ ឯកពុទ្ធភូតោ បដិសរណោ បតិដ្ឋោ ហោតីតិ ឯកទីបកន្តិ ថោមេតិ។ តំ ជិនំ អហំ នមាមីតិ សម្ពន្ធោតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ យោ ជិនោ អនេក ជាតិយំ អនេកសំសារភវេ, សបុត្តទារំ បុត្តេន ច ភរិយាយ ច សហិតំ, អង្គជីវិតម្បិ អង្គបច្ចង្គជីវិតិន្ទ្រិយម្បិ។ អថ វា ហត្ថបាទកណ្ណនាសចក្ខាទិសរីរាវយវញ្ច ជីវិតិន្ទ្រិយ បដិពទ្ធសកលសរីរញ្ច, ពោធិបេមតោ អរហត្តមគ្គ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណសង្ខាតាយ ពោធិយា បិយ មានត្តា, អលគ្គ មានសោតិ បុត្តទារអង្គជីវិតាទីសុ អនល្លីយនចិត្តោ ហុត្វា, អត្ថិកស្ស បុត្តទារាទី កាមិកស្ស យាចកស្ស អទាសិយេវ បរិច្ចាគចេតនាយ អទាសិឯវ។ ទានបារមិម្បិ តតោ ទានបារមិតោ បរំ អញ្ញំ សីលបារមាទិកម្បិ សីលបារមីអាទិកម្បិ, អបូរិ សម្មាសម្ពោធត្ថាយ បូរណំ អកាសិ, តាសំ បារមីនំ ឥទ្ធិយា សមិទ្ធិយា អគ្គតំ ឧត្តម ភាវំ សេដ្ឋពុទ្ធត្តំ វា, ឧបយាតំ ឧបគតំ, ឯកទីបកំ សព្ពសត្តានំ ឯកបដិសរណភូតំ ឯកបតិដ្ឋានភូតំ វា, ទីបកមិវ ឯកបដិសរណភូតំ បតិដ្ឋានភូតំ វា តំ ជិនំ តីហិ ទ្វារេហិ នមាមីតិ។

ឯកវីសតិមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២២. ទេវាទេវាតិទេវំ និធនវបុធរំ មារភង្គំ អភង្គំ,
ទីបំ ទីបំ បជានំ ជយវរសយនេ ពោធិបត្តំធិបត្តំ;
ព្រហ្មាព្រហ្មាគតានំ វរគិរកថិកំ បាបហីនំ បហីនំ,
លោកាលោកាភិរាមំ សតតមភិនមេ តំ មុនិន្ទំ មុនិន្ទំ។

២២. ឯវំ ឯកវីសតិមាយ គាថាយ ជិនំ វន្ទិត្វា ឥទានិ ទេវាទេវាតិទេវន្ត្យាទីហិ ទសហិ គុណេហិ ថោមេត្វា មុនិន្ទំ វន្ទិតុកាមោ **ទេវាទេវាតិទេវ**ន្តិអាទិមាហ។ អយំ បន ម រ ភ ន យ យ គណេហិ ច តិមុនិយតីហិ ច រចិតត្តា ឯកវីសតក្ខរេហិ យុត្តា អាទ្យន្តយមកា សទ្ធរា គាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហិ **វុត្តោទយេ** “ម្រា ភ្នា យោ យោត្រ យេន តិមុនិយតិយុតា សទ្ធរា កិត្តិតាយ”ន្តិ។

អយំ បនេត្ថ យោជនា។ យស្សំ បដិបាទំ ម្រា មរគណា ច ភ្នា ភនគណា ច យោគណោ ច យេន យគណេន សហ យោគណោ ច តិមុនិយតិយុតា សត្តមក្ខរន្តេតីហិ យតីហិ យុត្តា ច ចេ សិយុំ។ អត្រ ឥមស្មឹ បកតិ ឆន្ទេ

អយំ គាថា សទ្ទោ គាថាតិ កិត្តិតាតិ។ ឯត្ថ ច មុនិសទ្ទោ សត្តសង្ខ្យាវាចកោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ ឯកស្មឹ បាទេ សត្តមក្ខរន្តេ សត្តមក្ខរន្តេ យតីនំ តិបរិវត្តត្តា តិមុនិយតិយុតាតិ វុត្តំ។ ឯកវីសតក្ខរវន្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ ច **ទេវាទេវាតិទេវ**ន្តិ រាជសង្ខាតសម្មុតិទេវ ចតុមហារាជាទិកឧបបត្តិទេវានំ អតិឧត្តមំ អតិសេដ្ឋំ វិសុទ្ធិទេវភូតំ។ ឯត្ថ ហិ ទេវាតិ សម្មុតិទេវា។ តេ ហិ មានុស្សកឥស្សរិយសម្បត្តីហិ ទិព្ពន្តីតិ មនុស្សរាជទេវី កុមារា ទេវាតិ វុច្ចន្តិ។ បុន ទេវាតិ ឧបបត្តិទេវា។ តេ ហិ ទិព្ពឥស្សរិយសម្បត្តីហិ ទិព្ពន្តីតិ ចតុមហារាជិកា ទេវា វុច្ចន្តិ, ទិព្ពន្តិ កាមគុណាទីហិ កីឡន្តិ លឡន្តិ, តេសុ វា វិហរន្តិ, វិជយសមត្ថតាយោគេន បច្ចត្ថិកេ វិជេតុំ ឥច្ឆន្តិ, ឥស្សរិយធនាទិសក្ការទានគ្គហណំ តំ តំ អត្ថានុសាសនញ្ច ករោន្តា វោហរន្តិ។ បុញ្ញាតិសយយោគានុភាវប្បត្តាយ ជុតិយា ជោតន្តិ។ យថាធិប្បេតញ្ច វិសយំ អប្បដិឃាតេន គច្ឆន្តិ។ យថិច្ឆិតនិប្ផាទនេ ច សក្កោន្តីតិ ទេវាតិ **វិសុទ្ធិមគ្គមហាដីកាយំ** អាគតនយេនបិ វេទិតព្ពោ។ អតិទេវន្តិ តេសំ ទេវានំ អតិឧត្តមំ អតិសេដ្ឋំ វា វិសុទ្ធិទេវភូតំ ភគវន្តន្តិ អត្ថោ។ សោ ហិ តេសំ សម្មុតិ ឧបបត្តិទេវានំ សីលាទិគុណេហិ អតិរេកត្តា អតិរេកោ ទេវោតិ ភគវា អតិទេវោតិ វុច្ចតិ។ ទេវោ ទេវានំ អតិរេកោ អតិឧត្តមោ អតិសេដ្ឋោ អតិវិសិដ្ឋោ ទេវោ ទេវាទេវាតិទេវោ, វិសុទ្ធិទេវភូតោ មុនិន្ទោ លព្ភតិ។ តំ ទេវាទេវាតិទេវំ។

វុត្តញ្ហិ **ធម្មហទយវិភង្គេ** “ទេវាតិ តយោ ទេវា សម្មុតិ ទេវា, ឧបបត្តិទេវា, វិសុទ្ធិទេវា។ សម្មុតិទេវា នាម រាជានោ ទេវិយោ រាជកុមារា។ ឧបបត្តិទេវា នាម ចតុមហារាជិកេ ទេវេ ឧបាទាយ តទុបរិ ទេវា។ វិសុទ្ធិទេវា នាម អរហន្តោ វុច្ចន្តី”តិ។

ភគវា បន និរាតិសយាយ អភិញ្ញាកីឡាយ ឧត្តមេហិ ទិព្ពព្រហ្មអរិយវិហារេហិ សបរសន្តានគត បញ្ចវិធមារវិជ យិច្ឆានិប្ផត្តិយាចិត្តិស្សរិយ សត្តធនាទិ សម្មាបដិបត្តិ អវេច្ចប្បសាទសក្ការទានគ្គហណសង្ខាតេន ធម្មសភាវបុគ្គលជ្ឈាសយានុរូបានុសាសនីសង្ខាតេន ច វោហារាតិសយេន បរមាយ បញ្ញាសរីរប្បភាសង្ខាតាយ ជុតិយា អនញ្ញសាធារណាយ ញាណសរីរគតិយា មារវិជយ សព្ពញ្ញុគុណបរហិត និប្ផាទនេសុ អប្បដិហតាយ សត្តិយា ច សមន្នាគតត្តា សទេវកេន លោកេន សរណន្តិ គមនីយតោ អភិត្ថវនីយតោ ភត្តិវសេន កមនីយតោ ច សព្ពេ តេ ទេវេ តេហិ គុណេហិ អភិភុយ្យ ឋិតត្តា តេសំ ទេវានំ អតិសេដ្ឋោ អតិឧត្តមោ ទេវោតិ ទេវាទេវាតិទេវោតិ **វិសុទ្ធិមគ្គ មហាដីកាយំ** អាគតនយេនបិ វេទិតព្ពោ។

និធនវបុធរន្តិ អន្តិមកាយធារណំ។ ឯត្ថ ច និធនសទ្ទោ បរិយោសានវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិបទិកោ។ អថ វា និធេតិ បរិយោសានំ ករោតិ ឯតេនាតិ និធនំ។ និធេតិ វិនាសេតិ ភវន្តិ វា និធនំ, អន្តិមកាយោ លព្ភតិ។ និបុព្ព ធា ធាតុ នាសេ យុ។ វបតិ កុសលាកុសលពីជមេត្ថាតិ វបុ, កាយោ។ វបធាតុ ពីជសន្តានេ ឧ។ និធនញ្ច តំ វបុ ចាតិ និធនវបុ, តំ ធារេតីតិ និធនវបុធរោ, មុនិន្ទោ។ តំ និធនវបុធរំ។ សោ ហិ អនមតគ្គសំសារភវេសុ និព្ពត្តេន្តានំ សព្ពកិលេសានំ ពោធិមណ្ឌេ អគ្គមគ្គញាណសត្ថេន សមុច្ឆិន្ទិតត្តា បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិ នត្ថិ។ អយញ្ហិ ពុទ្ធភាវជាតិ អន្តិម ភវោ ហោតិ, តស្មា វិសេសេន មុនិន្ទមេវ និធនវបុធរន្តិ ថោមេតិ។ វុត្តញ្ចេតំ **អង្គុត្តរបាឡិយំ** “ពុទ្ធោ អន្តិម ធរោ”តិ។

មារភង្គន្តិ ទេវបុត្តាទិបញ្ចមារេ វិទ្ធំសនំ។ មារសទ្ទត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ បញ្ចមារេ ភញ្ជតិ អភញ្ជិ ភញ្ជិស្សតីតិ មារភង្គោ, មុនិន្ទោ។ មារសទ្ទូបបទ ភន្ជធាតុ អវមទ្ទនេ តបច្ចយោ។ តស្ស សហ ធាតុន្តេន គោ អាទេសោ។ នការស្ស និគ្គហិតាទេសោ។ តស្ស ករគ្គន្តាទេសោ។ តំ មារភង្គំ។ **អភង្គ**ន្តិ មារសេនាយ ភញ្ជិតុំ វិទ្ធំសិតុំ អសមត្ថំ, ភញ្ជិយតេ ភង្គោ។ នភង្គោ អភង្គោ។ អថ វា មារសេនាយ ន ភញ្ជិយតីតិ អភង្គោ។ មារសេនាយ ភញ្ជិតុំ ន អរហតីតិ អត្ថោ។ មារសេនា ភញ្ជិតុំ ន សមត្ថោតិ វា អភង្គោ, មុនិន្ទោ។ តំ អភង្គំ។

ទីបំទីបំ បជានន្តិ ឯត្ថ បជានំ ទីបំ ទីបន្តិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ បជានន្តិ សត្តានំ។ តេហិ កម្មកិលេសេហិ បជាយន្តិ និព្ពត្តិយន្តិ, បការេន វា ជាយន្តិ និព្ពត្តន្តិ បដិសន្ធិចុតិវសេនាតិ បជាតិ វុច្ចន្តិ។ ទីបន្តិ បញ្ញាបទីបំ។ តញ្ហិ កុសលាកុសលេ ធម្មេ វិភជិត្វា ទីបេតិ បកាសេតិ ជោតេតីតិ ទីបន្តិ វុច្ចតិ។ អថ វា ទិប្បតិ ជោតេតីតិ ទីបោ។ អន្ធការំ វិធមេត្វា អាលោកំ បកាសេតីតិ អត្ថោ។ ទីបធាតុ ទិត្តិយំ អ។ ទីបមិវាតិ ទីបា, បញ្ញា។ យថា ហិ បទីបោ អន្ធការំ វិធមិត្វា អាលោកំ បកាសេតិ, ឯវំ បញ្ញា អវិជ្ជន្ធការំ ហន្ត្វា ធម្មាលោកំ បកាសេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ ទីបំ។ បុន ទីបន្តិ ទីបកំ បកាសេន្តន្តិ អត្ថោ។ សោ ហិ ទីបេតិ បកាសេតីតិ ទីបោតិ វុច្ចតិ។ មុនិន្ទោ ហិ បយិរុបាសនវសេន គតាគតានំ វិនេយ្យសត្តានំ ធម្មទេសនាយ ចតុមគ្គញាណាទិបញ្ញាបទីបំ បកាសេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ ទីបំ។

ជយវរសយនេតិ បញ្ចមារវិជយន្តដ្ឋានភូតេ ឧត្តម ពោធិបល្លង្កាសនេ។ បញ្ចមារេ ជិនាតិ ឯត្ថាតិ ជយោ, ពោធិរុក្ខបល្លង្កោ។ ជិធាតុ ជយេ ណ។ វរិតព្ពោ បត្ថិ តព្ពោតិ វរោ, វរធាតុ បត្ថនេ អ។ វរតិ និវារេតិ ហីនន្តិ វា វរោ។ វរធាតុ និវារណេ អ។ ពុទ្ធេន សេវិយតិ ភជិយតិ ឯត្ថាតិ សយនោ។ សិធាតុ សេវាយំយុ។ វរោ ឧត្តមោ សយនោ វរសយនោ, ជយោឯវ វរសយនោ ជយវរសយនោ, ពោធិរុក្ខបល្លង្កោ។ តស្មឹ។

ពោធិបត្តំធិបត្តន្តិ ពោធិបត្តំ អធិបត្តន្តិ បទច្ឆេទោ។ ពោធិបត្តន្តិ អរហត្តមគ្គសព្ពញ្ញុតញាណំ គតំ។ ឯត្ថ ច ពោធិសទ្ទោ រុក្ខមគ្គញាណសព្ពញ្ញុតញាណនិព្ពានេសុបិ វត្តតិ។ តថា ហេស ពោធិរុក្ខមូលេ បឋមាភិសម្ពុទ្ធោតិអាទីសុ រុក្ខេ វត្តតិ។ ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណន្តិអាទីសុ មគ្គេ។ បប្បោតិ ពោធី វរភូរិមេធសោតិអាទីសុ សព្ពញ្ញុតញាណេ។ បត្វាន ពោធឹ អមតំ អសង្ខតន្តិអាទីសុ និព្ពានេ។ ឥធ បន ភគវតោ អរហត្តមគ្គសព្ពញ្ញុតញាណំ អធិប្បេតំ។ ចត្តារិ សច្ចានិ ពុជ្ឈតីតិ ពោធិ, អរហត្ត មគ្គញាណំ។ សព្ពញ្ញេយ្យធម្មេ ពុជ្ឈតីតិ ពោធិ, សព្ពញ្ញុតញាណំ។ ពុធធាតុ ញាណេ ណ ឰ ច។ ពោធិ ច ពោធិ ច ពោធិ សរូបេកសេសវសេន។ តំ អបជ្ជី អគមិន្តិ ពោធិ បត្តោ, មុនិន្ទោ។ តំ ពោធិបត្តំ។ អធិបត្តន្តិ សទេវកេ លោកេ សព្ពទេវមនុស្សានំ ជេដ្ឋភាវំ គតន្តិ អត្ថោ។ សព្ពទេវមនុស្សានំ អធិកំ ជេដ្ឋភាវំ វុឌ្ឍតរភាវំ បត្តោ គតោតិ អធិបត្តោ, មុនិន្ទោ។ តំ អធិបត្តំ។ យថា ហិ កុក្កុដបោតកានំ យោ កុក្កុដបោតកោ អណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា អភិនិព្ពិទោ, សោ តេសំ ជេដ្ឋភាវំ វុឌ្ឍតរភាវំ គតោ, ឯវមេវ ភគវា សទេវកេ លោកេ អវិជ្ជា គតាយ បជាយ តំ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា បឋមតរំ អរិយាយ ជាតិយា ជាតត្តា ច សីលសមាធិបញ្ញាទិ សព្ពគុណេហិ អធិកត្តា ច អប្បដិសមត្តា ច សព្ពទេវមនុស្សានំ ជេដ្ឋភាវំ វុឌ្ឍតរភាវំ សេដ្ឋភាវំ អប្បដិសមភាវញ្ច បត្តោ គតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មា អធិបត្តន្តិ ថោមេតិ។

ព្រហ្មាព្រហ្មាគតានន្តិ ព្រហ្ម អព្រហ្ម អាគតានន្តិ បទច្ឆេទោ។ អាគតានំ បយិរុបាសនវសេន អាគតានំ ព្រហ្ម ទេវមនុស្សបរិសានន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ ព្រហ្មាតិ ព្រហ្មបារិសជ្ជាទិ ព្រហ្មា។ តេ ហិ ឈានាទិគុណេហិ ព្រូហន្តិ វឌ្ឍន្តីតិ ព្រហ្មាតិ វុច្ចន្តិ, អព្រហ្មាតិ ទេវមនុស្សា។ តេ ហិ ន ព្រហ្មា អព្រហ្មាតិ វុច្ចន្តិ, អាគច្ឆន្តិ បយិរុបាសនវសេនាតិ អាគតា, ព្រហ្មា ព្រហ្មានោ លព្ភន្តិ។ អាបុព្ពគមុធាតុ គតិយំ ត។ អាគតា ព្រហ្មា ច អព្រហ្មា ចាតិ ព្រហ្មាព្រហ្មាគតា, តេសំ។ វិសេសន បរនិបាតបទមេតំ អគ្យាហិតោតិអាទីសុ វិយ។ តំ បន បទំ វរគិរកថិកន្តិបទេ សម្បទានំ។ បយិរុបាសនានំ ព្រហ្ម ទេវមនុស្សបរិសានន្តិ អត្ថោ។

វរគិរកថិកន្តិ ឧត្តមំ ធម្មវាចំ ទេសេន្តំ។ សេដ្ឋវាចាយ ធម្មំ ទេសមានំ វា, គាយតិ កថិយតីតិ គិរា, វាចា។ គាធាតុ សទ្ទេ ឰរោ។ វរា សេដ្ឋា គិរា វាចា វរគិរា។ តាយ ធម្មំ កថេតីតិ វរគិរកថិកោ, មុនិន្ទោ។ ឧត្តមាយ មនាបភូតវាចាយ ធម្មំ ទេសេតីតិ អត្ថោ។ តំ។

បាបហីនន្តិ លាមកអកុសលកិលេសំ។ តញ្ហិ អបាយាទិ ទុក្ខំ បាបេតីតិ បាបោតិ វុច្ចតិ។ អកុសលកិលេសោ។ បបុព្ពអបធាតុ បាបុណនេ។ កុសលធម្មេន ហាតព្ពំ ចជិ តព្ពន្តិ ហីនន្តិ វុច្ចតិ។ លាមកធម្មោ។ ហាធាតុ ចាគេ តបច្ចយោ, តស្សិនោ។ បាបោឯវ ហីនំ បាបហីនំ។ **បហីន**ន្តិ អរហត្តមគ្គញាណេន សុសមុច្ឆិន្នំ។ បជហតីតិ បហីនោ, មុនិន្ទោ។ បបុព្ពហាធាតុ ចាគេ ឥនោ។ សព្ពេ អកុសលធម្មេ អគ្គមគ្គញាណេន សមុច្ឆិន្ទតីតិ អត្ថោ។

លោកាលោកាភិរាមន្តិ លោកអលោកអភិរាមន្តិ បទច្ឆេទោ។ មនុស្សលោកទេវព្រហ្មលោកានំ អភិរាមដ្ឋានភូតន្តិ អត្ថោ។ លោកោតិ មនុស្ស លោកោ, សោ ហិ លោកយតិ បតិដ្ឋហតិ បវត្តតិ វា ឯត្ថ បុញ្ញាបុញ្ញំ តព្វិបាកោ ចាតិ លោកោ, មនុស្ស លោកោ។ លោកធាតុ បតិដ្ឋាយំ អ។ ន លោកោ អលោកោ។ ទេវព្រហ្ម លោកោ។ លោកោ ច អលោកោ ច លោកាលោកា, តេសំ សត្តលោកានំ អភិអធិកំ រមន្តិ ឯត្ថាតិ លោកាលោកាភិរាមោ។ មុនិន្ទោ, តំ។ សោ ហិ តិលោកានំ បូជានុគ្គហាទិករណវសេន អភិរាមដ្ឋានំ ហោតីតិ លោកាលោកាភិរាមន្តិ ថោមេតិ។ **សតត**ន្តិ និច្ចំ។ រត្តិទិវំ អភិណ្ហន្តិ អត្ថោ។ **មុនិន្ទ**ន្តិ បញ្ចមុនិស្សរំ, តំ មុនិន្ទំ។ **អភិនមេ**តិ អហំ អភិសក្កច្ចំ នមាមីតិ សម្ពន្ធោតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ ទេវាទេវាតិទេវំ សម្មតិទេវឧបបត្តិទេវានំ អតិឧត្តមំ វិសុទ្ធិទេវភូតំ និធនវបុធរំ អន្តិមកាយធារណំ, មារភង្គំ ទេវបុត្តាទិបញ្ចមារេ វិទ្ធំសនំ អភង្គំ មារសេនាយ ភញ្ជិតុំ អសមត្ថំ, មារសេនា ភញ្ជនារហំ វា, បជានំ សត្តានំ ទីបំ បញ្ញាបទីបំ, កម្មភូតំ ទីបំ ទីបកំ បកាសេន្តំ, ជយវរសយនេ បញ្ចមារវិជយន្តដ្ឋានភូតេ ឧត្តមពោធិបល្លង្កាសនេ អាធារភូតេ, ពោធិបត្តំ អរហត្តមគ្គសព្ពញ្ញុតញាណំ គតំ អធិបត្តំ សទេវកេ លោកេ សព្ពទេវមនុស្សានំ ជេដ្ឋភាវំ គតំ, ព្រហ្មា ព្រហ្មាគតានំ បយិរុបាសនវសេន អាគតានំ ព្រហ្មទេវ មនុស្សបរិសានំ វរគិរកថិកំ សេដ្ឋវាចាយ ធម្មំ ទេសមានំ បាបហីនំ លាមកអកុសល

កិលេសំ បហីនំ អរហត្តមគ្គ ញាណេន សុសមុច្ឆិន្នំ លោកាលោកាភិរាមំ មនុស្ស លោកទេវព្រហ្មលោកានំ អភិរាមភូតំ, មុនិន្ទំ បញ្ចមុនិស្សរំ តំ មុនិន្ទំ សតតំ និច្ចំ អភិណ្ហំ អហំ អភិនមេ អភិសក្កច្ចំ នមាមីតិ។

ទ្វាវីសតិមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២៣. ពុទ្ធោ និគ្រោធពិម្ពោ មុទុករចរណោ ព្រហ្មឃោសេណិជង្ឃោ,
កោសច្ឆាទង្គជាតោ បុនរបិ សុគតោ សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ;
មូទោទាតុណ្ណលោមោ អថមបិ សុគតោ ព្រហ្មុជុគ្គត្តភាវោ,
នីលក្ខី ទីឃបណ្ហី សុខុមមលឆវី ថោម្យរសគ្គសគ្គី។

២៤. ចត្តាលីសគ្គទន្តោ សមកលបនជោ អន្តរំសប្បបីនោ,
ចក្កេនង្កិតបាទោ អវិរឡទសនោ មារជុស្សង្ខបាទោ;
តិដ្ឋន្តោ នោនមន្តោភយករមុទុនា ជណ្ណុកានាមសន្តោ,
វដ្តក្ខន្ធោ ជិនោ គោតរុណបខុមកោ សីហបុព្ពឌ្ឍកាយោ។

២៥. សត្តុប្បីនោ ច ទីឃង្គុលិ មថ សុគតោ លោមកូបេកលោមោ,
សម្បន្នោទាតទាឋោ កនកសមតចោ នីលមុទ្ធគ្គលោមោ;
សម្ពុទ្ធោ ថូលជិវ្ហោ អថ សីហហនុកោ ជាលិកប្បាទហត្ថោ,
នាថោ ឧណ្ហីសសីសោ ឥតិគុណសហិតំ តំ មហេសី នមាមិ។

២៣. ឯវំ ទ្វាវីសតិមាយ គាថាយ មុនិន្ទស្ស បណាមំ កត្វា ឥទានិ ពុទ្ធោ និគ្រោធពិម្ពោត្យាទីហិ តីហិ គាថាហិ ពុទ្ធស្ស ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណសម្បន្នេហិ គុណេហិ ថោមិត្វា មហេសី វន្ទិតុកាមោ **ពុទ្ធោ និគ្រោធពិម្ពោ**ត្យាទិគាថាត្តយមាហ។ តំ បន គាថាត្តយំ សទ្ធរាគាថាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ សាធកំ បន ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។

តត្ថ បឋមគាថាយំ **ពុទ្ធោ**តិ បដិវិទ្ធចតុសច្ចធម្មោ បដិវិទ្ធនិរវសេសសព្ពធម្មោ វា។ តំ បន បទំ និគ្រោធពិម្ពោ ត្យាទីសុ បទេសុ តុល្យលិង្គត្តភាវេន សម្ពន្ធិតព្ពំ។ សោ ហិ ចត្តារិ សច្ចានិ ពុជ្ឈតិ អពុជ្ឈិ ពុជ្ឈិស្សតីតិ ច, និរវសេសសព្ពធម្មេ ពុជ្ឈតិ អពុជ្ឈិ ពុជ្ឈិស្សតីតិ ច ពុទ្ធោតិ វុច្ចតិ។ តេសុ បន ទ្វីសុ វិកប្បេសុ បឋមវិកប្បេ ពុធធាតុស្ស វាច្ចំ ចតុសច្ចធម្មបដិវិជ្ឈនំ អរហត្តមគ្គញាណំ មុខ្យេន លព្ភតិ។ ហេដ្ឋា មគ្គផលញាណញ្ច វិបស្សនាញាណញ្ច បារមីញាណញ្ច ផលូបចារេន។ អរហត្តផលញាណញ្ច សព្ពញ្ញុតញាណាទិបច្ឆិមបច្ឆិមញាណានិ ច ការណូបចារេន។ តប្បច្ចយស្ស វាច្ចំ តេន មុខ្យោបចារេន ឧបលក្ខិតោ អបរិមិតគុណគណាលង្ការំ ខន្ធបញ្ចកំ បដិច្ច ពុទ្ធោពុទ្ធោតិ បញ្ញត្តោ សត្តវិសេសោ លព្ភតិ។ ទុតិយ វិកប្បេ ពុធធាតុស្ស វាច្ចំ សព្ពញ្ញេយ្យធម្មបដិវិជ្ឈនសមត្ថំ សព្ពញ្ញុតញាណំ មុខ្យេន លព្ភតិ។ ចតុមគ្គផលញាណញ្ច វិបស្សនា បារមីញាណញ្ច ផលូបចារេន។ អាសយានុសយញាណាទិបច្ឆិម បច្ឆិមញាណានិ ការណូបចារេន។ តប្បច្ចយស្ស វាច្ចំ តេន មុខ្យោបចារេន ឧបលក្ខិតោ អបរិមាណគុណោឃាលង្កតំ ខន្ធបញ្ចកំ បដិច្ច ពុទ្ធោពុទ្ធោតិ បញ្ញត្តោ សត្តវិសេសោ លព្ភតិ។ កឹបនេត្ថ ពុធធាតុស្ស វាច្ចភូតំ ញាណមេវ ពុទ្ធោ នាម ហោតិ។ ឧទាហុ តប្បច្ចយស្ស វាច្ចភូតោ ខន្ធសន្តានោ ពុទ្ធោ នាមាតិ។ ញាណេន បន មលករ កិលេសានំ សវាសនានំ និរវសេសំ បហីនត្តា ចិត្ត សន្តានោ សុទ្ធោ ហោតិ។ តស្ស បន សុទ្ធត្តា តស្ស និស្សយភូតោ រូបកាយោបិ សុទ្ធោ ហោតិ។ តស្មា តប្បច្ចយស្ស វាច្ចភូតោ អរហត្តមគ្គញាណាទីនំ អាធារភូតោ ខន្ធសន្តានោ នាមបញ្ញត្តិវោហារេន ពុទ្ធោ នាមាតិ។ តេន វុត្តំ **បដិសម្ភិទាមគ្គដ្ឋកថាយំ** –

“សព្ពេសុ ធម្មេសុ អប្បដិហតញាណ និមិត្តានុត្តរវិមោក្ខាធិគមបរិភាវិតំ ខន្ធសន្តានំ ឧបាទាយ បណ្ណត្តិកោ សព្ពញ្ញុតបទដ្ឋានំ វា សច្ចាភិសម្ពោធិមុបាទាយ បណ្ណត្តិកោ សត្តវិសេសោ ពុទ្ធោ”តិ។

បរមត្ថភូតេ ហិ ខន្ធសន្តានេ វោហារសុខត្ថំ សត្ត បុគ្គលាទិវោហារោ អារោបិតោ។ ឯវំ វោហារប្បត្តោ សត្តោ យាវ ពោធិញាណត្ថាយ ន វាយមតិ, បណិធានំ ន ករោតិ។ តាវ សត្តោត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។ យតោ បន បដ្ឋាយ ពោធិញាណត្ថាយ វាយមតិ, បណិធានំ ករោតិ, តទា ពោធិសត្តោ នាម វោហារោ ហោតិ។ សោ បន យទា ពោធិញាណំ លភតិ, តទា ពុទ្ធោ នាម វោហារោ ហោតិ។ តស្មា បញ្ញត្តិសង្ខាតោ ខន្ធសន្តានោ ពុទ្ធោ នាមាតិ ទដ្ឋព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ **មហានិទ្ទេសេ** “ពុទ្ធោតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ, ន បិតរា កតំ, ន ភាតរា កតំ, ន ភគិនិយា កតំ, ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ, ន ញាតិសា លោហិតេហិ កតំ, ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ, ន ទេវតាហិ កតំ, វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ យទិទំ

ពុទ្ធោតិ តំ ពុទ្ធ”ន្តិ។ អថ វា បដ្ឋានទយេន វា នានន្តរិកនយេន វា ញាណប្បធានោ សុវិសុទ្ធខន្ធសន្តានោ ពុទ្ធោនាមាតិ អត្ថោបិ យុជ្ជតេវាតិ។

និគ្រោធពិម្ពោតិ និគ្រោធរុក្ខស្ស បរិមណ្ឌលោ វិយ បរិមណ្ឌលសរីរោ។ អធោភាគំ រុន្ធតីតិ និគ្រោធោ, វដរុក្ខោ។ និបុព្វរុធធាតុ អាវរណេ ណ, ឧស្សោ គាគមោ។ វមតិ ឧគ្គិរតីតិ ពិម្ពោ, សរីរោ។ វមុធាតុ ឧគ្គិរណេ ពោ។ វមិស្ស វស្ស ពិត្តំ។ និគ្រោធស្ស បរិមណ្ឌលោ វិយ បរិមណ្ឌលោ ពិម្ពោ សរីរោ យស្សាតិ និគ្រោធពិម្ពោ, ពុទ្ធោ។ និគ្រោធបរិមណ្ឌលពិម្ពោតិ វត្តព្ពេ បរិមណ្ឌលសទ្ទលោបេ នេវំ វុត្តំ។ យថា ហិ បណ្ណាសហត្ថតាយ វា សតហត្ថតាយ វា សមក្ខន្ធសាខោ និគ្រោធោ ទីឃតោបិ វិត្ថារតោបិ ឯកប្បមាណោវ ហោតិ, ឯវំ កាយតោបិ ព្យាមតោបិ ឯកប្បមាណោ។ យថា អញ្ញេសំ កាយោ វា ទីឃោ ហោតិ, ព្យាមោ វា ន ឯវំ វិសមប្បមាណោតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហិ **ព្រហ្មយុសុត្តេ** “និគ្រោធបរិមណ្ឌលោ ខោ បន ភវំ គោតមោ។ យាវតក្វាស្ស កាយោ, តាវ តក្វាស្ស ព្យាមោ។ យាវតក្វាស្ស ព្យាមោ, តាវ តក្វាស្ស កាយោ”តិ។

មុទុករចរណោតិ សណ្ហហត្ថបាទោ។ ឯត្ថ ច មុទុសទ្ទោ សណ្ហសុខុមវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិបទិកោ។ អថ វា មុទេតិ មោទយតិ សត្តេតិ មុទុ, សណ្ហហត្ថបាទោ។ មុទធាតុ មោទនេ ហាសេ វា ឧ។ តំ តំ កម្មំ ករោតិ ឯតេនាតិ ករោ, ហត្ថោ ចរតិ គច្ឆតិ ឯតេន តំ តំ ឋានន្តិ ចរណោ, បាទោ។ ចរធាតុ គតិយំ យុ។ មុទុករោ ច ចរណោ ច យស្សាតិ មុទុករចរណោ, ពុទ្ធោ។ សប្បិ មណ្ឌេ ឱសារិត្វា ឋបិតំ សតវារំ វិហតកប្បាសបដលំ វិយ មុទុជាតមត្តកុមារស្ស វិយ ច និច្ចកាលំ មុទុហត្ថ បាទោតិ អត្ថោ។

ព្រហ្មឃោសេណិជង្ឃោតិ ព្រហ្មឃោសោ ឯណិជង្ឃោតិ បទច្ឆេទោ។ ព្រហ្មឃោសោតិ ព្រហ្មុនោ សរោ វិយ អដ្ឋង្គ សម្បន្នសរវន្តោតិ អត្ថោ។ ឈានាទិគុណេហិ ព្រូហតិ វឌ្ឍតីតិព្រហ្មា។ ព្រូហធាតុ មនិបច្ចយោ។ ឃុសិយតិ សទ្ទិយតិ កថិយតីតិ ឃោសោ, សរោ។ ឃុសធាតុ សទ្ទេ ណ។ ព្រហ្មុនោ ឃោសោ សរោ ព្រហ្មឃោសោ, សោ វិយ ឃោសោ សរោ យស្សាតិ ព្រហ្មឃោសោ, ពុទ្ធោ។ យថា ហិ មហាព្រហ្មុនោ បិត្តសេម្ហេហិ អបលិពុទ្ធត្តា សរោ វិសុទ្ធោ ហោតិ, ឯវមេវ តថាគតេនបិ កតំ កម្មំ វត្ថុំ សោធេតិ, វត្ថុស្ស សុទ្ធត្តា នាភិតោ បដ្ឋាយ សមុដ្ឋហន្តោ សរោ វិសុទ្ធោ អដ្ឋង្គសមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ តស្មា ព្រហ្មឃោសោ វិយ អដ្ឋង្គសមន្នាគតសរវន្តោតិ ថោមេតិ។

ឯណិជង្ឃោតិ ឯណិមិគស្ស ជង្ឃា វិយ សុវដ្ដជាណុកោ។ ឯតិ គច្ឆតីតិ ឯណិ, មិគោ។ ឥធាតុ គតិយំ ណិ។ ជាយតិ កមនមេតាយាតិ ជង្ឃា, ជាណុ។ ជនធាតុ ជននេ ឃោ។ នស្ស និគ្គហិតាទេសោ។ ឯណិមិគស្ស ជង្ឃា វិយ ជង្ឃា យស្ស សោតិ ឯណិជង្ឃោ, ពុទ្ធោ។ យថា ហិ ឯណិមិគស្ស ជង្ឃា សុវដ្ដោ ហោតិ, ឯវមេវ ពុទ្ធស្ស មំសុស្សទេន បរិបុណ្ណជង្ឃោ។ ន ឯកតោ ពទ្ធបិណ្ឌិកមំសោ។ សមន្តតោ សមសណ្ឋិតេន មំសេន បរិក្ខិត្តាហិ សុវដ្ដិតាហិ សាលិ គព្ភយវគព្ភសទិសាហិ ជង្ឃាហិ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ តស្មា ឯណិមិគជង្ឃសទិសោ សុវដ្ដជាណុកោតិ ថោមេតិ។

កោសច្ឆាទង្គជាតោតិ កោសច្ឆាទអង្គជាតោតិ បទច្ឆេទោ។ ឧសភវារណាទីនំ អង្គជាតោ វិយ សុវណ្ណបទុមកណ្ណិកសទិសេន វត្ថកោសេន បដិច្ឆន្នេន គុយ្ហង្គជាតេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ កុសតិ តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ កោសោ។ កុសធាតុ គតិយំ ណ។ ឆាទិយតីតិ ឆាទោ។ ឆទធាតុ បដិច្ឆន្នេ ណ។ កោសេន ឆាទោ កោសច្ឆាទោ។ អង្គេ សរីរាវយវេ ជាតន្តិ អង្គជាតំ។ កោសច្ឆាទំ អង្គជាតំ ព្យញ្ជនំ យស្សាតិ កោសច្ឆាទង្គជាតោ, ពុទ្ធោ។ ភគវតោ ហិ ឧសភវារណាទីនំ អង្គជាតោ វិយ សុវណ្ណបទុមកណ្ណិកសទិសេន កោសោហិតវត្ថគុយ្ហេន ព្យញ្ជនេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ តស្មា កោសច្ឆាទង្គជាតសម្បន្នោតិ ថោមេតិ។ **បុនរបី**តិ បុន អបីតិ បទច្ឆេទោ។ រការា គមោ ។ បុនាតិ ឯសោ អត្ថន្តរត្ថេ និបាតោ។ អបិសទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ។ **សុគតោ**តិ ពុទ្ធោ។ សោ ហិ សុន្ទរំ និព្ពានំ គច្ឆតីតិ សុគតោតិ វុច្ចតិ។

សុប្បតិដ្ឋិតបាទោតិ សុវណ្ណបាទុកតលមិវ ភូមិយំ សមំ សុដ្ឋុ បតិដ្ឋិតបាទោ។ សមំ សុដ្ឋុ ភូមិយំ បតិដ្ឋតីតិ សុប្បតិដ្ឋិតោ, បាទោ។ សុ បតិ បុព្វោ ឋា ធាតុ គតិនិវត្តិយំ ត។ បជ្ជតិ គច្ឆតិ ឯតេនាតិ បាទោ។ បទធាតុ គតិម្ហិ ណ។ សុប្បតិដ្ឋិតោ បាទោ យស្សាតិ សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ, សុគតោ។ យថា ហិ អញ្ញេសំ ភូមិយំ បាទំ ឋបេន្តានំ អគ្គតលំ វា បណ្ហិ វា បស្សំ វា បឋមំ ផុសតិ វេមជ្ឈំ វា បន ឆិទ្ទំ ហោតិ, ឧក្ខិបន្តានម្បិ អគ្គតលាទីសុ ឯកកោដ្ឋាសោវ បឋមំ ឧដ្ឋហតិ, ន ឯវំ តស្ស។ តស្ស បន សុវណ្ណបាទុកតលំ វិយ ឯកប្បហារេនេវ សកលបាទតលំ ភូមិំ ផុសតិ, ភូមិតោ ឧដ្ឋហតិ។ សចេបិ ហិ ភគវា អនេកសតបោរិសំ នរកំ អក្កមិស្សាមីតិ បាទំ នីហរតិ, តាវទេវ និន្នដ្ឋានំ វាតបូរិតំ វិយ កម្មារភស្តំ ឧន្នមិត្វា បថវីសមំ ហោតិ, ឧន្នតដ្ឋានម្បិ អន្តោ បវិសតិ, ទូរេ អក្កមិស្សាមីតិ អភិនីហរន្តស្ស សិនេរុប្បមាណោបិ បព្ពតោ សេទិតវេត្តង្កុរោ វិយ នមិត្វា បាទសមីបំ អាគច្ឆតិ។ តថា ហិស្ស យមកបាដិហារិយំ កត្វា យុគន្ធរបព្ពតំ អក្កមិស្សាមីតិ បាទេ អភិនីហរតោ បព្ពតោ

នមិត្វា បាទសមីបំ អាគតោ។ សោ តំ អក្កមិត្វា ទុតិយបាទេន តាវតឹសភវនំ អក្កមិ។ ន ហិ ចក្កលក្ខណេន បតិដ្ឋាតព្ពដ្ឋានំ វិសមំ ភវិតុំ សក្កោតិ។ ខាណុ វា កណ្ដកោ វា សក្ខរកថលា វា ឧច្ចារបស្សាវោ វា ខេឡសិង្ឃាណិកាទីនិ វា បុរិមតរាវ អបគច្ឆន្តិ។ តត្ថ តត្ថេវ បថវឹ បវិសន្តិ។ តថាគតស្ស ហិ សីលតេជេន បញ្ញាតេជេន ធម្មតេជេន ទសន្នំ បារមីនំ អានុភាវេន អយំ មហាបថវី សមា មុទុ បុប្ផាកិណ្ណា ហោន្តិ។ តត្រ តថាគតោ សមំ បាទំ និក្ខិបតិ។ សមំ ឧទ្ធរតិ, សព្ពាវន្តេហិ បាទតលេហិ ភូមឹ ផុសតិ, តស្មា សុប្បតិដ្ឋិតបាទោតិ ថោមេតិ។

មុទោ ទាតុណ្ណលោមោតិ មុទ ឱទាត ឧណ្ណលោមោតិ បទច្ឆេទោ។ ភមុកន្តរេ ជាតោ សណ្ហសុខុមោ សេតោ សុទ្ធោ ឧណ្ណលោមវន្តោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច មុទសទ្ទោ សណ្ហសុខុមវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិបទិកោ។ អថ វា មុទេតិ មុទយតិ សត្តេតិ មុទោ, សុខុមោ។ មុទធាតុ មោទនេ អ។ អវទាយតិ ខណ្ឌិយតីតិ ឱទាតោ។ អវបុព្ព ទាធាតុ អវខណ្ឌនេ ត។ អថ វា អវទាយតិ សុជ្ឈតីតិ ឱទាតោ, យថា វោទានន្តិ។ មុទោ ច ឱទាតោ ច មុទោទាតោ, ឧណតិ ឧទ្ធំ គច្ឆតីតិ ឧណ្ណា, លោមោ។ ឧណ្ណសទ្ទោ ហិ លោកេ លោមសទ្ទបរិយាយោតិ វទន្តិ អាចរិយា។ មំសស្ស ឧបរិ បវត្តតីតិ អត្ថោ។ ឧណធាតុ គតិយំ ណ។ មំសចម្មានិ លុនាតិ ឆិន្ទតីតិ លោមោ។ លុធាតុ ឆិន្ទនេ មនិបច្ចយោ។ លុនិតព្ពោតិ វា លោមោ, ឧណ្ណា ច សា លោមោ ចាតិ ឧណ្ណលោមោ, លោមវិសេសោ។ មុទោ ទាតោ ឧណ្ណលោមោ យស្ស សោតិ មុទោទាតុណ្ណ លោមោ, សុគតោ។ ឧណ្ណាលោមំ បន ភគវតោ ទ្វិន្នំ ភមុកានំ វេមជ្ឈេ នាសិមត្ថកេយេវ ជាតំ។ ឧគ្គន្ត្វា បន នលាដមជ្ឈេ ជាតំ។ សប្បិមណ្ឌេ ឱសារេត្វា ឋបិតសត វិតតកប្បាសបដលំ វិយ មុទំ។ បរិសុទ្ធឱសធិតារករណ្ណំ វិយ ច សិប្បលិតូលលតាតូលំ វិយ ច វិគតមលេន ឱទាតំ ឧណ្ណាលោមំ អត្ថិ, ន អញ្ញេសន្តិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ **ព្រហ្មាយុសុត្តេ** –

“ឧណ្ណា ខោ បនស្ស ភោតោ គោតមស្ស ភមុកន្តរេ ជាតា ឱទាតា មុទុ តូលសន្និភា”តិ។

តំ បនេតំ កោដិយំ គហេត្វា អាកឌ្ឍិយមានំ ឧបឌ្ឍ ពាហុប្បមាណំ ហោតិ។ វិស្សដ្ឋំ ទក្ខិណាវដ្តវសេន អាវដ្តិត្វា ឧទ្ធគ្គា ហុត្វា សន្តិដ្ឋតិ។ សុវណ្ណផលកមជ្ឈេ ឋបិតរជត បុប្ផុឡកំ វិយ, សុវណ្ណឃដតោ និក្ខម្មមានំ ខីរធារំ វិយ អរុណប្បភាររញ្ជិតេ គគនតលេ ឱសធិតារកំ វិយ ច អតិមនោហរាយ សិរិយា វិរោចតិ, តស្មា មុទោទាតុណ្ណលោមោតិ ថោមេតិ។

អថមបីតិ តទញ្ញំ អបិ។ **សុគតោ**តិ ពុទ្ធោ។ សោ ហិ សុន្ទរវាចំ គទតិ វទតីតិ សុគតោតិ វុច្ចតិ។ **ព្រហ្មុជុគ្គត្តភាវោ**តិ ព្រហ្មុឧជុឧគ្គតអត្តភាវោតិ បទវិភាគោ។ ព្រហ្មុនោ ឧជុ ឧគ្គតអត្តភាវោ វិយ ឧជុមេវ ឧគ្គតអត្តភាវោ ទីឃសរីរោតិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មាយុសុត្តេ** បន “ព្រហ្មុជុគត្តោ”តិបាឡោ។ តទដ្ឋកថាយញ្ច ព្រហ្មុជុគត្តោតិ ព្រហ្មា វិយ ឧជុគត្តោ ឧជុមេវ ឧគ្គតទីឃសរីរោតិ វិវរតិ។ តំ បន សន្ធាយ ព្រហ្មុជុគ្គត្តភាវោតិ វុត្តំ។

អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ។ ឈានាទិគុណេហិ ឧបរូបរិព្រូហតិ វឌ្ឍតីតិ ព្រហ្មា។ ព្រូហធាតុ វឌ្ឍនេ ម, អរតិ អវង្កភាវេន បវត្តតីតិ ឧជុ, អវង្កោ។ អរធាតុ គតិយំ ជុបច្ចយោ។ អរិស្ស ឧអាទេសោ។ ឧទ្ធំ គច្ឆតិ ជាបុណាតីតិ ឧគ្គតោ។ ឧបុព្ព គមុធាតុ គតិយំ តោ។ អាហិតោ អារោបិតោ អហំ មានោ ឯត្ថាតិ អត្តា, សរីរោ។ អាបុព្ព ធាធាតុ រោបនេ មនិបច្ចយោ តុបច្ចយោ វា។ ធស្ស តោ។ មស្ស តោ។ អថ វា សុខទុក្ខំ អទតិ អនុភវតីតិ អត្តា។ អទធាតុ អនុភវនេ មនិបច្ចយោ។ **កច្ចាយនសទ្ទសត្ថេ** បន “សុខទុក្ខំ អទតិ ភក្ខតីតិ អត្តា, ជាតិជរាមរណាទីហិ អទិយតេ ភក្ខិយតេតិ វា អត្តា។ អាតុមា”តិ វុត្តំ។ ឱ្យាទីហិ មនិមច តោវាតិ សុត្តេន បទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ អត្តាតិ អភិធានំ ពុទ្ធិ ច ភវន្តិ ឯតស្មាតិ អត្តភាវោ, រូបកាយោ។ **អនុដីកាយំ** បន “អាហិតោ អហំ មានោ ឯត្ថាតិ អត្តា, សោឯវ ភវតិ ឧប្បជ្ជតិ ន បរបរិកប្បិតោ វិយ និច្ចោតិ អត្តភាវោ។ អត្តាតិ វា ទិដ្ឋិគតិកេហិ គហេតព្ពាការេន ភវតិ បវត្តតីតិ អត្តភាវោ”តិ វុត្តំ ។ ព្រហ្មុនោ ឧជុមេវ ឧគ្គតោ អត្តភាវោ វិយ ឧជុមេវ ឧគ្គតោ អត្តភាវោ យស្ស សោតិ ព្រហ្មុជុគ្គត្តភាវោ, សុគតោ។ យេភុយ្យេន ហិ សត្តា ខន្ធេ កដិយំ ជាណុសូតិ តីសុ ឋានេសុ នមន្តិ។ ថោកំ កដិយំ នមន្តា បច្ឆតោ នមន្តិ។ ឥតរេសុ ទ្វីសុ ឋានេសុ បុរតោ។ ទីឃសរីរា បនេកេ បស្សា វង្កា ហោន្តិ, ឯកេ មុខំ ឧន្នមេត្វា នក្ខត្តានិ គណយន្តា វិយ ចរន្តិ, ឯកេ អប្បមំស លោហិតា សូលសទិសា ហោន្តិ, បវេធមានា គច្ឆន្តិ, តថាគតោ បន ឧជុមេវ ឧគ្គន្ត្វា ទីឃប្បមាណោ ទេវនគរេ ឧស្សិតសុវណ្ណ តោរណំ វិយ ហោតិ។ តស្មា ព្រហ្មុជុគ្គត្តភាវោតិ ថោមេតិ។

នីលក្ខីតិ នីលអក្ខីតិ បទច្ឆេទោ។ អតិនីលនេត្តេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ ឥក្ខតិ បស្សតិ អនេន រូបារម្មណំ សមវិសមំ វាតិ អក្ខិ, នេត្តំ។ ឥក្ខធាតុ ទស្សនេ ឥ។ ឥស្ស អត្តំ។ នីលា អតិនីលា អក្ខិ នេត្តា យស្សាតិ នីលក្ខិ, សុគតោ។ ភគវតោ ហិ ន សកលនីលក្ខិវ ហោតិ។ នីលយុត្តដ្ឋានេ បនស្ស ឧម្មារបុប្ផសទិសេន អតិ

វិសុទ្ធេន នីលវណ្ណេន សមន្នាគតានិ អក្ខីនិ ហោន្តិ។ បីតយុត្តដ្ឋានេ កណិការបុប្ផសទិសេន លោហិតវណ្ណេន។ លោហិតយុត្តដ្ឋានេ ពន្ធុជីវកបុប្ផសទិសេន លោហិតវណ្ណេន។ សេត យុត្តដ្ឋានេ ឱសធិតារកសទិសេន សេតវណ្ណេន។ កាឡ យុត្តដ្ឋានេ អទ្ទារិដ្ឋកសទិសេន កាឡវណ្ណេន សមន្នាគតានិ សុវណ្ណវិមានេ ឧគ្ឃាដិតមណិសីហបញ្ជរសទិសានិ ខាយន្តិ។ វុត្តញ្ហិ **មហានិទ្ទេសេ** "មំសចក្ខុម្ហិ ភគវតោ បញ្ចវណ្ណា សំវិជ្ជន្តិ។ នីលោ ច វណ្ណោ, បីតកោ ច វណ្ណោ, លោហិតកោ ច វណ្ណោ, កណ្ហោ ច វណ្ណោ, ឱទាតោ ច វណ្ណោ អក្ខិលោមានិ ច ភគវតោ, យត្ថ ច អក្ខិ លោមានិ បតិដ្ឋិតានិ។ តំ នីលំ ហោតិ សុនីលំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ ឧម្មារបុប្ផសមានំ។ តស្ស បរតោ បីតកំ ហោតិ សុបីតកំ សុវណ្ណវណ្ណំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ កណិការបុប្ផសមានំ។ ឧភតោ អក្ខិកូដានិ ភគវតោ លោហិតកានិ ហោន្តិ សុលោហិតកានិ បាសាទិកានិ ទស្សនេយ្យានិ ឥន្ទគោបកសមានានិ។ មជ្ឈេ កណ្ហំ ហោតិ សុកណ្ហំ អលូខំ សុទ្ធំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ អទ្ទារិដ្ឋក សមានំ។ តស្ស បរតោ ឱទាតំ ហោតិ សុឱទាតំ សេតំ បណ្ឌរំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ ឱសធិតារកសមាន"ន្តិ។ ភគវា បន តេន មំសចក្ខុនា ចតុរង្គសមន្នាគតេ អន្ធការេបិ សមន្តា យោជនំ បស្សតិ ទិវា ចេវ រត្តិញ្ច។

វុត្តញ្ហិ **មហានិទ្ទេសេ** –

"តេន ភគវា បាកតិកេន មំសចក្ខុនា អត្តភាវ បរិយាបន្នេន បុរិមសុចរិតកម្មាភិនិព្ពត្តេន សមន្តា យោជនំ បស្សតិ ទិវា ចេវ រត្តិញ្ច។ យទាបិ ចតុរង្គសមន្នាគតោ អន្ធការោ ហោតិ, សូរិយោ ច អត្ថង្គមិតោ ហោតិ, កាឡបក្ខោ ច ឧបោសថោ ហោតិ, តិព្ពោ ច វនសណ្ឌោ ហោតិ, មហា ច កាឡមេឃោ អព្ភុដ្ឋិតោ ហោតិ, ឯវរូបេបិ ចតុរង្គសមន្នាគតេ អន្ធការេ សមន្តា យោជនំ បស្សតិ។ នត្ថិ សោ កុដ្ដោ វា កវាដំ វា បាការោ វា បព្ពតោ វា គច្ឆោ វា លតា វា អាវរណំ រូបានំ ទស្សនាយា"តិ។ តស្មា ឧបលក្ខណនយេន នីលក្ខីតិ ថោមេតិ។

ទីឃបណ្ហីតិ អាយតបណ្ហិ។ បរិបុណ្ណបណ្ហីតិ អត្ថោ។ បសតិ ពាធតិ អនេន បរេសន្តិ បណ្ហិ, បាទស្ស បច្ឆាភាគោ។ បសធាតុ ពាធនេ ណិ។ សស្ស ហោ។ **ណ្វាទិមោគ្គល្លានេ** បន "បណ ព្យវហារថុតីសុ ហិ បណិយតិ វោហារិយតីតិ បណ្ហិ, បាទស្ស បច្ឆាភាគោ"តិ វុត្តំ។ ទីឃា បណ្ហិ យស្ស សោតិ ទីឃបណ្ហិ, សុគតោ។ យថា ហិ អញ្ញេសំ អគ្គ បាទោ ទីឃោ ហោតិ។ បណ្ហិមត្ថកេ ជង្ឃា បតិដ្ឋាតិ បណ្ហី តច្ឆេត្វា ឋបិតា វិយ ហោតិ។ ន ឯវំ តថាគតស្ស។ តថាគតស្ស បន ចតូសុ កោដ្ឋាសេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសា អគ្គបាទា ហោន្តិ។ តតិយេ កោដ្ឋាសេ ជង្ឃា បតិដ្ឋាតិ។ ចតុត្ថេ កោដ្ឋាសេ អារគ្គេន វដ្ដេត្វា ឋបិតា វិយ រត្តកម្ពលេ គេណ្ឌុកសទិសា បណ្ហិ ហោតិ។ តស្មា ទីឃបណ្ហីតិ ថោមេតិ។

សុខុមមលឆវីតិ សុខុម អមល ឆវីតិ បទច្ឆេទោ។ សណ្ហមលវិសុទ្ធតចោ សណ្ហមលវិរហិតតចោ វាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច សុខុមសទ្ទោ សណ្ហវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិបទិកោ។ អថ វា សុខយតិ សណ្ហភាវេនាតិ សុខុមំ, សណ្ហំ។ សុខធាតុ តក្កិរិយំ ឧមបច្ចយោ។ តំសមង្គីបុគ្គលំ កិលិដ្ឋំ មលតិ ធារេតីតិ មលំ, រជាទិមលំ។ មលធាតុ ធារណេ អ, នត្ថិ មលមេតិស្សាតិ អមលា, ឆវី។ មំសំ ឆាទេតីតិ ឆវី។ ឆទ ធាតុ សំវរណេ វបច្ចយោ ឦបច្ចយោ ច។ សុខុមា សណ្ហា អមលា មលវិរហិតា ឆវី យស្សាតិ សុខុមមលឆវី, សុគតោ។ ភគវតោ ហិ សុវណ្ណសិនិទ្ធសណ្ហសរីរត្តា កញ្ចនសន្និភ តចត្តា ច រូបកាយេ បទុមបលាសេ ឧទកពិន្ទុ វិយ រជោជល្លំ វា មលំ វា ន លិម្បតិ។ វុត្តញ្ហិ មជ្ឈិមបណ្ណាសេ **ព្រហ្មាយុសុត្តេ** –

"សុខុមច្ឆវី ខោ បន ភវំ គោតមោ សុខុមត្តា ឆវិយា រជោជល្លំ កាយេ ន ឧបលិម្បតី"តិ។ តស្មា សុខុមមលឆវីតិ ថោមេតិ។

ថោម្យរសគ្គសគ្គីតិ ថោម្យរស គស អគ្គីតិ បទច្ឆេទោ។ ថោមិតព្ព រសហរណសត្តសហស្សន្នារូ ឧទ្ធគ្គិកាតិ អត្ថោ។ ថោមិយតីតិ ថោម្យោ, ន្ហារុ។ ថោមធាតុ សិលាឃាយំ ណ្យោ។ មធុរាទិភេទំ រសំ គសេន្តិ អន្តោ បវេសេន្តីតិ រសគ្គសា, ន្ហារុ។ រសសទ្ទូបបទគសធាតុ អទនេ អ។ អថ វា រសំ គសតិ ហរតិ ឯតេហីតិ រសគ្គសា , ន្ហារុ។ គសធាតុ ហរណេ អ។ ធាតុសទ្ទោ ហិ អនេកត្ថោ។ រសគ្គសានំ អគ្គាតិ រសគ្គសគ្គា, តេ ឯត្ថ សន្តីតិ រសគ្គសគ្គី, ន្ហារុ។ អស្សត្ថ្យត្ថេ ឦបច្ចយោ។ ថោម្យោ រសគ្គសគ្គី យស្ស សោតិ ថោម្យរសគ្គសគ្គី, សុគតោ។ តថាគតស្ស ហិ សត្តរសហរណិសហស្សានិ ឧទ្ធគ្គានិ ហុត្វា គីវាយមេវ បដិមុក្កានិ។ តិលផលមត្តោបិ អាហារោ ជិវ្ហគ្គេ ឋបិតោ សព្ពំ កាយំ អនុផរតិ។ តេនេវ មហាបធានំ បទហន្តស្ស ឯកតណ្ឌុលាទីហិបិ កឡាយយូសបសតេនបិ កាយស្ស យាបនំ ហោតិ។ អញ្ញេសំ បន តថា អភាវា ន សកលកាយំ ឱជា ផរតិ។ តេន តេ ពហ្វាពាធា ហោន្តិ។ ឥទំ លក្ខណំ អប្បាពាធតាសង្ខាតស្ស និស្សន្ទផលស្សវសេន បាកដំ ហោតិ, តស្មា ថោម្យរសគ្គសគ្គីតិ ថោមេតិ។

តេវីសតិមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២៤. ទុតិយគាថាយំ **ជិនោ**តិ បញ្ចមារជិតវា ពុទ្ធោ។ តស្ស បន បទស្ស សមចត្តាលិសគ្គទន្តោត្យាទីហិ បទេហិ តុល្យលិង្គត្តភាវេន សម្ពន្ធោ។ **ចត្តាលិសគ្គទន្តោ**តិ ចត្តាលិសអគ្គទន្តោតិ បទច្ឆេទោ។ សមចត្តាលិសឧត្តមទន្តោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច អគ្គសទ្ទោ ឧត្តមវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិបទិកោ។ អថ វា ឧត្តមភាវំ អជតិ គច្ឆតីតិ អគ្គោ, ទន្តោ។ ទំសតិ វិទំសតិ ភោជ្ជមនេនាតិ ទន្តោ។ ទំសធាតុ ទំសនេ ត។ តស្ស ន្តោ ធាត្វន្តលោបោ។ សមចត្តាលីសំ អគ្គោ ឧត្តមោ ទន្តោ យស្សាតិ ចត្តាលីសគ្គទន្តោ, ជិនោ។ ឧបរិមហនុកេ បតិដ្ឋិតា ទន្តា វីសតិ ហេដ្ឋិមេ វីសតីតិ សមចត្តាលីសទន្តា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ អញ្ញេសញ្ហិ បរិបុណ្ណទន្តានម្បិ ទ្វត្តឹសទន្តា ហោន្តិ។ តថា គតស្ស បន ចត្តាលីសំ។ តស្មា ចត្តាលីសគ្គទន្តោតិ ថោមេតិ។

សមកលបនជោតិ កកចេន ឆិន្ទិត្វា ឋបិតោ វិយ សមទន្តោតិ អត្ថោ។ លបតិ វទតិ ឯតេនាតិ លបនំ, មុខំ។ លបធាតុ វទនេ យុ។ តស្មឹ លបនេ មុខេ ជាតោតិ លបនជោ, ទន្តោ។ តប្បុរិសសមាសោយំ, សមកោ លបនជោ ទន្តោ យស្សាតិ សមកលបនជោ, ជិនោ។ **បាឡិយំ** បន "សមទន្តោ"តិ បាឋោ អត្ថិ។ អយមេវត្ថោ។ អញ្ញេសញ្ហិ កេចិ ទន្តា ឧច្ចា, កេចិ នីចាតិ វិសមា ហោន្តិ។ តថាគតស្ស បន អយបដ្ដឆិន្នសង្ខបដលំ វិយ សមា ហោន្តិ។ តស្មា សមកលបនជោតិ ថោមេតិ។

អន្តរំសប្បបីនោតិ អន្តរអំសបីនោតិ បទវិភាគោ។ គាថាពន្ធវសេន ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ បការាគមំ កត្វា ឯវំ វុត្តំ។ ទ្វិន្នំ អំសានំ ខន្ធានំ អន្តរំ វេមជ្ឈេ បរិបុណ្ណបិដ្ឋិតលោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច អំសសទ្ទោ ខន្ធត្ថេ វត្តតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **អភិធានប្បទីបិកាយំ** "អំសោ និត្ថិ ភុជសិរោ, ខន្ធោ តស្សន្ធិ ជត្តុ ត"ន្តិ។

អនតិ ជីវតិ ឯតេនាតិ អំសោ, ខន្ធោ។ អនធាតុ បាណេ សោបច្ចយោ។ នស្ស និគ្គហិតាទេសោ។ សរីរស្ស អវយវភាវេន អនតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ វា អំសោ, ទ្វិន្នំ អំសានំ ខន្ធានំ អន្តរំ វេមជ្ឈន្តិ អន្តរំសោ, បិណតិ បូរតីតិ បីនោ, បិដ្ឋិតលំ។ បិណធាតុ បិននេ បូរណេ វា ណ។ ណស្ស នោ។ ទ្វិន្នំ អំសានំ ខន្ធានំ អន្តរំ វេមជ្ឈេ បីនំ បរិបុណ្ណំ បិដ្ឋិតលំ យស្សាតិ អន្តរំសប្បបីនោ, ជិនោ។ ឧត្តរបទលោបពហុព្ពីហិសមាសោយំ។ អញ្ញេសញ្ហិ តំ ឋានំ និន្នំ ហោតិ, ទ្វេ បិដ្ឋិកោដ្ដា បាដិឯក្កំ បញ្ញាយន្តិ។ តថាគតស្ស បន កដិតោ បដ្ឋាយ មំសបដលំ យាវ ខន្ធា ឧគ្គម្ម សមុស្សិតសុវណ្ណផលកំ វិយ បិដ្ឋឹ ឆាទេត្វា បតិដ្ឋិតំ។ តស្មា អន្តរំសប្បបីនោតិ ថោមេតិ។ **បាឡិយំ** បន "ចិតន្តរំសោ"តិ បាឋោ។ **តទដ្ឋកថាយញ្ច** "ចិតន្តរំ សោតិ អន្តរំសំ វុច្ចតិ ទ្វិន្នំ កោដ្ឋានមន្តរំ។ តំ បរិបុណ្ណមស្សាតិ អន្តរំសោ"តិ វុត្តំ។

ចក្កេនង្កិតបាទោតិ ចក្កេន អង្កិតបាទោតិ បទច្ឆេទោ។ អដ្ឋសតបាទចក្កលក្ខណេន លក្ខិតបាទតលោតិ អត្ថោ។ ចក្កេន អដ្ឋសតបាទចក្កេន អង្កិតោ លក្ខិតោ បាទោ យេន សោតិ ចក្កេនង្កិតបាទោ, ជិនោ។ តតិយាពហុព្ពីហិ សមាសោយំ។ អញ្ញេសញ្ហិ បាទតលេ អដ្ឋសតបាទចក្ក លក្ខណំ នត្ថិ។ តថាគតស្ស បាទតលេឯវ វិចិត្រំ អដ្ឋសត បាទចក្កលក្ខណំ អត្ថិ។ តស្មា ចក្កេនង្កិតបាទោតិ ថោមេតិ។

វុត្តញ្ហិ **ព្រហ្មាយុសុត្តេ** "ហេដ្ឋា ខោ បន តស្ស ភោតោ គោតមស្ស បាទតលេសុ ចក្កានិ ជាតានិ សហស្សារានិ សនេមិកានិ សនាភិកានិ សព្ពាការបរិបូរានី"តិ។ អដ្ឋសតបាទចក្កលក្ខណសរូបំ បន យោ បាទបង្កជមុទុត្តលវា ជិកេហីតិ គាថាវណ្ណនាយំ វុត្តមេវាតិ។

អវិរឡទសនោតិ អវិរឡទន្តោ។ អវិរឡទន្តេន សម្បន្នោតិ អត្ថោ។ វិរឡតិ ផុល្លតីតិ វិរឡោ។ វរជាតុ ផុល្លនេឡោ។ អស្សិ។ ន វិរឡោ អវិរឡោ, នត្ថិ វិរឡោ ឯតស្សាតិ អវិរឡោ, ទន្តោ។ ទំសតិ វិទំសតិ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ឯតេនាតិ ទសនោ, ទន្តោ។ ទំសធាតុ ទំសនេ យុ។ និគ្គហិតលោបោ។ អវិរឡោ ទសនោ ទន្តោ យស្សាតិ អវិរឡទសនោ, ជិនោ។ អញ្ញេសញ្ហិ កុម្ភិលានំ វិយ ទន្តា វិរឡា ហោន្តិ។ មច្ឆមំសាទីនិ ខាទន្តានំ ទន្តន្តរំ បូរតិ។ តថាគតស្ស បន កនកលតាយ សមុស្សាបិតវជិរ បន្តិ វិយ អវិរឡា តុលិកាយ ទស្សិតបរិច្ឆេទា វិយ ទន្តា ហោន្តិ, តស្មា អវិរឡទសនោតិ ថោមេតិ។

មារជុស្សង្ខបាទោតិ មារជិ ឧស្សង្ខបាទោតិ បទច្ឆេទោ។ ឯត្ថ ច មារជីតិ បញ្ចមារជិតវា ពុទ្ធោ កត្តុភូតោ។ សោ ហិ បញ្ចមារេ ជិតវាតិ មារជីតិ វុច្ចតិ។ ឧស្សង្ខបាទោតិ បាទស្ស ឧបរិ ឋិតេន សង្ខសទិសត្តា សង្ខនាមិកេន គោប្ផកេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ សំសុដ្ឋំ បថវិំ ខនតីតិ សង្ខោ។ សំបុព្ពខនធាតុ អវទារណេ ក្វិ។ **អបទានដ្ឋកថាយំ** បន "សំសុដ្ឋំ ខាទន្តោ ខណន្តោ គច្ឆតីតិ សង្ខោ។ សមុទ្ទជលបរិយន្តេ ចរមានោ គច្ឆតិ ចរតីតិ អត្ថោ"តិ វុត្តំ។ សង្ខោ វិយាតិ សង្ខោ, គោប្ផកោ។ បាទស្ស ឧទ្ធំ ឧបរិ ឋិតំ សង្ខសទិសំ គោប្ផក មស្សាតិ ឧស្សង្ខបាទោ, ជិនោ។ វុត្តញ្ហិ **ព្រហ្មាយុសុត្តដ្ឋកថាយំ** "ឧទ្ធំ បតិដ្ឋិតគោប្ផកត្តា ឧស្សង្ខា បាទា អស្សាតិ ឧស្សង្ខបាទោ"តិ។ អញ្ញេសញ្ហិ បិដ្ឋិបាទេ គោប្ផកា ហោន្តិ។ តេន តេសំ បាទា អាណិពទ្ធា វិយ ពទ្ធា ហោន្តិ។ ន យថាសុខំ

បរិវត្តន្តិ។ គច្ឆន្តានំ បាទតលានិ ន ទិស្សន្តិ។ តថាគតស្ស បន អភិរូហិត្វា ឧបរិ គោប្ផកា បតិដ្ឋហន្តិ។ តេនស្ស នាភិតោ បដ្ឋាយ ឧបរិមកាយោ នាវាយ ឋបិត សុវណ្ណបដិមា វិយ និច្ចលោ ហោតិ។ អធោកាយោវ ឥញ្ជតិ។ សុខេន បាទា បរិវត្តន្តិ។ បុរតោបិ បច្ឆតោ ឧភយបស្សេសុបិ ឋត្វា បស្សន្តានំ បាទតលានិ បញ្ញាយន្តិ។ ន ហត្ថីនំ វិយ បច្ឆតោយេវាតិ។ តស្មា ឧស្សង្ខបាទោតិ ថោមេតិ។

តិដ្ឋន្តោ នោនមន្តោភយករមុទុនា ជណ្ណុកានាម សន្តោតិ ឯត្ថ តិដ្ឋន្តោ នោ នមន្តោ ឧភយ ករមុទុនា ជណ្ណុកានិ អាមសន្តោតិ បទវិភាគោ។ **តិដ្ឋន្តោ**តិ ឋិតកោវ។ **នោនមន្តោ**តិ អនមមានោ ហុត្វា។ **ឧភយ ករមុទុនា**តិ សុខុមេន ហត្ថទ្វយេន។ **ជណ្ណុកានី**តិ ជង្ឃានិ។ ជាយតិ គមនាគមនំ អនេនាតិ ជណ្ណុ, ជនធាតុ ជននេ ណុ។ សោឯវ ជណ្ណុកា, ជង្ឃោរូនំ សន្ធិ លព្ភតិ។ តានិ។ **អាមសន្តោ**តិ បរិមជ្ជិតុំ សក្កោន្តោ។ ឯត្ថ ច តិដ្ឋន្តោ នោនមន្តោតិ ឥមិនា តថាគតស្ស អខុជ្ជអវាមនភាវោ ទីបិតោ ។ អវសេសជនា ហិ ខុជ្ជា វា ហោន្តិ វាមនា វា។ ខុជ្ជានំ ឧបរិមកាយោ អបរិបុណ្ណោ ហោតិ វាមនានំ ហេដ្ឋិមកាយោ។ តេ អបរិបុណ្ណកាយត្តា ន សក្កោន្តិ នោនមន្តោ ជណ្ណុកានិ បរិមជ្ជិតុំ។ តថាគតោ បន បរិបុណ្ណឧភយកាយត្តា សក្កោតិ, តស្មា តិដ្ឋន្តោ... បេ.... ជណ្ណុកា នាមសន្តោតិ ថោមេតិ។

វដ្តក្ខន្ធោតិ សុវណ្ណាលិង្គោ វិយ សមវដ្តិតគលិកោ។ វុត្តញ្ហិ **ព្រហ្មាយុសុត្តេ** “សមវដ្តក្ខន្ធោ”តិ។ បរិមណ្ឌលាការេន វដ្តតិ បវត្តតីតិ វដ្តោ, បរិមណ្ឌលោ។ វដ្តធាតុ វដ្តនេ អ។ ភោជនំ ខាទតិ ឯតេន គលេនាតិ ខន្ធោ, គលោ។ ខាទធាតុ ខាទនេ ភក្ខនេ វា ក្វិបច្ចយោ។ ខាទាមគមានំ ខន្ធន្ធគន្ធាតិ សុត្តេន បទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ **អភិធានដីកាយំ** បន “កំ មត្ថកំ ទធាតីតិ កន្ធោ។ សោឯវ កការស្ស ខការករណវសេនា”តិ វុត្តំ។ វដ្តោ សម បរិមណ្ឌលោ ខន្ធោ គលោ យស្សាតិ វដ្តក្ខន្ធោ, ជិនោ។ យថា ហិ ឯកេ កោញ្ចា វិយ ពកា វិយ វរាហា វិយ ច ទីឃគលា វង្កគលា បុថុគលា ច ហោន្តិ។ កថនកាលេ សិរាជលំ បញ្ញាយតិ។ មន្ទោ សរោ និក្ខមតិ, ន ឯវំ តស្ស។ តថាគតស្ស បន សុវដ្តិតសុវណ្ណាលិង្គសទិសោ ខន្ធោ គលោ ហោតិ។ កថនកាលេ សិរាជលំ ន បញ្ញាយតិ។ មេឃស្ស វិយ គជ្ជតោ សរោ មហា ហោតិ។ តស្មា វដ្តក្ខន្ធោតិ ថោមេតិ។

បុន ជិនោតិ ពុទ្ធោ កត្តុភូតោ។ តស្ស បន បទស្ស គោតរុណបខុមកោត្យាទីហិ បទេហិ តុល្យលិង្គត្តភាវេន សម្ពន្ធោ។ **គោតរុណបខុមកោ**តិ តំមុហុត្តជាតរត្ត វច្ឆស្ស ចក្ខុភណ្ឌោ វិយ វិប្បសន្នចក្ខុភណ្ឌោ, វិប្បសន្នចក្ខុភណ្ឌេន សមន្នាគតោ វា។ ឯត្ថ ច បខុមកោតិ សកលំ ចក្ខុភណ្ឌំ អធិប្បេតំ។ ចក្ខុភណ្ឌន្តិ ចក្ខុបរិវារំ។ ចក្ខុភណ្ឌន្តិ អក្ខិទលន្តិ កេចិ។ អក្ខិទលបត្តន្តិ វទន្តិ អញ្ញេ។ អក្ខិទលេ ហិ បន សទ្ទី អក្ខិពិម្ពន្តិ វេទិតព្ពំ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ។ បតតិ ចក្ខុំ បរិវារេតិ ឯតេនាតិ បខុមំ, បម្ហាទិបរិវារំ។ បតធាតុ បរិវារេ ឧមោ។ តការស្ស ខោ។ អថ វា អក្ខិនោ បក្ខទ្វយេ ជាតន្តិ បខុមំ, បម្ហំ។ ជាតតទ្ធិតេ ឧមោ។ បក្ខុមន្តិ វត្តព្ពេ កការលោបវសេន បខុមន្តិ វុច្ចតិ។ បខុមំយេវ បខុមកោ។ គោតរុណស្ស តំមុហុត្តជាតរត្តវច្ឆស្ស បខុមំ វិយ បខុមំ យស្ស សោតិ គោតរុណបខុមកោ, ជិនោ។ គោតរុណស្ស តំមុហុត្តជាតរត្តវច្ឆស្ស បខុមសទិសំ វិប្បសន្នចក្ខុភណ្ឌំ អត្ថីតិ អត្ថោ។ អញ្ញេសញ្ហិ អក្ខិភណ្ឌោ អបរិបុណ្ណោ ហោតិ។ ហត្ថិមូសិកកាកាទីនំ អក្ខិសទិសេហិ វិនិគ្គតេហិ គម្ភីរេហិបិ អក្ខីហិ សមន្នាគតា។ តថាគតស្ស បន ធោវិត្វា មជ្ជិត្វា ឋបិតមណិគុឡិកា វិយ មុទុសិនិទ្ធនីល សុខុមបខុមាចិតានិ អក្ខីនិ ហោន្តិ។ តស្មា គោតរុណបខុមកោតិ ថោមេតិ។

សីហបុព្ពឌ្ឍកាយោតិ សីហស្ស បុព្ពឌ្ឍកាយោ វិយ បរិបុណ្ណកាយោ។ វាតាតបាទិបរិស្សយំ សហតិ ខមតីតិ សីហោ, សហធាតុ ខមនេ អ។ ព្លការាគមោ។ អថ វា សូករមហីសាទយោ សត្តេ ហឹសតីតិ សីហោ។ ហឹសធាតុ ហននេ ណ។ ហឹសោតិ វត្តព្ពេ អក្ខរវិបរិយាយេន សីហោតិ វុច្ចតិ។ អថ វា សព្ពិរិយាបថេសុ ទឡ្ហវីរិយត្តា សុដ្ឋុ ព្លហតិ វាយមតីតិ សីហោ, កេសរសីហោ។ សុបុព្ព ព្លហធាតុ ចេតាយំ អ។ តេន វុត្តំ **សទ្ទនីតិយំ** “សហហឹស ព្លហាវសា, សីហសទ្ទគតី វទេ”តិ។ សីហស្ស បុព្ពឌ្ឍេ ជាតោ កាយោ វិយ បរិបុណ្ណកាយោ យស្សាតិ សីហបុព្ពឌ្ឍកាយោ, ជិនោ។ យថា ហិ សីហស្ស បុព្ពឌ្ឍកាយោវ បរិបុណ្ណោ ហោតិ, ន ឯវំ តស្ស។ តថាគតស្ស បន កាយោ សព្ពបរិបុណ្ណោតិ អត្ថោ។ សីហស្ស បន បុរិមកាយោវ បរិបុណ្ណោ ហោតិ, បច្ឆិម កាយោ អបរិបុណ្ណោ។ តថាគតស្ស បន សីហស្ស បុព្ពឌ្ឍកាយោតវ សព្ពោ កាយោ បរិបុណ្ណោ។ សោបិ សីហស្សេវ ន តត្ថ តត្ថ វិនតុន្នតាទិវសេន ទុស្សណ្ឋិត វិសណ្ឋិតោ។ ទីឃយុត្តដ្ឋានេ បន ទីឃោ។ រស្សកិសថូល អនុវដ្តិតយុត្តដ្ឋានេសុ តថាវិធោវ ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ “មនាបិយេ ច ខោ ភិក្ខវេ កម្មវិបាកេ បច្ចុបដ្ឋិតេ យេហិ អង្គេហិ ទីឃេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ ថូលានិ សណ្ឋហន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ កិសេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ កិសានិ សណ្ឋហន្តិ។ យេហិ អង្គេហិ វដ្តេហិ សោភតិ, តានិ អង្គានិ វដ្តានិ សណ្ឋហន្តី”តិ។ ឥតិ នានាចិត្តេន បុញ្ញចិត្តេន ចិត្តិតោ ទសហិ បារមីហិ សជ្ជិតោ តថាគតស្ស អត្តភាវោ តស្ស លោកេ សព្ពសិប្បិនោ វា ឥទ្ធិមន្តោ វា បតិរូបកម្បិ កាតុំ ន សក្កោន្តិ។ តស្មា សីហបុព្ពឌ្ឍកាយោតិ ថោមេតិ។

ចតុវីសតិមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២៥. តតិយ គាថាយំ **សុគតោ**តិ ពុទ្ធោ កត្តុភូតោ។ តស្ស បន បទស្ស សត្តប្បីនោត្យាទីហិ បទេហិ តុល្យលិង្គត្តភាវេន សម្ពន្ធោ។ **សត្តប្បីនោតិ** ទ្វិហត្ថបាទ អំសកូដ ឯកគលវសេន សត្តសុ ឋានេសុ បរិបុណ្ណមំសិកោតិ អត្ថោ។ អាចរិយា បន បរិបុណ្ណទ្វិហត្ថបាទ អំសកូដ ខន្ធសង្ខាតសត្តដ្ឋានោតិ អត្ថំ វទន្តិ។ មំសេន បីណតិ បរិបូរតីតិ បីនោ។ បីណតេ បរិបូរតេ វា បីនោ។ បីណធាតុ បីណនេ, បូរណេ វា ណ។ ណស្ស នោ។ ទ្វេ ហត្ថបិដ្ឋិយោ ទ្វេ បាទបិដ្ឋិយោ ទ្វេ អំសកូដានិ ឯកគលោ ចាតិ សត្តសុ ឋានេសុ បីនោ បរិបុណ្ណោ មំសោ អស្សាតិ សត្តបីនោ, សុគតោ លព្ភតិ។ អញ្ញេសញ្ហិ ហត្ថបាទបិដ្ឋីសុ ន្ហារុជាលា បញ្ញាយន្តិ អំសកូដគលេសុ អដ្ឋិកោដិយោ។ តេ មនុស្សា បេតា វិយ ខាយន្តិ។ ន តថាគតោ។ តថាគតោ បន សត្តសុ ឋានេសុ បរិបុណ្ណមំសុស្សទត្តា និគុឡ្ហន្ហារុជាលេហិ ហត្ថបិដ្ឋាទីហិ វដ្ដេត្វា ឋបិតសុវណ្ណវណ្ណាលិង្គសទិសេន គលេន សីលារូបកំ វិយ ចិត្តកម្មរូបកំ វិយ ច ខាយតិ, តស្មា សត្តប្បីនោតិ ថោមេតិ។

ព្រហ្មាយុសុត្តេ បន “សត្តុស្សទោ”តិ បាឋោ។ តស្ស បន សត្តសុ ឋានេសុ បរិបុណ្ណមំសុស្សទោតិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

ទីឃង្គុលីតិ ទីឃអង្គុលីតិ បទច្ឆេទោ។ សមអាយតហត្ថ បាទង្គុលីតិ អត្ថោ។ អង្គតិ ឧទ្ធំ គច្ឆតីតិ អង្គុលិ។ អង្គតិ តំ តំ កាយង្គំ បរាមសតិ ឯតាយាតិ វា អង្គុលិ, ករសាខា។ អគិធាតុ គតិយំ ឧលិបច្ចយោ។ អថ វា អង្គំ កាយង្គំ ឧលតិ គច្ឆតិ បរាមសតិ ឯតាយាតិ អង្គុលិ, ករសាខា។ អង្គ សទ្ទូបបទឧលធាតុ គតិយំ ឥ។ សមទីឃា អង្គុលិ ហត្ថ បាទង្គុលិ យស្ស សោតិ ទីឃង្គុលិ, សុគតោ។ សមទីឃា ហត្ថបាទង្គុលិ អត្ថីតិ អត្ថោ។ យថា ហិ អញ្ញេសំ កាចិ អង្គុលិ ទីឃា ហោតិ កាចិ រស្សា, ន ឯវំ តថាគតស្ស។ តថាគតស្ស បន មក្កដស្សេវ ទីឃហត្ថបាទង្គុលិយោ មូលេ ថូលា អនុបុព្ពេន តន្ហា អគ្គេ តនុកា និយ្យាសតេលេន មទ្ទិត្វា វដ្ដិតហរិតាលវដ្ដសទិសា ហោន្តិ។ តស្មា ទីឃង្គុលីតិ ថោមេតិ។ **មថា**តិ មអថាតិ បទច្ឆេទោ។ មការោ ហិ បទសន្ធិករោ។ អថាតិ អត្ថន្តរេ និបាតោ។ តទញ្ញន្តិ អត្ថោ។

លោមកូបេកលោមោតិ លោមកូបឯកលោមោតិ បទច្ឆេទោ។ ឯកេកលោមកូបេ ឯកេកជាតលោមោតិ អត្ថោ។ ចម្មមំសំ លុនាតិ ឆិន្ទតីតិ លោមោ, វឌ្ឍមានំ លុនិតព្ពន្តិ វា លោមោ, លូធាតុ ឆេទនេ មនិបច្ចយោ។ កុរុច្ឆតិ ឧទកំ, តំ បាតិ រក្ខតីតិ កូបោ។ កុបុព្ពបាធាតុ រក្ខនេ ក្វិ។ ឧស្ស ទីឃោ។ កូបោ វិយាតិ កូបោ, អថ វា កុរុច្ឆតិ លោមំ, តំ បាតិ រក្ខតីតិ កូបោ។ **អភិធានដីកាយំ** បន “កុសទ្ទេ បោ។ ទីឃាទិ។ កូបោ។ កេន ឧភតីតិ វា កូបោ។ ភស្ស បោ”តិ វុត្តំ។ លោមស្ស កូបោ លោមកូបោ។ តស្មឹ តស្មឹ ជាតោ ឯកេក លោមោ យស្សាតិ លោមកូបេកលោមោ, សុគតោ។ យថា ហិ អញ្ញេសំ ឯកេកស្មិម្បិ លោមកូបេ អនេកានិ លោមានិ ជាយន្តិ, ន ឯវំ តថាគតស្ស។ តថាគតស្ស បន ឯកេកស្មឹ លោមកូបេ ឯកេកលោមោ ជាយតិ។ វុត្តញ្ហិ **ព្រហ្មាយុសុត្តេ** “ឯកេកលោមោ ខោ បន ភវំ គោតមោ។ ឯកេកានិ លោមានិ លោមកូបេសុ ជាតា នី”តិ។ តស្មា លោមកូបេកលោមោតិ ថោមេតិ។

សម្បន្នោទាតទាឋោតិ សម្បន្នោឱទាតទាឋោតិ បទច្ឆេទោ។ សម្បន្នសុក្កទាឋោតិ អត្ថោ។ សម្បជ្ជតីតិ សម្បន្នោ។ សំបុព្ពបទធាតុ គតិយំ ត។ តស្ស អន្នោ។ អវទាយតិ អវខណ្ឌិយតិ អញ្ញវណ្ណោភាសន្តិ ឱទាតោ។ អវបុព្ព ទាធាតុ អវខណ្ឌនេ ត។ ទំសតិ ឱទនាទី ឯតាយាតិ ទាឋោ, ទន្តវិសេសោ។ ទំសធាតុ ទំសនេ ឋោ។ ទំសិស្ស ទា។ សម្បន្នោ ច ឱទាតោ ច ទាឋោ យស្សាតិ សម្បន្នោ ទាតទាឋោ, សុគតោ។ អញ្ញេសញ្ហិ បូតិទន្តា ឧដ្ឋហន្តិ។ តេន កាចិ ទាឋា កាឡាបិ វិវណ្ណាបិ ហោន្តិ។ តថាគតោ បន សុក្កទាឋោ ឱសធិតារកម្បិ អតិក្កម្ម វិរោចមានាយ បភាយ សមន្នាគតទាឋោ ហោតិ។ **បាឡិយំ** បន “សុសុក្កទាឋោ”តិ បាឋោ។ អយមេវត្ថោ។ តស្មា សម្បន្នោទាតទាឋោតិ ថោមេតិ។

កនកសមតចោតិ សុវណ្ណេន សទិសចម្មោ។ កនតិ ទិព្ពតិ ឱភាសេនាតិ កនកំ។ កនិយតិ ឥច្ឆិយតិ មនុស្សេ ហីតិ វា កនកំ, សុវណ្ណំ។ កនធាតុ ទិត្តិគតិកន្តីសុ អកបច្ចយោ, សំសទិសេន អមតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ សមំ។ សំបុព្ពអមធាតុ គតិយំ អ។ តចតិ មំសំ ឆាទេតិ សំវរតិ វាតិ តចោ, តចតិ ទិព្ពតិ សុវណ្ណោភាសេនាតិ វា តចោ, ចម្មំ។ តចធាតុ សំវរណទិត្តីសុ អ។ កនកេន សុវណ្ណេន សមោ សទិសោ តចោ យស្សាតិ កនកសមតចោ, សុគតោ។ យថា ហិ អញ្ញេសំ តចោ កោចិ នីលតចោ សេតតចោ បីតតចោ ហោតិ, ន ឯវំ តថាគតស្ស។ តថាគតស្ស បន ជាតិហិង្គុលកេន មជ្ជិត្វា និសទាយ ឃំសិត្វា គេរុកបរិកម្មំ កត្វា ឋបិត ឃនសុវណ្ណរូបកំ វិយ កញ្ចនសទិសតចោ ហោតិ។ **បាឡិយំ** បន “សុវណ្ណវណ្ណោ កញ្ចនសន្និភត្តចោ”តិ វុត្តោ។ ឯត្ថ ច សុវណ្ណវណ្ណោ វិយ វណ្ណោ យស្សាតិ សុវណ្ណវណ្ណោ, កញ្ចនេន សន្និភំ សទិសំ តចមស្សាតិ កញ្ចនសន្និភត្តចោតិ

វចនត្ថោ កាតព្ពោ។ ឯត្ថ ច សុវណ្ណវណ្ណន្តិ ឥមិនា តថាគតស្ស ឃនសិនិទ្ធសណ្ហសរីរតំ ទស្សេតិ។ កញ្ចនសន្និភត្តចោតិ ឥមិនា ឆវិវណ្ណំ ទស្សេតិ។ អថ វា វេវចនមេតំ បទទ្វយំ។ តស្មា កនកសមតចោតិ ថោមេតិ។

នីលមុទ្ធគ្គលោមោតិ នីលំ ឧទ្ធំ អគ្គលោមោតិ បទច្ឆេទោ។ នីលំ ឧទ្ធំ អគ្គា កោជិ ហុត្វា មុខសោភំ ឧល្លោកយមានោ វិយ ឋិតលោមោ, នីលានិ ឧទ្ធំ អគ្គានិ កោជីនិ ហុត្វា ឋិតានិ លោមានិ យស្សាតិ នីលមុទ្ធគ្គលោមោ, សុគតោ។ យថា ហិ អញ្ញេសំ លោមានិ ហេដ្ឋា អគ្គានិ ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ, ន ឯវំ តថាគតស្ស។ តថាគតស្ស បន លោមានិ អាវដ្ដបរិយោសានេ ឧទ្ធំ អគ្គានិ ហុត្វា មុខសោភំ ឧល្លោកយមានានិ វិយ តិដ្ឋន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ **ព្រហ្មាយុសុត្តេ** “ឧទ្ធគ្គលោមោ ភវំ គោតមោ។ ឧទ្ធគ្គានិ លោមានិ ជាតានិ នីលានិ អញ្ជនវណ្ណានិ កុណ្ឌលាវដ្ដានិ បទក្ខិណាវដ្ដកជាតានី”តិ។ តស្មា នីលមុទ្ធគ្គលោមោតិ ថោមេតិ។

សម្ពុទ្ធោតិ តថាគតោ។ សោ ហិ អនញ្ញពុទ្ធោ ហុត្វា សាមំយេវ ចត្តារិ សច្ចានិ ពុជ្ឈតីតិ សម្ពុទ្ធោតិ វុច្ចតិ។ តស្ស បន បទស្ស ថូលជិវ្ហោត្យាទីហិ តីហិ បទេហិ តុល្យលិង្គត្តភាវេន សម្ពន្ធោ។

ថូលជិវ្ហោតិ មុទុទីឃបុថុល ជិវ្ហាយ សម្បន្នោតិ អត្ថោ។ គាថាពន្ធវសេន ហិ មុទុទីឃសទ្ទលោបំ កត្វា ឯវំ វុត្តំ។ តេន វុត្តំ **អដ្ឋកថាយំ** “មុទុជិវ្ហា ទីឃា ថូលា វណ្ណ សម្បន្នា”តិ។ ថូលតិ ព្រូហតីតិ ថូលា, ជិវ្ហា។ ថូលធាតុ ពុទ្ធិយំ អ។ ជីវតិ បាណំ ធារេតីតិ ជិវ្ហា, រសនា។ ជីវធាតុ បាណធារណេ ហបច្ចយោ។ ជីវន្តិ សត្តា ឯតេន រសេនាតិ ជីវិតំ, ឆព្ពិធរសោ។ តំ អវ្ហាយតីតិ ជិវ្ហា, ជិវ្ហាបសាទរូបំ។ សម្ភារជិវ្ហា ឋានូបចារេន លព្ភតិ។ ជីវិតសទ្ទូបបទ អវ្ហធាតុ អវ្ហាយនេ អ។ ជីវិតអវ្ហាតិ វត្តព្ពេ និរុត្តិនយេន វិតសទ្ទលោបំ កត្វា ជិវ្ហាតិ វុត្តំ។ ថូលា មហន្តា ទីឃា មុទុកា ជិវ្ហា យស្សាតិ ថូលជិវ្ហោ, សម្ពុទ្ធោ។ អញ្ញេសញ្ហិ ជិវ្ហា ថូលាបិ ហោតិ កិសាបិ រស្សាបិ ថទ្ធាបិ វិសមាបិ។ តថាគតស្ស បន មុទុជិវ្ហា ទីឃា បុថុលា វណ្ណ សម្បន្នា ហោតិ។ សោ តំ លក្ខណំ បរិយេសិតុំ អាគតានំ ព្រហ្មាយុព្រាហ្មណាទីនំ កង្ខាវិនោទនត្ថំ ជិវ្ហាយ មុទុកត្តា តំ ជិវ្ហំ កថិនសូចិ វិយ វដ្ដេត្វា ឧភោបិ នាសិកាសោតានិ បរាមសតិ, ទីឃត្តា ឧភោ កណ្ណសោតានិ បរាមសតិ, បុថុលត្តា កេសន្តបរិយោសានំ កេវលម្បិ នលាដំ បដិច្ឆាទេតិ, ឯវំ តស្សា មុទុទីឃបុថុលភាវំ បកាសេន្តោ កង្ខាវិនោទេតិ, ឯវំ តិលក្ខណសម្បន្នំ ជិវ្ហំ សន្ធាយ ថូល ជិវ្ហោតិ ថោមេតិ។ **បាឡិយំ** បន “បហូតជិវ្ហោ”តិ បាឋោ។ អយមេវត្ថោ។

អថាតិ អត្ថន្តរត្ថេ និបាតោ។ តទញ្ញន្តិ អត្ថោ។ **សីហហនុកោ**តិ សីហស្ស ហេដ្ឋា ហនុ វិយ បរិបុណ្ណ ហនុកោ។ សីហសទ្ទត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ ហនតិ ឱទនាទីនំ វណ្ណវិសេសំ នាសេតីតិ ហនុ។ ហនធាតុ ហឹសាយំ ឧ។ សីហស្ស ហេដ្ឋា ហនុ វិយ ហនុ យស្សាតិ សីហហនុកោ , សម្ពុទ្ធោ។ សមាសន្តេ កោ។ សីហស្ស ហិ ហេដ្ឋិមហនុមេវ បរិបុណ្ណំ ហោតិ, ន ឧបរិមំ។ តថាគតស្ស បន សីហស្ស ហេដ្ឋិមំ វិយ ទ្វេបិ បរិបុណ្ណានិ ទ្វាទសិយំ បក្ខស្ស ចន្ទសទិសានិ ហោន្តិ។ តស្មា សីហហនុកោតិ ថោមេតិ។

ជាលិកប្បាទហត្ថោតិ កុសលេន វឌ្ឍកិនា វាតបានេ សម្មាយោជិតជាលំ វិយ ចម្មេន អប្បដិពទ្ធហត្ថបាទង្គុលន្តរោ។ ជលតិ ទិព្ពតីតិ ជាលំ, ជលធាតុ ទិត្តិយំ ណ។ ជាលំ អស្ស អត្ថិ តស្មឹ វា វិជ្ជតីតិ ជាលិកំ, វាតបានំ។ អស្សត្ថ្យត្ថេ ណិកោ។ អថ វា ជាលំ ឯវ ជាលិកំ។ បជ្ជតិ គច្ឆតិ ឯតេនាតិ បាទោ, ចរណោ។ បទធាតុ គមនេ ណ។ តំ តំ ភារំ ហរតីតិ ហត្ថោ, ករោ។ ហរធាតុ ហរណេ ថោ។ ជាលិកំ វិយ ហត្ថបាទង្គុលន្តរំ យស្សាតិ ជាលិកប្បាទហត្ថោ, សម្ពុទ្ធោ។ កុសលេន វឌ្ឍកិនា វាតបានេ សម្មាយោជិតានិ ជាលសទិសានិ ហត្ថបាទង្គុលន្តរានិ ហោន្តិ។ ន ច ចម្មេន បដិពទ្ធអង្គុលន្តរានីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ជាលិកប្បាទហត្ថង្គុលន្តរន្តិ វត្តព្ពេ ឧត្តរបទលោបេន ឯវំ វុត្តំ។ ចម្មេន បដិពទ្ធហត្ថបាទង្គុលន្តរោ ហិ ផណហត្ថកោ បុរិសទោសេន ឧបហតោ បព្ពជ្ជម្បិ ន លភតិ។ តថាគតស្ស បន ចតស្សោ ហត្ថង្គុលិយោ បញ្ចបិ បាទង្គុលិយោ ឯកប្បមាណា ហោន្តិ។ តាសំ ឯកប្បមាណ តាយ យវលក្ខណំ អញ្ញមញ្ញំ បដិវិជ្ឈិត្វា តិដ្ឋតិ។ អថស្ស ហត្ថបាទា កុសលេន វឌ្ឍកិនា សម្មាយោជិតជាលវាត បានសទិសា ហោន្តិ, តស្មា ជាលិកប្បាទហត្ថោតិ ថោមេតិ។ **បាឡិយំ** បន “ជាលហត្ថបាទោ”តិ បាឋោ។ អយមេវត្ថោ។

នាថោតិ ពុទ្ធោ កត្តុវសេន។ សោ ហិ នាថតិ វិនេយ្យានំ ហិតបដិបត្តឹ យាចតិ, បរសន្តានគតំ វា កិលេសព្យសំ ឧបតាបេតិ, បរមេន ចិត្តិស្សរិយេន សមន្នា គតោ ។ សព្ពសត្តេ វា គុណេហិ ឦសតិ អភិភវតិ, វេនេយ្យានំ ហិតសុខំ វា អាសីសតីតិ នាថោតិ វុច្ចតិ។ វុត្តញ្ហិ **សទ្ទនីតិយំ** “នាថធាតុ យាចនេ ឧបតាបេ ឥស្សរិយេ អាសិសនេ ចាតិ ចតូស្វត្ថេសុ បវត្តតី”តិ។

តស្ស បន បទស្ស ឧណ្ហីសសីសោតិបទេន តុល្យលិង្គត្តភាវេន សម្ពន្ធោ។ **ឧណ្ហីសសីសោ**តិ រញ្ញោ ពទ្ធឧណ្ហីសបដ្ដោ វិយ វិរោចមានោ បកតិមំសបិណ្ឌសង្ខាតោ ឧណ្ហីសបដ្ដសីសោ។ នលាដេ នហិយតិ ពន្ធិយតីតិ ឧណ្ហីសោ។

ឧបុព្ពនហផាតុ ពន្ធនេ, ឲ្លសោ។ វណ្ណវិការោ។ វុត្តញ្ហិ **ជាលិនិយំ** –

> “វណ្ណាគមោ វណ្ណវិបរិយាយោ,
> ទ្វេ ចាបរេ វណ្ណវិការនាសា;
> ធាតូនមត្ថាតិសយេន យោគោ,
> តទុច្ចតេ បញ្ចវិធំ និរុត្តិ”ន្តិ។

តត្ថ ច អវិជ្ជមានស្ស អាគមោ វណ្ណាគមោ នាម។ វិជ្ជមានអក្ខរានំ ហេដ្ឋុបរិយាយវសេន វណ្ណវិបរិយាយោ នាម។ អញ្ញក្ខរស្ស អញ្ញក្ខរាបជ្ជនតា វណ្ណវិការោ នាម។ វិជ្ជមានក្ខរវិនាសោ វណ្ណវិនាសោ នាម។ តត្ថ តត្ថ យថាយោគំ វិសេសត្ថយោគោ ធាតូនំ អត្ថាតិសយ យោគោ នាមាតិ អធិប្បាយោ។ ឯត្ថ បន នការស្ស ណការំ កតត្តា វណ្ណវិការោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ មាលាទី សិយតិ ពន្ធិយតីតិ សីសោ, ឧត្តមង្គោ។ សិធាតុ ពន្ធនេ ឲ្លសោ។ រាជូនំ ឧណ្ហីសបដ្ដេន វេឋិតសីសោ វិយ សីសោ យស្សាតិ ឧណ្ហីសសីសោ។ អថ វា រាជូនំ ឧណ្ហីសំ វិយ សព្ពត្ថ បរិមណ្ឌលសីសោ យស្សាតិ ឧណ្ហីសសីសោ, នាថោ។

វុត្តញ្ហិ **ព្រហ្មាយុសុត្តដ្ឋកថាយំ** “ឧណ្ហីសសីសោតិ ឥទំ បរិបុណ្ណនលាដតាយ បរិបុណ្ណសីសតាតិ ទ្វេ អត្ថវសេ បដិច្ច វុត្តំ។ តថាគតស្ស ហិ ទក្ខិណកណ្ណចូឡិកតោ បដ្ឋាយ មំសបដំ ឧដ្ឋហិត្វា សកលំ នលាដំ ឆាទយមានំ បូរយមានំ គន្ត្វា វាមកណ្ណចូឡិកាយ បតិដ្ឋិតំ។ រញ្ញោ ពទ្ធឧណ្ហីសបដ្ដោ វិយ វិរោចតិ។ បច្ឆិមភវិកពោធិសត្តានំ កិរ ឥមំ លក្ខណំ ទិស្វា រាជូនំ ឧណ្ហីសបដ្ដំ អកំសុ។ អយំ តាវ ឯកោ អត្ថោ។ អញ្ញេ បន ជនា អបរិបុណ្ណសីសា ហោន្តិ។ កេចិ កបិសីសា, កេចិ ផលសីសា, កេចិ អដ្ឋិសីសា, កេចិ តុម្ព សីសា, កេចិ បព្ភារសីសា។ តថាគតស្ស បន អារគ្គេន វដ្ដេត្វា ឋបិតំ វិយ សុបរិបុណ្ណំ ឧទកបុប្ផុលសទិសំ សីសំ ហោតិ។ តត្ថ បុរិមនយេន ឧណ្ហីសវេឋិតសីសោ វិយាតិ ឧណ្ហីសសីសោ។ ទុតិយនយេន ឧណ្ហីសំ វិយ សព្ពត្ថ បរិមណ្ឌល សីសោតិ ឧណ្ហីសសីសោ”តិ។ **តដ្ដីកាយញ្ច** “ទ្វេ អត្ថ វសេ បដិច្ច វុត្តន្តិ, យស្មា ពុទ្ធា ចក្កវត្តិនោ ច បរិបុណ្ណ នលាដតាយ បរិបុណ្ណសីសពិម្ពតាយ ឧណ្ហីសសីសាតិ វុច្ចន្តិ។ តស្មា តេ ទ្វេ អត្ថវសេ បដិច្ច ឧណ្ហីសសីសោតិ វុត្ត”ន្តិ វណ្ណេតិ។ តស្មា ឧណ្ហីសសីសោតិ ថោមេតិ។

ឥតិគុណសហិតន្តិ ឥមិនា វុត្តប្បការេន និគ្រោធពិម្ពោត្យាទិនា ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណគុណេន សម្បន្នំ។ ឥតិឯវំ វុត្តប្បការំ គុណំ ឥតិគុណំ។ តេន សហ ឥតោ បត្តោតិ ឥតិគុណសហិតោ, មហេសី។ អញ្ញេ ហិ ទ្វត្តឹស មហាបុរិសលក្ខណេហិ សម្បន្នា ន ហោន្តិ, ចក្កវត្តិរាជានោ មហាបុរិសលក្ខណេហិ សម្បន្នាបិ ឋបេត្វា កោសោហិតវត្ថ គុយ្ហលក្ខណំ អវសេសេហិ សម្បន្នា ហោន្តិ។ តថាគតោយេវ សព្ពមហាបុរិសលក្ខណេហិ សមន្នាគតោ។ តស្មា ភគវន្តំយេវ ឥតិគុណសហិតន្តិ ថោមនំ អរហតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តំ មហេសិ**ន្តិ សីលក្ខន្ធាទិកេ ច និព្ពានញ្ច ឯសតិ គវេសតីតិ មហេសី។ តំ មហេសី អហំ តីហិ ទ្វារេហិ នមាមិ វន្ទាមីតិ សម្ពន្ធោ។

បញ្ចវីសតិមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២៣. អយំ បន ឥមាសុ តីសុ គាថាសុ **សង្ខេបត្ថយោជនា**។ ពុទ្ធោ កត្ថភូតោ និគ្រោធពិម្ពោ និគ្រោធស្ស បរិមណ្ឌលោ វិយ បរិមណ្ឌលសរីរោ មុទុករចរណោ សណ្ហហត្ថបាទោ, ព្រហ្មឃោសោ ព្រហ្មនោ សរោ វិយ អដ្ឋង្គសម្បន្នសរវន្តោ, ឯណិជង្ឃា ឯណិមិគស្ស ជង្ឃា វិយ សុវដ្ដជាណុកោ, កោសច្ឆាទង្គជាតោ ឧសភវារណាទីនំ អង្គជាតោ វិយ សុវណ្ណបទុមកណ្ណិកសទិសេន វត្ថកោសេន បដិច្ឆន្នេន គុយ្ហង្គជាតេន សមន្នាគតោ, បុនរបិ បុនអបិ, សុគតោ ពុទ្ធោ សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ សុវណ្ណ បាទុកតលមិវ ភូមិយំ សមំ សុដ្ឋុ បតិដ្ឋិតបាទោ, មូទោ ទាតុណ្ណលោមោ ភមុកន្តរេ ជាតោ សណ្ហសុខុមោ សេតោ សុទ្ធោ ឧណ្ណលោមវន្តោ, អថមបិ តទញ្ញំអបិ, សុគតោ ពុទ្ធោ, ព្រហ្មុជុគ្គត្តភាវោ ព្រហ្មនោ ឧជុឧគ្គត អត្តភាវោ វិយ ឧជុមេវ អត្តភាវោ, នីលក្ខី អតិនីល នេត្តេន សមន្នាគតោ, ទីឃបណ្ហិ អាយតបណ្ហិ បរិបុណ្ណបណ្ហិ វា, សុខុមមលឆវី សណ្ហមលវិសុទ្ធតចោ សណ្ហមល វិរហិតតចោ វា, ថោម្យរសគ្គសគ្គី ថោមិតព្ពសត្តរ សហរណសហស្សន្នារុឧទ្ធគ្គិកា។

២៤. ជិនោ បញ្ចមារជិតវា ពុទ្ធោ, ចត្តាលីសគ្គទន្តោ សមចត្តាលីសឧត្តមទន្តោ, សមកលបនជោ កកចេន ឆិន្ទិត្វា ឋបិតោ វិយ សមទន្តោ, អន្តរំសប្បបីនោ ទ្វិន្នំ អំសានំ ខន្ធានំ អន្តរំ វេមជ្ឈេ បរិបុណ្ណបិដ្ឋិតលោ, ចក្កេនង្កិតបាទោ អដ្ឋសតបាទចក្កលក្ខណេន លក្ខិត បាទតលោ, អវិរឡទសនោ អវិរឡ ទន្តេន សម្បន្នោ, មារជិ បញ្ចមារជិតវា ពុទ្ធោ, ឧស្សង្ខបាទោ បាទស្ស ឧបរិ ឋិតេន សង្ខសទិសត្តា សង្ខនាមិកេន គោប្ផកេន សមន្នាគតោ, តិដ្ឋន្តោ ឋិតកោវ នោនមន្តោ អនមមានោ ហុត្វា ឧភយករមុទុនា សុខុមេន ហត្ថទ្វយេន ជណ្ណកានិ ជង្ឃានិ អាមសន្តោ បរិមជ្ជិតុំ សក្កោន្តោ, វដ្ដក្ខន្ធោ សុវណ្ណាលិង្គោ វិយ សម

វដ្ដិតគលិកោ, គោតរុណ បខុមកោ តំមុហុត្តជាតវត្តវច្ឆស្ស ចក្ខុភណ្ឌោ វិយ វិប្បសន្នចក្ខុភណ្ឌោ, វិប្បសន្នចក្ខុភណ្ឌេន សមន្នាគតោ វា, សីហបុព្ពឌ្ឍកាយោ សីហស្ស បុព្ពឌ្ឍកាយោ វិយ បរិបុណ្ណកាយោ។

២៥. សុគតោ ពុទ្ធោ, សត្តបីនោ ទ្វិហត្ថបាទអំសកូដឯកគលវសេន សត្តសុ ឋានេសុ បរិបុណ្ណមំសិកោ, ទីឃង្គុលិ សមអាយតហត្ថបាទង្គុលិ, អថ តទញ្ញំ លោម កូបេកលោមោ ឯកេកលោមកូបេ ឯកេក ជាតលោមោ, សម្បន្នោទាតទាឋោ សម្បន្នសុក្កទាឋោ, កនក សមតចោ សុវណ្ណេន សទិសចម្មោ នីលមុទ្ធគ្គលោមោ នីលំ ឧទ្ធំ អគ្គា កោដិ ហុត្វា មុខសោភំ ឧល្លោកយមានោ វិយ ឋិតលោមោ, សម្ពុទ្ធោ តថាគតោ, ថូលជិវ្ហោ មុទុទីឃបុថុលជិវ្ហាយ សម្បន្នោ, អថ តទញ្ញំ, សីហហនុកោ សីហស្ស ហេដ្ឋាហនុ វិយ បរិបុណ្ណហនុកោ, ជាលិកប្បាទ ហត្ថោ កុសលេន វឌ្ឍកិនា វាតបានេ សម្មាយោជិត ជាលំ វិយ ចម្មេន អប្បដិពទ្ធហត្ថបាទង្គុលន្តរោ, នាថោ ពុទ្ធោ, ឧណ្ហីសសីសោ រញ្ញោ ឧណ្ហីសបដ្ដោ វិយ វិរោចមានោ បកតិមំស បិណ្ឌសង្ខាតោ ឧណ្ហីសបដ្ដសីសោ, ឥតិ គុណសហិតំ ឯវំ ឥមិនា វុត្តប្បការេន ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណគុណេន សមន្នាគតំ តំ មហេសី ពុទ្ធំ តីហិ ទ្វារេហិ អហំ នមាមិ វន្ទាមីតិ។

តីសុ គាថាសុ សង្ខេបត្ថយោជនា សមត្តា។

ឥមិស្សំ បន នមក្ការបាឡិយំ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណំ ពុទ្ធវចនបាឡិយំ អាគតនយានុក្កមេន ន វុត្តំ។ គាថាពន្ធវសេន ឆន្ទានុរក្ខណត្ថមេវ បន និគ្រោធពិម្ពោត្យាទិនា អក្កមេន វុត្តំ។ តស្មា បាថេយ្យវគ្គេ **លក្ខណសុត្តេ** វុត្តំ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណក្កមំ សង្ខេបេន ទស្សយិស្សាម ពហុស្សុតបញ្ញាវឌ្ឍនត្ថំ។

១

. ពុទ្ធោ សុប្បតិដ្ឋិតបាទោ ២. ហេដ្ឋាបាទតលេសុ ចក្កជាតោ ៣. អាយតបណ្ហិ ៤. ទីឃង្គុលិ ៥. មុទុតលុនហត្ថបាទោ ៦. ជាលហត្ថបាទោ ៧. ឧស្សង្ខបាទោ ៨. ឯណិជង្ឃោ ៩. ឋិតកោវ អនោនមន្តោ ឧភោហិ បាណិតលេហិ ជាណុកានិ បរិមសតិ ១០. កោសោហិត វត្ថគុយ្ហោ ១១. សុវណ្ណវណ្ណោ កញ្ចនសន្និភត្តចោ ១២. សុខុមច្ឆវី ១៣. ឯកេកលោមកូបេសុ ឯកេកលោមោ ១៤. នីលមុទ្ធគ្គលោមោ ១៥. ព្រហ្មុជុគត្តោ ១៦. សត្តុស្សទោ ១៧. សីហបុព្ពឌ្ឍកាយោ ១៨. ចិតន្តរំសោ ១៩. និគ្រោធបរិមណ្ឌលោ ២០. សមវដ្ដក្ខន្ធោ ២១. រសគ្គសគ្គី ២២. សីហហនុកោ ២៣. ចត្តាលីសទន្តោ ២៤. សមទន្តោ ២៥. អវិរឡទន្តោ ២៦. សុសុក្កទាឋោ ២៧. បហុតជិវ្ហោ ២៨. ព្រហ្មស្សរោ ២៩. អភិនីលនេត្តោ ៣០. គោប ខុមោ ៣១. ឧណ្ណា ភមុកន្តរេ ជាតា ឱទាតា មុទុតូលសន្និភា ៣២. ឧណ្ហីសសីសោតិ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណស្ស កមោ វេទិតព្ពោ។ ឥមានិ បន ភគវតោ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណានិ បារមីបុញ្ញកម្មេន យថារហំ កម្មសរិក្ខកំ លព្ភន្តីតិ វេទិតព្ពានិ។ តានិ បន កម្មានិ បាថេយ្យវគ្គេ លក្ខណសុត្តេ វុត្តានិ, តានិ បនេត្ថ ឱលោកេត្វា គហេតព្ពានីតិ។

តិស្សោ វន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២៦. ពុទ្ធោពុទ្ធោតិឃោសោ អតិទុលភតរោ កា កថា ពុទ្ធភាវេ,
លោកេ តស្មា វិភាវី វិវិធហិតសុខំ សាធវោ បត្ថយន្តា;
ឥដ្ឋំ អត្ថំ វហន្តំ សុរនរមហិតំ និព្ពុយំ ទក្ខិណេយ្យំ,
លោកានំ នន្ទិវឌ្ឍំ ទសពលមសមំ តំ នមស្សន្តុ និច្ចំ។

២៦. ឯវំ សុគតន្តិអាទីហិ បញ្ចវីសតិវន្ទនគាថាហិ ពុទ្ធស្ស បណាមំ កត្វា ឥទានិ តស្ស វន្ទនេ ឧយ្យោជនំ ករោន្តោ អាហ **ពុទ្ធោ ពុទ្ធោតិឃោសោ** ត្យាទិគាថំ។ អយំ បន សទ្ធរាគាថាតិ ទដ្ឋព្ពោ។

តត្ថ បន លោកេ ពុទ្ធោ ពុទ្ធោតិ ឃោសោ អតិទុលភតរោ ពុទ្ធភាវេ កា កថាតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ ច **លោកេ**តិ មនុស្សលោកេ តិលោកេ វា អនន្តចក្កវាឡ លោកេ វា។ **ពុទ្ធោ ពុទ្ធោតិឃោសោ**តិ ពុទ្ធោ ពុទ្ធោ ឥតិ កិត្តិសទ្ទោ ថុតិសទ្ទោ វា។ ឃុសនំ ឃោសោ។ ឃុសិយតិ កថិយតីតិ វា ឃោសោ, កិត្តិសទ្ទោ។ ឃុសធាតុ សទ្ទេ ណ។ អថ វា ឃុសិយតិ ថវិយតីតិ ឃោសោ, ថុតិសទ្ទោ។ តេន វុត្តំ **បារាជិកណ្ឌដ្ឋកថាយំ** "កិត្តិសទ្ទោតិ កិត្តិឯវ។ ថុតិឃោសោ វា"តិ។ ពុទ្ធោ ពុទ្ធោ ឥតិ បវត្តោ ឃោសោ ថុតិឃោសោតិ ពុទ្ធោពុទ្ធោតិឃោសោ។ **អតិទុលភតរោ**តិ អតិវិយ ទុល្លភតមោ។ ទុល្លភតរោតិ ហិ វត្តព្ពេ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ លការលោបេន ទុលភតរោតិ វុត្តំ។ ទុក្ខេន លភិយតីតិ ទុល្លភោ។ ទុបុព្ពលភធាតុ លភនេ អ។ អថ វា លភស្ស អសមិទ្ធន្តិ ទុល្លភោ, ទុក្ខិជានេយ្យ អព្យយីភាវសមាសោយំ។ ទុសទ្ទោ អសមិទ្ធត្ថោ, យថា ទុព្ភិក្ខោតិ។ អតិ វិយ ទុល្លភោតិ អតិទុលភោ។ តេសំ វិសេសេន អតិទុល្លភោតិ អតិទុលភតរោ។ ពុទ្ធា ហិ លោកេ កទាចិ ករហចិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ តស្មា ពុទ្ធោ ពុទ្ធោតិ

ឃោសោ អតិទុលភតរោតិ វុត្តំ។ វុត្តញ្ហេតំ **ចូឡវគ្គខន្ធកេ** “ឃោសោបិ ខោ ឯសោ គហបតិ ទុល្លភោ លោកស្មឹ, យទិទំ ពុទ្ធោ ពុទ្ធោ”តិ។ យថា ច ហិ លោកេ ឧទុម្ពរិកបុប្ផំ ទុល្លភំ។ ចន្ទម្ហិ សសកំ ហត្ថេន គណ្ហិតុំ។ វាយសានំ ខីរំ, ឯវំ ពុទ្ធភាវោ អតិទុល្លភតរោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយំ បន ហីនូបមាតិ ទដ្ឋព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ **អបទានបាឡិយំ** –

“ឧទុម្ពរិកបុប្ផំវ , ចន្ទម្ហិ សសកំ យថា;
វាយសានំ យថា ខីរំ, ទុល្លភំ លោកនាយក”ន្តិ ច;
ទុល្លភោ ពុទ្ធុប្បាទោ លោកស្មិ”ន្តិ ច;

កិញ្ចាបិ ហិ លោកេ ចក្កវត្តិរាជូនំ ឧប្បជ្ជមានោ ទុល្លភោ។ ឯកស្មិម្បិ បន កប្បេ ចក្កវត្តិរាជានោ អនេកា ឧប្បជ្ជន្តិ។ តថាគតា បន លោកេ ឧប្បជ្ជមានាបិ ឯកស្មឹ កប្បេ ឯក ទ្វិតិ ចតុ បញ្ច ពុទ្ធាយេវ ឧប្បជ្ជន្តិ, ន តទុត្តរិ។ យស្មា ហិ អសង្ខ្យេយ្យេបិ កប្បេ តថាគតសុញ្ញោ ហោតិ។ តស្មា តថាគតស្សេវ កទាចិ ករហចិ ឧប្បជ្ជនតោ ពុទ្ធោពុទ្ធោតិឃោសោ អតិទុលភតរោ កា កថា ពុទ្ធភាវោតិ វុត្តោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ ភគវតា មហាបរិនិព្ពានសមយេ “ទេវតា អានន្ទ ឧជ្ឈាយន្តិ។ ទូរាវតម្ហា អាគតា តថាគតំ ទស្សនាយ កទាចិ ករហចិ តថាគតា លោកេ ឧប្បជ្ជន្តិ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា។ អជ្ជ រត្តិយា បច្ឆិមសមយេ តថាគតស្ស បរិនិព្ពានំ ភវិស្សតិ។ អយញ្ច មហេសក្ខោ ភិក្ខុ ភគវតោ បុរតោ ឋិតោ ឱវារេន្តោ ឱតរេន្តោ វា ន មយំ លភាម បច្ឆិមេ កាលេ តថាគតំ ទស្សនាយា”តិ។

ពុទ្ធភាវោតិ ពុទ្ធស្ស ភាវោ។ **កា កថា**តិ កី វត្តព្ពាឯវាតិ អត្ថោ។ កស្មា បន ពុទ្ធោ អតិទុល្លភតរោតិ ច, ពុទ្ធោ កទាចិ ករហចិ ឧប្បជ្ជន្តីតិ ច វុត្តំ។ ននុ ពុទ្ធា លោកេ អនេកា ឧប្បជ្ជន្តីតិ។ សច្ចមេតំ។ ពុទ្ធោ នាម បន អនេកាសង្ខ្យេយ្យវារេន វា អនេកាសង្ខ្យេយ្យទិវសមាសសំវច្ឆរំ វា អនេកាសង្ខ្យេយ្យកប្បំ វា ទសបារមិយោ ច បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ ច បូរេត្វាវ ភវិតុំ សក្កោតិ, ន ឯកេកវារាទិនា។ អថ ខោ បន អន្តមសោ កប្បសត សហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ ទសបារមិយោ ច បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ ច បូរេត្វាវ ពុទ្ធោ ភវិតុំ សក្កោតិ។ តស្មា ពុទ្ធោ អតិទុល្លភតរោតិ ច, ពុទ្ធា កទាចិ ករហចិ ឧប្បជ្ជន្តីតិ ច វុត្តន្តិ។

ឯវំ ពុទ្ធស្ស អតិទុល្លភតរត្តា ច កទាចិ ករហចិ ឧប្បន្នត្តា ចឯវំ ពុទ្ធោពុទ្ធោតិ កិត្តយន្តស្ស មហប្ផលំ ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **អបទានេ** –

“ពុទ្ធោតិ កិត្តយន្តស្ស, កាយេ ភវតិ យា បីតិ;
វរមេវ ហិ សា បីតិ, កសិណេនបិ ជម្ពុទីបស្សា”តិ។

តស្មាតិ យស្មា ពុទ្ធោ ពុទ្ធោតិ ឃោសោ អតិទុល្លភតរោ, ពុទ្ធភាវោ កា កថា។ តស្មា។ **វិភាវី**តិ មេធាវី។ តេ ហិ ហិតាហិតំ ការណាការណំ វា វិសេសេន ភាវេតិ បកាសេតីតិ វិភាវា, បញ្ញា។ វិបុព្ព ភូធាតុ សត្តាយំ ណ។ សា ឯតេសំ អត្ថីតិ វិភាវីតិ វុច្ចន្តិ, សាធវោ លព្ភតិ។ តំ បន សាធវោតិ បទេ វិសេសនំ។

វិវិធហិតសុខន្តិ នានប្បការំ លោកិយលោកុត្តរ សង្ខាតំ ហិតសុខំ។ តស្ស បន អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ តំ បន បត្ថយន្តាតិបទេ កម្មំ។ **សាធវោ**តិ សប្បុរិសា។ តេ ហិ សបរហិតំ សាធេតិ និព្ពត្តេតីតិ សាធវោតិ វុច្ចតិ។ សាធធាតុ សំសិទ្ធិយំ អវោ។ តស្ស បន បទស្ស នមស្សន្តូតិ បទេន កត្តុភាវេន សម្ពន្ធោ។ **បត្ថយន្តា**តិ យាចន្តា។ វិវិធហិតសុខំ បត្ថយន្តិ យាចន្តីតិ បត្ថយន្តា, សាធវោ។ បត្ថធាតុ យាចនេ អន្តោ។ យការាគមោ។ តំ បន សាធវោតិបទេ វិសេសនំ។ **ឥដ្ឋ**ន្តិ កាមយមានំ។ ឥច្ឆិតព្ពំ កមិតព្ពន្តិ ឥដ្ឋំ។ ឥសុធាតុ ឥច្ឆា កន្តីសុ តបច្ចយោ។ តស្ស រដ្ឋោ, ធាត្វន្តលោបោ។ **អត្ថ**ន្តិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកាទិអត្ថំ។ អត្ថិយតិ បត្ថិយតីតិ អត្ថោ, វិបាកានិសំសផលំ។ អត្ថធាតុ យាចនាយំ អ ។ អថ វា អសតិ ភវតិ ផលភាវេនោតិ អត្ថោ។ អសធាតុ ភុវិម្ហិ ថ។ តំ បន បទទ្វយំ វហន្តន្តិបទេ កម្មំ។ **វហន្ត**ន្តិ ធារកំ។ វហតិ ហរតីតិ វហន្តោ, ពុទ្ធោ។ វហធាតុ វហនេ បាបុណនេ វា អន្តោ។ ពុទ្ធោ ហិ សត្តានំ លោកិយលោកុត្តរហិតសុខំ ធម្មទេសនាយ ធារេតីតិ អត្ថោ។

សុរនរមហិតន្តិ ទេវេហិ ច មនុស្សេហិ ច ចតុបច្ចយាទីហិ បូជិតំ។ ឥទំ បនេត្ថ និព្ពចនំ។ ឥស្សរិយ កីឡាទីហិ សុរន្តិ ទិព្ពន្តីតិ សុរា, ទេវា។ សុរធាតុ ទិត្តិយំ។ អថ វា សុរន្តិ ឦសន្តិ ទេវិស្សរិយំ បាបុណន្តិ វិរោចន្តិ ចាតិ សុរា, ទេវា។ សុន្ទរា រា វាចា ឯតេសន្តិ វា សុរា, ទេវា។ ខន្ធសន្តានំ នរន្តិ នេន្តីតិ នរា, មនុស្សា។ នរធាតុ នយនេ អ។ សុរា ច នរា ច សុរនរា។ តេហិ មហិតព្ពា បូជិតព្ពាតិ សុរនរមហិតោ, ពុទ្ធោ។ មហធាតុ បូជាយំ ត។ តំ សុរនរមហិតំ។ **និព្ភយ**ន្តិ អភយំ។ ភិយតេ ភយំ។ នត្ថិ ភយំ ឯតស្សាតិ និព្ភយោ, ពុទ្ធោ។ តំ និព្ភយំ។ តថាគតស្ស អដ្ឋសុ បរិសាសុ កេនចិ ការណេន ភយំ ហទយចលនំ កម្បនំ នត្ថីតិ អត្ថោ។

ទក្ខិណេយ្យន្តិ បរលោកំ សទ្ទហិត្វា ទាតព្ពឧត្តមទានារហំ។ ទាតព្ពាតិ ទក្ខិណា, ទេយ្យធម្មវត្ថុ។ ទាធាតុ ទានេក្ខិណបច្ចយោ។ អថ វា ទក្ខន្តិ វឌ្ឍន្តិ ឯតាយ សត្តា យថាធិប្បេតាហិ សម្បត្តីហីតិ ទក្ខិណា, បរលោកំ សទ្ទហិត្វា ទាតព្ពទានំ។ ទក្ខធាតុ វឌ្ឍនេយុ, តំ អរហតីតិ ទក្ខិណេយ្យោ, ពុទ្ធោ។ អរហតិតទ្ធិតេ ណេយ្យោ។ អថ វា ទក្ខិណាយ ហិតំ អនុរូបំ មហប្ផលករណតាយ វិសោធេតីតិ ទក្ខិណេយ្យោ, ពុទ្ធោ។ វិសោធេតិតទ្ធិតាយំ។ ពុទ្ធោយេវ ហិ ទក្ខិណាយ មហប្ផលករណវសេន ច, វិសោធនវសេន ច, ទេវសក្កព្រហ្មេហិ ច, កោសលរាជាទីហិ ច, អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋាទីហិ ច បរលោកំ សទ្ទហិត្វា ទាតព្ពំ ឧត្តមទានំ វិសេសេន អរហតិ, តស្មា ទក្ខិណេយ្យន្តិ ថោមេតិ។

លោកានន្តិ សត្តលោកានំ។ តស្ស បន អត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ **នន្ទិវឌ្ឍ**ន្តិ បីតិយា វឌ្ឍាបេន្តំ។ នន្ទិយតេ នន្ទិ។ ភាវសាធនោយំ។ នន្ទធាតុ សមិទ្ធិយំ នន្ទនេ វា ឥ។ បីតិយា អធិវចនមេតំ។ សា វឌ្ឍេតិ ពុទ្ធេតីតិ នន្ទិវឌ្ឍោ, ពុទ្ធោ។ នន្ទិសទ្ទូបបទវឌ្ឍធាតុ វឌ្ឍនេ អ។ ពុទ្ធោ ហិ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណាសីតានុព្យញ្ជនលក្ខណសម្បន្នេន ច សព្ពញ្ញុតញ្ញាណាទិគុណសម្បន្នេន ធម្មទេសនាយ ច លោកេ សព្ពសត្តានំ បីតឹ វឌ្ឍេតីតិ អត្ថោ។ សព្ពសត្តានញ្ហិ ពុទ្ធទស្សនេ ធម្មសវនេ ច តិត្តោ នត្ថិ, តស្មា លោកានំ នន្ទិវឌ្ឍន្តិ ថោមេតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **អបទានដ្ឋកថាយំ** "បកតិយាឯវ ហិ ពុទ្ធទស្សនេ បុណ្ណចន្ទសមុទ្ទរាជទស្សនេ អតិត្តោ លោកោតិ។ កថំ បន សព្ពសត្តានំ ពុទ្ធទស្សនេ អតិត្តោ ហោតី"តិ។ ពុទ្ធស្ស បន ពាត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណាទីហិ សីលាទិអសាធារណគុណេហិ ច អធិក សម្បន្នោ ហុត្វា សព្ពទេវមនុស្សេហិ អតិវិរោចមានត្តា។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា តាវតឹសេ –

"ន កោចិ ទេវោ វណ្ណេន, សម្ពុទ្ធំ អតិរោចតិ;
សព្ពេ ទេវេ អធិគ្គយ្ហ, សម្ពុទ្ធោវ វិរោចតី"តិ។

ទសពលន្តិ អញ្ញេហិ បច្ចេកពុទ្ធារិយសាវកេហិ អសាធារណេន ទសកាយពលេន ច ទសញាណពលេន សម្បន្នំ។ តញ្ហិ កេហិចិ វិរុទ្ធេហិ ការណេហិ ពលន្តិ ន កម្បេន្តីតិ ពលន្តិ វុច្ចតិ។ អថ វា ពលន្តិ ជីវិតំ កប្បេន្តិ ឯតេនាតិ ពលំ, កាយពលំ។ ពលធាតុ បាណេ អ។ ពលន្តិ ភារំ វហិតុំ សក្កុណន្តីតិ វា ពលំ, ពលន្តិ ជានន្តិ សព្ពធម្មន្តិ ពលំ, ញាណ ពលំ។ ទសពលញ្ច ទសពលញ្ច ទសពលានិ ឯកសេសនយេន។ តានិ យស្ស សោតិ ទសពលោ, ពុទ្ធោ។ ឥធ បន សាមញ្ញវសេន វុត្តោបិ វិសេសដ្ឋានិយត្តា ភគវតោ ទសកាយពលានិ ច, ទសញាណពលានិ ច អធិប្បេតានិ។ តេសំ បន សរូ បត្ថំ នយនសុភគកាយង្គន្សាទិ គាថាវណ្ណនាយំ វុត្តមេវ។

អសមន្តិ សីលាទិគុណេហិ កេនចិ អសទិសំ។ នត្ថិ សមោ សទិសោ បុគ្គលោ ឯតស្សាតិ អសមោ, ពុទ្ធោ។ តំ អសមំ។ **ត**ន្តិ តាទិសំ គុណសម្បន្នំ ពុទ្ធំ។ **និច្ច**ន្តិ សតតំ សមិតំ សព្ពកាលំ និរន្តរន្តិ អត្ថោ។ **នមស្សន្ត**ូតិ អភិវន្ទន្តូតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ លោកេ តិលោកេ មនុស្សលោកេ វា, ពុទ្ធោពុទ្ធោតិឃោសោ ពុទ្ធោ ពុទ្ធោ ឥតិ កិត្តិសទ្ទោ ថុតិសទ្ទោ វា, អតិទុលភតរោ អតិវិយ ទុល្លភតមោ, ពុទ្ធភាវោ ពុទ្ធស្ស ភាវោ, កា កថា កីវត្តព្ពោ ឯវ, តស្មា ពុទ្ធោពុទ្ធោតិ ឃោសស្ស អតិទុល្លភតរត្តា, វិភាវី មេធាវី វិវិធហិតសុខំ នានប្បការំ លោកិយលោកុត្តរសង្ខាតំ ហិតសុខំ បត្ថយន្តា យាចន្តា, សាធវោ សប្បុរិសា ឥដ្ឋំ កាមយមានំ, អត្ថំ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកាទិអត្ថំ, វហន្តំ ធារកំ, សុរនរមហិតំ ទេវមនុស្សេហិ បូជិតំ, និព្ភយំ អភយំ អសន្តាសំ វា, ទក្ខិណេយ្យំ បរលោកំ សទ្ទហិត្វា ទាតព្ពឧត្តមទានារហំ, លោកានំ សត្តលោកានំ នន្ទិវឌ្ឍំ បីតិយា វឌ្ឍាបនេន្តំ។ ទសពលំ អសាធារណេន ទសកាយញាណពលេន សម្បន្នំ, អសមំ សីលាទិគុណេហិ កេនចិ អសទិសំ តំ តាទិសំ គុណសម្បន្នំ ពុទ្ធំ និច្ចំ សតតំ សមិតំ សព្ពកាលំ និរន្តរំ, នមស្សន្តុ អភិវន្ទន្តូតិ។

ឆព្ពីសតិមវន្ទនគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២៧. បុញ្ញេនេតេន សោហំ និបុណមតិ សតោ សម្បរាយេ ច តិត្ថោ,
ទក្ខោ ទិដ្ឋុជុបញ្ញោ អវិកលវីរិយោ ភោគវា សំវិភាគី;
តិក្ខោ សូរោ ធិតត្ថោ សបរហិតធរោ ទីឃជីវី អរោគោ,
ធញ្ញោ វណ្ណោ យសស្សី អតិពលវធរោ កិត្តិមា ខន្តុបេតោ។

២៨. សទ្ធោ ទាតង្គុបេតោ បរមសិរិធរោ ទិដ្ឋធម្មេ វិរត្តោ,
លជ្ជី កល្យាណមិត្តោ អភិរតកុសលោ បញ្ចសីលាទិរក្ខោ;
អប្បិច្ឆោ អប្បកោធោ អតិរុជុហទយោ ឥទ្ធិមា អប្បមេយ្យោ,
បាសំសោ បេមវាចោ សុជនគុណវិទូ មាមកោ សោ ភវេយ្យំ។

២៧. ឯវំ ពុទ្ធោ ពុទ្ធោតិ ឃោសោត្យាទិគាថាយ ពុទ្ធវន្ទនេ ឧយ្យោជនំ កត្វា ឥទានិ សុគតន្ត្យាទីហិ គាថាហិ ពុទ្ធំ វន្ទិត្វា បណិធិំ ករោន្តោ អាហ **បុញ្ញេនេតេន សោហ**ន្ត្យាទិ គាថាទ្វយំ។ អយំ បន គាថាទ្វយម្បិ សទ្ធរាគាថាតិ ទដ្ឋព្ពា។ តត្ថ បឋមគាថាយំ សោអហំ ឯតេន បុញ្ញេន សម្បរាយេ និបុណមតិ ច សតោ ច...បេ.... ខន្តិបេតោ ច ភវេយ្យន្តិ សម្ពន្ធោ។ **សោហ**ន្តិ សោ អហំ។ ពុទ្ធស្ស នមក្ការោ សោអហន្តិ អត្ថោ។ **ឯតេន បុញ្ញេនា**តិ ឥមិនា ពុទ្ធវន្ទនបុញ្ញកម្មេន អត្តនោ ការកំ បវតិ សោធេតីតិ បុញ្ញំ។ បុធាតុ សោធនេ ញ្ញ។ បុញ្ញន្តិ ច ឥធ បន ពុទ្ធបណាមក្រិយាភិនិប្ផាទិកា កុសលចេតនា អធិប្បេតា។ សា ច វន្ទនេយ្យវន្ទកានំ ខេត្តជ្ឈាសយសម្បទាហិ ទិដ្ឋធម្ម វេទនីយភូតា យថាលទ្ធសម្បត្តិនិមិត្តកស្ស កម្មស្ស អនុពលប្បទានវសេន តន្និព្ពត្តិតវិបាកសន្តតិយា អន្តរាយករានិ ឧបបីឡកឧបច្ឆេទកកម្មានិ បដិពាហិត្វា តន្និទានានំ យថាធិប្បេតសិទ្ធិវិពន្ធកានំ រោគាទិអន្តរាយានមប្បវត្តិសាធេតិ ចាតិ អត្ថោ ច វេទិតព្ពោ។ **សម្បរាយេ ចា**តិ ឯត្ថ ចសទ្ទោ អដ្ឋានយោគោ។ សោ ច និបុណមតិត្យាទីសុ បទេសុ យោជេតព្ពោ។ **សម្បរាយេ**តិ បរលោកេ។ សោ ហិ សម្បរាយិតព្ពោ ឧបគមិតព្ពោ ឯត្ថ សត្តេហីតិ ច, កម្មកិលេសវសេន សត្តេហិ សម្បរាយិតព្ពោ បាបុណិតព្ពាតិ វា ឯត្ថាតិ ច សម្បរាយោតិ វុច្ចតិ។ សំបរិបុព្ព អយធាតុ ហិ គតិយំ ណ។ អថ វា កម្មវសេន អភិមុខោ សម្បរេតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ សម្បរាយោតិ វុច្ចតិ។ សំបុព្ពបរធាតុ គតិយំ ណ្យ។ ឥតិ ខោ អានន្ទ កុសលានិ សីលានិ អនុបុព្ពេន អគ្គាយ បរេន្តីតិអាទីសុ វិយ ហិ ចុរាទិ គណវសេន បរសទ្ទំ គតិយមិច្ឆន្តិ សទ្ទវិទូ។ តស្មិំ សម្បរាយេ។

និបុណមតីតិ សណ្ហសុខុមបញ្ញវា ច។ សណ្ហសុខុមំ អត្ថន្តរំ បដិវិជ្ឈនសមត្ថាយ បញ្ញាយ សម្បន្នោ ច វា។ ឯត្ថ ច និបុណសទ្ទោ សណ្ហសុខុមវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិបទិកោ។ ហិតាហិតំ មនតិ ជានាតីតិ មតិ, បញ្ញា។ មនធាតុ ញាណេតិ។ និបុណា សណ្ហា មតិ បញ្ញា យស្ស មេតិ និបុណមតិ។ **សតោ**តិ សតិមា ច។ សរតីតិ សតិ, សរធាតុ ចិន្តាយន្តិ។ សា អស្ស មេ អត្ថីតិ សតោ។ **តិត្តោ**តិ តប្បនោ ច។ យថាលទ្ធវត្ថុនា សន្តុដ្ឋោ ចាតិ អត្ថោ។ តិសនំ តប្បនំ តិត្តោ។ តិសធាតុ តប្បនេ តបច្ចយោ។ សការស្ស តោអាទេសោ។ យថាលាភ សន្តោសោ, យថាពលសន្តោសោ, យថាសារុប្បសន្តោ សោ ចាតិ តិវិធេន សន្តោសេន សន្តុដ្ឋោតិ វុត្តំ ហោតិ។

ទក្ខោតិ តំ តំ កិច្ចេ ឆេកោ ច កុសលោ ច វា។ សោ ហិ កុសលកម្មេ អញ្ញស្មិញ្ច កិច្ចាកិច្ចេ អទន្ធតាយ សីឃំ គច្ឆតីតិ ទក្ខោ។ ទក្ខធាតុ សីឃត្ថេ អ។ **ទិដ្ឋុជុបញ្ញោ**តិ ទិដ្ឋិឧជុបញ្ញោតិ បទច្ឆេទោ។ ឧជុ ទិដ្ឋិបញ្ញាយ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ កេសុចិ បោត្ថកេសុ ទិដ្ឋិជ្ជុ បញ្ញោតិ បាឋោ។ ទិដ្ឋិឧជុបញ្ញោតិ បទច្ឆេទោ, សោយេវត្ថោ។ ឧជូតិ អកុដិលភាវេន ភវតីតិ ឧជុ, អជ្ជវោ។ ឧជុធាតុ អជ្ជវេ ក្វិ។ អថ វា អរតិ អកុដិលភាវេន បវត្តតីតិ ឧជុ, អវង្កោ។ អរធាតុ គតិយំ ជុបច្ចយោ។ អរិស្ស ឧអាទេសោ។ សម្មា បស្សតីតិ ទិដ្ឋិ, មតិ។ ទិសធាតុ បស្សនេ តបច្ចយោ។ តស្ស រដ្ឋាទេសោ។ ធាត្វន្តលោបោ ច ឦ ច។ ឧជុ អជ្ជវា ទិដ្ឋិ មតិ ទិដ្ឋុជុ វិសេសនបរនិបាតវសេន។ បការេន ជានាតិ អនិច្ចាទិវសេន អវពុជ្ឈតីតិ បញ្ញា។ បបុព្ពញាធាតុ អវពោធនេ អ។ ឧជុទិដ្ឋិ ច ឧជុបញ្ញា ច យស្ស មេតិ ទិដ្ឋុជ្ជុបញ្ញោ, បុគ្គលោ។ **អវិកលវីរិយោ**តិ អនូនវីរិយោ ច បរិបុណ្ណវីរិយោ ចាតិ អត្ថោ។ វិហីនំ ករោតីតិ វិកលោ។ វិបុព្ពករធាតុ ករណេ អ។ រស្សលោ។ វីរានំ កម្មំ វីរិយំ។ អវិកលំ អនូនំ វីរិយំ អស្សមេតិ អវិកលវីរិយោ។ ន សក្កា កុសីតេនេវ នវលោកុត្តរធម្មា លទ្ធុំ, អារទ្ធវីរិយេនេវ សក្កា។ តស្មា អវិកលវីរិយោតិ បត្ថេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ភោគវាតិ ភុញ្ជិតព្ពសម្បត្តិសុខេន សម្បន្នោ ច។ ភុញ្ជិតព្ពោតិ ភោគោ, សម្បត្តិ។ ភុជធាតុ បាលនព្យវហរណេសុ ណ។ ភោគោ អស្ស មេ អត្ថីតិ ភោគវា។ **សំវិភាគី**តិ សំវិភជនសីលោ ច សំវិភជនសម្បន្នោ ច វា, សំវិភជតិ សីលេនាតិ សំវិភាគី។ សំវិភជនសីលោតិ វា សំវិភាគី, សំវិភជិតុំ សីលមស្សាតិ វា សំវិភាគី។ សំវិភាគេ សីលមស្សាតិ សំវិភាគី។ អយំ តស្សីលត្ថោ។ សំវិភជតិ ធម្មេនាតិ សំវិភជនធម្មោតិ វា។ សំវិភជិតុំ ធម្មោ អស្សាតិ វា, សំវិភជនេ ធម្មោ អស្សាតិ វា សំវិភាគី។ អយំ តទ្ធម្មត្ថោ។ សំវិភជនំ សាធុការោ អស្ស អត្ថិ។ សាធុការិនា សំវិភជតីតិ វា, សំវិភជិតុំ សាធុការីតិ វា, សំវិភជនេ សាធុការីតិ វា សំវិភាគី។ អយំ តស្សា ធុការត្ថោ។ សំវិបុព្ព ភជធាតុ វិភាគេ ណ។ ជស្ស គោ។ អថ វា សំវិភជនំ សំវិភាគោ។ សោ មេ អស្ស អត្ថីតិ សំវិភាគី ។ អស្សត្ថ្យត្ថេ ឦ។ បរេសំ យាចកានំ អន្នាទិទានវត្ថុំ និច្ចំ បរិច្ចជនការីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តិក្ខោតិ តិក្ខប្បញ្ញវា ច និសានបញ្ញវា វា។ តិជនំ និសនំ តិក្ខា, បញ្ញា។ តិជធាតុ និសានេ ខ។ ជស្ស កោ។ តិក្ខា បញ្ញា មេ អស្ស អត្ថីតិ តិក្ខោ។ អស្សត្ថ្យត្ថេ ណោ។ តិក្ខ បញ្ញាយ សម្បន្នោ ចាតិ អត្ថោ។ បញ្ញាយ ច សព្ពកុសលានំ ធម្មានំ សេដ្ឋត្តា មូលការណត្តា ច តិក្ខោតិ បត្ថនំ ករោតិ។ វុត្តញ្ហិ **មិលិន្ទបញ្ហេ** –

> “បញ្ញា បសដ្ឋា លោកស្មិំ, កតា សទ្ធម្មដ្ឋិតិយា;
> បញ្ញាយ វិមតី ហន្ត្វា, សន្តិំ បប្បោតិ បណ្ឌិតោ”តិ។

សូរោតិ ចតូសុ បរិសាសុ អដ្ឋសុ បរិសាសុ ច វីរោ ច។ សត្តិវន្តោ និព្ភយោតិ អត្ថោ។ សូរយតេ វិរយតេ សូរោ។ ភាវសាធនោយំ។ សូរធាតុ វិក្កន្តិយំ វីរេ វា អ។ អថ វា អភិរុអឆម្ភិអនុត្រាសភាវេន សូរតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ សូរោ។ សូរធាតុ គតិយំ អ។ សីហោ វិយ បរិសមជ្ឈេ សូរវីរសម្បន្នោ ចាតិ អត្ថោ។ សាសនិ កេហិ បន សទ្ធម្មវិទូហិ សូរសទ្ទស្ស និព្ពចនំ ន ទស្សិតំ។ កេវលំ បន សូរោតិ វិសិដ្ឋសូរោតិ អត្ថវិវរណមត្តមេវ ទស្សិតំ។ **ធិតត្ថោ**តិ ឯត្ថ ធិត អត្ថោតិ បទច្ឆេទោ។ ធិតោតិ សមាធិ។ អត្ថន្តិ ចិត្តំ។ ឯកគ្គចិត្តសម្បន្នោ ចាតិ អត្ថោ។ ធាតិ តិដ្ឋតិ ឯការម្មណេហិ ធិតោ, ឯការម្មណេ សម្បយុត្តធម្មេ ធារេតីតិ វា ធិតោ, សមាធិ។ ធាធាតុ ធារណេ ត។ អារម្មណំ អរតិ ជានាតីតិ អត្ថំ, ចិត្តំ។ អរធាតុ គតិយំ ត។ រស្ស តោ។ ធិតោ សមាធិ អត្ថំ ចិត្តំ អស្ស មេតិ ធិតត្ថោ។

សបរហិតចរោតិ អត្តហិតបរហិតចរោ, អត្តនោ ច បរស្ស ច អត្ថំ បដិបន្នកោ ចាតិ អត្ថោ។ អត្តនោ ច បរស្ស ច ហិតំ អត្ថំ បយោជនំ ចរតិ បដិបជ្ជតីតិ សបរហិតចរោ ។ សបរហិតសទ្ទូបបទ ចរធាតុ ចរណេ អ។ **ទីឃជីវី**តិ ទីឃាយុកោ ច។ ទីឃេន ជីវិតិន្ទ្រិយេន សម្បន្នោ វា។ ទីឃោ ជីវោ ជីវិតំ អស្ស មេតិ ទីឃជីវិ។ អាយុកប្បម្បិ ទីឃជីវិតសម្បន្នោ ចាតិ អត្ថោ។ **អរោគោ**តិ រោគវិរហោ ច អារោគ្យំ វា។ រុជ្ជតិ ភញ្ជតិ អង្គបច្ចង្គានីតិ រោគោ, ព្យាធិ។ រុជធាតុ ភង្គេ ណ។ អថ វា រុជ្ជតិ ហឹសតីតិ រោគោ។ រុជធាតុ ហឹសាយំ ណ។ នត្ថិ រោគោ តស្ស មេតិ អរោគោ, ឆន្នវុតិរោគានំ អភាវោ ភវេយ្យន្តិ អត្ថោ។ **ធញ្ញោ**តិ សិរិបុញ្ញបញ្ញាលក្ខណសម្បន្នោ ច។ ធញ្ញសទ្ទោ ហិ សិរិបុញ្ញបញ្ញាលក្ខណវាចកោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ **វេស្សន្តរជាតកេ** “ធញ្ញំ មង្គល សម្មត”ន្តិ ច។ **តេមិយជាតកេ** “ធញ្ញបុញ្ញលក្ខណសម្បន្នំ បុត្តំ វិជាយី”តិ ច។ តទំ បន និព្ពចនំ។ ធននំ សម្បជ្ជនំ ធញ្ញំ, សិរិបញ្ញាបុញ្ញលក្ខណានំ សម្បន្នន្តិ អត្ថោ។ ធនធាតុ សម្បន្នេ។ ធាតូនំ អនេកត្ថត្តា ណ្យបច្ចយោ។ ណការានុពន្ធេ លោបេ កតេ យបច្ចយេន សទ្ធឹ នការស្ស ញការំ កត្វា ធញ្ញន្តិ រូបសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ អថ វា ធនំ សិរិបញ្ញា បុញ្ញលក្ខណសម្បទំ អស្ស មេ អត្ថីតិ ធញ្ញោ។ អស្សត្ថ្យត្ថេ ណ្យោ។

វណ្ណោតិ វណ្ណសម្បន្នោ ច។ ឯត្ថ ច វណ្ណោ ទុវិធោ ហោតិ សរីរវណ្ណគុណវណ្ណវសេន។ តត្ថ សរីរ វណ្ណោ នាម រូបកាយស្ស បាសាទិករូបសម្បន្នតា។ គុណ វណ្ណោ នាម សីលសមាធិបញ្ញាទិគុណេន ច ធុតង្គាទិបដិបទាគុណេន ច សម្បន្នតា។ តទំ បន និព្ពចនំ។ វណ្ណេតិ វិការមាបន្នានំ ហទយង្គតភាវំ បកាសេតីតិ វណ្ណោ, សរីររូបំ។ វណ្ណេតិ អត្តនោ ទព្ពំ បកាសេតីតិ វណ្ណោ, គុណោ។ វណ្ណធាតុ បកាសនេ អ។ តថ បន តទុភយម្បិ យុជ្ជតិ។ វណ្ណំ អស្ស មេ អត្ថីតិ វណ្ណោ។ អស្សត្ថ្យត្ថេ អ។ **យសស្សី**តិ បរិវារសម្បន្នោ កិត្តិវន្តោ វា។ ឯត្ថ ច ទុវិធោ ហោតិ យសោ បរិវារកិត្តិយសវសេន។ តត្ថ យជិយតិ បូជិយតិ ឯតេន បរិវារេនាតិ យសោ, បរិវារោ។ យជធាតុ បូជាយំ អ។ ជស្ស សោ។ អថ វា យាតិ គច្ឆតិ បាបុណាតិ សាមិកស្ស បរិវារន្តិ យសោ, បរិវារោ។ យាធាតុ គតិយំ សោបច្ចយោ។ យជិយតិ បូជិយតិ ឯតេនាតិ យសោ, កិត្តិសទ្ទោ។ យជធាតុ ទេវបូជាសង្គហករណទានធម្មេសុ អ។ ជស្ស សោ។ អថ វា យាតិ គច្ឆតិ បាបុណាតិ សព្ពត្ថ ព្យាបនន្តិ យសោ, កិត្តិឃោសោ ថុតិសទ្ទោ វា។ យាធាតុ គតិយំ សោបច្ចយោ។ យសោ ច យសោ ច យសោ ឯកសេសនយេន។ សោ អស្ស មេ អត្ថីតិ យសស្សី, អស្សត្ថ្យត្ថេ សីបច្ចយោ។

អតិពលវធរោតិ អតិពលវន្តធារកោ ច អតិវិយ កាយពលញាណពលវន្តំ ធារេតីតិ អតិពលវធរោ។ អជាតសត្តុរាជាទយោ វិយ បញ្ចហត្ថិ ទសហត្ថិពលស្ស ធារណសមត្ថោ ច, សារិបុត្តត្ថេរាទយោ វិយ ញាណពលស្ស ធារណសមត្ថោ ច ភវេយ្យន្តិ អត្ថោ។ **កិត្តិមា**តិ កិត្តិឃោសវន្តោ ច។ កិត្តិយតេ កថិយតេ គុណន្តិ កិត្តិ, ថុតិឃោសោ។ កិត្តធាតុ សទ្ទេ ត។ កិត្តិឃោសោ អស្ស មេ អត្ថីតិ កិត្តិមា។ អស្សត្ថ្យត្ថេ មន្តុបច្ចយោ។ **ខន្តុបេតោ**តិ ខន្តិយា ឧបេតោ សមុបេតោ សមន្នាគតោ ច។ ខមនំ សហនំ ខន្តិ។ ខមុធាតុ សហនេ តបច្ចយោ។ តស្សន្តិ តាយ ឧបេតោ សមុបេតោ សមន្នាគតោតិ ខន្តុបេតោ។ ខន្តិវាទតាបសោ វិយ ខន្តុបេតោ ច ភវេយ្យន្តិ អត្ថោ។ ខន្តិយា ហិ ទុក្ករត្តា សព្ពកុសល ធម្មានំ បធានត្តា សេដ្ឋតបត្តា ច ខន្តុបេតោតិ បត្ថនំ ករោតិ។ វុត្តញ្ចេតំ ភគវតា “ខន្តី បរមំ តបោ តិតិក្ខា”តិ ច។ “ខន្ត្យា ភិយ្យោ ន វិជ្ជតី”តិ ច។ “ខន្តីពលំ ពលានីក”ន្តិ ច។

“សីលសមាធិបញ្ញានំ , ខន្តិប្បធានការណំ;
សព្ពេបិ កុសលា ធម្មា, ខន្ត្យាយត្តាវ វឌ្ឍរេ”តិ ច។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ សោហំ សោ អហំ, ឯតេន បុញ្ញេន ឥមិនា ពុទ្ធវន្ទនបុញ្ញកម្មេន សម្បរាយេ បរលោកេ, និបុណមតិ ច សណ្ហសុខុមបញ្ញាវា ច, សតោ សតិមា ច តិត្តោ តប្បនោ យថាលទ្ធវត្ថុនា សន្តុដ្ឋោ ច, ទក្ខោ តំតំកិច្ចេ ឆេកោ ច, ទិដ្ឋុជុបញ្ញោ ឧជុទិដ្ឋិ បញ្ញាយ សម្បន្នោ ច អវិកលវីរិយោ អនូនវីរិយោ ច បរិបុណ្ណវីរិយោ វា, ភោគវាភុញ្ជិតព្ពសម្បត្តិសុខេន សម្បន្នោ ច សំវិភាគី សំវិភជនសីលោ ច តិក្ខោ តិក្ខបញ្ញាវា ច, សូរោតិ សត្តិវន្តោ និព្ភយោ ច, ធិតត្ថោ សមាហិត ចិត្តោ ច ឯកគ្គចិត្តោ វា, សបរហិតចរោ អត្តហិត បរហិត បដិបន្នកោ ច ទីឃជីវី ទីឃាយុកោ ច អរោគោ រោគវិរហោ ច ធញ្ញោ សិរិបុញ្ញបញ្ញាលក្ខណសម្បន្នោ ច វណ្ណោ

វណ្ណសម្បន្នោ ច យសស្សី បរិវារសម្បន្នោ ច អតិពលវធរោ អតិពលវន្តធារកោ ច កិត្តិមា កិត្តិ ឃោសវន្តោ ច ខន្ត្តបេតោ ខន្តិយា ឧបេតោ សមុបេតោ សមន្នាគតោ ច ភវេយ្យន្តិ។

សត្តវីសតិមគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២៨. ឯវំ បុញ្ញេនេតេនត្យាទិគាថាយ សម្បរាយេ បណិធឹ កត្វា ឥទានិ ទិដ្ឋធម្មេ បត្ថនំ កត្តុកាមោ **សទ្ធោ ទាតង្គុបេតោ** ត្យាទិគាថមាហ។ តត្ថ **សទ្ធោ**តិ កម្មាទិ សទ្ទហនលក្ខណាយ សទ្ធាយ សម្បន្នោ ច។ សទ្ទហនំ សទ្ធា, សទ្ទហតីតិ វា សទ្ធា។ សទ្ទហន្តិ សម្បយុត្តធម្មា ឯតាយាតិ សទ្ធា។ សំបុព្ពធាធាតុ ធារណេ ត។ សា បន កម្មាទីសុ សទ្ទហនលក្ខណា។ ឱកប្បនលក្ខណា វា។ បសាទរសា។ ឧទកប្បសាទកមណិ វិយ។ បក្ខន្ទនរសា វា។ ឱឃុត្តរណោ វិយ ។ អកាលុស្សិយបច្ចុបដ្ឋានា អធិមុត្តិបច្ចុបដ្ឋានា វា, សទ្ធេយ្យវត្ថុបទដ្ឋានា សោតាបត្តិយង្គបទដ្ឋានា វា។ សា ហត្ថវិត្តពីជានិ វិយ ទដ្ឋព្ពា។ ភគវតា ហិ សា សទ្ធា “សទ្ធាហត្ថោ មហានាគោ”តិ ច។ “សទ្ធីធ វិត្តំ បុរិសស្ស សេដ្ឋ”ន្តិ ច។ “សទ្ធាពីជំ តបោ វុដ្ឋី”តិ ច “សទ្ធាយ តរតិ ឱឃ”ន្តិ ច “សទ្ធា ពន្ធតិ បាថេយ្យំ, សទ្ធា ទុតិយា បុរិសស្ស ហោតី”តិ ច, “សទ្ធេសិកោ ភិក្ខវេ អរិយសាវកោ”តិ ច, “សទ្ធាធន”ន្តិ ច។

“យេសំ អត្ថិ សទ្ធា ពុទ្ធេ, ធម្មេ ច សង្ឃរតនេ;
តេ មំ អតិវិរោចន្តិ, អាយុនា យសសា សិរិយា”តិ។

ច។ “សទ្ធំ ឧបនិស្សាយ ទានំ ទេតិ, សីលំ សមាទិយតិ, ឧបោសថកម្មំ ករោតិ, ឈានំ ឧប្បាទេតិ, វិបស្សនំ ឧប្បាទេតិ, មគ្គំ ឧប្បាទេតិ, អភិញ្ញំ ឧប្បាទេតិ, សមាបត្តឹ ឧប្បាទេតី”តិ ច។ “ទុល្លភា សទ្ធាសម្បត្តី”តិ ច វុត្តា។ តស្មា សទ្ធោ ច ភវេយ្យន្តិ បត្ថនំ ករោតិ។

សា ច បន ចតុព្ពិធា ហោតិ អាគមសទ្ធា, អធិគមសទ្ធា, ឱកប្បនសទ្ធា, បសាទសទ្ធា ចាតិ។ តត្ថ សព្ពញ្ញុពោធិសត្តានំ អភិនីហារតោ អាគតត្តា អាគមសទ្ធា នាម។ អរិយសាវកានំ សច្ចបដិវេធេន អធិគតត្តា អធិគមសទ្ធា នាម។ ពុទ្ធោ ធម្មោ សង្ឃោតិ វុត្តេ អចលភាវេន ឱកប្បនំ ឱកប្បនសទ្ធា នាម។ ពុទ្ធាទីសុ បសាទុប្បត្តិមត្តា បសាទសទ្ធា នាម។ ឥធ បន បណិធានដ្ឋានត្តា សព្ពសទ្ធា អធិប្បេតា។ សទ្ធា អស្ស មេ អត្ថីតិ សទ្ធោ។ អស្សត្ថ្យត្ថេ ណ។

ទាតង្គុបេតោតិ ទាតស្ស អង្គាយ ការណភូតាយ ធនសម្បត្តិយា ឧបេតោ សមុបេតោ សមន្នាគតោ ច។ ទាតព្ពវត្ថុ ច, តប្បដិគ្គាហកបុគ្គលោ ច, សទ្ធា ចាតិ តីហិ អង្គេហិ ឧបេតោ សមុបេតោ សមន្នាគតោ ច វា។ ទិយតេ ទាតំ។ ភាវសាធនោយំ។ ទាធាតុ ទានេ អ។ អង្គីយតិ ញាយតិ ឯតេនាតិ អង្គោ, ធនសម្បត្តិ។ ទាតស្ស អង្គោ ទាតង្គោ, តេន ឧបេតោ សមុបេតោ សមន្នាគតោតិ ទាតង្គុបេតោ, អថ វា ទិយតីតិ ទាតំ, ទានវត្ថុ។ ទាតស្ស អង្គោ ទាតង្គោ, តេន ឧបេតោ សមុបេតោ សមន្នាគតោតិ ទាតង្គុបេតោ, ទាតព្ពវត្ថុ ច, តប្បដិគ្គាហក បុគ្គលោ ច, សទ្ធា ចាតិ តីហិ អង្គេហិ សម្បជ្ជាមីតិ បត្ថនំ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តញ្ហិ **ឥតិវុត្តដ្ឋកថាយំ** “សទ្ធា ទេយ្យធម្មោ បដិគ្គាហកោ ចាតិ ឥមេសំ តិណ្ណំ សមុខីភូតកាលេយេវ ហិ ទានំ សម្ភវតី”តិ។

បរមសិរិធរោតិ ឧត្តមសិរិធារកោ ច។ ឧត្តមសិរិ ធារណសមត្ថោ ច វា។ ឯត្ថ ច សិរីតិ បញ្ញាបុញ្ញសរីរសោភគ្គសម្បត្តីនមេតំ អធិវចនំ។ កតបុញ្ញេហិ សេវិយតីតិ សិរិ, កតបុញ្ញោ បុគ្គលេ សេវតិ និស្សយតីតិ វា សិរី, បញ្ញាបុញ្ញសរីរសោភគ្គសម្បត្តិ លព្ភតិ។ សិធាតុ សេវាយំ ឥរោ ឦ ច។ បរមា ឧត្តមា សិរី បរមសិរិ, តំ ធារេតីតិ បរមសិរិធរោ, បរមសិរិយា ធារណសមត្ថោតិ អត្ថោ។

ទិដ្ឋធម្មេតិ បច្ចក្ខភូតេ អត្តភាវេ។ ឯត្ថ ច ទិដ្ឋធម្មោ វុច្ចតិ បច្ចក្ខភូតោ អត្តភាវោ។ សោ ហិ បស្សិតព្ពោតិ ទិដ្ឋោ, អត្តភាវោ។ ទិដ្ឋោ បស្សិតព្ពោ ធម្មោ សភាវោ អស្សាតិ ទិដ្ឋធម្មោតិ វុច្ចតិ។ តស្មឹ ទិដ្ឋធម្មេ។ **វិរត្តោ**តិ កាមគុណេសុ វិគតរត្តោ ច, រជ្ជនំ រត្តោ។ រន្ជធាតុ រាគេ។ វិគតោ រត្តោ អស្ស មេតិ វិរត្តោ។ **លជ្ជី**តិ បាបហិរិវន្តោ ច, បាបជិគុច្ឆនលក្ខណាយ លជ្ជាយ សម្បន្នោ ច វា។ អថ វា លជ្ជីតិ ហិរោត្តប្បសម្បន្នោ ច។ លជ្ជីសទ្ទេន ហិ លក្ខណាហារនយេន ឱត្តប្បម្បិ គហេតព្ពំ។ កស្មា, កុសល លក្ខណសភាវេន សមានត្តា។ វុត្តញ្ចេតំ **នេត្តិបាឡិយំ** –

“វុត្តម្ហិ ឯកធម្មេ, យេ ធម្មា ឯកលក្ខណា កេចិ;
វុត្តា ភវន្តិ សព្ពេ, សោហារោ លក្ខណោ នាមា”តិ។

លជ្ជតីតិ លជ្ជា, ហិរិ។ លជ្ជធាតុ ហិរិយំ។ លជ្ជា អស្ស មេ អត្ថីតិ លជ្ជា, កាយទុច្ចរិតាទិតោ ហិរោត្តប្បសមន្នាគតោ ចាតិ អត្ថោ។ **កល្យាណមិត្តោ**តិ សុន្ទរមិត្ត សម្បន្នោ ច។ កល្យាណសទ្ទោ ហិ សុន្ទរវាចកោ អនិប្ផន្ន បាដិបទិកោ។ អថ វា កល្យំ ហិតំ អណយតិ បាបយតីតិ កល្យាណោ, សុមិត្តោ។ កល្យសទ្ទូបបទអណធាតុ គតិយំ ណ។ មិជ្ជតិ សិនេហតីតិ មិត្តោ, មិជ្ជិយតិ សិនេហិយតីតិ វា មិត្តោ, មិទធាតុ សិនេហេ ត។ កល្យាណោ មិត្តោ អស្ស មេតិ កល្យាណមិត្តោ។ ហិតជរសុមិត្តសម្បន្នោ ច ភវេយ្យន្តិ អត្ថោ។ ឥធ បន សទ្ធាសីលសុតចាគវីរិយសតិ សមាធិបញ្ញាគុណេហិ សមន្នាគតោ កល្យាណមិត្តោ អធិប្បេតោ។ តំ បន សន្ធាយ ភគវតា **សិង្គាលសុត្តេ** –

“ឧបការោ ច យោ មិត្តោ, សុខទុក្ខេ ច យោ សខា;
អត្ថក្ខាយី ច យោ មិត្តោ, យោ ច មិត្តានុកម្បកោ;
ឯតេបិ មិត្តេ ចត្តារោ, ឥតិ វិញ្ញាយ បណ្ឌិតោ; សក្កច្ចំ
បយិរុបាសេយ្យ, មាតា បុត្តំវ ឱរស”ន្តិ វុត្តោ។

វិសុទ្ធិមគ្គេ ច –

“បិយោ គរុ ភាវនីយោ, វត្តា ច វចនក្ខមោ។ គម្ភីរញ្ច កថំ កត្តា, នោ ចាដ្ឋានេ និយោជយេ”តិ វុត្តោ។ ឥតិ ឯវរូបស្ស ច កល្យាណមិត្តស្ស ទុល្លភត្តា កល្យាណមិត្តេន សម្បជ្ជាមីតិ បត្ថនំ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អភិរតកុសលោតិ ទានាទិបុញ្ញកុសលធម្មេសុ អភិរមណោ ច។ កុច្ឆិតំ អបាយទ្វារំ សលន្តិ សំវរន្តិ បិទហន្តិ សាធវោ ឯតេនាតិ កុសលំ, ទានាទិបុញ្ញធម្មា។ កុបុព្ព សលធាតុ សំវរណេ អ។ តេសុ អភិអតិរេកំ រមតីតិ អភិរតកុសលោ , កិតន្តសមាសោយំ។ កុសលាភិរតោតិ វត្តព្ពេ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថំ បទវិបរិយាយេន ឯវំ វុត្តន្តិ។ អថ វា អភិអតិរេកំ រមនំ អភិរតោ, កុសលេសុ អភិរតោ យស្ស មេតិ អភិរតកុសលោ, និច្ចំ កុសលបុញ្ញស្ស ករណេ អភិរតចិត្តសម្បន្នោ ចាតិ អត្ថោ។

បញ្ចសីលាទិរក្ខោតិ បញ្ចសីលាទីនំ រក្ខិតុំ សមត្ថោ ច។ ឯត្ថ ច អាទិសទ្ទេន គិហីនំ អដ្ឋង្គុបោសថសីលំ, សាមណេរានំ ទសង្គសីលញ្ច, ភិក្ខូនំ ចតុបារិសុទ្ធិសីលញ្ច សង្គណ្ហាតិ។ បញ្ចសីលំ អាទិ យេសំ តេតិ បញ្ចសីលាទិ, តំ រក្ខតិ រក្ខិតុំ សមត្ថេតីតិ បញ្ចសីលាទិរក្ខោ។ គហដ្ឋានំ និច្ចសីលវសេន បញ្ចសីលំ សតិ ឧស្សាហសមត្ថេ ឧបោសថង្គវសេន អដ្ឋង្គសីលំ ទសង្គសីលញ្ច អខណ្ឌំ អច្ឆិទ្ទំ អសពលំ អកម្មាសំ កត្វា រក្ខិតុំ សាមណេរសីលវសេន ទសសីលញ្ច, ភិក្ខុសីលវសេន ចតុបារិសុទ្ធិសីលញ្ច រក្ខិតុំ សមត្ថោ ចាតិ អត្ថោ។ ភគវតា ហិ “សីលវិបត្តិហេតុ វា ភិក្ខវេ សត្តា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជន្តី”តិ ច។ “សីលសម្បទាហេតុ វា ភិក្ខវេ សត្តា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជន្តី”តិ ច។ “សីលសម្បន្នោ មហន្តំ ភោគក្ខន្ធំ អធិគច្ឆតិ កល្យាណោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆតិ។ ចតុបរិសំ វិសារទោ ឧបសង្កមតិ អមង្កុភូតោ។ អសម្មូឡ្ហោ កាលំ ករោតិ, កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជតី”តិ ច វុត្តត្តា ច។ **អដ្ឋកថាយញ្ច** “សីលាលង្ការសទិសោ អលង្ការោ នត្ថិ, សីលសទិសំ បុប្ផំ នត្ថិ, សីលគន្ធសទិសោ គន្ធោ នត្ថី”តិ ច។ “សីល សម្បត្តិញ្ហិ និស្សាយ តិស្សោ វិជ្ជា បាបុណាតី”តិ ច។ “អាទិម្ហិ សីលំ វិសោធេយ្យា”តិ ច។ “សត្តា សីលេន វិសុជ្ឈន្តី”តិ ច។ “សីលំ សាសនស្ស អាទី”តិ ច។ “សត្តសុ វិសុទ្ធីសុ សីលវិសុទ្ធិ សរីរំ នាមា”តិ ច។ “សីលំ នាមេតំ អវស្សយោ បតិដ្ឋា អារម្មណំ តាណំ លេណំ គតិ បរាយន”ន្តិ ច វុត្តត្តា បញ្ចសីលាទិរក្ខោតិ បត្ថនំ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អប្បិច្ឆោតិ អនិច្ឆោ ច, រូបាទិកាមគុណេសុ អនិច្ឆន្តោតិ អត្ថោ។ អភាវត្ថោហេត្ថ អប្បសទ្ទោ។ អប្បឌំសមកសវា តាតបាតិអាទីសុ វិយ ឥច្ឆនំ ឥច្ឆា, រូបាទិកាមគុណំ ឥច្ឆតីតិ វា ឥច្ឆា, កាមតណ្ហា។ ឥសុធាតុ ឥច្ឆាកន្តីសុ អ។ ធាត្វន្តស្សច្ឆោ។ នត្ថិ ឥច្ឆា យស្ស មេតិ អប្បិច្ឆោ, រូបាទីសុ កាមេសុ អនិច្ឆន្តោ ចាតិ អត្ថោ។ អប្បិច្ឆោ បន ចតុព្ពិធោ ហោតិ បច្ចយអប្បិច្ឆោ, បរិយត្តិអប្បិច្ឆោ, ធុតង្គអប្បិច្ឆោ, បដិវេធអប្បិច្ឆោ ចាតិ។ តត្ថ ចតូសុ បច្ចយេសុ អប្បិច្ឆោ បច្ចយអប្បិច្ឆោ។ យោ បន បច្ចយេ ពហុំ ទេន្តេ អប្បំ គណ្ហតិ, អប្បំ ទេន្តេ អប្បតរំ វា គណ្ហតិ ន វា គណ្ហតិ។ ន អនវសេសគាហី ហោតិ។ អយំ បច្ចយអប្បិច្ឆោ នាម។ យោ បន តេបិដកោបិ សមានោ ន ពហុស្សុតភាវំ ជានាបេតុកាមោ ហោតិ, អយំ បរិយត្តិអប្បិច្ឆោ នាម។ ធុតង្គសមាទានស្ស បន ធុតង្គបរិហរណភាវំ អញ្ញេសំ ជានិតុំ ន ទេតិ, អយំ ធុតង្គអប្បិច្ឆោ នាម។ យោ បន សោតាបន្នាទីសុ អញ្ញតរោ ហុត្វា សោតាបន្នាទិភាវំ ជានាបេតុំ ន ឥច្ឆតិ, អយំ អធិគមអប្បិច្ឆោ នាម។ ឥមេហិ អប្បិច្ឆគុណេហិ សម្បន្នោ ច អហំ ភវេយ្យន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អប្បកោធោតិ ទុស្សនលក្ខណទោសតោ វិរហិតោ ច។ សោ ហិ កុជ្ឈតីតិ កោធោតិ វុច្ចតិ។ ទោសស្សេតំ អធិវចនំ។ នត្ថិ កោធោ អស្ស មេតិ អប្បកោធោ។

កុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ, កុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធតមំ តទា ហោតិ, យំ កោធោ សហតេ នរន្តិ។

វុត្តទោសនំ មនសិករិត្វា អប្បកោធោតិ បត្ថនំ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អតិវុជុហទយោតិ អតិឯវ ឧជុចិត្តសមន្នាគតោ ច។ អរតិ គច្ឆតិ បវត្តតិ អកុដិលភាវេនាតិ ឧជុ, អជ្ជវំ។ អរធាតុ គតិយំ ជុ។ អរិស្ស ឧ។ អារម្មណំ ហរតីតិ ហទយំ, ចិត្តំ។ ហរធាតុ ហរណេ អយ។ រស្ស ទោ។ អថ វា អារម្មណំ ហរន្តំ អយតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ ហទយំ, ចិត្តំ។ ហរសទ្ទូបបទ អយធាតុ គតិយំ អ។ ឧជុ ច តំ ហទយញ្ចាតិ ឧជុហទយំ។ អតិឯវ ឧជុ ហទយំ អស្ស មេតិ អតិវុជុហទយោ។ គោមុត្តវង្កោ ច ចន្ទលេខាវង្កោ ច នង្គលកោដិ វង្កោ ចាតិ តីហិ វង្កេហិ វិគតោ ហុត្វា អតិវិយ ឧជុចិត្តសមន្នាគតោ ច ភវេយ្យន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ ច យោ បាបំ កត្វាវ ន ករោមីតិ ភាសតិ។ សោ គន្ត្វា បច្ចោសក្កនតាយ គោមុត្តវង្កោ នាម។ យោ បាបំ ករោន្តោវ ភាយាមហំ បាបស្សាតិ ភាសតិ។ សោ យេភុយ្យេន កុដិលតាយ ចន្ទលេខា វង្កោ នាម។ យោ បាបំ ករោន្តោវ កោ បាបស្ស ន ភាយេយ្យាតិ ភាសតិ, សោ នាតិកុដិលតាយ នង្គលកោដិវង្កោ នាម ហោតិ។ យស្ស វា តីណិ កម្មទ្វារានិ អសុទ្ធានិ។ សោ គោមុត្តវង្កោ នាម ហោតិ។ យស្ស យានិ កានិចិ ទ្វេ។ សោ ចន្ទលេខា វង្កោ នាម។ យស្ស យំកិញ្ចិ ឯកំ។ សោ នង្គលកោដិវង្កោ នាមាតិ វេទិតព្ពោ។

ឥទ្ធិមាតិ ឥទ្ធិយា សមន្នាគតោ ច, ឥទ្ធិសទ្ទស្ស វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ ឥទ្ធិ អស្ស មេ អត្ថីតិ ឥទ្ធិមា។ អស្សត្ថ្យត្ថេ មន្តុបច្ចយោ។ មានុស្សិកាលេ មនុស្សិទ្ធិយា ទេវុប្បត្តិកាលេ ទេវិទ្ធិយា សមណុប្បត្តិកាលេ សមណិទ្ធិយា ច សម្បុណ្ណោយន្តិ អត្ថោ។

អប្បមេយ្យោតិ អប្បមេតព្ពេហិ សីលាទិគុណេហិ សម្បន្នោ ច។ បមេតព្ពោតិ បមេយ្យោ។ បបុព្ពមាធាតុ បមាណេ ណ្យ។ ន បមេយ្យោ អប្បមេយ្យោ, អប្បមេយ្យោ សីលាទិគុណោ មេ អស្ស អត្ថីតិ អប្បមេយ្យោ។ អស្សត្ថ្យត្ថេ ណ។ អប្បមេយ្យេហិ សីលាទិគុណេហិ ច ភោគសម្បត្តីហិ ច សម្បជ្ជាមីតិ បត្ថនំ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

បាសំសោតិ សីលាទិគុណេហិ ពុទ្ធាទិសប្បុរិសានំ បសំសារហោ ច, បសំសិយតេ ថវិយតេ បសំសោ។ ភាវសាធនោយំ។ បបុព្ពសំសធាតុ ថុតិយំ, តំ អរហតីតិ បាសំសោ។ អរហតិតទ្ធិតេ ណ។ ពុទ្ធាទិសប្បុរិសេហិ បសំសិតព្ពេហិ ទានសីលាទិគុណេហិ សម្បន្នោ ច ភវេយ្យន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

បេមវាចោតិ អត្ថព្យញ្ជនមធុរតាយ ពុទ្ធាទិសប្បុរិសេហិ បេមិតព្ពវាចាយ សម្បន្នោ ច។ បិយតេតិ បេមា, វាចា។ បីធាតុ តប្បនកន្តីសុ តមោ។ វចិតព្ពាតិ វាចា។ វចធាតុ វិយត្តិយំ វាចាយំ ណ។ បេមា វាចា អស្ស មេតិ បេម វាចោ។ ពុទ្ធាទិសប្បុរិសេហិ បេមិយា ចតុរង្គសមន្នាគត វាចាយ សម្បន្នោ ចាតិ អត្ថោ។ សប្បុរិសានំ បន វាចា ចតុរង្គសមន្នាគតា ហោតិ។ សុភាសិតវាចា ច ធម្មវាចា បិយវាចា សច្ចវាចាតិ។ តថាហេតំ វុត្តំ **សគាថាវគ្គសំយុត្តេ** –

សុភាសិតំ ឧត្តមមាហុ សន្តោ,
ធម្មំ ភណេ នាធម្មំ តំ ទុតិយំ;
បិយំ ភណេ នាប្បិយំ តំ តតិយំ,
សច្ចំ ភណេ នាលិកំ តំ ចតុត្ថន្តិ។

អយំ បនេត្ថ យោជនា។ សន្តោ សប្បុរិសា ឧត្តមំ សុភាសិតំ សុដ្ឋុ ភាសិតំ វាចំ អាហុ, ធម្មំ ភណេ ភណេយ្យ អធម្មំ ន ភណេ ន ភណេយ្យ, ទុតិយំ តំ វាចំ អាហុ, បិយំ ភណេ ភណេយ្យ, អប្បិយំ ន ភណេ ន ភណេយ្យ, តតិយំ តំ វាចំ អាហុ, សច្ចំ ភណេ ភណេយ្យ អលិកំ ន ភណេ ន ភណេយ្យ, ចតុត្ថំ តំ វាចំ អាហូតិ។

សុជនគុណវិទូតិ ពុទ្ធាទិសប្បុរិសានំ សីលាទិគុណំ វិជានកោ ច។ សុន្ទរោ ជនោ សុជនោ។ គុណតិ បកាសេតិ សីលាទិគុណសមង្គិតំ បុគ្គលន្តិ គុណំ, សីលាទិគុណំ។ គុណធាតុ បកាសនេ អ។ សុជនានំ ពុទ្ធាទិសប្បុរិសានំ គុណោ សុជនគុណោ, តំ វិទតិ ជានាតីតិ សុជនគុណវិទូ។ សុជន គុណសទ្ទូបបទវិទធាតុ ញាណេ ឩ។ ពុទ្ធាទិសប្បុរិសានំ សីលសមាធិបញ្ញាទិគុណំ ជានិតុំ សមត្ថោ ច ភវេយ្យន្តិ អត្ថោ។

មាមកោតិ ពុទ្ធាទិសជ្ជនានំ មាមកោ ច។ មមាយតីតិ មាមកោ។ មមជាតុ មាននេ បេមេ វា ណ្វុ។ តស្ស អកោ។ ពុទ្ធាទិរតនត្តយញ្ច សទ្ធម្មញ្ច មានន្តោ ច ភវេយ្យន្តិ អត្ថោ។ **សោ**តិ សោ អហំ។ **ភវេយ្យ**ន្តិ ភវាមីតិ។

អយំ បនេត្ថ **សង្ខេបយោជនា**។ សោ អហំ ទិដ្ឋធម្មេ បច្ចក្ខភូតេ អត្តភាវេ, សទ្ធោ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ ច, ទាតង្គុបេតោ ទាតស្ស អង្គាយ ការណភូតាយ ធន សម្បត្តិយា ឧបេតោ សមុបេតោ សមន្នាគតោ ច, ទាតព្ព វត្ថុ ច, តប្បដិគ្គាហកបុគ្គលោ ច, សទ្ធា ចាតិ តីហិ អង្គេហិ ឧបេតោ សមុបេតោ សមន្នាគតោ ច វា, បរមសិរិធរោ ឧត្តមសិរីធារកោ ច, ឧត្តមសិរី ធារណសមត្ថោ ច វា, វិរត្តោ កាមគុណេសុ វិគតរត្តោ ច, លជ្ជី បាបហិរិវន្តោ ច, បាបជិគុច្ឆនលក្ខណាយ លជ្ជាយ សម្បន្នោ ច វា, ហិរោត្តប្បសមន្នាគតោ ច វា, កល្យាណមិត្តោ សុន្ទរមិត្ត សម្បន្នោ ច, អភិរតកុសលោ ទានាទិបុញ្ញកុសលធម្មេសុ អភិរមណោ ច, បញ្ចសីលាទិរក្ខោ បញ្ច សីលាទីនិ រក្ខិតុំ សមត្ថោ ច, អប្បិច្ឆោ អនិច្ឆោ ច, រូបាទិកាមគុណេសុ អនិច្ឆន្តោ ច វា, អប្បកោធោ ទុស្សន លក្ខណទោសតោ វិរហិតោ ច, អតិរុជុហទយោ អតិឯវ ឧជុចិត្តសមន្នាគតោ ច, ឥទ្ធិយា សមន្នាគតោ ច, អប្ប មេយ្យោ អប្បមេយ្យេហិ សីលាទិគុណេហិ សម្បន្នោ ច, បាសំសោ សីលាទិគុណេហិ ពុទ្ធាទិសប្បុរិសានំ បសំសារហោ ច, បេមវាចោ អត្ថព្យញ្ជនមធុរតាយ ពុទ្ធាទិសប្បុរិសេហិ បេមិតព្ពវាចាយ សម្បន្នោ ច, សុជនគុណវិទូ ពុទ្ធាទិ សប្បុរិសានំ សីលាទិគុណំ វិជានកោ ច, មាមកោ ពុទ្ធាទិសជ្ជនានំ មាមកោ ច, ពុទ្ធាទិរតនត្តយញ្ច សទ្ធម្មញ្ច មានន្តោ ច វា, ភវេយ្យំ ភវាមីតិ។

អដ្ឋវីសតិមគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

២៩. ឥត្ថំ អសង្ខយេ នាថ, គុណេ លក្ខណទីបិតេ;
គាថាសុ សូចកាស្វេក, គាថម្បិ សរតេ ពុធោ។

៣០. ចតុរាបាយមុត្តោ សោ, សាធកត្ថទ្វយស្ស ច;
ហត្ថបទ្ធវជាលោ ច, លាភី ហិតសុខស្ស ច។

៣១. អធិបោ នរទេវានំ, ចតុទីបិស្សរោបិ វា;
ភវេយ្យ អន្តិមេ ទេហេ, តមញ្ញំ សេតឆត្តកំ។

៣២. ភាវនាយានមារុយ្ហ, សមមេស្សតិ សុព្ពតោ;
ឥមស្មឹ អត្តភាវេបិ, អរោគោ ទីឃជីវិកោ។

៣៣. បូជិតោ សព្ពលោកេហិ, ភាវនាភិរតីមនោ;
ជនប្បិយោ មនាបោ ច, កា កថាខិលធារណេ។

២៩. ឯវំ បុញ្ញេនេតេនត្យាទិ គាថាទ្វយេន បណិធឹ កត្វា ឥទានិ ពុទ្ធវន្ទនស្ស ផលានិសំសំ ទស្សេន្តោ **ឥត្ថ**ន្ត្យាទិ គាថាបញ្ចកំ អាហ។ តំ បន មូលាចរិយេហិ ន វុត្តំ, បច្ឆា បន ហិតកាមេហិ បណ្ឌិតេហិ បក្ខិត្តំ គាថាបញ្ចកន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ តា បន គាថាយោ បថ្យាវត្តគាថាតិ ទដ្ឋព្វា។

តាសុ បន បឋមគាថាយំ ឥត្ថំ អសង្ខយេ លក្ខណទីបិតេ នាថគុណេ សូចកាសុ គាថាសុ ឯកគាថម្បិ យោ ពុធោ សរតេតិ សម្ពន្ធោ។ **ឥត្ថ**ន្តិ ឥមិនា សុគតន្តិអាទិនា វុត្តប្បការេន។ **អសង្ខយេ**តិ ឯត្តកា ពុទ្ធគុណាតិ គណេតុំ អសមត្ថេ។ សង្ខិយតេ សង្ខយា។ សង្ខិយតិ គណិយតីតិ វា សង្ខយា ។ សខិធាតុ សង្ខ្យាយំ យបច្ចយោ។ អថ វា សង្ខិតុំ ន សក្កោន្តីតិ អសង្ខយា។ ឯត្តកា ពុទ្ធគុណា ឯត្តកា ពុទ្ធគុណាតិ និរវសេសតោ ឯកពុទ្ធោបិ អនេកវស្ស សតសហស្សកោដិយាបិ គណេតុំ អសមត្ថោវ។ បគេវ បន អញ្ញេតិ អត្ថោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ **អបទានេ** –

"ពុទ្ធោបិ ពុទ្ធស្ស ភណេយ្យ វណ្ណំ,
កប្បម្បិ ចេ អញ្ញមភាសមានោ;
ខីយេថ កប្បោ ចិរទីឃមន្តរេ,
វណ្ណោ ន ខីយេថ តថាគតស្ស"តិ ច។

"សក្កា សមុទ្ទេ ឧទកំ, បមេតុំ អាឡ្ហកេន វា;
នត្វេវ តវ សព្ពញ្ញុ, ញាណំ សក្កា បមេតវេ"តិ ច។

មហាវគ្គសំយុត្តដ្ឋកថាយញ្ច “អប្បមាណា ហិ ពុទ្ធា តេសំ ពុទ្ធាបិ អនវសេសតោ វណ្ណំ វត្តុំ អសមត្ថា, បគេវ ឥតរា បជា”តិ ច។ **លក្ខណទីបិតេ**តិ ឧបលក្ខណ នយេន បកាសិតព្ពេ។ ឯត្ថ ច បធាននយោ និទស្សន នយោ ច លព្ភតិ។ **នាថគុណេ**តិ ពុទ្ធស្ស សីលសមាធិ បញ្ញាទិគុណេ។ តស្ស បន បទស្ស វចនត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ **សូចកាស្វេកគាថម្បី**តិ សូចកាសុ ឯកគាថម្បីតិ បទច្ឆេទោ។ **សូចកាសូ**តិ បកាសកាសុ។ **គាថាសូ**តិ សុគតន្ទ្បាទិនា វុត្តាសុ ឆព្ពីសតិវន្ទនគាថាសុ។ និទ្ធារណេ ចេតំ ភុម្មវចនំ។ ករីហិ គាយតិ កថិយតីតិ គាថា។ បជ្ជវិសេសោ។ គេធាតុ សទ្ទេ ថ។ គេធាតុស្ស គាទេសោ។ អថ វា គំ វុច្ចតិ ញាណំ។ តំ តិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ គាថា។ គំសទ្ទូបបទថាធាតុ គតិនិវត្តិយំ។ គំ វុច្ចតិ ញាណំ, តេន ករីហិ ពន្ធិត្វា ឋិយតិ ថបិយតីតិ វា គាថា, តាសុ គាថាសុ។ **ឯកគាថម្បី**តិ ឯកបជ្ជម្បិ។ ឯត្ថ ច បិសទ្ទោ គរហត្ថោ។ តេន អនេកគាថាយ ពុទ្ធគុណសរណេ កា កថាវាតិ សម្ភាវេតិ។ **ពុធោ**តិ យោ បណ្ឌិតោ។ សោ ហិ អត្ថានត្ថំ ពុធតិ ជានាតីតិពុធោតិ វុច្ចតិ។ **សរតេ**តិ សរតិ។ ឆន្ទានុរក្ខណត្ថញ្ហិ បរស្សបទតិវិភត្តិយា អត្តនោបទតេវិភត្តាទេសោ។

៣០. **សោ**តិ សោ ពុធោ ភវេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **ចតុរាបាយមុត្តោ**តិ និរយតិរច្ឆានបេតអសុរកាយសង្ខាតេហិ ចតូហិ អបាយេហិ វិមុត្តោ ច។ បុញ្ញសម្មតា អយាយេកុយ្យេន អបគតោតិ អបាយោ។ អយតោ សុខតោ អបគតោតិ វា អបាយោ។ អព្យយីភាវសមាសោយំ។ អថ វា តិស្សោ សម្បត្តិយោ អយន្តិ គច្ឆន្តិ បវត្តន្តិ ឯតេនាតិ អយោ, បុញ្ញំ។ អយធាតុ គតិយំ អ។ បុញ្ញតោ អយតិ គច្ឆតិ បវត្តតីតិ វា, បុញ្ញការីហិ អយិតព្ពោ បវត្តេតព្ពោតិ វា អយោ, សុខំ។ តតោ អបគតោតិ អបាយោ។ ចតុរោ អបាយោ ចតុរាបាយោ, តេហិ មុត្តោ វិមុត្តោតិ ចតុរាបាយមុត្តោ។ **សាធកត្ថទ្វយស្ស ចា**តិ សាធកោ អត្ថទ្វយស្ស ចាតិ បទច្ឆេទោ។ **អត្ថទ្វយស្សា**តិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកសង្ខាតស្ស អត្ថទ្វយស្ស។ ឯត្ថ ចសទ្ទោ អដ្ឋានយោគោ។ សោ បន សាធកោ ត្យាទីសុ បទេសុ យុត្តោ។ **សាធកោ**តិ និប្ផាទកោ ច។ សោ ហិ សាធេតិ និប្ផាទេតីតិ សាធកោតិ វុច្ចតិ។

ហតូបទ្ទវជាលោ ចាតិ ហតោ ឧបទ្ទវសង្ខាតជាលោ ច។ ហនយិត្ថ អបនយិត្ថាតិ ហតោ។ ហនធាតុ ហឹសាយំ ត។ ឧបគន្ត្វា ទវតិ ហឹសតីតិ ឧបទ្ទវោ, ជាតិភយាទិ សោឡសឧបទ្ទវោ។ ឧបបុព្ពទុធាតុ ហឹសាយំ, ឧបទ្ទវា នាម បន សោឡសវិធា ហោន្តិ ជាតិភយំ, ជរាភយំ, ព្យាធិភយំ, មរណភយំ, រាជភយំ, ចោរភយំ, អគ្គិភយំ, ឧទកភយំ, ឩមិភយំ, កុម្ភិលភយំ, អាវដ្ដភយំ, សុសុកាភយំ, អត្តានុវាទភយំ, បរានុវាទភយំ, ទណ្ឌភយំ, ទុគ្គតិភយញ្ចាតិ។ ជលតិ ហឹសតិ មច្ឆេ ឯតេនាតិ ជាលំ, មច្ឆជាលំ។ ជាលំ វិយាតិ ជាលោ, ឧបទ្ទវោ។ និតត្ថេន បន ជលតិ ហឹសតិ សត្តេ ឯតេនាតិ ជាលោ។ ឧបទ្ទវោ។ ជលធាតុ ហឹសាយំ ណ។ ហតោ ឧបទ្ទវសង្ខាតជាលោ យេន សោតិ ហតូបទ្ទវជាលោ។ ពុទ្ធបណាមចេតនាយ បហិតោ ឧបទ្ទវសង្ខាតជាលោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **លាភី ហិតសុខស្ស ចា**តិ ហិតស្ស ច សុខស្ស ច លាភី ច។ លភនំ លាភោ, តំ អស្ស អត្ថីតិ លាភី, ហិនោតិ វឌ្ឍតីតិ ហិតំ, អត្ថំ។ សុខយតីតិ សុខំ។ យស្សុប្បជ្ជតិ, តំ សុខិតំ ករោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា សុដ្ឋុ ទុក្ខំ ខនតីតិ សុខំ។ សុបុព្ព ខនុធាតុ អវធារណេ ក្វិ។ ហិតញ្ច សុខញ្ច ហិតសុខំ, តស្ស លាភី ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

៣១-៣២. នរទេវានំ អធិបោ ច ចតុទីបិស្សរោបិ វា ភវេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **នរទេវាន**ន្តិ នរា ច ទេវា ច នរទេវា, តេសំ។ កម្មត្ថេ ចេតំ ឆដ្ឋីវចនំ។ **អធិបោ**តិ ឥស្សរោ ច។ សោ ហិ អត្តាធីនំ បាតិ រក្ខតិ ធម្មេន វា អធិអភិភវិត្វា បាតិ រក្ខតីតិ អធិបោតិ វុច្ចតិ។ អធិបុព្ពបាធាតុ រក្ខនេ អ, នរានំ អធិបោ ឥស្សរោ មនុស្សរាជា ច ទេវានំ អធិបោ ឥស្សរោ ទេវរាជា ច ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ចតុទីបិស្សរោបិ វា**តិ ឯត្ថ បិសទ្ទោ សម្ភាវនត្ថេ និបាតោ។ តេន បគេវ ឯកទីបិស្សរាជភាវោ ច, បទេ សិស្សរាជភាវោ ចាតិ សម្ភាវេតិ។ វា សទ្ទោ បទបូរណមត្តោយេវ។ ចតុទីបិស្សរោតិ បុព្ពវិទេហោ, អបរគោ យានោ, ជម្ពុទីបោ, ឧត្តរកុរុ ចាតិ ចតុន្នំ ទីបានំ ឥស្សរោ ចក្កវត្តិរាជាបិ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ តត្ថ បុព្ពវិទេហោតិ សិនេរុនោ បុរេ ភវំ បុព្ពំ, វេទេន បញ្ញាយ ឦហន្តិ វាយមន្តិ ឯត្ថាតិ វេទេហោ, វិទសទ្ទូបបទ ឦហធាតុ វាយាមេ ណ។ សោយេវ វិទេហោ។ ឥមំ ទីបមុបាទាយ សិនេរុនោ បុព្ពទិសភាគត្តា បុព្ពោ ច សោ វិទេហោ ចាតិ បុព្ពវិទេហោ, បុព្ពទីបោ។

អបរគោយានោតិ សិនេរុនោ អបរេ បច្ឆិមេ ភវោ អបរោ។ គវេន យន្តិ គច្ឆន្តិ ឯត្ថាតិ គោយានោ។ គោសទ្ទូបបទ យាធាតុ គមនេ យុ។ សិនេរុនោ បច្ឆិម ទិសភាគត្តា អបរោ ច សោ គោយានោ ចាតិ អបរគោយានោ, បច្ឆិមទីបោ។ ជម្ពុទីបោតិ ជាយតីតិ ជម្ពូ។ យោជនសតុព្ពេធោ រុក្ខោ។ ជនធាតុ ជននេ ឩ។ នស្ស មោ។ ពការាគមោ។ ជលមជ្ឈេ ទិប្បតីតិ ទីបោ, ទិប្បន្តិ ជោតន្តិ ឯត្ថ សទ្ធម្មាតិ វា ទីបោ។ ទីបធាតុ ទិត្តិយំ អ។ តស្ស បន ទ្វិអាបោតិ បទច្ឆេទំ កត្វា ទ្វិធា អាបោ សន្ទតិ ឯត្ថាតិ ទីបោតិ ពហុព្ពីហិសមាសោបិ យុជ្ជតិ។ ជម្ពុយា លក្ខិតោ បញ្ញាតោ វា ទីបោ ជម្ពុទីបោ, ទក្ខិណទីបោ។ ឧត្តរកុរូតិ សិនេរុនោ ឧត្តរេ ភវា ឧត្តរា។ ធម្មតាសិទ្ធស្ស បញ្ចសីលស្ស អានុភាវេន កំ សុខំ ឧរុមហន្តំ ឯត្ថាតិ កុរុ។ ពហុព្ពីហិសមាសោយំ។ កុំ វុច្ចតិ បាបំ។ តំ រុន្ធន្តិ ឯត្ថាតិ វា កុរុ។ កុបុព្ពរុធិធាតុ អាវរណេ ក្វិ។ ធាត្វន្តស្ស លោបោ។ សិនេរុនោ ឧត្តរទិសភាគត្តា ឧត្តរោ ច សោ កុរុ ចាតិ ឧត្តរកុរុ។ ឧត្តរទីបោតិ ចតុន្នំ ទីបានំ ឥស្សរោ ចតុទីបិស្សរោ, ចក្កវត្តិរាជា លព្ភតិ។

ឯវំ លោកិយហិតំ ទស្សេត្វា ឥទានិ លោកុត្តរហិតំ ទស្សេន្តោ អាហ **អន្តិមេ ទេហេ**...**បេ**.... **សុព្ពតោ**តិ អន្តិមេ ទេហេ សុព្ពតោ ភាវនាយានំ អារុយ្ហ អញ្ញំ តំ សេតឆត្តកំ ធារេន្តោ សមំ ឯស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ បន អត្ថក្កមេន វណ្ណយិស្សាម។ **អន្តិមេ**តិ ចរិមេ បច្ឆិមេ វា។ អន្តេ បរិយោសានេ ភវោ អន្តិមោ, បច្ឆិមសរីរោ។ តស្មឹ។ **ទេហេ**តិ សរីរេ។ ទិហតិ ឧបចិយតិ វឌ្ឍតីតិ ទេហោ, សរីរោ។ ទិហធាតុ ឧបចយេ ណ។ អថ វា ទិហតិ ឧបចយតិ ឯតេន បុញ្ញាបុញ្ញន្តិ ទេហោ, បច្ឆិមភវភូតេ ភព្ពកុលបុត្តភូតេ វា សរីរេតិ អត្ថោ។ **សុព្ពតោ**តិ សុដ្ឋុ បដិបន្នកោ ហុត្វា ។ សុដ្ឋុ វតំ បដិបន្នំ អស្សាតិ សុព្ពតោ។ វការស្ស ព្ពោ។ **ភាវនាយានមារុយ្ហា**តិ ភាវនាយានំ អារុយ្ហាតិ បទច្ឆេទោ។ វិបស្សនាភាវនាសង្ខាតយានំ អារុហិត្វាតិ អត្ថោ។ ភាវេតព្ពា វឌ្ឍេតព្ពាតិ ភាវនា។ តេភូមក សង្ខារារម្មណំ។ អថ វា តទារម្មណំ ភាវេតិ វឌ្ឍេតីតិ ភាវនា, វិបស្សនាបញ្ញា។ ភូធាតុ សត្តាយំ វឌ្ឍនេ វា យុ។ សា ច សមថវិបស្សនា ភាវនាវសេន ទុវិធា ហោតិ។ តត្ថ ឥធ បន អញ្ញំ សេតឆត្តកន្តិ សទ្ទន្តរសន្និដ្ឋានេន វិបស្សនា ភាវនា អធិប្បេតា។ យន្តិ បាបុណន្តិ ឯតេន និព្ពានន្តិ យានំ, អនិច្ចាទិវិបស្សនាញាណំ។ យាធាតុ គតិយំ យុ។ ភាវនាសង្ខាតំ យានំ ភាវនាយានំ, ភាវនា ច សា យានញ្ចាតិ វា ភាវនាយានំ។

អារុយ្ហាតិ អារោហិត្វា។ បកតិយានសទិសំ អនិច្ច ទុក្ខអនត្តយានំ អារុហិត្វាតិ អត្ថោ។ អនិច្ចាទិលក្ខណេន ហិ វិនា មគ្គផលនិព្ពានំ បត្តោ នាម នត្ថិ។ តស្មា ភាវនាយានមារុយ្ហាតិ វុត្តំ។ **អញ្ញ**ន្តិ អរហត្តផលំ។ តញ្ហិ បឋមមគ្គេន អាទិដ្ឋមរិយានំ អនតិក្កមិត្វា ចតុសច្ចធម្មំ អវពុជ្ឈតីតិ អញ្ញន្តិ វុច្ចតិ។ អាបុព្ពញាធាតុ អវពោធនេ ក្វិ។ អាសទ្ទោ មរិយាទត្ថោ។ **សេតឆត្តក**ន្តិ ឱទាតាតបត្តំ។ សេវិយតីតិ សេតំ, ធវលំ។ សិធាតុ សេវាយំ ត។ កិលេសតបំ ឆាទេតីតិ ឆត្តំ។ ឆទធាតុ សំវរណេ ត។ តំយេវ ឆត្តកំ។ សេតញ្ច តំ ឆត្តកញ្ចាតិ សេតឆត្តកំ។ អរហត្តផលអាតបត្តំ លព្ភតិ។ អញ្ញំ អរហត្តផលសង្ខាតំ សេតឆត្តកំ ធារេន្តោ ហុត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **សម**ន្តិ និព្ពានំ។ តញ្ហិ សព្ពំ វដ្ដទុក្ខំ សមតិ វូបសមតិ និរុជ្ឈតិ ឯត្ថាតិ សមន្តិ វុច្ចតិ។ **ឯស្សតី**តិ បាបុណិស្សតីតិ។

ឥទានិ ទិដ្ឋធម្មិកត្ថំ ទស្សេន្តោ **ឥមស្មឹ អត្តភាវេបី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឥមស្មឹ អត្តភាវេបិ អរោគោ ច ទីឃាយុកោ ច សព្ពលោកេហិ បូជិតោ ច ភាវនាភិរតិមនោ ច ជនប្បិយោ ច មនាបោ ច ភវេយ្យាតិ យោជនា។ **អត្តភាវេបី**តិ ឯត្ថ បិសទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ។ តេន សម្បរាយិកត្ថំ សម្បិណ្ឌេតិ។ អត្តាតិ ភវតិ ឯតេន អភិធានំ ពុទ្ធិ ចាតិ អត្តភាវោ។ ខន្ធបញ្ចកស្សេតមធិវចនំ។ **អរោគោ**តិ សព្ពព្យាធិវិរហោ ច។ សោ ហិ នត្ថិ រោគោ អស្សាតិ អរោគោតិ វុច្ចតិ។ **ទីឃជីវិកោ**តិ ទីឃាយុកោ ច។ សោ ហិ ទីឃា ជីវិ អាយុ អស្សាតិ ទីឃជីវិកោតិ វុច្ចតិ។

៣៣. សព្ពលោកេហីតិ សព្ពទេវមនុស្សេហិ។ **បូជិតោ**តិ បូជិតព្ពោ ច។ **ភាវនាភិរតិមនោ**តិ សមថវិបស្សនា សង្ខាតាយ ភាវនាយ អភិរមណចិត្តោ ច។ **ជនប្បិយោ**តិ សព្ពជនេហិ បិយាយិតព្ពោ ច។ **មនាបោ**តិ សព្ពសត្តានំ ចិត្តវឌ្ឍនកោ ច ភវេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

ឯវំ ឆព្ពីសតិយា វន្ទនគាថាសុ ឯកគាថាមត្តម្បិ ពុទ្ធគុណានុស្សរណេ ផលានិសំសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សព្ពគាថាយោ វចសា ធារេត្វា ពុទ្ធវន្ទនេ អនេកានិ ផលានិសំសានិ ទស្សេតុំ **កា កថាខិលធារណេ**តិ អាហ។ តត្ថ **កា កថាខិលធារណេ**តិ កា កថា អខិលធារណេតិ បទច្ឆេទោ។ សព្ពពុទ្ធវន្ទនគាថាយ វចសា ធារណេ កឹ វត្តព្ពា យេវាតិ អត្ថោ។

ឯត្ថ ច អខិលសទ្ទោ សព្ពវាចកោ អនិប្ផន្នបាដិបទិកោ។ អថ វា ខិយនំ ខិលំ។ ខិធាតុ ខយេ លបច្ចយោ។ ខយំ លាតិ គណ្ហាតីតិ វា ខិលំ, អប្បកំ។ ខយសទ្ទូបបទលាធាតុ គហណេ អ។ ន ខិលំ អខិលំ, សព្ពគាថាយោ។ ធារិយតេ ធារណំ, អខិលាយ សព្ពាយ គាថាយ ធារណំ អខិលធារណំ, តស្មឹ។ ឆព្ពីសតិយា ពុទ្ធវន្ទនគាថាសុ ឯកំ គាថំ វចសា ធារយិត្វា ពុទ្ធវន្ទនេ យថាវុត្តផលានិសំសានិ លព្ភន្តិ, បគេវ បន សព្ពពុទ្ធវន្ទនគាថាយោ វចសា ធារយិត្វា ទិនេ ទិនេ ពុទ្ធវន្ទនេតិ អត្ថោតិ។ ឥមិនា បន គាថាបញ្ចកេន យថាវុត្ត ផលានិសំសំ ញត្វា សទ្ទហកោ សម្មាទិដ្ឋិកោ កុលបុត្តោ សព្ពពុទ្ធវន្ទនគាថាយោ វចសា ធារយិត្វា រត្តិន្ទិវំ បុព្ពណ្ហកាលេ ច សាយន្ហកាលេ ច រត្តិយា បឋមយាមេ ច បច្ឆិមយាមេ ច សតតំ សមិតំ និរន្តរំ ពុទ្ធំ វន្ទេយ្យាតិ ឧយ្យោជនំ ទស្សេតីតិ។

បញ្ចកគាថាវណ្ណនា សមត្តា។

ឥតិ បោរាណាចរិយេហិ វន្ទិតស្ស នមក្ការស្ស សទ្ទត្ថនយេហិ ឆន្ទាលង្ការនយេហិ ច សណ្ហសុខុមសុទុទ្ទស គម្ភីរស្ស ពុទ្ធស្ស ទុប្បដិវិជគុណបរិទីបកស្ស សប្បុរិសានំ ចិត្តបសន្នជនកស្ស សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ អសំហិរ វិសារទញាណចារិនា សាសនសោធកេន ភទ្ទន្តរេវ តត្ថេរវរេន រចិតា ពុទ្ធគុណប្បទីបិកនាមិកា វណ្ណនា។

និគមន

តទំ បន បុរំ និម្មិតេន សិរីបវរវិជយានន្ទយសបណ្ឌិត ត្រិភវនាទិត្យាធិបតិមហាធម្មរាជាធិរាជាតិ លញ្ឆិត នាមិកេន បិដកត្តយបាឡី សិលារូឡ្ហំ ការយិត្វា បញ្ចម សង្គីតិការណេន តិមហាធម្មរាជេន រតនាបុញ្ញន្តិ សម្មតេ រាជធានីភូតេ នានាកុលសំកិណ្ណេ បុញ្ញធញ្ញវន្តានំ សាធូនញ្ច សីលសមាធិបញ្ញវន្តានំ ភិក្ខូនញ្ច និវាសភូតេ ពុទ្ធធម្មសង្ឃរតនាករេ ចន្ទិមសូរិយា វិយ ពុទ្ធសាសនុជ្ជោតនេ **មន្តលេ** នគរេ ឥតិ បរិកិត្តិតេ មហារាមេ ទេសេ វសន្តេន ឧបាសក គុណសម្បន្នេន នាមិកេន ឧបាសកេន ច តស្សុបដ្ឋាកាយ នាមិកាយ ឧបាសិកាយ ច សម កុសលច្ឆន្ទំ កត្វា និព្ពានស្ស សច្ឆិករណត្ថាយ ការិតេ មនោរមេ សុវណ្ណេន លិម្បិតត្តា សុវណ្ណវតី នាមិកេ ទ្វិភុម្មិកេ មហិទ្ធកវិហារេ អដ្ឋហិ ទិសាហិ អាគតានំ សុតេសនភិក្ខូនំ សាដ្ឋកថំ បិដកត្តយំ ទិនេ ទិនេ សតតំ និរន្តរំ វាចេន្តេន អធិវសន្តេន សាដ្ឋកថេ បិដកត្តយេ អសំហិរវិសារទញ្ញាណចារិនា មន្តលេ បុរេ បរិយត្តិសាសនហិតធម្មាចរិយគណស្ស ជេដ្ឋុក្កដ្ឋភូតេន អវេតាភិបណ្ឌិតធជសាសនវំសមហាធម្មរាជគុរូតិ ច **អគ្គមហាបណ្ឌិតា**តិ ច លទ្ធលញ្ឆិតេន មូលទ្វាទសសាសន ករមហាគណស្ស ជេដ្ឋមហានាយកភូតេន **សាសនាប្រុញ្ញោ** អាចរិយោតិ វិស្សុតេន សាសនសោធក មហានាយកត្ថេរវរេន បោរាណេហិ តត្ថ តត្ថ បាឡិយំ ភគវតា វុត្តេហិ ពុទ្ធគុណប្បកាសកេហិ ពុទ្ធគុណបទេហិ ថោមិត្វា វន្ទិតស្ស អត្ថព្យញ្ជនេន ឆន្ទាលង្ការនយេន ច បថវិសន្ធារកស្ស ឧទកក្ខន្ធស្ស វិយ គម្ភីរស្ស បព្ពតេន បដិច្ឆាទេត្វា ឋបិតស្ស វត្ថុស្ស វិយ អតិទុទ្ទសស្ស សតធា ភិន្នស្ស វាលស្ស អគ្គកោដិយា វិយ អតិសណ្ហ សុខុមស្ស បុថុជ្ជនញ្ញាណេន ពុទ្ធស្ស ទុប្បដិវិធគុណបរិទីបកស្ស នមក្ការស្ស លីនត្ថប្បកាសនា ពុទ្ធគុណប្បទីបិកនាមិកា សំវណ្ណនា តាសុ តាសុ អដ្ឋកថាដីកាសុ អាគតំ សំវណ្ណនានយំ និស្សាយ បញ្ញាបាដវត្ថាយ សាសនវុទ្ធិយា ច កតា។

ឯត្តាវតា ច –

សម្បត្តេ ចក្កវស្សេ សា, ទ្វិសហស្សេ ចតូសតេ;
នវាធិកាសិតីយា ច, សក្ករាជេ ច សម្បត្តេ។

សត្តតិសតសហស្សេ, វស្សេ ផុស្សមាសស្សេវ;
កាលបក្ខសត្តមេ ច, ពុទ្ធទិនេ សុនិដ្ឋិតា; សាមញ្ញ។

ឯសា ច សង្ខរោន្តេន, យំ បុញ្ញំ បសុតំ មយា;
អញ្ញម្បិ តេន បុញ្ញេន, បត្វា សម្ពោធិមុត្តមំ។

សំសារតោ ពហូ សត្តេ, តារយិត្វា តណ្ហក្ខយំ;
និព្ពានំ សច្ឆិការេយ្យំ, មគ្គញ្ញាណុត្តរេន ច។

សទា រក្ខន្តុ រាជានោ, ធម្មេនេវ បជំ តមំ;
សព្ពេ សត្តា សុខី ហោន្តុ, ជោតេន្តុ ជិនសាសនំ។

ព្រហ្មរដ្ឋេ មនុស្សា ច, សព្ពទា និរុបទ្ទវា;
និច្ចំ កល្យាណសង្កប្បា, បប្បោន្តុ អមតំ បទន្តិ។

ពុទ្ធគុណប្បទីបិកនាមិកា

នមក្ការដីកា សមត្តា។